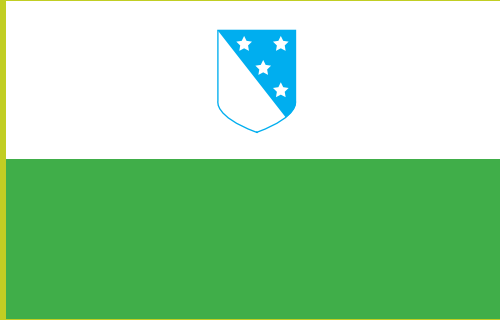

1918-1920

**Valgamaa
aastaraamat
2013**

Valgamaa
aastaraamat
2013

Valga Maavalitsus
Kesk 12, 68203 Valga
Internetis <http://www.valga.maavalitsus.ee>

Koostanud Valga maavalitsus.
Kui ei ole tegemist Valga maavalitsuse andmetega, siis on tabelitele lisatud vastav viide.

Täname kõiki, kes aitasid kaasa raamatu valmimisele!

Valga maavalitsus 2014

Keeleline korrektuur Merike Kask
Kujundus ja küljendus Katrin Põdra
Trükk Vali Press OÜ
300 eks, 156 lk

Esikaane foto: Valgamaa aasta tegu 2013 – taasavatud Valga Vabadussammas.
Foto autor: Meelis Kivi, SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon.

Raamatu väljaandmist rahastati siseministeeriumi vahenditest.

Hea lugeja!

Käesolevasse aastaraamatusse on koondatud olulisim teave 2013. aastal Valgamaal toimunu kohta. Raamatut on välja antud 1995. aastast alates ja selle traditsiooni vajaduse üle oleme mitmed korrad arutlenud.

Elu liigub üha rohkem digitaalmaailma ja statistika on internetis lihtsamalt leitav ning töödeldav. Aastaraamat annab võrdleva ülevaate maakonna tegemistest läbi aegade ning see on oluline Valgamaa sisemiseks kasvuks ja arenguks tulevikus. Pakume peale kuivade faktide ka kirjasõnas asjaomaste ülevaateid tehtust – raamatus võtavad omavalitsusjuhid kokku oma valla ja linna aasta tegevused. Usun, et lugejad nii täna kui ka kauges tulevikus tunnevad rõõmu teatmiku sirvimisest.

Otsime pidevalt edasiminekuks uusi võimalusi ja pingutame, et rahulolu Valgamaaga oleks maksimaalne. 2013. aastal jätkasime maakonna mainetegevustega. Koostöös turundusmaailma partneritega sai välja mõeldud ja algatatud kampaania „Valgamaa – veekogude maakond!“ Samuti tutvustasime maakonna võimalusi erinevatel messidel.

Korraldasime ettevõtetele suunatud innovatsiooniüritusi INTERREG IVC programmist toetust saanud projekti „TRES“ abil. Tutvustasime uusi võimalusi ning arutasime koos ärisektoriga ideid ettevõtluse arendamiseks. Ettevõtluskonverentsil „Nutikam Valgamaa“ jagasime teadmisi targast majandusest, kaasaegsetest lähenemistest innovatsioonile ja Living Lab kontseptsioonist ning elavate arutelude raames leidsime erinevaid võimalusi koostööks mitmete kõrgkoolide ja teadusasutustega. Käsitlemist leidsid muutuva majanduskeskkonna taustal nii Valgamaa ettevõtluse, transpordi kui interneti arenguplaanid Eestis ja nende mõju Valga maakonnale. Ettevõtlusega seotud tegevustes jäid kõlama mõtted, et Valgamaal on võimalusi nutikaks spetsialiseerumiseks IT-ga seotud turismi, spordi ja tervise valdkondades ning metsandussektoris puidu väärindamise kaudu. Kasutagem oma võimalusi siis targalt.

Uue formaadi on saanud tänuüritus, kus tunnustame inimesi ja ettevõtteid, kes oma igapäevase tegevusega hoiavad Valgamaa stabiilsust ja järjepidevust. Sama ürituse raames valisime eelmisel aastal esimest korda Valgamaa aasta teo, milleks sai taasavatud Valga Vabadussammas.

Lõpetuseks tahan öelda, et me kõik saame maakonna arenguks midagi ära teha. Soovin, et kus iganes te ka ei käiks, jääks Valgamaa siiski iga reisi algus- ja lõpp-punktiks.

Täna kõiki partnereid tehtud töö eest, sest teieta poleks seda raamatut!

Margus Lepik

maavanem

Sisukord

Eessõna	3
2. Elu Valgamaal 1913. aastal omaaegse ajakirjanduse (Postimees) põhjal	7
3. Valik 2013. aasta tähtsamatest sündmustest	9
4. Juhtimine ja regionaalhaldus	15
4.1 Valga maakond	15
4.1.1 Üldist	15
4.1.2 Maakonna kujunemine	16
4.1.3 Lipp ja vapp	17
4.1.4 Haldusjaotus	18
4.1.5 Rahvastik	18
Rahvastikusündmused	20
4.2 Riiklikud institutsioonid	22
4.2.1 Valga maavalitsus	22
Ülevaade maavalitsuse olulisematest tegevustest	23
Riikliku järelevalve teostamine	23
Valga maakonna arengunõukogu	23
Maakonna arendusorganisatsioonide ümarlaud	23
Projektid	23
Europe Directi teabekeskus – Valgamaa	24
Valgamaa Vapimärgi ja Teenetemärgi saajad	24
Regionaalarengu programmide menetlemine	24
Valga maavalitsuse välissuhted	27
4.2.2 Kaitseliidu Valgamaa malev	28
4.2.3 Keeleinspektiooni Lõuna-Eesti järelevalvetalitus	29
4.2.4 Päästeameti Lõuna päästkeskuse Valgamaa päästepiirkond	30
4.2.5 Politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri Valga politseijaoskond	32
Politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri kodakondsus- ja migratsioonibüroo Valga teenindus	35
4.2.6 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri Valga prokurörid	36
4.2.7 Muinsuskaitseameti Lõuna-Eesti järelevalveosakond	36
4.2.8 Riigiarhiivi Valga osakond	37
4.2.9 Tarbijakaitseamet	37
4.2.10 Tartu maakohtu Valga kohtumaja	37
4.2.11 Tartu Vangla kriminaalhooldusosakonna Valga talitus	38
4.3 Kohalikud omavalitsused	39
4.3.1 Kohalike omavalitsuste eelarve	39
4.3.2 Valgamaa Omavalitsuste Liit	42
4.3.3 Helme vald	46
4.3.4 Hummuli vald	47
4.3.5 Karula vald	48
4.3.6 Otepää vald	49
4.3.7 Palupera vald	52
4.3.8 Puka vald	55
4.3.9 Põdrala vald	56
4.3.10 Sangaste vald	58
4.3.11 Taheva vald	59

4.3.12 Tõlliste vald	61
4.3.13 Tõrva linn	62
4.3.14 Valga linn	64
4.3.15 Öru vald	65
5. Looduskeskkond ja keskkonnakaitse	67
5.1 Valgamaa looduse üldiseloomustus	67
5.2 Meteoroloogiline ülevaade	67
5.3 Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regioon	69
5.4 Maavarad	70
5.5 Vesi	71
5.6 Metsandus	71
5.7 Jahindus	72
5.8 Kalandus	72
5.9 Jäätmed	73
5.10 Välisõhk	73
5.11 Keskkonnaameti looduskaitse tegevused Valgamaal	74
5.12 SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse Valgamaa esindus	75
5.13 MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu keskkonnaosakond	76
5.14 Keskkonnainspektiooni Valgamaa büroo	77
6. Haridus ja noorsootöö	80
6.1 Koolivõrk ja õpilased	80
6.1.1 Õpilased ja koolide lõpetamine	81
6.1.2 Õpetajad	82
6.2 Koolieelsed lasteasutused	83
6.3 Valgamaa kutseõppekeskus	84
6.4 Noorsootöö	85
6.4.1 Valgamaa noorteühendused ja -organisatsioonid	85
6.4.2 Valgamaa avatud noortekeskused	88
6.4.3 Noorteühendused ja -organisatsioonid koolides	89
6.4.4 Huvikoolid	91
6.4.5 Valgamaa noorte nõustamiskeskus (VNNK)	91
6.5 Erinoorsootöö	93
6.5.1 Alaealiste komisjonide tegevus	93
6.5.2 Nõustamiskomisjoni tegevus	93
7. Majandus ja tehniline infrastruktuur	95
7.1 Tööhõive	95
7.1.1 Eesti Töötukassa Valgamaa osakond	95
7.1.2 Tööinspektiooni Lõuna inspeksioon	100
7.2 Palk	101
7.3 Pangandus	102
7.3.1 Laenud, säästud	102
7.3.2 SEB Pank AS Valgamaal	102
7.3.3 Swedbank AS Valgamaa kontorid	103
7.4 Maa- ja omandireform	103
7.5 Ettevõtlus	105
7.5.1 Maksu- ja tolliameti Valga teenindusbüroo	106
7.5.2 Edukamad ettevõtted maakonnas	108
Konkurss „Valgamaa ettevõtluse auhind“	109

7.5.3 SA Valgamaa Arenguagentuur	109
7.5.4 Valgamaa Äriklubi	111
7.5.5 MTÜ Valgamaa Partnerluskogu	111
7.5.6 Turism	112
Valgamaa vaatamisväärsused	115
7.5.7 Põllumajandus	117
Valgamaa Põllumeeste Liit	119
Põllumajandusameti Valga keskus	120
Valgamaa veterinaarkeskus	122
7.6 Elekter	123
7.7 Planeeringud	124
7.8 Heakord – rahvuslik programm „Eesti kaunis kodu“	125
7.9 Transport ja kommunikatsioonid	127
7.9.1 Maanteeamet	127
Maanteeameti Lõuna regiooni Valga liiklusregistri büroo	129
7.9.2 Transport	129
7.9.3 Perioodika	131
7.9.4 Televisioon ja ringhääling	132
7.9.5 Telekommunikatsioon	132
7.9.6 Avatud internetipunktid ja traadita interneti (WiFi) alad	133
7.9.7 Postiasutused	133
8. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid	134
8.1 Sotsiaalkindlustus ja -hoolekanne	134
Sotsiaalkindlustusameti Lõuna pensioniameti Viljandi büroo Valga klienditeenindus	134
8.2 Tervishoid	138
Terviseameti Lõuna talituse Valgamaa esindus	140
8.3 Tervisedendus	141
8.4 Eesti Punase Risti Valgamaa Selts	142
9. Kultuur ja sport	144
9.1 Raamatukogud	144
9.2 Muuseumid	144
9.3 Kultuuri- ja rahvamajad	146
9.4 Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp	147
9.5 Sport	148
9.5.1 Valga maakonna 2013. aasta edukamateks valitud sportlased	148
9.5.2 2013. aasta rahvusvaheliste tiitli- ja karikavõistluste edukamad Valgamaa sportlased	150
9.5.3 Valgamaa spordiklubide sportlaste poolt 2013. aastal Eesti meistrivõistlustelt võidetud medalid	150
9.5.4 Harrastusspordile eraldatud toetus	154

2. Elu Valgamaal 1913. aastal

Omaaegse ajakirjanduse (Postimees) põhjal

6. jaanuaril etendati Valgas Säde teatris Glucki 4-vaatuselist ooperit „Iphigenia Taurises“. See oli esimene kord Eesti teatriajaloos, kui täispikk ooper ette kanti! Etendus läks igati korda, ehkki mõnedele näitlejatele nende rollid väheke üle jõu käisid. Ka koori töö jättis soovida, samas orkester oli igati tasemel. Igatahes etendust tuli vaatama täismaja ja seda otsustati 20. jaanuaril korrata.

Sangastest kurdetakse, et seal seltsitegevus üsna soikunud on. Laulu- ja mänguselts, mis seal küll loodi, elas kui varjusurmas, ühisiimatalitusest ei saanud aga üldse asja. Veel kurdetakse, et rahvas ka sugugi raamatuid ja ajalehti ei lugenud, küll aga usinasti raha peale kaarte mängis ja alkoholi tarbis.

Kuigatsi ehk Loewi (Löve) vald olevat Postimehe arvates olnud üks kodumaa pimedamatest nurkadest. Põllumees toimetas siin esiisade tavadid järgides ja ei tahtnud sugugi uuendusi omaks võtta. Uuema aja põllutööriistu oli siinmail vähe kasutusel, ainult mõned heina- ja viljaniitmise masinad ja hobuseredad. Rehepeksumasinaid laenasid Kuigatsi talumehed naabervaldadest, mistõttu vili kohati jõuludeni nurmedel seisis!

Ka kooliolud olid Kuigatsi mail kehvad. Kokku asus siin neli valla- ja kaks õigeusu kirikukooli. Keerdile ehitati 1912. aastal küll uus koolimaja, mis väljast küll kena välja nägi, aga seest kooliks vähekõlbulik oli. Soontaga koolimaja oli aga talvel nii külm, et õpetaja pidi sealt lausa pakku jooksuma! Vald ei suutnud koolidele ka korralikke küttepuid muretseda, sageli toodi kütteks poolenisti mädanenud haavasodi. Mõni ime siis, et koolimajad külmad olid!

Tsirgu alevisse (Tsirguliinasse) lasi Laatre mõisaomanik von Stryk vaksali lähedusse kolmanda kõrtsi avada. Nüüd oli siis selline lugu, et kui Laatre kandi mees tahtis minna kohtusse, kirikusse või vaksalisse – igal pool jäi tal kõrts tee peale ette!

Puka alev, mis kunagi vaksali äärde tekkis, oli viimasel ajal kiiresti kasvama hakanud. 1912. aasta andmetel elas seal 800 inimest. Alevikus oli 13 kauplust, apteek, postkontor ja hobupostijaam. Kolmapäeviti peeti ka turgu. Kõik näis väga kena, kuid jällegi kurdeti vähese seltsielu üle ja muidugi rahva alkoholilembuse üle. Aga kus neid probleeme ei oleks olnud.

1913. aasta talvel saabus mitmelt poolt Valgamaalt teateid üha enam levivatest sarlakitest, mis palju ohvreid toonud, eriti väikelaste osas. Valga linnaarst Seberg tegi korralduse, et majade külge, kus sarlakihaige oli, sellekohane venekeelne silt välja oleks pandud, et inimestel oleks võimalik olnud neist kohtadest eemale hoida. See kõlab küll veidi häbimärgistamise moodi, aga kuidagimoodi tuli ju taudi ohjeldada.

Märtsi alguses anti Sangaste-Tõlliste kandist teada, et sealmail Emajõe ääres juba sügisest alates neljas suurvesi on olnud. See tekitas suuri probleeme inimeste üle jõe parvetamisega, kuna sealkandis veel ikka silda üle jõe polnud ehitatud, ehkki see juba 12 aastat varem plaani oli võetud. Iseäranis keeruline oli olukord esmaspäeviti ja neljapäeviti kui rahvast tavalisest rohkem (Valga linna turupäevad). 25.–26. veebruaril ei olnud parvetamine jäämineku tõttu üldse võimalik. 1913. aasta kevad pidi ikka üsna varajane olema, kui jääminek juba veebruari lõpus oli!

Aprillikuus saabus lõpuks teade, et kubermangu teedekomisjon on otsustanud Tartu-Valga maanteel oleva Emajõe parve asemele silla ehitada. Eialgu alustati loodimise töödega, kuna silla ehitus ise pidi jääma 1914. aastasse.

1913. aasta lehtedes on juttu ka üsna paljudest juhtumitest, kus marutõbised koerad on Valgas ja ümbruskonnas inimesi ja koduloomi purenud. Õnnetud ohvrid saadeti ravile Peterburi Pasteuri instituuti.

29. märtsil tegi Valga linnavolikogu oma koosolekul otsuse linna elektrivalgustamine oma kätte võtta ja selleks elektrikeskjaam asutada.

Otepäält teatatakse, et pikaldane põud on siin heinakasvu seisma pannud, nõnda, et head heinasaaki loota polnud. Iseäranis kehv oli olukord sooheinamaadel, kuna mai alguses tugev öökülm ka heinataimede ladvad ära võttis. Veel kurdetakse Otepääl, et siin ikka veel au sees oli talgutega kevadine sõnnikuvedu. Ajaleht kurdab aga, et need talgud sageli joomapidudeks välja arenesid, mis nagu „rändavad joomapeod“ talust talusse edasi liikusid.

Pühajärve mõisnik pani mõisa pargis oma trahteri kinni, et puhkajatele rahulikumaid tingimusi luua. Tegu oli igati kiiduväärne, aga ega mõisahärra ka oma kasumist loobuda tahtnud. Nimelt andis ta trahteri

pidamise õigused edasi Nuustaku kõrtsile. See jällegi ei meeldinud kohalikele inimestele, kes kurtsid, et kõik kohad joodikuid ja nende lärmi täis oli. Nii nõuti ka selle kõrtsi kinnipanekut.

Valga-Sooru kandist teatatakse, et seal käib keegi palvevend koos kolme mees- ja naissoost kaaslasega ringi „Issandast mahajäetud“ vendadele ja õdedele palvetundisid pidamas. Ilmselt sooviti siin mingile uuele ususeltsile pinda ette valmistada.

Valga Eesti Karskuse Selts pidas kõikidest protestidest hoolimata oma suvepeo linna uues pargis maha. See sellepärast sobimatu olnud, et seal asus ju kõrts. Mõni karskusseltsi liige olevat peol ka ise veini joonud, mis eriti taunimisväärse teona tundus!

27. juulil peeti Valgas kinni suure kasvuga „naesterahvas“, keda Baigli poja armukeseks kutsuti. Arsti juures läbivaatusel selgus aga, et see „naesterahvas“ sugugi naine ei olnud, vaid hoopiski meesterahvas! Pristavi juures seletas too „ebanaesterahvas“, et ta juba 6 aastat naiste riideid kandis, esiti Peterburis, kus näitlejaks olnud ja nüüd viimased 2 aastat Valgas. Siin olnud ta ametis Baigli majas, kus ta sealsetele „kahtlastele naistele“ meesterahvaid koju pidi meelitama. Ta saanud igaühe pealt 30 kopikat tasuks. Sündmuse kohta koostati protokoll ja avaliku maja pidaja võeti vastutusele.

Valga kroonu viinavabrikus töötas kokku 60 naist ja 25 meest. Huvitav on asja juures see, et tööliste lisaks palgale 3 korda päevas viina anti ja seda lausa 1/2 toobise määrduga (töö ajal 1 mõõt ja õhtul nii palju kui jalad kandsid!). Viina hakatud tööliste jagama seetõttu, et varem palju viina salaja välja viidud. Samas kehtis viinavabrikus range kord selles osas, et kui keegi töölistest töö ajal tuigerdamast avastati, siis toimetati ta kenasti vabriku värava taha ja järgmisel päeval teda tööl enam näha ei tahtud!

Valga linnavalitsus tegi sügisel raudteevalitsusele ettepaneku ehitada Võru tänava raudteeülesõidukohale tunnel, kuna seal väga tihe liiklus oli. Heakskiitu see algatus aga ei leidnud. Tuleb tunnistada, et see tunnel tänini ehitamata on, kuigi jumet ideel ju on.

Septembris tuli Tõrva alevist teade, et sinna kinoteatrit kavandati käima panna. Kinomaja pidi ehitama Patküla mõisnik von Stryk, aga kinematograafi sisseseadjaks keegi juut olnud. Olgu siinkohal öeldud, et Valgas alustas esimene kino tööd 1910. aastal.

Helmet tuli teade, et postiolut siin üsna kehvad olid. Inimesed said oma kirjad kätte Jõgeveste mõisast. Mõisavalitsejal tekkis hea äriidee, mille kohaselt iga kirja eest nõuti kättesaajalt 3 kopikat ja postkaardi eest 2 kopikat. Eriti nahaalne oli asja juures aga see, et seda tasu hakati küsima tagantjärele ka eelnevate kirjade eest! Mis ajast alates, sellest juttu ei ole, aga summad ulatusid keskmiselt 50–200 kopikani.

See oli vaid väike valik 1913. aastal Valgamaal juhtunud sündmustest. Mõned probleemid ja juhtumid on aktuaalsed ka tänasel päeval, mõned ehk ka mitte ...

Koostas: Valga muuseum

Artikli koostamisel on kasutatud Eesti kirjandusmuuseumi digitaalset andmebaasi

3. Valik 2013. aasta tähtsamatest sündmustest

Jaanuar

- 01.01 Saab avastardi murdmaasuusatamise sarivõistlus „Tõrva suusatalv 2013“.
- 03.01 Vabadussõjas langenute mälestusüritus Metsa kalmistul.
- 05.–06.01 IBU Cup laskesuusatamine Tehvandi staadionil.
- 13.01 Audentese karikavõistlused: suusahüpped ja kahevõistlus Tehvandi staadionil.
- 16.01 Otepää valla suusapäevakud 2013 Tehvandil.
- 18.01 Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi 2012. aasta preemiate üleandmine Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 18.01 Valgamaa 2012. spordiaasta lõpetamine ning edukate autasustamine Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 18.01 Valgamaa noorte vabatahtlike tänapäevade Valga noortekeskuses.
- 18.01 Lõuna-Eesti Hooldekeskuse Komsu Kodu avamine Puka vallas.
- 19.01 Eesti Autospordi Liidus registreeritud autode kiirusvõistlus „Otepää lumerada 2013“.
- 20.01 BX CUP 2013 lumelaua- ja suusakross Kuutsemäel.
- 20.01 Tõrva lumepäev.
- 20.01 FIS ülemaailmse lumepäeva (FIS World Snow Day) tähistamine Tehvandi staadionil.
- 20.01 42. Tartu maratoni ühistreening.
- 21.–23.01 Moldova Vabariigi Nisporeni rajooni delegatsiooni visiit Valgamaal.
- 23.01 „Koolitants 2013“ Valgamaa voor Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 25.01 Valgamaa I talveöölaulupidu Pühajärve laululaval.
- 26.01 Red Bull Snow Kayak võistlused Kuutsemäel.
- 26.01 Ago Kivi 80. sünniaastapäevale pühendatud graafikapäev Otepääl.
- 26.–27.01 Rahvusvaheline kalgukoeraspordi võistlus „Jälg 2013“ Otepääl.
- 27.01 Valga-Sooru kergliiklusteel 20. Paju lahingu aastapäevajooks.
- 30.01 Brigaadikindral Meelis Kiili visiit Valgamaal.
- 31.01 AS Hoolekandeteenuste Tõrva Kodu avamine.
- 31.01 Paju lahingu ja Valga vabastamise aastapäeva üritused.

Veebruar

- 01.02 Otepää Big Air 2013
- 02.02 ETV-Swedbank noortesarja IV etapp murdmaasuusatamises Tehvandi staadionil.
- 02.02 Lumelauakrossi Eesti meistrivõistlused Kuutsemäel.
- 02.02 Otepää lahtised MV suusahüpetes Tehvandi hüppemäel.
- 03.02 Eesti noorte meistrivõistlused murdmaasuusatamises Tehvandi staadionil.
- 03.02 Suusahüpete ja kahevõistluse noortesari Apteekrimäel.
- 04.02 Rootsi Kuningriigi Östersundi ametikooli esinduse visiit Valgamaal.
- 05.02 Põhjamaade Ministrite Nõukogu infopäev Valga maavalitsuses.
- 07.02 Euroopa Komisjoni Eesti esinduse lõunaseminar Valgamaa arvamusliministritele Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 08.02 Valgamaa kultuuri- ja spordialaste mittetulundusühingute/klubide liikmete ühine uue aasta pidu Valga spordihallis.
- 10.02 2. Tartu teatemaraton.
- 10.02 42. Tartu maratoni avatud raja sõit.
- 10.02 Tervis Plussi 12. Tartu maratoni naistesõit.
- 10.02 Euroopa saunamaraton Otepääl.
- 13.02 Valgamaa Puuetega Inimeste Kojas tantsurühma Elujõud 10. tegevusaastat tähistav üritus.
- 13.02 Anu Kase nimeline ansamblimuusika päev Otepää gümnaasiumis.
- 13.02 Eesti meistrivõistlused saalihokis U17 Valga spordihallis.
- 15.–23.02 Leigo jäämuusikafestival Otepääl.

- 16.02 Valga lahtised meistrivõistlused Kreeka-Rooma ja naistemaadluses Valga spordihallis.
- 16.02 Valgamaa poistelaulu konkurss Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 16.02 Eesti meistrivõistlused: absoluutklassis ja juunioritele (suusahüpped ja kahevõistlus) Otepääl.
- 16.02 BX CUP 2013 lumelaua- ja suusakross Kuutsemäel.
- 17.02 42. Tartu maraton.
- 20.02 USA suursaadik Jeffrey Levine'i visiit Valgamaal.
- 22.02 Eesti Vabariigi 95. aastapäevale pühendatud pidulik maavanema ja Valgamaa Omavalitsuste Liidu esimehe vastuvõtt Tõrva gümnaasiumis.
- 23.02 Linna küla suusasõit 2013.
- 23.–24.02 Otepää lahtised meistrivõistlused ilu- ja rühmvõimlemises Otepää spordihoones.
- 23.02 Discgolfi võistlus „Tehvandi talv“.
- 24.02 SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsiooni territooriumil Eesti Vabariigi 95. aastapäevale pühendatud perepäev.
- 26.02 Läti Vidzeme regiooni kihelkondade kultuurikoordinaatorite visiit Valgamaal.
- 23.02 Estonian Championships (Open) Slopestyle laud-suusk Kuutsemäel.
- 24.02 Talvine Eesti Vabariigi aastapäeva turniir petangis Otepääl.

Märts

- 01.03 Valgamaa haridusmess „Vali nutikalt!“ Valga spordihallis.
- 02.03 Eesti meistrivõistlused: M16, M18 suusahüpped ja kahevõistlus Tehvandil.
- 03.03 Noorte Alpisari Väikesel Munamäel.
- 06.–07.03 Eriolümpia Baltimaade talimängud Tehvandil.
- 09.03 Vabariiklik õpetajate rahvatantsufestival Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 09.03 Lumelaud – Volcom PB Rail Jam Kuutsemäel.
- 09.03 Valgamaa meistrivõistlused mäesuusatamises Väikesel Munamäel.
- 10.03 Härma suusamaraton.
- 10.03 Kekkose suusasõit.
- 15.03 Valgamaa abiturientide ball Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 20.03 Innovatsiooniteemaline kohvihommik Valgamaa ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele ja arendusorganisatsioonidele Otepääl.
- 22.03 Noorte Suusatuur 2013 – „Eesti otsib Northugi“ Väikesel Munamäel.
- 23.03 Valgamaa vokaalansamblike päev „Laulud on rõõm“ Lüllemäe kultuurimajas.
- 23.03 Vabariiklik paaris-mälumäng Aarne Steinbachi mälestuseks Otepääl.
- 25.03 Märtsiküüditamise aastapäeva mälestusüritus Keeni raudteejaamas.
- 30.03 Valgamaa näitemängupäev 2013 Riidaja kultuurimajas.
- 30.03 40. Otepää-Tartu jooksumaraton.

Aprill

- 02.04 Euroopa Parlamendi liikme Kristiina Ojulandi visiit Valgamaal.
- 04.04 Riigikogu riigikaitsekomisjoni visiit Valgamaal.
- 04.04 Valgamaa kooliteatrite festival 2013 Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 05.04 Valgamaa koolinoorte terviseabepäev Valga Vene gümnaasiumis.
- 06.04 Valgamaa noorte talendikonkurss 2013 Otepää kultuurikeskuses.
- 10.04 XXV Juhan ja Jakob Liivi loomingule keskendatud koolinoorte etlusvõistlus Tõrva kirik-kammersaalis.
- 10.04 Euroopa koolide delegatsioon Valgamaal.
- 12.04 Valgamaa keskkonnahariduse ümarlaud Lilli looduskeskuses.
- 13.04 Kagu-Eesti teatripäev Põlva kultuuri- ja huvikeskuses.
- 15.–21.04 Üle-eestiline südamenädal „Sinu sammud loevad“ Valgamaal.
- 18.–19.04 Läti Vabariigi Ozolnieki novadsi haridus- ja noorsootööjuhtide delegatsiooni visiit Valgamaal.
- 18.–20.04 Maamess Tartus. Messil osalesid Valgamaa ettevõtted oma boksiga.
- 19.04 Kontorirottide südamepäev Pedeli virgestusalal.

- 20.04 Valgamaa laste lauluvõistlus „Laululaps 2013“ Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
 23.04 Jazzkaar 2013 Otepää kultuurikeskuses.
 27.04 Kagu-Eesti vokaalansamblite päev Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.

Mai

- 02.–03.05 Valgamaa delegatsiooni külastus Soome üleriigilisse omavalitsuste liitu.
 04.05 Rahvusvaheline peotantsuvõistlus „Cris 20“ Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
 09.05 Üleriigiline heategevuslik teatejooks Otepääl.
 10.05 Emadepäevale pühendatud rahvusvaheline lillseadevõistlus „Kassikäpp“ Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
 10.05 Valgamaa aasta ema ja pärandihoidjate tänuüritus Tõrva kirik-kammersaalis.
 10.05 Sotsiaalminister Taavi Rõivase visiit Valgamaal.
 11.05 Kirjandusfestival PrimaVista 10. aastapäeva sündmused ja Nipernaadi novelliauhinna üleandmine Valgas.
 12.05 SEB 31. Tartu jooksumaratoni 23/10 km.
 17.–19.05 Eesti Offroadi kestvussõitude meistrivõistluste II etapp Jaanikese motokeskuses.
 18.05 Puu laat Valgas.
 18.05 Rahvusvaheline raievõistlus „TOP 10“ Valgas.
 18.05 Lõuna-Eesti meistrivõistlused grillimises Valgas.
 18.05 Üle-eestiline *line*-tantsijate maavõistlus „Otepää *line*-tants 10“.
 18.05 Helme valla jalgrattasõit ja rahvamatk.
 19.05 Peterburi naiskoori MiLadies Chorus kevadkontsert Otepääl.
 21.05 Valgamaa ettevõtluspäev Sangaste seltsimajas. Konkursi „Valgamaa ettevõtluse auhind“ võitjate tunnustamine.
 23.05–02.06 Maailma karikaetapp motovarjuspordis 2013 Otepääl.
 25.05 SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsiooni territooriumil rahvusvaheline vanavaralaat.
 25.05 Esmakordselt toimus Taageperas kogupere seiklusemäng „Missioon: Wagenküll – avasta Taagepera“.
 25.–26.05 Laevamudelite võistlus Otepää karikas 2013.
 29.–30.05 Valgamaa koolinoorte ohutusalane laager „Kaitse end ja aita teist!“.

Juuni

- 001.06 Maailma karikaetapp motovarjuspordis 2013 Tehvandil.
 01.–02.06 SEB 32. Tartu rattaralli.
 04.06 Eesti lipu 129. aastapäeva tähistamine Otepääl.
 04.–14.06 Valdade-linnade suvemängud Otepääl.
 05.06 Valga maavanema ja Valgamaa Omavalitsuste Liidu esimehe vastuvõtt aineolümpiaadide võitjatele, nende õpetajatele, parimatele abiturientidele Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
 06.06 Balti riikide koolivõistkondade mitmevõistlus Valga keskaadionil.
 06.–09.06 Valga-Valka kaksiklinnade festival „Helisev Liivimaa“ Valga-Valka 429.
 07.06 Tehvandi spordikeskuse renoveeritud peahoone avamine.
 08.06 Valga maakonna tantsupidu „Tantsusammul läbi Valgamaa“.
 15.06 Sprite 3x3 tänavakorvpalli Eesti meistrivõistluste IV etapp Otepääl.
 15.–16.06 Valga Valka Helen triatlon.
 15.–16.06 Traditsiooniline rahvusvaheline mootorratturite kokkutulek Annimatsi kämpingus.
 17.06 Innovatsiooniteemaline pärastlõunatee Valgamaa ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele ja arendusorganisatsioonidele Otepääl.
 18.06 Kultuuriministeeriumi rahvakultuurinõunik Eino Pedaniku ja Rahvakultuuri Keskuse direktori Aivi Lintnermanni visiit Valgamaal.
 22.–23.06 Pühajärve jaanituli.
 23.06 Valgamaa võidupüha üritused Tõrvas.
 23.06 SA Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsiooni territooriumil võidupüha tähistamiseks perepäev.

- 28.06 Konkursi „Eesti kaunis kodu“ tunnustusüritus ja Valgamaa aastaraamatu esitlus Puka rahvamajas.
- 30.06 Valga Kreisi 230. aastapäeva tähistamine lustliku lauamänguga maastikul „Nagu nupud laual“.

Juuli

- 02.07 Credit24 suvevolle Otepääl.
- 03.07 Valga-Valka linna eri paigus „Valga Kreis 230“ juubeliüritus.
- 05.07 Volkswagen Golf Open Otepää golfikeskuses.
- 05.07 Baltica – 26. rahvusvaheline folkloorifestival Sangastes.
- 06.07 Moto-orienteerumisüritus „Poodi mano sõit“ Valgamaal.
- 06.07 Ümber Pühajärve jooks.
- 06.07 Veoautode krossi Eesti meistrivõistluste etapp/Baltimaade meistrivõistluste etapp Jaanikese motokeskuses.
- 07.07 Pühajärve Rahvatriatlon.
- 09.07 Credit24 suvevolle Otepääl.
- 10.07 Balti matš U16 Valga keskstaadionil.
- 12.07–12.10 Valgamaa veekogude Facebooki kampaania „Valgamaa otsib superpuhkajat – avasta meie aarded“.
- 16.07 Credit24 suvevolle Otepääl.
- 19.–20.07 Auto24 Rally Estonia.
- 20.07 42. avaveeujumise seeriavõistluse IV etapp Pühajärvel.
- 22.07 White Nights Golf Tournament Otepää golfikeskuses.
- 22.–24.07 Valgamaa noorte suvekool „Pärandijaht“.
- 23.–28.07 Pühajärve XVI puhkpillimuusikapäevad.
- 27.07 Autoralli EAL Otepää rahvasprint.
- 27.07 Traditsiooniline rattamaratonide Samsung Estonian Cup sarja kuuluv Otepää rattamaraton.
- 27.07 „Meie festival 2013“ Pühajärvel.
- 28.07 Sangaste rukki päev.

August

- 02.–03.08 Leigo Järvemuusika.
- 02.–04.08 TriSmile triatlon 2013 Pühajärvel.
- 04.08 Pähklilinna käsitöö- ja rahvamuusikapäev Otepää kultuurikeskuse pargis.
- 06.08 Hummuli hoolekandekeskuse laiendatud osa avamine.
- 07.–09.08 Loodusfestival „Las jääda ükski mets“ Tõrvas.
- 07.–11.08 Traditsiooniline Metsaülikool 2013 Kääriku spordikeskuses.
- 07.–11.08 Tõrva tulepäevad. XX Tõrva linnapäevad.
- 09.–11.08 Valga rahvusvaheline maasturite osavussõit „Klaperjaht 2013“.
- 10.08 „Tõrva Loits 2013 – The Greatest Hits of Kalevipoeg“ Veskijärve veerel.
- 15.08 DAGÖ kontsert „Hiired tuules“ GMP Clubhotel & Pühajärve restorani õuel.
- 16.08 Valga Vabadussõja mälestussamba taasavamine Valga linna pargis.
- 16.–17.08 Rahvusvaheline Valga militaarjaloo festival.
- 17.–18.08 Nõuni regatt.
- 16.–18.08 Power Camp. Rahvusvaheline Ameerika autode kokkutulek Otepääl.
- 17.08 Jökääru kontsert Pedeli paisjärve saarel.
- 19.08 VI öölaulupidu Pukas.
- 21.08 Balti keti velotuur III etapp Viljandi-Tõrva-Kuutsemäe-Otepää.
- 21.–22.08 Valgamaa noorsootöö koostööseminar Karula vallas.
- 24.08 Kalapüügivõistlus Pühajärve Spinning 2013.
- 27.08 Võrumaa noorsootöötajate delegatsiooni visiit Valgamaa noortekeskustesse.
- 29.08 Valgamaa hariduskonverents „Tarkus algab uudishimust“ Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.

31.08 Muinastulede öö Pedeli jõekäärus.

September

- 04.–06.09 Valgamaa 93. sünnipäeva koostöömängud Tõrvas, Valgas ja Otepääl.
- 06.09 Valgamaa aaretejaht.
- 05.09 Valgamaa spordipealinna 2014 memorandum allkirjastamine Valga maavalitsuses.
- 12.09 Keskkonnahariduse infopäev Valgamaa kutseõppekeskuses.
- 12.09 Valga linna huvihariduse mess Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 13.09 Pühajärve raamatukogu 100. aastapäev.
- 13.09 Valgamaa koolinoorte meediaseminar Valga maavalitsuses.
- 14.09 Pärandid Hargla pastoraadis.
- 15.09 SEB 16. Tartu rattamaraton 89/40 km.
- 16.09 Üle-eestiline toitumiskampaania „Sööme ära” 2013.
- 17.09 Kääriku spordikeskuse tenniseväljakute avamine.
- 20.09 VII „Maarjalaulude festivali” kontsert.
- 21.09 SA Taheva Sanatooriumi asenduskodu osakonna 20. sünnipäeva tähistamine.
- 21.–22.09 Eesti meistrivõistlused suvebiathlonis Tehvandil.
- 21.–22.09 Meegastes „Mäekuningas 2013” (jalgratta *downhill*).
- 24.09 Maanteeameti Lõuna regiooni uue hoone avamine Valgas.
- 27.09 Teadlaste öö Otepää talispordimuuseumis.
- 28.09 Eesti absoluutkaalu meistrivõistlused Kreeka-Rooma maadluses Valga spordihallis.
- 28.09 Rahvusvaheline laat Sangaste lossis.

Oktoober

- 01.10 Hummuli rahvamaja saali avamine.
- 01.10 Maakonna eakatele terviseseminar „Siit saab...” Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 01.10 Rahvusvahelise muusikapäeva tähistamine Otepää muusikakoolis.
- 01.10 Valga lahtised meistrivõistlused saalihokis Valga spordihallis.
- 02.10 Otepää ettevõtluskonverents.
- 02.10 Tõrva gümnaasiumi staadionil ja pargis Eesti Koolispordi Liidu maastikuteatejooksu karikavõistlused.
- 03.10 Eesti-Läti-Vene kultuurijuhtide kohtumine Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 03.10 Valga maavanem Margus Lepik, Valgamaa Haridustöötajate AÜ Liidu esimees Sille Allik ja Valgamaa Omavalitsuste Liidu esimees Madis Gross võõrustavad Tõrva gümnaasiumis maakonna õpetajaid.
- 05.10 Liivimaa Mihklilaat ja pidu Valgas.
- 05.10 Valga tunnuslaulu konkurss.
- 07.10 Sügisene Tee Metsa koolituspäev, mis viis õpetajaid ja metsanduses kaasaraäkijaid UPM-Kymmene Otepää vineeritehasesse.
- 08.10 AS Eesti Liinirongid diiselrongi tutvustamine Valga depoo.
- 09.10 Aakre rahvamaja remondijärgne avamine.
- 10.10 Helme raamatukogu 85. aastapäev.
- 10.10 Valgamaa noortekonverents „Mina võidan!” Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 11.10 Valgamaa Töötukassa Tõrva büroo avamine.
- 12.10 Hargla küla liikumispäev.
- 12.10 Apteekrimäe jooksukahevõistlus 2013.
- 13.10 Pikasilla küla liikumispäev.
- 13.10 Otepää valla 2013 lahtised meistrivõistlused suundorienteerumise lühirajal.
- 16.10 XVI täiskasvanud õppija nädala tunnustamisüritus Valga maavalitsuses.
- 17.10 Keskkonnahariduse konverents „Puhas vesi hoiab elu” Tehvandi spordikeskuses.
- 19.10 Eesti meistrivõistluste meeskondlikud suusahüpped Tehvandi staadionil.
- 19.10 K. Tigase mälestusturniir petangis segatriodele Otepääl.
- 19.10 Hargla kooli 325. juubel.

- 20.10 Eesti meistrivõistlused kahevõistluses ja suusahüpetes Tehvandil.
- 23.10 Maakondlik noorte võistlusmäng „Paintball 2013” Priimetsa terviserajal.
- 25.10 Valga lahtised meistrivõistlused poksis.
- 26.10 Maastikukrossi karikasarja „Sügis 2013” superfinaal Apteekrimäel.
- 26.10 Rahvamajade öö Valgamaal.
- 27.10 Valgamaa naiskondade karikavõistlused võrkpallis Valga spordihallis.
- 29.–30.10 Eesti-Läti ministerevahelise piiriülese koostöökomisjoni koosolek Lätis Cesises.
- 30.10 XV Jaan Lattiku mälestusjooks „Teejuht 2013” Lüllemäel Karula vallas.
- 30.10–02.11 Valga maakonna delegatsioon Taanis Norden mobiilsusprogrammi raames.

November

- 01.–30.11 Valga 23. Kunstikuu.
- 02.–03.11 Eesti Noorteühenduste Liidu koostööseminar Otepääl.
- 07.11 Valgamaa noorte ettevõtlusloovuse päev koos osaluskohvikuga.
- 07.11 Esmakordselt toimus Valgamaa abielupaaride austamisõhtu „Kaunimad aastad...” Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 12.–15.11 Valgamaa kultuurinädal Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 14.11 Jõgevamaa arenguagentuuri delegatsiooni visiit Valgamaal.
- 15.11 „Koolimood 2013” Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 16.11 XIII Alfred Neulandi mälestusvõistlus Valga spordihallis.
- 20.11 Etluskonkurss „Koidulauliku valgel” Tsiguliina rahvamajas.
- 21.11 Kaitseliidu avalike suhete osakonna juhataja Heiki Arikese visiit Valgamaal.
- 22.–24.11 Noorkotkaste ja Kodutütarde loometöö õppepäevad Lüllemäel.
- 25.11 Kodanikupäeva konverents Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 26.11 Konverents „Märka tegusaid ühendusi” Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 27.11 Ettevõtluskonverents „Nutikam Valgamaa” Valgamaa kutseõppekeskuses.
- 29.11 13. Valgamaa turismi aastaseminar Otepääl.
- 29.11 Naiskoori Heli 60. aasta juubelisündmus Tõrva kirik-kammersaalis.
- 29.11 Kaitseliidu 95. aastapäeva vastuvõtt Valgas.
- 30.11 Riidaja põhikooli 180. juubelisündmus.

Detsember

- 05.12 Puuetega inimeste päeva tähistamine Valgamaa Puuetega Inimeste Kojas.
- 07.12 MTÜ Kungla uue muusikalise etenduse „Nõiutud” esietendus.
- 12.12 Valgamaa Põllumeeste Liidu konverents Sangastes.
- 13.12 Valgamaa suurperede jõulupidu Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 18.12 Valgamaa Spordiliidu ja Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi 2013. aasta preemiate väljaandmine, maakonna noorte tunnustamine ning Valgamaa aasta teo avalikustamine Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
- 21.12 Talvine joogapäev Otepää talispordimuuseumis.
- 21.12 Talvepealinna tiitli vastuvõtmine Otepääl.
- 21.12 Jõulukontsert Leigo muusikatalus, esinesid Diana Klas ja Konstantin Arro.
- 21.12 Lumelaua- ja freestyle suusavõistlus DUELL 2013 Tehvandil.
- 22.12 Jõuluvanade kokkutulek Otepääl.
- 22.12 Valga renoveeritud jaamahoone avamine.
- 27.12 Luksemburgi Eesti Seltsi esindajate visiit Valgamaal.

4. Juhtimine ja regionaalhaldus

4.1 Valga maakond

Joonis 1. Asend

Joonis 2. Haldusjaotus

4.1.1 Üldist

Valga maakond asub Eesti lõunaosas. Maakonna pindala on 2046,49 km² (koos Võrtsjärve osaga), ulatus põhjast lõunasse 65 ja idast läände 59 kilomeetrit. Maakond kuulub majandusgeograafilise ja regionaalpoliitilise liigestuse järgi koos Põlva ja Võru maakonnaga Kagu-Eesti piirkonda, lisaks Viljandi, Tartu ning ka Jõgeva maakonnaga aga

Lõuna-Eesti regiooni, mida seovad tihedad ajaloolised sidemed ja maastikuline kuulumine Kõrg-Eestisse. Valgamaad läbivad olulised rahvusvahelised liiklusteed lõunasse ja itta.

Maakonna keskusest, Valga linnast, on kaugus Tallinnasse 267, Tartusse 86, Viljandisse 88, Võrru 73, Põlvasse 96, Pärnusse 141, Narva 264 km (*kaugus kesklinnast sihtpunkti linnakeskuse; allikas maanteeameti koduleht www.mnt.ee*).

Riia asub 157 km kaugusel. Maakond omab piiri lõunas ja edelas Läti Vabariigiga (102,4 km), idas Võru, põhja-kirdesuunas Põlva ja Tartu ning loodes Viljandi maakonnaga.

4.1.2 Maakonna kujunemine

Muinasajal kuulus Valgamaa läänepoolne osa Sakala, idaosa Ugandi maakonda. 3. juulil 1783. aastal andis keisrinna Katariina II välja uue halduskorralduse Balti provintsidele, millega moodustati Riia ja Võnnu maakonna kirdeosadest toonane Valga maakond (ehk Valga kreis). Suures osas tänapäeva Läti alale moodustatud Valga maakond koosnes 11 kihelkonnast:

Luke, Härgmäe, Volfahrth, Trikata, Smiltene, Palzmar, Tirsä, Oppekaln, Schwaneburg e Gulbene, Marienburg, Adsel ehk Koivalinn ehk Gauijena. Maakonna 11 kihelkonnast 9 asusid Lätimaal ja vaid 2 – Luke ja Härgmäe ulatusid ka Eesti alale. 19. sajandi II poolel kuulus Valgamaa Liivimaa kubermangu koosseisu.

Valga ja suurem osa Eesti-poolsest ümbruskonnast vabastati punavägedest Vabadussõja käigus Eesti vägede poolt 1. veebruariks 1919. 12. veebruaril andis Eesti Vabariigi Valitsus välja määruse Valga maakonna moodustamise kohta.

Lõuna väerinde rekvisitsioonikomisjonile, mille asukoht ja laod paiknesid Valgas, allutati sõjaväe parema varustamise eesmärgil peale Valga maakonna Eesti-osa veel ka järgmised vallad: Viljandi maakonnast Hummuli, Helme, Patküla, Koorküla, Taagepera, Leebiku, Jõgeveste; Tartu maakonnast Sangaste, Tõlliste, Keeni, Laatre; Võru maakonnast Kaagjärve, Karula, Laanemetsa, Taheva, Saru, Mõniste. Sõjalaolukord, kus rinne vajas operatiivset varustamist toiduainete ja küüdihobustega, nõudis aga Valga kui tähtsa keskuse eraldamist eemalasuvatest maakondadest. Tekkis vajadus luua Valka iseseisev administratiivne keskus maakonnavalitsuse näol, kes võtaks lõuna väerinde rekvisitsioonikomisjonilt üle varustus- ja toitluslaod ning asjaajamise. 19. aprillil 1919 seati ametisse Valga maakonnavalitsuse esimees, endine Maapäeva liige Johann (Jaan) Kurvits. 27. mail sai ta ettekirjutuse koostada 3 päeva jooksul maakonnavalitsus 4 osakonnaga: administratiiv-, toitlustus-, põllumajandus- ja haridusosakond. Maakonnavalitsusele eraldati ruumid Pihkva tänaval ning uus maakonnavalitsus hakkas tööle 29. mail. Johann (Jaan) Kurvits kui esimees oli administratiivosakonna juhataja, toitlustusosakonna juhatajaks nimetati Timofei Ristkok, kes oli varem olnud Võru maakonnavalitsuses sama osakonna juhatajaks, haridusosakonna juhatajaks valiti algselt Karl Kirp, kes aga loobus ja tema asemele sai ametikoha August Kõiv. Põllumajandusosakonna juhatajaks sai Karl Unt, kes siirdudes 1920. aastal Tallinna. Tema asemel valiti Johannes Täht Sarust. Sekretäriks oli Jaan Lõhmus Eesti Vabariigi valitsus oli huvitatud iseseisva maakonna olemasolust lõunapiiril ja Valga linna arenemisest ning andis seetõttu 6. septembril 1920 välja ajutise valitsemiskorra, mille kohaselt asutati Valga linnast ja selle ümbruskonnast iseseisev Valga maakond. Territoriaalselt moodustus see põhiliselt Tartu, Viljandi ja Võrumaale kuulunud Helme, Hargla, Karula ja Sangaste kihelkonnast. Valga linn jagati Eesti ja Läti vahel pooleks. 11. veebruaril 1921 kinnitati maakonna piirid, mille kohaselt kuulusid Valga maakonna koosseisu:

Võru maakonnast Kaagjärve, Karula, Laanemetsa, Taheva vald;

Tartu maakonnast Laatre, Keeni, Kuigatsi, Sangaste, Tõlliste vald;

Viljandi maakonnast Helme, Hummuli, Jõgeveste, Koorküla, Leebiku, Löve, Taagepera vald.

Lisaks loeti Valga maakonda kuuluvaks juba olemasolevad Valga maakonna vallad: Omuli, Paju (18. oktoobril 1920 Valga ja Paju vald liideti Paju vallaks), Sooru ja Valga linn.

1921. aasta juulis toimusid maakonnavalitsuse valimised. Esimeheks valiti August Sild, abiesimeheks ja põllumajandusosakonna juhatajaks Hans Hiiop, administratiivosakonna juhatajaks Jaan Mõttus ja töö- ja hoolekande osakonna juhatajaks ja sekretäriks Jaan Lõhmus, haridusosakonna juhatajaks Aleksander Vibo. Revisjonikomisjoni koosseisu kuulusid Printsman, Tuvikene, Orgusaar, Kolk ja Pommer.

1921. aastast alates toimus haldusterritoriaalses korralduses veel rida muutusi:

1921. aastal eraldati Patküla vallast Holdre vald ja Tõrva alev;

1922. aastal Paju valla koosseisu olev Puraküla liideti Valga linnaga;

1924. aastal liideti Paju vald Sooru vallaga;

2. juulil 1926 sai Tõrva linnaks.

1920ndate aastate teisest poolest kuni 1939. aasta haldusreformini oli Valga maakonnal 19 valda: Helme, Holdre, Hummuli, Jõgeveste, Kaagjärve, Karula, Keeni, Koorküla, Kuigatsi, Laanemetsa, Laatre, Leebiku, Löve, Paju, Patküla, Sangaste, Taagepera, Taheva, Tõlliste.

1939. aasta valdade reformi käigus ühendati paljud väikesed vallad elujõulisematega. Valdade arv Valga maakonnas vähenes 19-lt 10-le: Helme, Hummuli, Kaagjärve, Karula, Kuigatsi, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste, Vaoküla. Taoline valdade arv ja piirid püsisid 26. septembrini 1950, mil toonase ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega

likvideeriti ajalooliselt väljakujunenud administratiiv-territoriaalne jaotus. Eestis moodustati senise 13 maakonna ja 233 valla asemele 39 maarajooni, mis jagunesid 636 külanõukoguks. Praegune Valga maakonna territoorium jagunes kolmeks rajooniks:

Valga rajoon: Valga linn ja Kaagjärve, Paju, ligaste, Karula, Lüllemäe, Kuigatsi, Priipalu, Puka, Keeni, Tagula, Hargla, Koikküla, Laatre, Tõlliste, Restu külanõukogud (va Restu I ja Restu II, mis kuulusid Antsla rajooni);

Tõrva rajoon: Tõrva linn ja Helme, Jõgeveste, Koorküla, Leebiku, Riidaja, Holdre, Taagepera, Unametsa, Vooru, Pikri, Hummuli, Puide, Aruküla, Kärstna külanõukogud;

Otepää rajoon: Otepää linn ja Krüüdneri, Vana-Prangli, Otepää, Päidla, Vidrike, Voki, Kaagvere, Kooraste, Pikajärve, Valgjärve külanõukogud.

3. mail 1952 moodustati ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega Eesti NSV koosseisus Tallinna, Tartu ja Pärnu oblast. Tartu oblasti koosseisu arvati Tartu linn, Antsla, Valga, Vastseliina, Võru, Jõgeva, Kallaste, Mustvee, Otepää, Põlva, Põltsamaa, Räpina, Tartu ja Elva rajoonid.

25. aprillil 1953 oblastid likvideeriti. 24. jaanuaril 1959 likvideeriti muude väikeste rajoonide seas ka Valgamaad puudutavad Antsla, Otepää ja Tõrva rajoonid. Valga rajooniga liideti Tõrva linn ning Haabsaare, Helme, Koorküla, Mõniste, Riidaja ja Taagepera külanõukogud.

Elva rajooniga liideti Otepää linn ning Otepää ja Pühajärve külanõukogud. 1961. aastal likvideeriti Haabsaare, Karula, Koorküla külanõukogud, Mõniste läks Võru rajooni koosseisu.

21. detsembril 1962 arvati Valga rajooni koosseisu endisest Elva rajoonist Otepää linn ning Aakre, Otepää ja Paluperä (va Tamme sovhoosi maa-kasutus) külanõukogud. 1963. aastal saadi rajoonile lisa Põlva rajoonist, 1966. aastal Valtina ümbrus Võru rajoonist. Valga rajooni piirid kujunesid lõplikult välja 1966. aastal.

25. veebruari 1977 ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadluse kohaselt koosnes Valga rajoon 3 linna- ja 11 külanõukogust 154 külaga.

1. jaanuaril 2014 on Valgamaal 2 linnavalitsust: Valga ja Tõrva ning 11 vallavalitsust: Helme, Hummuli, Karula, Otepää, Paluperä, Puka, Põdrala, Sangaste, Taheva, Tõlliste, Öru, hõlmates kokku ühe vallasisese linna, 7 alevikku ja 150 küla.

4.1.3 Lipp ja vapp

Pärast riigivapi kinnitamist 1925. aastal tõstati ka maakondade vappide loomise küsimus. 17. detsembril 1925 moodustati vastav komisjon.

17. juunil 1926 kiideti komisjoni poolt heaks esialgsed variandid, mis olid välja töötatud ajaloolase Paul Johanseni poolt. Valgamaa vapi kavandil oli kilbi ülemine pool hõbedane ja alumine must ning sellel punane-kuldne-sinine vikerkaar sümboliseerimaks kahte rahvast ühendavat silda.

Valga Maavolikogu polnud aga kavandiga rahul ning pärast mitmete uute kavandite läbivaatamist 1931. aasta märtsis maavolikogu kinnitas kohaliku inseneri Saare vapikavandi. Vapi kilp koosnes neljast väljast: ülemisel paremal valgel väljal oli kuldne „V” täht ja vasakul sinisel neli kuldtähte sümboliseerimaks nelja maakonda, millistest Valgamaa moodustati. Alumisel parempoolisel sinisel väljal oli heinakuhi ja vasakul valgel Vabadusristi kujutis. Vappi ümbritses tammeokstest pärg ja ülal asetsesid ristatud mõõgad. 15. septembril 1931 kinnitas vapi lõpliku kuju (siseministeeriumi nõudmisel kõrvaldati Vabadusrist) maavolikogu ja 4. märtsil 1932 ilmus see Riigi Teatajas.

1934. aastal vaatas Riigi Kunsttööstuskoolis moodustatud toimikond läbi kõikide linnade ja maakondade vapid. Tehti ettepanek vapid ühtlustada, jättes ära neid ümbritsevad kaunistused.

1936. aastal töötas kunstnik G. Reindorff välja maakondade uued vapikavandid, mis olid tunduvalt lihtsustatud. Riigivanema otsusega 5. märtsist 1936 kinnitati uued maakondade vapid ja lipud, millede kirjeldused Valgamaa osas on alljärgnevad:

- Valga maakonna vapi väli on lõigatud diagonaalselt kaheks väljaks. Ülemisel sinisel väljal on neli viieharulist hõbedast tähte, sümboliseerides maakondade arvu, millest Valgamaa moodustati. Alumine hõbedane väli on vaba.

- Valga maakonna lipp koosneb kahest võrdse laiusega horisontaalsest värvilaiust: ülemine laid on valge, alumine roheline. Lipu laiuse ja pikkuse vahekord on 7 : 11, lipu normaalsuurus on 1050 x 1650 millimeetrit. Lipu valge lai keskosa asetseb maakondliku eritunnusena maakonna vapp.

4.1.4 Haldusjaotus

Maakonnas on kaks linna- ja 11 vallavalitsust. Linnu on kaks: Tõrva ja Valga ning üks vallasisene linn – Otepää. Maa-asilaid on kokku 157, neist seitse alevikku ja 150 küla. Valga maakonna keskus on Valga linn.

Tabel 4-3. Kohalike omavalitsusüksuste rahvaarv, pindala ja asustustihedus

Linn/vald	Alevikke 1.01.2014	Külasid 1.01.2014	Elanikke 1.01.2013	Elanikke 1.01.2014	Pindala km ²	Asustustihedus in/km ² 1.01.2014
Helme vald	1	14	2174	2093	312,73	6,69
Hummuli vald	1	8	905	873	162,70	5,37
Karula vald	-	14	991	987	229,92	4,29
Otepää vald	-	21	4091	4045	217,36	18,61
Palupera vald	-	14	1084	1085	123,48	8,79
Puka vald	1	18	1682	1651	200,93	8,22
Pödrala vald	-	14	820	816	127,22	6,41
Sangaste vald	1	13	1359	1346	144,72	9,30
Taheva vald	-	13	784	763	204,70	3,73
Tõlliste vald	2	13	1717	1694	193,78	8,74
Tõrva linn	-	-	2962	2913	4,80	606,88
Valga linn	-	-	13 692	13 426	16,54	811,73
Õru vald	1	8	493	485	104,63	4,64
Kokku	7	150	32 754	32 177	2043,53	15,75

Selgitused: rahvaarv rahvastikuregistri andmetel.

Pindala statistikaameti „Eesti piirkondlik areng 2013“ andmetel (ei sisalda Võrtsjärve osa). Omavalitsusüksuste pindalade summa ei võrdu antud tabelis maakonna pindalaga ümardamise tõttu.

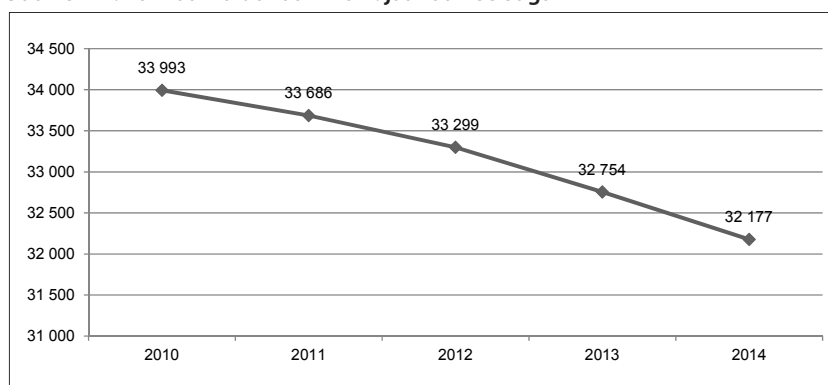
4.1.5 Rahvastik

Seisuga 1.01.2014 elab rahvastikuregistri andmetel Valgamaal 32 177 inimest. 2013. aastal vähenes Valgamaa elanikkond 577 inimese võrra. Kõige enam kahanes rahvastik Helme, Hummuli ja Taheva vallas: vastavalt 3,7; 3,5 ja 2,7%, arvuliselt aga Valga linnas (266 inimest) ja Helme vallas (81). Loomulik iive oli maakonnas negatiivne – 128 inimest suri rohkem kui sündis. Positiivne oli iive Tõlliste, Pödralas, Otepää, Palupera ja Õru vallas.

Väljaränne maakonnast ületas aga taas oluliselt sisserändajate hulka – maakonnast lahkus ametlikult 449 inimest enam, kui siia lisandus.

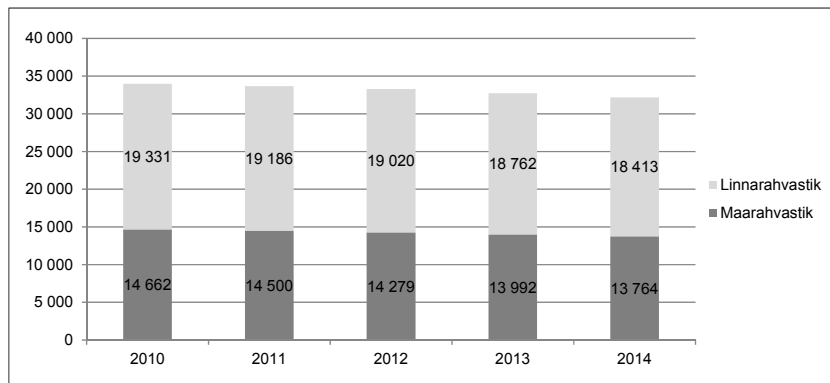
57,22% Valgamaa elanikest elab linnades – Valgas, Tõrvas ja Otepää vallasiseses linnas. 51,6% maakonna elanikest on naised ja 48,4% mehed. Kui vaadata Valgamaa elanikke kodakondsuse järgi, siis on peamine muutus toimunud Eesti ja Läti kodanike osas. Rahvastikuregistri andmetel on Valgamaal elavate Eesti kodanike arv vähenenud 618 võrra, seevastu Läti kodanike arv aga kasvanud 137 võrra.

Joonis 4-4. Rahvaarvu dünaamika 1. jaanuari seisuga

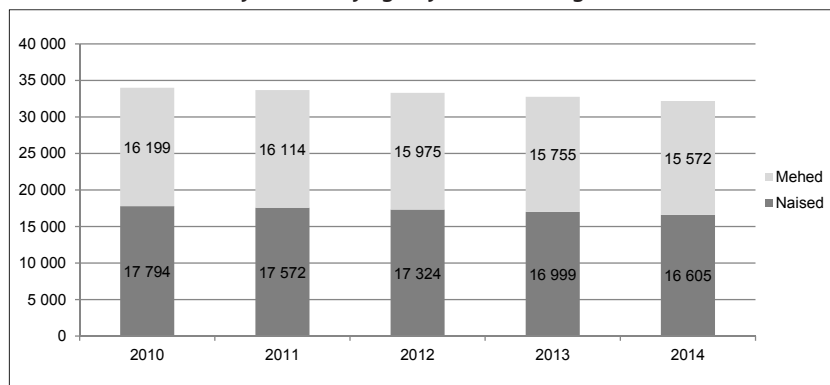
Allikas: rahvastikuregister.

Joonis 4-5. Rahvastiku jaotus elukoha järgi 1. jaanuari seisuga

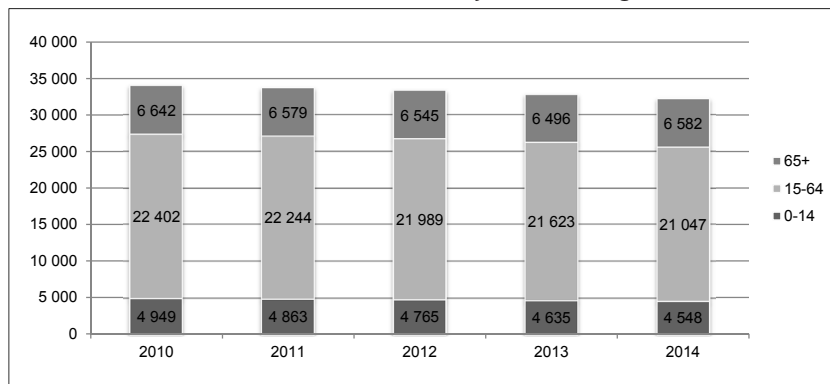
Allikas: Valga maavalitsus rahvastikuregistri andmetel. Linnarahvastik – Tõrva linna, Valga linna ja Otepää vallasisesse linna elanikud. Maarahvastik – alevike ja külade elanikud.

Joonis 4-6. Rahvastiku jaotus soo järgi 1. jaanuari seisuga

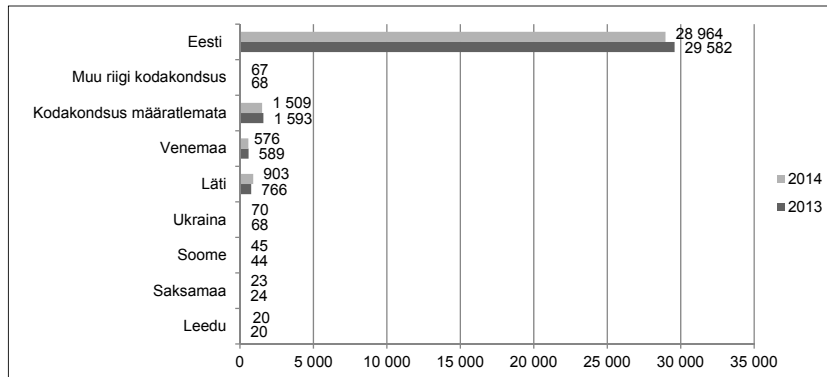
Allikas: Valga maavalitsus rahvastikuregistri andmetel.

Joonis 4-7. Rahvastiku vanuseline koosseis 1. jaanuari seisuga

Allikas: Valga maavalitsus rahvastikuregistri andmetel.

Joonis 4-8. Elanikud kodakondsuse järgi 1. jaanuari seisuga

Allikas: Valga maavalitsus rahvastikuregistri andmetel.

Rahvastikusündmused

Valga maavalitsuses ja kohalikes omavalitsustes registreeriti 2013. aastal 284 lapse sünd (2012. aastal 275), neist 153 olid poisid ja 131 tüdrukud. Kaksikuid sündis neli paari, ühes olid mõlemad poisid, ühes tüdrukud ja kahes olid nii poiss kui ka tüdruk.

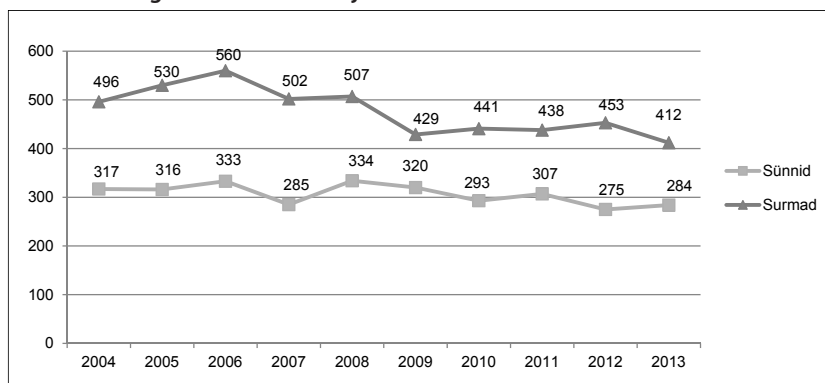
Esimese lapsena sündis 86, teisena 107, kolmandana 52, neljandana 22, viiendana viis, kuuendana kuus, seitsmendana kaks, üheksandana kolm ja üks laps sündis perre kuuteistkümnenda lapsena. Noorim sünnitaja oli 2013. aastal 15-aastane, kõige noorem isa kaheksateistkümnene. Vanim sünnitaja oli 47- ja isa 51-aastane. Kõige enam sünnitajaid oli vanuses 24 aastat ja neid oli kokku 21.

85 vastsündinu vanemad olid abielus ja 165 korral registreeriti isaduse omaksvõtt. Üksikemasid oli 34. Vormistati kolm lapsendamist, seitse põlvnemist tuvastati kohtu teel. 18 isaduse omaksvõttu registreeriti vanemate ühise avalduse alusel – lapsed olid sel juhul juba varem sündinud ja sünd oli registreeritud vallaslapsena.

Kõige populaarsem poisinimi oli Robin, seda kannab kuus 2013. aastal sündinud last. Järgnesid Markus ja Rasmus, mis pandi viiel korral. Robert, Mihkel, Marten ning Harri said nimeks kolmele poisile. Omapärasemad nimed olid näiteks Ruvim, Derek, Kalver, Jaromir, Siluan, Brajan, Genert.

Tüdrukute nimed kordusid veelgi vähem. Kõige populaarsem nimi oli Liset(t)e. Seda kannab 2013. aastakäigust viis last ning seda esines ka kombinatsioonidena Lisette-Marii ja Laura Lisethe. Kolm tüdrukut said nimeks Sandra ja Marianne, kaks Laura, Berit, Kristina, Karoliina, Johanna, Sonja, Miia ja Lisandra. Kaks eesnime pannakse lastele tunduvalt vähem kui mõni aasta tagasi. 2013. aastal sündinud tüdrukutest kannab kaht nime 12 ja poistest kuus last. 2013. aastal registreeriti Valgamaal 412 surmaakti, suri 221 naist ja 191 meest.

Joonis 4-9. Registreeritud sündid ja surmad

Allikas: rahvastikuregister.

Tabel 4-10. Valga maavalitsuses ja kohalikes omavalitsustes registreeritud sündid ja surmad

Registreerimise koht	Sünnid 2012	Surmad 2012	Sünnid 2013	Surmad 2013	Loomulik iive 2012	Loomulik iive 2013
Valga linn	122	243	125	231	-121	-106
Tõrva linn	24	45	25	31	-21	-6
Helme vald	26	27	20	29	-1	-9
Hummuli vald	9	5	8	10	+4	-2
Karula vald	6	5	6	6	+1	0
Otepää vald	38	58	39	36	-20	+3
Palupera vald	11	10	10	7	+1	+3
Puka vald	14	15	15	29	-1	-14
Pödrala vald	5	10	9	5	-5	+4
Sangaste vald	7	11	10	11	-4	-1
Taheva vald	1	14	4	11	-13	-7
Tõlliste vald	10	9	8	2	+1	+6
Õru vald	2	1	5	4	+1	+1
Kokku	275	453	284	412	-178	-128

Allikas: rahvastikuregister.

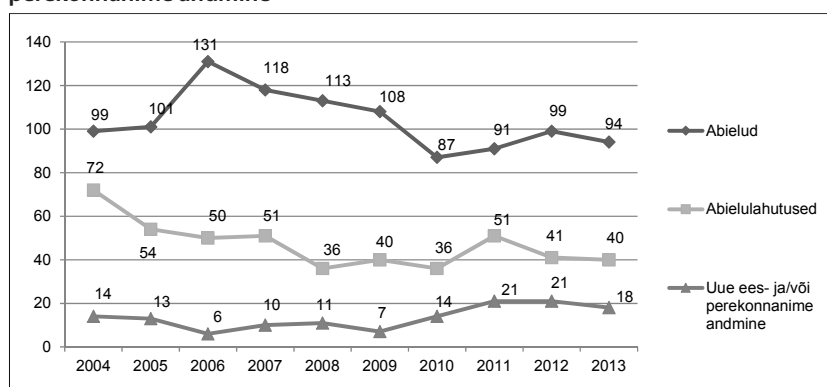
Abielud, abielulahutused ning uue ees- ja/või perekonnanime andmine

Valga maavalitsuses registreeriti 2013. aastal 94 abielu, nendest seitse registreeriti vastava õiguse saanud vaimulike poolt. Kõige noorem pruut oli 18- ja peigmees 20-aastane. Vanim pruut oli 70- ja peigmees 69-aastane. Valga notari juures registreeriti üks abielu. Tähistati kolme kuld- ja üht briljantpulma.

2013. aastal registreeriti 40 abielulahutust. Üks abielu oli kestnud ainult aasta, 2 abielu kaks ja 4 kolm aastat. Seitse paari lahutas hõbepulmade möödumisel, neist üks 27, 28, 29, 31 ja 38 aasta pärast. Valga notari juures lahutati kolm ja maakohus kaheksa abielu.

Avaldusi nime vahetamiseks laekus 18, neist 16 inimest soovisid muuta perekonna- ja kaks eesnime.

Joonis 4-11. Valga maavalitsuses sõlmitud abielud, registreeritud abielulahutused ning uue ees- ja/või perekonnanime andmine

Allikas: rahvastikuregister.

4.2 Riiklikud institutsioonid

Riiklike institutsioonide tegevust on kajastatud nii alljärgnevas alapunktides kui ka temaatiliselt vastavates aastaraamatu peatükkides.

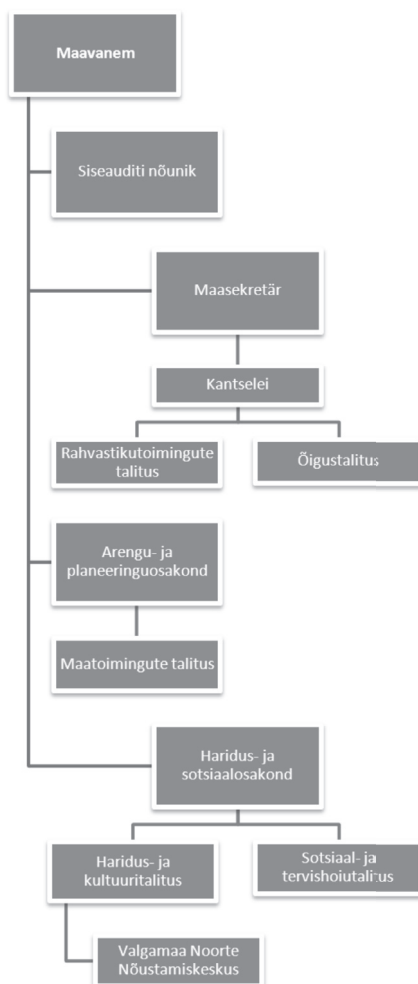
4.2.1 Valga maavalitsus

Address Kesk 12, 68203 Valga
 Veeb www.valga.maavalitsus.ee
 Maavanem – Margus Lepik

Koosseis ja struktuur

31.12.2013 seisuga oli Valga maavalitsuses koosseisus 34,85 teenistukohta, neist 24 ametikohta ja 10,85 töökohta. Täitmata oli 1 ametikoht.

Joonis 4-12. Valga maavalitsuse struktuur 2013. aasta lõpus

Ülevaade maavalitsuse olulisematest tegevustest 2013. aastal

Riikliku järelevalve teostamine

Maavalitsus teostab järelevalvet kas plaaniselt, seadusest tulenevalt või juhtumipõhiselt. Seoses eeltooduga kujuneb valdkonnapõhine järelevalve erinevaks. Nii ei teostatud 2013. aastal juhtumipõhist järelevalvet kohalike omavalitsuste üksikaktide üle, kuivõrd kaebusi sel teemal maavanemale ei esitatud. Ka omandireformi järelevalve toimub üldjuhul rahandusministeeriumi initsiatiivil seoses kompenseerimismenetlustega. Tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonnas toimub järelevalve samuti juhtumipõhiselt. Seoses ühistranspordi järelevalve spetsialisti töölevõtmisega 2012. aastal on suurenenud järelevalvete arv ühistranspordis. Haridusjärelevalve prioriteetid ja kava määratakse kindlaks haridus- ja teadusministeeriumi poolt. Kõige suurema valdkonna moodustab maareformiga seotud järelevalve, kuna iga tagastamise ja erastamise toiming eeldab enne otsuse tegemist põhjalikku kontrolli.

Tabel 4-13. Valga maavalitsuse poolt teostatud riiklik järelevalve 2011-2013

Valdkond	Arv 2011	Arv 2012	Arv 2013
kohalike omavalitsuste üksikaktid	4	-	-
omandireform	2	-	-
haridus	2	4	5
sotsiaal- ja tervishoid	2	6	4
planeering	11	10	11
maareform	147	126	191
ühistransport	4	13	86

Valga maakonna arengunõukogu

Valga maakonna arengunõukogu on Valga maavalitsuse juures asuv nõuandev ja maakonna arenguküsimusi koordineeriv kogu. Nõukogu koosneb maavalitsuse, kohalike omavalitsuste ja teiste asutuste, ettevõtete ning organisatsioonide esindajatest. Nõukogu esimees on Valga maavanem Margus Lepik.

Arengunõukogu juurde on moodustatud kaheksa valdkondlikku töökomisjoni: hariduse komisjon; juhtimise ja regionaalhalduse komisjon; kultuuri, spordi ja vaba aja komisjon; looduskeskkonna ja keskkonnakaitse komisjon; majandusarengu komisjon; sotsiaalhoolekande, tervishoiu ja turvalisuse komisjon ning noorsootöö komisjon. Komisjonide tööd koordineerib arengunõukogu juhtrühm. 2013. aasta sügisel alustati maakonna arengustrateegias „Valgamaa 2018“ seatud eesmärkide ülevaatamist ning hinnati tegevuskava täitmist. Arengustrateegia ajakohastamine jätkub 2014. aastal.

Maakonna arendusorganisatsioonide ümarlaud

Jätkusid 2012. aastal käivitatud maakonna arendusorganisatsioonide ümarlaua tegevused, mille eesmärgiks on tõhustada erinevate organisatsioonide koostööd ning viia ühiselt ellu maakondlikke arendustegevusi. Ümarlraul osalevad Valga maavalitsuse, MTÜ Valgamaa Partnerluskogu, MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu, SA Valgamaa Arenguagentuuri, MTÜ Valgamaa Noorsootöö Keskuse Tankla, Valga linna, Tõrva linna ja Otepää valla esindajad. Vajadusel kaasatakse teisi oma ala spetsialiste. 2013. aasta peamisteks arutatud teemadeks olid maakonna maine tegevuskava koostamine ning maakondlikud arendustegevused. Ühise tegutsemise tulemusena viidi läbi Valgamaa plakatikampaania Tallinnas, osaleti Valgamaa ekspositsiooniga Maamessil, valmis maakonna maine tegevuskava ning korraldati Valgamaa veekogude Facebooki kampaania „Valgamaa otsib superpuhkajat – avasta meie aarded“.

Projektid

Europe Directi teabekeskus – Valgamaa – projekti kestus 2013–2017.

INTERREG IVC projekt **Towards Regional specialisation for Smart growth spirit (TRES)** – projekti kestus jaanuar 2012 - detsember 2014.

ESF programm „**Karjääriteenuste süsteemi arendamine**“ – kestus jaanuar 2009 – detsember 2013.

ESF programm „**Õppenõustamissüsteemi arendamine**“ – kestus jaanuar 2012 – märts 2013.

ESF meetme „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine“ projekt „**Valgamaa eakate teadmiste suurendamine tööturu potentsiaalid ja võimalustest piirialal**“ – projekti kestus jaanuar 2012 – oktoober 2013.

ESF meetme „Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine“ projekt „**Valgamaa noorte teadmiste suurendamine tööturu potentsiaalid ja võimalustest piirialal**“ – projekti kestus veebruar 2013 – detsember 2014.

Europe Directi teabekeskus – Valgamaa

Teabekeskus on loodud selleks, et inimesed saaksid rohkem infot Euroopa Liidu (EL) kohta. Avatud infopunktis saab kasutada arvutit, et hankida internetist infot EL kohta, tutvuda kohapeal trükistega ning kaasa võtta erinevaid EL alaseid materjale. Teabekeskuse töötajad aitavad leida vastuseid EL-i puudutavatele küsimustele.

2013. aastal toimusid EL-i alase teavitustegevuse raames loengud koolinoortele, Euroopa päeva tähistamine, haridusasutuste juhtide õppereis ning infopäev maakonna raamatukogude juhatajatele. Raadios Ruut FM viidi läbi kakskümmend EL-i teemalist lõunamängu. Korraldati internetiviktoriin „Tunne Euroopa Liitu!“ Valgamaa ja Tartumaa üldhariduskoolide õpilastele ning kodanikupäeva viktoriin Valgamaa koolinoortele. Ajalehes Valgamaalane avaldati EL-i teemalisi artikleid. Osaleti infopunkti telgiga Valga-Valka linna päevade raames toimunud Liivimaa laadal.

Europe Directi teabekeskuse avatud infopunkti Valga maavalitsuse esimesel korrusel külastas aastas umbes 500 inimest. Teabekeskuse tegevust rahastab Euroopa Liit.

Valgamaa Vapimärgi ja Teenetemärgi saajad 2013

Valgamaa Vapimärk

Eevi-Eve Valliste – on Tõrva linna ja Valgamaa kultuurielu edendaja. Ta on tuntud kui erilise häälega väga väljendusrikas deklamaator. Eevi-Eve Valliste osaleb aktiivselt näiteringides ja estraadikavades. Tema õpilased on sageli võitnud maakonnaolümpiaade ja olnud edukad õpilastööde näitustel, luulekonkurssidel, loominguvõistlustel ja kooliteatrite festivalidel.

Eevi-Eve Valliste elutööks on maakonna haridus- ja kultuurielu pikaajaline arendamine. Samuti on ta Tõrva tunnuslause „Kodu järvede keskel!“ autor. Eevi-Eve Valliste on ka Tõrva linna hõbemärgi omanik.

Valgamaa Teenetemärk

Ants Orasson – töötab Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaalis laskesuusatamise treenerina, panustades Eesti laskesuusatamise koondislaste kasvatamisele. 2012. aastal krooniti tema õpilane Grete Gaim Soomes toimunud noorte ja juunioride laskesuusatamise maailmameistrivõistlustel noorte arvestuses jälitussõidu maailmameistriks.

Regionaalarengu programmide menetlemine

2013. aastal menetles Valga maavalitsus kahte regionaalministri haldusalas ellu kutsutud regionaalarengu programmi: kohaliku omaalgatuse programmi ja maakondliku arendustegevuse programmi. Regionaalsete investeringutoetuste andmise programmi osas oli maavalitsuse ülesandeks laekunud taotluste hindamine. Lisaks koordineeris maavalitsus 2013. aastal käivitunud hajaasustuse programmi elluviimist, mille toetusvahenditest 50% moodustab riigi toetus ja 50% programmis osalevate kohalike omavalitsuste toetus.

Tabel 4-14. Esitatud ja toetatud regionaalarengu projektid Valgamaal

Programm	2012			2013		
	Esitati (tk)	Rahastati (tk)	Toetuse summa (€)	Esitati (tk)	Rahastati (tk)	Toetuse summa (€)
Regionaalsete investeringutoetuste andmise programm	19	4	122 221,50	14	5	150 677,56
Kohaliku omaalgatuse programm	89	52	54 890,95	70	45	53 308,74
Maakondliku arendustegevuse programm	15	15	21 584,39	19	18	21 582,86
Hajaasustuse programm	-	-	-	25	21	76 511,95
Kokku	123	71	198 696,84	128	89	302 081,11

Tabel 4-15. Regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmi kaudu toetatud valdkonnad

	2011		2012		2013	
	Projekte (tk)	Summa (eurot)	Projekte (tk)	Summa (eurot)	Projekte (tk)	Summa (eurot)
Haridus	2	45 264,73	2	60 561,33	3	87 279,04
Sotsiaal	1	31 950,00	2	61 660,17	-	-
Kultuur	2	35 583,16	-	-	2	63 398,52
Kokku	5	112 797,89	4	122 221,50	5	150 677,56

Tabel 4-16. Regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmist toetust saanud

Toetuse saajad	2009 toetus eurot	2010 toetus eurot	2011 toetus eurot	2012 toetus eurot	2013 toetus eurot
Hummuli vald	3677,73	-	-	31 956,00	-
Karula vald	-	-	-	28 605,33	26 853,12
MTÜ Erivajadustega Laste Tugikeskus Sinilill	-	20 999,77	-	-	-
Mittetulundusühing Carma Motoklubi	-	-	-	-	31 442,52
Otepää Tervisekeskus SA	-	-	31 950,00	29 704,17	-
Otepää vald	-	6164,79	-	-	-
Palupera vald	10 481,51	-	27 770,00	-	31 870,00
Puka vald	25 348,77	63 911,65	13 308,73	-	31 956,00
Taheva vald	31 955,82	-	-	31 956,00	-
Tõrva linn	-	31 955,82	31 956,00	-	-
Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon SA	-	-	7813,16	-	-
Valga linn	31 955,82	-	-	-	28 555,92
Õru vald	-	4321,32	-	-	-
Kokku	103 419,65	127 353,35	112 797,89	122 221,50	150 677,56

Tabel 4-17. 2013. aastal kohaliku omaalgatuse programmist toetust saanud

Toetuse saaja	Projekt	Toetus, eurot
Karula Naisselts Mittetulundusühing	Karula Naisseltsi 20 tegevusaasta jäädvustamine	1148,00
MTÜ Aakre Külaselts	Aakre küla talviste sündmuste korraldamine	804,00
MTÜ Aakre Külaselts	Õmblusmasinate ostmine	540,00
MTÜ Carma Motoklubi	Teadmiste ja korras tehnikaga noored Valgamaa liikluses	1600,00
MTÜ ELK	Tõrva lastekaitsepäeva „Head pole kunagi palju“ korraldamine	1600,00
MTÜ Epre Arendus	Jaanipäev Õrus	1464,00
MTÜ Epre Arendus	Jõulupidu	1055,00
MTÜ Hellenurme Veskimuseum	Külarahvas küpsetama	1309,68
MTÜ Hummuli Arendus	Hummuli looduspäevad	1527,00
MTÜ Huulhein	Karula rahvuspargi rattarent Valgamaale	1600,00
MTÜ Jalgpalliklubi FC Warrior	Valgamaa noorte jalgpallurite treening- ja võistlustingimuste parandamine	1600,00
MTÜ Kappermäe Selts	Maalilaager ja külapäev Kappermäel	1596,00
MTÜ Kappermäe Selts	Kino Kappermäe seltsimajja	1395,40
MTÜ Kappermäe Selts	Tubased tegevused Kappermäe seltsimajas	1471,65
MTÜ Karukäpp	Koekirjade kalender 2014	1462,80

MTÜ Karula Naisselts	Karula Naisseltsi maja veesüsteemi remont	1580,00
MTÜ Kodupaiga Külaselts	Kodulooline Kuigatsi	200,00
MTÜ Kungla	Kungla muusikalitrupiga muusikali „Nõiutud“ lavastamine	1600,00
MTÜ LC Tõrva Marid	Mari Kulli elulooraamatu avaldamine	1600,00
MTÜ Lüllemäe Rahvaõpistu	Pärimuse huvi äratamine inimestes	200,00
MTÜ Muhe Mulk	Rahvamuusikaansambli Jauram tegevuse kvaliteedi tõstmine	1600,00
MTÜ Nahkkinnas	Valga poks nähtavamaks piirialal	387,00
MTÜ Otepää Naisselts	Otepää käsitöömeistrite ja rahvamuusikute päev	1120,60
MTÜ Otepää Üritused	Valgamaa II talveöölaulupidu	1600,00
MTÜ Pritsumehe Marid	Pritsumehe Maride käsitöötoa vahendid	1131,67
MTÜ P-Rühm	Palupera valla külade päev	1600,00
MTÜ Pühajärve Haridusselts	Õpiringid – kool ja kogukond	200,00
MTÜ Sangaste Turismiküla	Traditsioonilise „Sangaste rukki päeva“ läbiviimine kultuuripärandi aasta 2013 raames	1600,00
MTÜ Segakoor „Rõõm“	Kontsert ja näitus segakoor Rõõm 30. tegevusaastast	1462,00
MTÜ Spordiklubi Karula	Lumetuubid Lüllemäe kelgumäele	1575,00
MTÜ Taagepera Külaselts	Taagepera simman	544,51
MTÜ Taagepera Külaselts	Taagepera keraamikud	200,00
MTÜ Taagepera Külaselts	Pesupesemise teenus Taageperas	394,42
MTÜ Taheva Valla Külade Selts	Hargla mustrid tänapäevasesse kasutusse	913,86
MTÜ Tantsuklubi Mathilde	Mitmekülgsem kultuurielu Hellenurme-Palupera kogukonnale	1592,86
MTÜ Valgamaa Kutsehaigete Ühing	Valgamaa Kutsehaigete Ühingu teenuste parendamine	1400,00
MTÜ Valgamaa Lasterikaste Perede Ühing	Lasterikaste perede õppe- ja spordilaager	1600,00
MTÜ Valgamaa Noorsootöökeskus Tankla	Valgamaa noorte suvekool 2013 „Pärandijaht“	1506,00
MTÜ Valgamaa Noorsootöökeskus Tankla	Tankla TV kvaliteedi ja hõlmavuse tõstmine läbi Tehnikapargi suurendamise	1301,97
MTÜ Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseks (VRKK)	Valgamaa rahvakultuuri keskuse siseviimistlustööd	1587,00
SA Tõrva Kirik-Kammersaal	„Helme kihelkonna nimekate inimeste elulood, muistendid, legendid“ – DVD – jäädvustamine, tiražeerimine	1600,00
Seltsing Ala käsitöömeistrid	Savitehnika õpiring	200,00
Seltsing Karula Külaseltsing	Kaasav Karula	855,00
Seltsing Koikküla Külaselts	Koikküla kandi talvised ühisüritused	594,32
Seltsing Tsirgumäe-Sooblase Külaselts	Tsirgumäe-Sooblase külapäev 2013	1389,00
Kokku		53 308,74

Valga maavalitsuse välissuhted

2013. aasta välissuhtlust mõjutas suurel määral majanduskriisi järgne ebakindlus, Euroopa Liidu programmiperioodi 2007–2013 lõpulejõudmine ja Lääne-Euroopa riikide välissuhtluse fookuse liikumine teistele regioonidele. Seetõttu oli vähem vahendeid välissuhtluse korraldamiseks ja väiksem huvi seniste partnerite vahel. Väliskoostöö on sõltunud väga palju EL struktuurfondide toetustest ja kuni pole selge, milliseid tegevusi hakatakse toetama uuel perioodil 2014–2020, ollakse pigem äraootaval seisukohal. Siiski püüti anda parim senise koostöö jätkamiseks.

Läti Vabariigi Valka kihelkond (novads). Koostöö toimus 18. novembril 2010 alla kirjutatud uue koostöölepingu alusel Valga Maavalitsuse, MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu ja Valka Kihelkonnaduumaa vahel. Tegemist on raamlepinguga, mis hõlmab peaaegu kõiki eluallasid, sealhulgas koostööd hariduse, kultuuri, spordi, turismi, sotsiaal- ja tervishoiu, majandus- ja regionaalarengu, päästeteenistuse ja korrakaitse ning rahvusvahelise ühistegevuse vallas. Peale selle toimusid info vahetamiseks 2013. aastal regulaarselt igakuised Valga ja Valka juhtide koosolekud. Koostöös MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liiduga jätkusid mõlema piirkonna omavalitsustöötajatele mõeldud vastastikused õppekülastused.

2013. aastal jätkus ka mõlema riigi regionaalministrite eestvedamisel Eesti-Läti piiriülese koostöö tõhustamise valitsuskomisjoni tegevus. Kuigi nimetatud komisjoni tegevus on suunatud kogu Eesti-Läti piiriala koostööle, jääb enamus küsimustest siiski Valga-Valka piirkonda, kuna tegemist on kaksiklinnaga, millest tulenevalt on omavaheline suhtlemine tihe. 2013. aastal oli komisjoni juhtroll Läti poolel ning nii toimusidki olulisemad üritused Cesises 29.–30. oktoobril 2013 – toimusid nelja valdkondliku töörühma kohtumised ning komisjoni ühine koosolek. Töörühmade senise tegevuse kohta võib kokkuvõtvalt öelda, et esialgu püstitatud 23 probleemsest teemast on tänaseks leidnud lahenduse 16. Olulisematena on endiselt päevakorras transpordiühenduste (eelkõige kiire raudteeühenduse), tagamine, hariduskoostöö küsimused ning uute teemadena piiriülene teenuste liikumine, eriti meditsiinis.

Moldova Vabariik Nisporeni rajoon

Sõprussidemed said alguse 2012. aasta sügisel, mil Valga maavalitsuse delegatsioon külastas Nisporeni rajooni. Visiidi käigus tutvuti erinevate omavalitsuste, ettevõtete, haridusasutustega ning vesteldi rajooni politseiülemaga. Kohtuti kohalike omavalitsusjuhtide ning riigiametnikega, kokku üle poolesaja poliitiku ja ametnikuga. Visiidi käigus, 25. septembril 2012. aastal, sõlmiti Nisporeni rajooniga leping edasise koostöö arendamiseks kahe sõpruspiirkonna vahel. See hõlmab põllumajanduse, tööstuse, transpordi, hariduse, kultuuri, regionaalse arengu, turismi ning sotsiaalvaldkonda. Leping sai sõlmitud Moldova suursaadiku ja Nisporeni rajoonivalitsuse eestvedamisel.

21.–23.01.2013 külastas Moldova Vabariigi Nisporeni rajooni delegatsioon Valgamaad, et luua kontakte Valga- ja Põlvamaal asuvate tarbijateühistute ja ettevõtetega.

Nisporeni rajooni šampusetehas tutvustas oma toodangut 22. veebruaril Eesti Vabariigi 95. aastapäevale pühendatud maavanema ja Valgamaa Omavalitsuste Liidu esimehe vastuvõtul Tõrvas.

22.–24.05.2013 viibis maavanem Margus Lepik Moldova Vabariigis seoses osalemisega investeringute ja innovatsiooni regionaalsel foorumil 2013 „Arenghoostöö“, kus esines ettekandega omavalitsuste ja omavalitsuste liidu teemal.

Nisporeni rajoon paikneb Lääne-Moldovas Rumeenia piiri ääres. Rajoonis elab umbes 65 000 inimest. Tegemist on peaaegjalikult põllumajanduspiirkonnaga, kus tegeletakse tera-, puu- ja aedviljade kasvatamisega. Viimastel aastatel on järsult kasvanud huvi viinamarjakasvatuse vastu. Rajooni keskuseks on Nisporeni linn, kus elab 14 500 elanikku. Linn asub Moldova pealinnast Chişinău-st umbes 70 km kaugusel.

Rootsi Kuningriigi Jämtlandi Lään

Sõprussidemed Jämtlandi Lääniga algasid 1991. aastal vahetult pärast Eesti iseseisvumist ning esimene koostööleping sõlmiti 1992. aastal. Lepingupartnerina osaleb koostöös aktiivselt ka Valgamaa Omavalitsuste Liit. 2012. aasta lõpus sõlmiti viies viieaastane sõpruse ja koostöö raamleping kuni aastani 2017, mis näeb ette koostööd sellistel aladel nagu haridus, kultuur, tervishoid, sotsiaalpoliitika, keskkond, demokraatia areng, ettevõtlus, luterlike koguduste vaheline koostöö jne. Aastal 2013 toimus senise tegevuse ülevaatamine ja uute eesmärkide seadmine uueks EL rahastamisperioodiks.

Vene Föderatsiooni Novgorodi Oblasti Staraja Russa Rajoon

Lepingupartneriks on Staraja Russa munitsipaalrajooni administratsioon. Ametlikud sõprussidemed toimivad alates 1998. aastast, kui sõlmiti koostöö raamleping, mis näeb ette ühistegevust kultuuri, noorsootöö, hariduse jms vallas. Viimastel aastatel koostöö väga tihe pole olnud.

2002. aastal alanud kontaktid **Ungari Somogy komitaadiga** arenesid koostöölepinguks, mis allkirjastati 2005. aastal. Koostöö puudutab kultuuri, noorsootöö, turismi ja teisi valdkondi. 2011. aastal külastas Valga maakonda Somogy ametlik delegatsioon. Uueks suunas ühistegevuses on püüd laiendada maakondade vahelisi sidemeid ka

omavalitsuste tasemele. 2011. aastal sõlmiti sõprusuhted ka Tõrva linna ja Somogy maakonna Fonyódi omavalitsuse vahel. Seoses finantsvahendite nappusega on koostöö aastatel 2012 ja 2013 piirdunud vaid sõbraliku suhtlemisega.

Euregio Pskov-Livonia koostöös osalevad Valga maavalitsus ja MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liit koos. Valga maavalitsus osales Euregio Pskov-Livonia juhtkonna töös ja aitas välja töötada tegevusstrateegiat aastani 2015. Euregio Pskov-Livonia osalemine on maavalitsusele oluline hoidmaks sidemeid Vene Föderatsiooni lähipiirkonna omavalitsuste ja regionaalsete partneritega. Olulisim ettevõtmine oli piirialade ettevõtjate partneriaadide korraldamine Balvis ja Valgas, millel osales 50 Eesti ettevõtjat. Lisaks on võetud ülesandeks käivitada noorte ja kultuuritöötajate koostööd piirialal.

Alates 2003. aastast on Valga maavalitsus iga-aastaselt sõlminud koostöölepingu **Põhjamaade Ministrite Nõukogu esindusega Eestis**. Eesmärgiks on tuua Põhjamaid Valgamaale lähemale. See tegevus jätkus ka 2013. aastal, mil põhitähelepanu all olid koolinoored, kellele koostöös Valga keskraamatukoguga viidi läbi mitu Põhjamaade kirjandust tutvustavat üritust. Lisaks saadi toetus Põhjamaade Ministrite Nõukogu programmi projektile „Valgamaa võrgustiku õppereis Põhjamaade võrgustikesse“, mille raames käisid Valgamaa turismiasjalised aprillis-mais 2013 õppereisidel Saimaal, Soomes ja Gotlandil, Rootsis. Reisidel saavutati väga hea kontakt nii piirkondade omavalitsuste kui arendusorganisatsioonide ja turismiettevõtetega. Õppereisilt saadi palju häid näiteid ja ideid võrgustiku arendamiseks ja edukate võrgustikul põhinevate turismitoodete arendamiseks. Teine PMN õppereisi projekt oli Valgamaa inimestel Taani omavalitsusse Odsherred kommununi, mille raames olid peamisteks teemadeks haridus- ja sotsiaalküsimused.

Projekt TRES – Towards Regional spEcialisation for Smart growth spirit

Projekti eesmärgiks on regioonide innovatsioonilase võimekuse tõstmine, sihtgruppide kaasamine regioonide arengu sh investeeringute planeerimisse ning elluviimisesse. TRES partnerregioonid otsivad ja kasutavad uusi võimalusi saamaks konkurentsivõimelisemaks, sõlmivad tugevaid koostöösuhteid, jagavad omavahel teadmisi ja kogemusi. Rõhk on ettevõtluse arendamisel, teadmistepõhisel majandamisel, nutikal spetsialiseerumisel ja innovatsioonist lähtuval arengustrateegial, mis keskenduks regiooni tugevustele ja konkurentsieelistele ning kontsentreeriks ressursid võtmevaldkondadele. Projekti raames kirjeldatakse innovatsioonisüsteeme partnerriikides, korraldatakse innovatsiooni ja nutikat spetsialiseerumist tutvustavaid üritusi, kaasatakse sihtgrupe arengustrateegia uuendamisse ja ideede/lahenduste väljatöötamisse, kogutakse ja vahetatakse häid näiteid, millest eeskujuga võtta. Projekt kestab 36 kuud (01.2012–12.2014). Juhtpartner on Tecnalia Research and Innovation Foundation (Hispaania) ja projektipartnerid: Tecnalia (Hispaania), SPRI (Regional Development Agency of the Basque Country, Hispaania), Pannon Business Network Association (Ungari), Valga Maavalitsus (Eesti), Scottish Enterprise (Šotimaa), Piemonte region (Itaalia), Bucharest-Ilfov Regional Development Agency (Rumeenia), Lubelskie Voivodeship (Poola), The Baltic Institute of Finland (Soomes), Stuttgart Region Economic Development Corporation (Saksamaa). Projekti toetab Euroopa Liit programmi INTERREG IVC raames.

4.2.2 Kaitseliidu Valgamaa malev

Staap: Võru 12, 68205 Valga linn

Kaitseliit on kaitseministeeriumi valitsemisalas tegutsev vabatahtlik, sõjaväeliselt korraldatud, relvi valdav ja sõjaväeliste harjutustega tegelev riigikaitseorganisatsioon.

Kaitseliidu eesmärk on suurendada vabale tahtele ja omaalgatusele toetudes rahva valmisolekut kaitsta Eesti iseseisvust ja põhiseaduslikku korda.

Malevapealik major Tõnis Org
Staabiülem major Indrek Sild

Liikmeskond:

Kaitseliitlasi 448
Noorkotkaid 218
Kodutütteid 245
Naiskodukaitse 82

Olulisemad sündmused malevas 2013. aastal

- Paju lahingu 94. aastapäeva tähistamine
- Eesti Vabariigi 95. aastapäeva tähistamine
- Maakaitsepäev Tõrvas
- Osalemine sõjalis-sportlikul retkel „Valge laev 2013“
- Osalemine luurevõistlusel „Admiral Pitka retk“
- Vabadussõja ausamba avamine
- Regulaarsed sõjalised harjutused

Kodutütarde ja Noorte Kotkaste üritused

- Võistlusmatka „Väle jänes“ korraldamine
- Võistlusmatka „Kuperjanovlaste rada“ korraldamine
- Kodutütarde üleriigilisel võistlusmatkal „Ernake“ osalemine (Kodutütred)
- Kodutütarde üleriigilisel oskustevõistlusel osalemine
- Kodutütarde üleriigilises suvelaagris osalemine
- Noormate kodutütarde vabariiklikul matkamängul osalemine
- Suve-, sügis- ja talilaagri korraldamine
- Kodutütarde pealinna laagris osalemine
- Noorte Kotkaste üleriigilisel oskuste võistlusel osalemine
- Noorte Kotkaste üleriigilises suvelaagris osalemine
- Osalemine Rootsi Kodukaitse võistlusel (Kodutütred)
- Üleriigilisel võistlusmatkal „Mini-Erna“ osalemine (Noored Kotkad)

Naiskodukaitse Valga ringkonna üritused

- Naistepäeva laskevõistluse korraldamine
- Naiskodukaitse vabariikliku koormusmatka korraldamine

Spordi- ja seltskonnaüritused

- Laskevõistluse „Koloneli laskmine“ korraldamine
- Osalemine „Valga ujukirallil“
- Osalemine kaitseväe ja teiste malevate spordi- ning laskevõistlustel

Koostöö teiste ametkondade ja organisatsioonidega

- Kaitseliitlastest abipolitseinike toetamine korra- ja avaliku korra tagamisel
- Ühisüritused politsei- ja päästametiga laste ning noorsooürituste korraldamisel
- Valga militaarajaloo festivali toetamine
- Laske- ja spordiüritused teiste jõustruktuuridega

4.2.3 Keeleinspeksiooni Lõuna-Eesti järelevetaltus

Aadress Aia 17, 68203 Valga
Peainspektor Helgi Treimuth

Keeleinspeksioon on haridus- ja teadusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis teostab riiklikku järelevetlust keeleseaduse ning teiste keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle.

Valgamaal ja tervikuna Lõuna-Eestis ei olnud 2013. aastal erilisi suuri keelealaseid probleeme, kuid rutiinne kontrolltoimus ka siin. Keeleinspeksiooni suurema tähelepanu all olid hariduse valdkond ja meditsiinitöötajad.

Olulisemad järelevetulemused ja probleemid 2013. aastal Valgamaal:

- keeleseaduse rikkumiste kohta koostati 40 esmakontrolli- või järelkontrolliakti;
- sunniraha rakendati seaduserikkujate osas 10 korral;

- tervishoiutöötajate seas on endiselt nõuetele mittevastavaid ettekirjutuse saanud spetsialiste;
- nõutaval tasemel ei ole eesti keele nõuete osas kõik lasteaia- ja koolipedagoogid;
- hoolekandeaastutustes on töötajaid, kellel on sooritamata nõutav eesti keele tasemeeksam;
- probleemne valdkond on teenindajad, kes vahetuvad väga tihti ja ettekirjutuse täitmise tähtpäevaks on ettekirjutuse saanu asemel tööl juba uus;
- probleeme oli ka reklaami ja kohanimede osas. Need on igihaljad teemad, mis ei taha ära lõppeda. Nõue, et tänavasildid peavad olema ainult eestikeelsed, kehtib juba kaksikümne aastat, kuid ikka leidub veel kakskeelseid ja neid ka Valgamaal.
- meeldiv oli tõdeda, et Eestimaa inimestele läheb korda keeleseaduse täitmine ja selle rikkumistest teavitati keeleinspeksiiooni.

4.2.4 Päästeameti Lõuna päästkeskuse Valgamaa päästepiirkond

Aadress Karja 16, 68205 Valga
Juhataja Alar Roop

Valgamaa päästeapiirkond on päästeameti Lõuna päästkeskuse piirkondlik struktuuriüksus Valgamaal. Valgamaa päästeapiirkond koosneb kolmest allstruktuuri üksusest (komandost) ja Valga korrapidamisgrupist.

Päästekomandod:

Valga päästekomando, pealik Raivo Pavlovitš;
Tõrva päästekomando, pealik Alor Kasepõld;
Otepää päästekomando, pealik Heikki Must.

Maakonnas paiknevad sellele lisaks veel kaks tuleohutusbüroo vaneminspektorit ja ennetustöö vanemspetsialist.

Päästetöödeks valmistumisest

2013. aasta algul tõsteti kõikide komandotasandi töötajate töötasusid 4–10%. Eelmisel aastal lahkus töölt tervislikel põhjustel kolm päästjat, võeti tööle kaks uut päästjat, üks päästja asus tööle Viljandi päästekomandost Valga päästekomandos. Uued päästjad asusid õppima Sisekaitseakadeemia Päästekolledži päästekoolis. Valgamaa päästekomandode päästjad, meeskonnavanemad ja operatiivkorrapidajad läbisid edukalt päästetöötajate hindamise. Meeskondades viidi läbi komandosise õpe ning sooritati edukalt füüsilised kontrollkatsed. Vahetati välja hulgaliselt kaitse- ja vormiriietust. Kõikidele katsetust ja hooldust vajavatele päästevahenditele viidi läbi korraline katsetamine.

Päästeala ennetustööst

Päästeameti Lõuna päästkeskus jätkas ennetustöö valdkonnas juba välja kujunenud koolitusi, kodude ja haridusasutuste nõustamist ning elanikkonna meediapõhist teavitust.

Lõuna päästkeskuse poolt tehti maakonnas erinevatele vanuseastmetele mõeldud koolitusi, kus ohutusalast teavet jagati nii tule kui ka veega seonduvalt, et tagada elanike hulgas järjepideva mõtteviisi juurdumist. Koolitusi toetasid valminud abi- ja õppematerjalid. Esmakordselt korraldati maakonna algklasside õpetajatele suunatud veeohutuse koolitus teoreetiliste ja praktiliste oskuste omandamiseks.

Koostöös haigekassa, politsei, maanteeameti, kaitseliidu, Eesti Energia ja Punase Ristiga korraldati maakonna kuuendate klasside õpilastele suunatud ohutusõppe koolitusi ning lisaks koolide esindusmeeskondadele ka kahepäevane laager.

Suvisel koolivaheajal käisid päästetöötajad õpilastele teadmisi jagamas erinevates suvelaagrites. Vahetu suhtlemise teel jätkati elanike nõustamist nende kodudes, jagades teadmisi, kuidas ohtusid ennetada ning kaitsta ennast ja oma lähedasi.

Lisaks meediakampaaniatele tõsteti koostöös teiste partneritega elanike teadlikkust ohutust käitumisest maakonnas toimunud info- ja ohutuspäevadel.

Tuleohutusjärelvalve**Tabel 4-18. Riiklik tuleohutusjärelvalve ja menetlused 2013. aastal**

Korraldati riiklik tuleohutusjärelvalve	136 objektil
Anti koormisega haldusakte tuleohutusnõuete rikkumise likvideerimiseks	69
Tehtud väärteomenetlusi tuleohutusnõuete rikkumise korral	15 korral
Nõuti välja sunnivahendina sunniraha haldusakti täitmata jätmise tõttu	5 korral summas 1450 eurot

Allikas: Valgamaa päästepiirkond.

Tabel 4-19. Ehituslik tuleohutus 2012–2013

	2012	2013
Heakskiidu saanud ehitusprojekte	169	149
Kooskõlastatud detailplaneeringud	20	12
Väljastatud teatise ehitiste kasutusloa väljastamiseks	63	73

Allikas: Valgamaa päästepiirkond.

Tabel 4-20. Valgamaa päästepiirkonna poolt registreeritud sündmused

	2009	2010	2011	2012	2013
Tulekahju	185	193	150	170	175
Radioaktiivne saastumine	-	2	-	-	-
Kemikaalidega saastumine	-	1	1	-	-
Naftasaadustega saastumine	10	6	12	6	8
Loodusjõududest põhjustatud sündmus	33	69	49	36	66
Lõhkekeha plahvatus	-	-	-	-	-
Muu plahvatus	-	2	-	1	-
Pommiähvardus	1	-	-	-	-
Väljasõit liiklusõnnetuse paika	31	16	46	46	36
Lennuõnnetus	-	-	-	-	-
Raudteeavarii	-	-	-	-	-
Õnnetus veekogul	5	5	3	3	8
Gaasiavarii	-	4	3	2	3
Kommunaalavarii	-	-	3	2	3
Elektrivõrgu avarii	-	7	4	4	7
Töö- või olmetrauma	-	-	-	-	-
Tootmisavarii	-	-	-	-	-
Teadlikult vale väljakutse	1	1	-	-	1
Ekslik väljakutse	167	213	158	155	142
Teenus	-	-	-	-	-

Allikas: Valgamaa päästepiirkond. Tabelis kajastuvad olulisemad sündmused.

Tabel 4-21. Tulekahjud 2013. aastal

Tulekahjud	Valga	Tõrva	Otepää	Tõlliste	Taheva	Karula	Hummuli	Helme	Põdrala	Puka	Sangaste	Palupera	Õru	Kokku
Hoonetes	27	3	4	3	3	1	3	5	1	4	-	-	1	55
Maastik (kulu)	13	-	3	4	3	1	-	6	2	4	-	6	2	44
Mets	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Transpordivahend	5	-	-	3	1	-	-	2	-	2	-	-	-	13
Lõke/praht, prügi grill	22	-	-	1	-	-	-	2	-	4	-	2	1	32
Muud tulekahjud	17	1	3	4	-	3	-	-	-	1	-	1	-	30
Valeväljakutse, ekslik väljakutse	97	-	19	3	-	-	1	21	-	-	-	1	-	142
Kokku väljasõite	286	-	74	37	23	13	32	59	23	38	19	6	12	622
Tulekahjusid	84	4	10	15	8	5	3	15	3	15	-	9	4	175
Hukkunuid	5	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	8
Vigastatuid	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Päätetud	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3

Allikas: Valgamaa päästepiirkond.

4.2.5 Politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri Valga politseijaoskond

Aadress Puiestee 4, 68203 Valga

Politseijaoskonna juht politseikolonelleitnant Tiit Allik

Valga politseijaoskond on Valgamaal asuv Lõuna prefektuuri korrakaitsebüroo territoriaalne struktuuriüksus. Valga politseijaoskond koosneb viiest struktuuriüksusest, jaoskonna tööd korraldab politseijaoskonna juht.

Politseijaoskonna koosseisu kuuluvad:

piirkondliku politseitöö teenistus (politseikaptan Robert Kõvask, aadress Puiestee 4, Valga);

patrullteenistus (komissar Renee Sildnik, aadress Puiestee 4, Valga);

Valga konstaablijaoskond (vanemkomissar Marek Käis, aadress Puiestee 4, Valga);

Otepää konstaablijaoskond (vanemkomissar Jaanus Kokkonen, aadress Lipuväljak 13, Otepää);

Tõrva konstaablijaoskond (politseikaptan Aleksander Zemskov, aadress Veski 5, Tõrva).

Valga politseijaoskonnas töötab 48 politseiametnikku ja 5 teenistajat. Lisaks töötab Valgamaal veel 14 politseiametnikku ja 8 teenistajat, kes alluvad Lõuna prefektuuri funktsionaalsetele struktuuriüksustele. Kokku töötab Valgamaal 1.01.2014 seisuga 62 politseiametnikku ja 13 teenistajat. Abiks turvalisuse tagamisel on Valgamaal ka 30 abipolitseinikku.

Lõuna prefektuuri funktsionaalsed talitused Valgamaal on alljärgnevad:

kriminaalbüroo – Valga kriminaaltalitus; kriminalistikateenistus;

korrakaitsebüroo – lubadeteenistus; arestimajade talitus (Valga arestimaja);

tugiteenused – asjaajamistalitus; majandustalitus.

Jätakuvalt pööratakse suurt tähelepanu preventiivtööle ning eelkõige alaealistega seotud tegevustele. Politseinikud on aasta jooksul korraldanud maakonnas 189 ennetusloengut ja -üritust (2012. aastal 202), millega mõjutati 4318 alaealist ja 1699 täiskasvanut.

Korraldatud ennetusprojektid

Rong on alati peateel	raudteeohutusosalased loengud koolides, loomingukonkurss
Ole nähtav!	helkurikoolitused 5.–6. klasside õpilastele ja eakatele
Iga 1 turvaliselt 12. klassi	liiklusteemalised loengud 12. klassi õpilastele
Minu koolitee	interaktiivsed liiklustunnid 1. klasside õpilastele ja sebra töötoad 5. klasside õpilastele
KEAT	alkoholiteemalised loengud 6. klasside õpilastele ja kahepäevased maakondlikud laagrid
Valikuvabadus?	narkoteemalised loengud 7. klasside õpilastele ja vestlusringid noortekeskustes
Märka ja sekku (lapsevanemad)	narkoteemalised loengud lapsevanematele
„Fööniks“	10-päevane seikluslaager ja 7-päevane rahvusvaheline laager
Õnnelik lapsepõlv	interaktiivsed kiusamist ennetavad koolitused lasteaia lastele ja nende vanematele
Muudame elu turvaliseks seikluseks	ahelürituste sari Valgamaal
Kaitse end ja oma vara (eakad)	interaktiivsed koolitused/ohutuspäevad eakatele
Internetidžungel	interneti kasutamise turvalisust ja küberkiusamise ennetamist toetavad koolitused 3.–4. klasside õpilastele
Ennetus	õigussüsteemi tutvustavad ahelüritused alaealiste komisjonidest või sotsiaalpedagoogide poolt suunatud käitumisprobleemidega noortele
Katkised aknad	ohtlike objektide kaardistamine kahes Valgamaa vallas
Hea algus	8 töömalevat Tartu- ja Valgamaal

2013. aasta tublide töötulemuste eest tunnustas Lõuna prefektuuri prefekt Tarmo Kohv parimaid ametnikke. Aasta 2013 Valgamaa parima korrakaitsepolitseinikuna pälvis Lõuna prefektuuri korrakaitsebüroo Valga politseijaoskonna Tõrva konstaablijaoskonna piirkonnapolitseinik Veiko Leppik „Aasta tegija“ teeneteplaadi.

Aasta 2013 Valgamaa parima teenistujana pälvis Lõuna prefektuuri korrakaitsebüroo Valga politseijaoskonna Tõrva konstaablijaoskonna vanemspetsialist Merle Vatter „Aasta tegija“ teeneteplaadi.

Turvalisuse tagamisel teeb Valga politseijaoskond tihedat koostööd Kaitseliidu Valgamaa maleva, maksu- ja tolliameti, tarbijakaitseameti, töötukassa ning keskkonnainspeksiiooniga.

Jätkati traditsiooniliste politsei teabepäevadega Valgamaal, mis toimusid suvel Valgas ja Tõrvas. Valgas toimus teabepäev koos Läti Vabariigi Valka kihelkonna politseiga.

Valga politseijaoskond jätkab tihedat koostööd Läti Vabariigi Valka kihelkonna politseiga. 2013. aasta jooksul on teostatud ühispatrulli 14 päeval (töötunde kokku 184).

Ühised ennetusüritused

- Tartu maraton
- Piirilaat Valgas
- Rockfestival Lätis
- Rahvusvaheline Valga militaarjaloo festival 2013
- Ühised politseitööd tutvustavad esitlused Valgas ja Tõrvas
- Liikluslinnaku päevad Valka (Läti) lastele Valgas (Eesti) asuvas liikluslinnaku

Tabel 4-22. Õigusrikkumiste struktuur

	2009	2010	2011	2012	2013
Kuritegusid kokku	851	1080	893	714	675
I astme (raskeid) kuritegusid	80	31	41	22	23
sh tapmised	-	3	3	2	1
raske tervisekahjustuse tekitamine	3	3	4	1	3
narkokuriteod	59	13	18	5	3
röövimised	16	7	7	2	11
Varavastaseid kuritegusid	376	639	434	375	343
sh vargused	284	400	346	309	259
kelmused	36	172	37	22	20
Avaliku korra raskeid rikkumisi	32	12	25	5	13
Alaealiste kuriteod	39	44	57	52	33
Väärtegusid	5796	4811	4862	4489	3786
sh liiklusväärteod	4634	3259	3323	3145	2756
neist joobes juhid	209	199	208	193	103

Allikas: PPA menetluse infosüsteem (MIS).

Tabel 4-23. Registreeritud kuriteod

Linn/vald	2009	2010	2011	2012	2013
KOV määratlemata			4	7	4
Helme vald	43	58	46	36	37
Hummuli vald	25	26	22	21	24
Karula vald	25	32	21	20	28
Otepää vald	89	83	78	72	72
Palupera vald	19	168	19	24	24
Puka vald	31	89	28	41	33
Pödrala vald	14	22	21	17	9
Sangaste vald	19	23	30	32	23
Taheva vald	25	37	54	31	25
Tõlliste vald	35	34	40	38	24
Tõrva linn	50	53	56	58	35
Valga linn	468	444	460	308	329
Õru vald	8	11	14	9	8
Kokku	851	1080	893	714	675

Allikas: PPA menetluse infosüsteem (MIS).

Tabel 4-24. Liiklusõnnetused

	2010	2011	2012	2013
Inimvigastustega liiklusõnnetused	31	35	34	36
hukkunuid	4	3	2	2
vigastatuid	46	60	37	51
rasked tervisekahjustused	16	20	15	16
kerged tervisekahjustused	30	40	22	35
inimvigastustega				
joobes juhi süül	8	10	12	8
hukkunuid	3	1	1	-
vigastatuid	13	20	13	10
lastega liiklusõnnetused	3	4	3	6
hukkus lapsi	-	-	-	1
juhi süül	-	-	-	-
vigastatud lapsi	3	4	3	5
juhi süül	1	3	1	3

Jalgratturiga liiklusõnnetused	4	6	3	8
neist lapsed	-	1	-	3
jalgrattur süüdi	2	4	3	6
Jalakäijaga liiklusõnnetused	5	4	6	2
neist lapsed	1	-	2	1
jalakäija süüdi	3	1	2	1
varakahjuga liiklusõnnetused	19	15	15	21
joobes juhi süül	2	7	3	7
loata juhi süül	1	1	3	4
kokku liiklusõnnetused	50	50	49	57
neist joobes juhi süül	10	17	15	15
Liiklusõnnetuse sündmuskohalt lahkumine	5	3	10	10
Põhjustaja kindlaks tegemata	-	2	4	4

Allikas: Lõuna prefektuuri Valga politseijaoskond.

Politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri kodakondsus- ja migratsioonibüroo Valga teenindus

Address Aia 17 68203 Valga
Teeninduse vanem Silvi Norman

Valga teeninduses töötab 4 teenistajat.

Elanike paremaks teenindamiseks on Valga teeninduses fotoboks, järjekorra broneerimise võimalus ja riigilõivu tasumise võimalus kohapeal.

Tabel 4-25. Tegevusnäitajad

	2009	2010	2011	2012	2013
Välismaalaste elamislubadega seonduvad toimingud	130	218	151	185	82
Eesti passi ja ID- kaardi taotlused	1666	1968	2037	4386	5331
Eesti kodakondsuse taotlused	37	9	15	15	18
Välismaalase passi ja ID- kaardi taotlused	543	540	857	484	498
Väärtegude menetlused	12	11	19	5	3
Kinnitatud viisakutsed	244	-	-	-	-
ID-kaardi sertifikaatide järelteenindus	364	367	178	247	126
ID-kaardi PIN- ja PUK-koodi ümbrike väljastus	395	477	443	711	874

Allikas: Lõuna prefektuuri kodakondsus- ja migratsioonibüroo Valga teenindus.

Tabel 4-26. Väljastatud dokumendid (tk)

	2011	2012	2013
Eesti kodaniku passid	1022	1996	2103
Isikutunnistused (ID-kaart)	2188	4149	5161
Välismaalase passid	475	253	112
Euroopa Liidu kodanike taotlused	38	26	29
Digitaalsed isikutunnistused (digi-ID)	18	29	59

Allikas: Lõuna prefektuuri kodakondsus- ja migratsioonibüroo Valga teenindus.

4.2.6 Lõuna Ringkonnaprokuratuuri Valga prokurörid

Address Vabaduse 10, 68204 Valga
Vanemprokurör Küllike Taits

Lõuna Ringkonnaprokuratuuri Valga prokuröride poolt lahendati 2013. aastal tõendatud kuriteokoosseisuga 360 kuritegu 325 isiku suhtes.

4.2.7 Muinsuskaitseameti Lõuna-Eesti järelevalveosakond

Address Aia 17, 68203 Valga
Valgamaa vaneminspektor Mari-Liis Paris

Ehitismälestiste toetused ja üritused

Tabel 4-27. Ehitismälestiste toetused 2013. aastal

Ehitismälestis	Tööde kirjeldus	Toetus (eurot)
Helme kalmistu (kabel)	katuse remont	10 000
Karula pastoraadi peahoone	katuse remont	8000
Hellenurme mõisa vesiveski	tagatiiva katuse remont	7000
Helme linnuse varemed	konserveerimise jätkutööd	6000
Otepää linnuse varemed	konserveerimise jätkutööd	5000
Karula mõisa valitsejamaja	katuse avarii-remont, karniis	3000
Palupera mõisa ait-kuivati	katuse, kelder-avariitööd	3000
Holdre mõisa peahoone	katuse avariitööd, toestamine	2500
Kaagjärve-Alamõisa vabrikahoone	katuse avariitööd, toestamine	2500
Sooru mõisa ait	katuse avariitööd, toestamine	2000
Apteek-elamu Valgas, Kesk tn 13	katuse torni avariitööd	2000
Sangaste mõisa tall-tõllakuur	katuse avariitööd	2000
Karula mõisa kuivati	katuse avariitööd	1500
Puka mõisa moonakatemaja	katuse avariitööd	1500

Allikas: muinsuskaitseamet.

Toetus ettenägemata avariitöödeks (reservist)

Helme mõisa talli katuse avariitööd – 3000 eurot

Toetused pühakodadele:

Laatre kiriku torni ja katuse avariitööd – 5000 eurot;
Valga Jaani kiriku karniiside remont – 12 000 eurot;
Hargla kalmistu ja Truuta kivikalmed – korrastustööd.

2013. aasta mahukaimad tööd olid Helme kalmistu kabeli katuse remont (Juhan Kilumets) ja Hellenurme mõisa vesiveski hoone tagumise tiiva katuse remont.

Väga oluliseks peab muinsuskaitseamet muinsuskaitsekuu raames tehtud üritusi, talguid ning teabepäevi. Nimetamist väärrib „Kultuuripärandi aasta 2013“ raames korraldatud seminar Hargla pastoraadis teemal „Hargla pastoraadi päev“, kus ettekannetega esinesid pärandisaadik Marju Kõivupuu, Mart Siilivask, Tõnis Kask, Toivo Eriit, Viljar Vissel, Kadri Tael, Ingmar Noorlaid ning Kalmer Lind õpetliku töötoaga akende ja uste restaureerimise kohta.

Märkimist vääriwad talgud parkides, kalmistutel ning Hargla pastoraadis. Samuti Mae Juske eestvedamisel toimunud MTÜ Eesti Veskivaramu 10. aastapäev Hellenurme vesiveskis. Muinsuskaitseametile teevad rõõmu hoolsad omanikud, kes hoolivad oma varast ja ümbritsevast elukeskkonnast.

4.2.8 Riigiarhiivi Valga osakond

Aadress Vabaduse 6, 68204 Valga
kodulehekülg <http://www.ra.ee/valga>

Valga osakonna juhataja Riina Virks. Osakonnas töötab 7 inimest.

2013. aastal lisandus kogudesse 1377 säilikut. Võeti vastu arhivaale Põlva ja Võru rajooni rahvakohtu arhiivfondidesse, üleandjateks Tartu Maakohtu Põlva ja Võru kohtumajad. Kokku lisandus arhivaale kogudesse 725 ja personalidokumente 652. Fondide koguarv on 1535, säilikute koguarv on 733 442, nende hulgas arhivaale sisaldavaid säilikuid 400 393 ja personalidokumente sisaldavaid säilikuid 333 049. Päringuid esitati kokku 987. Endiselt moodustavad enamuse tööstaaži tõendamist vajavad päringud, mis lahendatud päringute koguarvust moodustavad 82%.

Uurimissaali külastati 136 korral, säilikuid telliti kasutamiseks 2203.

4.2.9 Tarbijakaitseamet

Valgamaal teostab järelevalvet tarbijakaitseameti kaubandustalituse Lõuna teeninduspiirkond.

Turujärelevalve Valgamaal

2013. aastal koostati Valgamaal inspekteerimiste tulemusena 116 kontrollakti. Rikkumistena tuvastati näiteks hinnaerinevusi müügisaalis ja kassas olnud hindade vahel, see tähendab, et kassas osutus kaup kallimaks, kui hinnasedelilt võis lugeda; kaubandustegevuses kasutusel olevad kaalud olid taatlemata; müügil oli realiseerimise- ja tarvitamise lõpptähtpäeva „kõlblik kuni“ ületanud toidukaubad.

Kontrollide statistika Valgamaal 2013. aastal oli järgmine:

- Tööstuskaupade kauplusi kontrolliti 74 korral
- Toidukaupade kauplusi kontrolliti 27 korral
- Teenindusettevõtteid kontrolliti 8 korral
- Toitlustusettevõtteid kontrolliti 7 korral

Tuvastatud rikkumiste osas viis Lõuna teeninduspiirkond läbi 17 väärteomenetlust.

Nõustamine

2013. aastal nõustati tarbijakaitseameti Valgamaa vastuvõtupunktis kokku 53 tarbijat ning ettevõtjat. Pöördumiste peamised teemad olid kauba ja teenuse kvaliteet ning mõlema lepingupoole õigused ja kohustused ehk sooviti nõu pretensiooni esitamise ja müügigarantii kehtivuse osas. Peamiselt pöördui arvutite, telefonide, krediitdilepingute, elektrienergia ja korteriühistute ning majahaldusega seotud probleemidega.

4.2.10 Tartu maakohtu Valga kohtumaja

Aadress Vabaduse 10, Valga
Kohtumaja juht: Annemarie Gerassimov
Kohtunikud: Marge Tamme, Marian Priks

Tabel 4-28. Tegevusnäitajad

2012	2013
TSIVIILASJAD	TSIVIILASJAD
Laekunud 545	Laekunud 595
Lahendatud 527	Lahendatud 440
Jääk 268	Jääk 99

2012	2013
KRIMINAALASJAD	KRIMINAALASJAD
Laekunud 297	Laekunud 282
Lahendatud 337	Lahendatud 342
Jääk 15	Jääk 4
VÄÄRTEOASJAD	VÄÄRTEOASJAD
Laekunud 105	Laekunud 93
Lahendatud 109	Lahendatud 96
Jääk 4	Jääk 4

Allikas: Tartu maakohtu Valga kohtumaja.

4.2.11 Tartu Vangla kriminaalhooldusosakonna Valga talitus

Address: Vabaduse 10, 68204 Valga

Talituse juhataja Maila Sarap

Tõrva esindus Tartu mnt 6, 68605 Tõrva; **Otepää esindus** Lipuväljak 13, 67405 Otepää

Seisuga 1.01.2014 oli kriminaalhooldusel 196 aktiivset kriminaalhoolduse toimikut:

- Üldkasulikul töö – kliente 25
- Käitumiskontrollil – kliente 171

sellest :

käitumiskontrolli – kliente 147

šokivangistus (osa vangistust ära kantud) – kliente 13

vanglast ennetähtaegselt vabanenud – kliente 11

2013. aastal suleti kokku 149 kriminaalhooldusaluse toimikut:

- Üldkasuliku töö – kliente 40
- Käitumiskontroll – kliente 109

sellest:

käitumiskontroll – kliente 93

šokivangistus (osa vangistust ära kantud) – kliente 3

vanglast ennetähtaegselt vabanenud – kliente 13

4.3 Kohalikud omavalitsused

4.3.1 Kohalike omavalitsuste eelarve

Ülevaade Valgamaa kohalike omavalitsuste eelarvest on koostatud rahandusministeeriumi andmete põhjal.

Tabel 4-29. Kohalike omavalitsuste tulud 2013. aastal (tuh eurot)

Vald/linn	Üksikisiku tulumaks	Maamaks	Loodusvara maks	Majandustegevus, varad, muud maksud	Muud tulud ja trahvid	Finantseerimis-tehingud (s.h. laenud)	Sihtotstarbelised ja muud laekumised	Investeeringud riigieelarvest	Eraldised hariduskuludeks riigieelarvest	Toetus riigieelarvest	Kulude katteks eelmise aasta jääk	KOKKU TULUD
Helme	804,3	124,1	21,8	125,5	0,2	389,4	214,9		181,6	377,0	63,4	2302,2
Hummuli	357,1	64,7	26,7	62,9	0,1	101,2	50,7	65,8	151,3	145,9	90,0	1116,4
Karula	340,8	64,9	4,5	137,2	0,8	25,1	111,4	124,9	128,6	176,0	42,0	1156,2
Otepää	1873,9	100,2	8,9	442,7	0,8	378,0	253,7	303,6	833,2	410,0	253,6	4858,6
Palupera	462,4	39,4	68,7	24,6	0,1		90,2	16,3	166,1	120,8	0,0	988,6
Puka	654,8	87,0	2,2	65,0	1,6		117,2	38,8	291,3	209,6	33,5	1501,0
Põdrala	315,7	53,1	0,1	16,8	0,1		47,8	15,0	127,5	106,5	81,5	764,1
Sangaste	526,8	53,5	1,7	163,8		246,2	332,0	151,6	245,6	187,4	9,9	1918,5
Taheva	307,3	77,4	1,8	54,1	0,6	0,1	147,5	140,6	125,7	108,5	53,2	1016,8
Tõlliste	691,7	49,0	19,8	81,8			178,1		280,1	259,8	67,9	1628,2
Tõrva	1281,5	15,1	2,6	463,4	44,8	428,1	178,4	319,2	653,7	345,5	230,2	3962,5
Valga	4814,8	67,5	2,7	756,3	25,0	3320,1	1617,2	1470,5	2145,5	2517,9	292,2	17 029,7
Õru	143,7	38,2	0,2	30,3			26,3	16,6	47,7	104,2	51,4	458,6
Kokku	12 574,8	834,1	161,7	2424,4	74,1	4888,2	3365,4	2662,9	5377,9	5069,1	1268,8	38 701,4

Tabel 4-30. Kohalike omavalitsuste kulud 2013. aastal (tuh eurot)

Vald/linn	Valitsemine	Korraldamine	Haridus	Kultuur	Sport	Tervishoid	Sotsiaalhooletamine	Majandus ja keskkond	Finantseerimis-tehingud (s.h. laenud)	KOKKU KULUD
Helme	223,7		852,2	119,40	27,3	1,2	317,0	687,20	32,5	2260,5
Hummuli	138,5		401,1	75,60	11,5	8,3	204,1	166,70	8,7	1014,5
Karula	116,2	0,5	515,0	75,00	0,9	0,4	182,5	181,90	14,3	1086,7
Otepää	331,4	16,4	2208,2	400,60	117,3	15,2	241,4	1059,20	112,3	4502,0
Palupera	78,3		527,0	150,00	7,2		71,4	140,30		974,2
Puka	98,5	4,9	850,3	166,60			103,0	241,40	10,4	1475,1
Põdrala	107,0		331,4	80,70	19,2	0,8	80,2	76,80	21,4	717,5
Sangaste	173,3		641,1	81,40	2,1		227,2	699,70	80,9	1905,7
Taheva	91,0		373,1	112,70	0,1	1,3	170,1	231,00	6,1	985,4
Tõlliste	178,4	0,1	856,6	141,40	0,1	8,3	148,0	158,40	13,4	1504,7
Tõrva	264,6	9,1	1836,0	368,00	82,0	5,4	204,8	1077,30	11,6	3858,8
Valga	1146,0	6,5	8317,2	1391,10	522,8	3,7	1767,0	3480,40	354,5	16 989,2
Õru	71,1		187,7	28,70			49,9	59,60		397,0
Kokku	3018,0	37,5	17 896,9	3191,20	790,5	44,6	3766,6	8259,90	666,1	37 671,3

Tabel 4-31. Tulud ühe elaniku kohta, eurot

Linn/vald	2009	2010	2011	2012	2013
Helme	747	772	763	845	1059
Hummuli	1030	953	944	1019	1234
Karula	961	911	944	1066	1167
Otepää	1095	1154	890	1094	1188
Palupera	1112	866	889	872	912
Puka	882	834	928	853	892
Pödrala	1270	873	881	1115	932
Sangaste	1005	1264	951	1075	1412
Taheva	1708	1086	1335	1401	1297
Tõlliste	899	1287	875	897	948
Tõrva	1333	1437	1420	1176	1338
Valga	1010	925	972	980	1244
Õru	818	1101	999	966	930
Keskmine	1044	1022	983	1010	1182

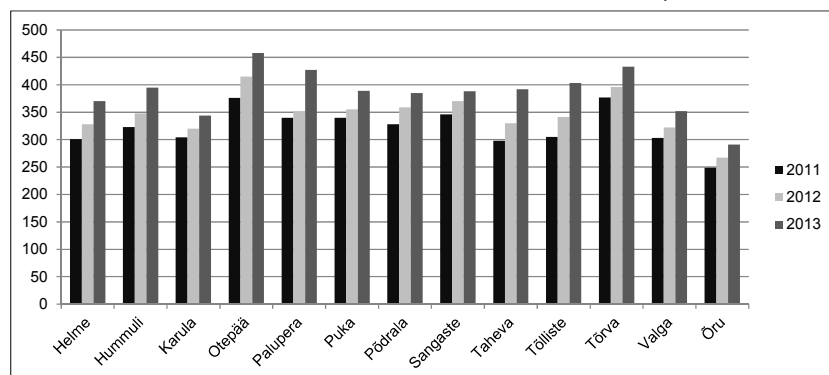
Tabel 4-32. Kulud ühe elaniku kohta, eurot

Linn/vald	2009	2010	2011	2012	2013
Helme	736	766	754	817	1040
Hummuli	927	893	853	932	1121
Karula	875	862	873	1024	1097
Otepää	1010	1087	843	1011	1100
Palupera	1032	761	838	808	899
Puka	835	809	898	834	877
Pödrala	1216	806	802	967	875
Sangaste	982	1253	946	1067	1402
Taheva	1595	938	1210	1216	1257
Tõlliste	848	1263	833	883	876
Tõrva	1115	1289	1264	1100	1303
Valga	1009	890	916	958	1241
Õru	718	984	841	764	805
Keskmine	992	968	921	962	1150

Tabel 4-33. Üksikisiku tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta, eurot

Linn/vald	2009	2010	2011	2012	2013
Helme	300	290	301	328	370
Hummuli	317	300	323	348	395
Karula	290	279	304	320	344
Otepää	364	352	376	415	458
Palupera	327	340	340	352	427
Puka	304	310	340	355	389
Pödrala	293	285	328	359	385
Sangaste	321	308	346	370	388
Taheva	257	257	298	330	392
Tõlliste	306	295	305	341	403
Tõrva	388	358	377	396	433
Valga	323	287	303	322	352
Õru	228	232	249	267	291
Kokku	325	304	324	347	384

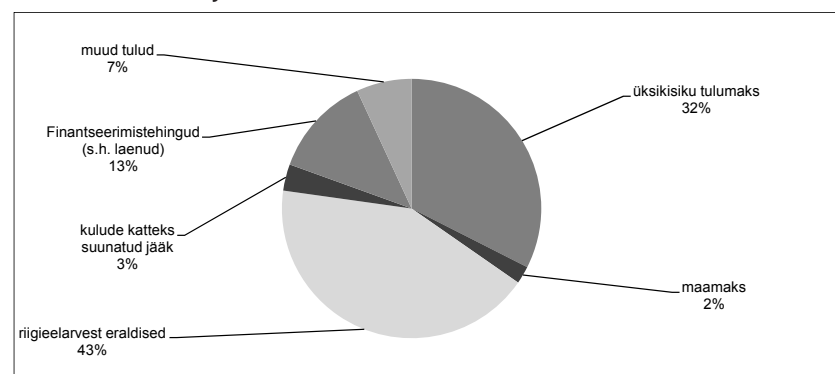
Joonis 4-34. Üksikisiku tulumaksu laekumine ühe elaniku kohta, eurot

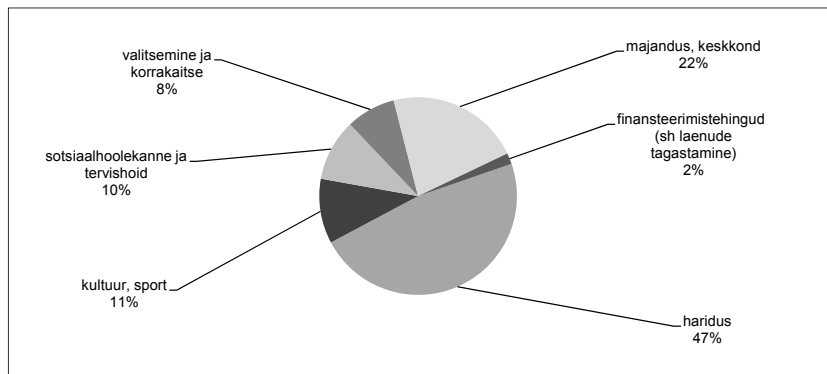
Tabel 4-35. Tulud ja kulud aastate lõikes, tuh eurot

Tulud	2009	2010	2011	2012	2013
Üksikisiku tulumaks	11 141	10 340	10 916	11 560	12 575
Maamaks	772	839	851	837	834
Loodusvarade maks	66	52	91	97	162
Majandustegevusest, varadest ja maksudest	2420	2567	2260	2357	2424
Muud tulud ja trahvid	138	78	101	57	74
Finantseerimistingud (sh laenud)	448	1633	1000	737	4888
Sihotstarbeliselt riigieelarvest	2253	2628	2598	3219	3365
Investeeringud riigieelarvest	4532	3935	2936	2398	2663
Tasandusfond riigieelarvest	5475	5372	5274	5106	5069
Eraldised riigieelarvest hariduskuludeks	5269	5499	5298	5148	5378
Kulude katteks suunatud eelmise aasta jääk	3216	1781	1784	2101	1269
Kokku tulud	35 730	34 724	33 109	33 617	38 701
Kulud					
Valitsemine	4060	3043	2935	3135	3018
Korraldus	46	29	31	32	37
Haridus	16 725	15 447	13 749	15 141	17 897
Kultuur	3216	2847	3570	3138	3191
Sport	820	611	642	720	790
Tervishoid	56	52	135	519	45
Sotsiaalhoolekanne	4301	3933	3895	3658	3767
Majandus ja keskkond	3938	5576	5385	5086	8260
Finantseerimistingud (sh laenude tagastamine)	806	1353	693	618	666
Kokku kulud	33 968	32 892	31 035	32 047	37 671

Joonis 4-36. Tulude jaotus kohalike omavalitsuste eelarves (%)

Joonis 4-37. Kulude jaotus kohalike omavalitsuste eelarves (%)

4.3.2 Valgamaa Omavalitsuste Liit

Kantselei aadress Kesk 12, Valga

2013. oktoobris toimusid kohaliku omavalitsuse volikogude valimised, mille järgselt moodustus detsembris Valgamaa Omavalitsuste Liidu liikmete esindajate uus koosseis.

Liidu 2013. aasta eelarve koostamisel muudeti esmakordselt, liidu loomisest, liikmemaksu arvestuspõhimõtteid, mis olid kehtinud aastast 1992. Kasutusele võeti liikmemaksu arvestamise uus valem.

Muudatuse tõi 1. aprillist jõustunud uus avaliku teenistuse seadus, mille järgi omavalitsusliitude bürood ja nende avalikud teenistujad ei kuulu enam ATS-i alla.

Liidu asjaajamise DHP-sse Amphora on hõlmatud ka SA Valgamaa Arenguagentuuri asjaajamine ja dokumentatsioon, mida oktoobrist alates tehakse liidu büroos. Ühiskantselei moodustamisega astuti järjekordne samm liidu ja arenguagentuuri tegevuse ühitamise suunas.

Liitu kuulusid endiselt kõik 13 maakonna kohaliku omavalitsusüksust. Liidu kõrgeimaks juhtorganiks ja esinduskoguks on üldkoosolek, kuhu kuuluvad kõikide liidu liikmete kaks hääleõiguslikku esindajat: volikogu esimees ja vallavanem/linnapea, igal esindajal on asendaja. Üldkoosolekute vahelisel perioodil teostas liidu juhtimist neljaliikmeline juhatus koosseisus Madis Gross, Aivar Uibu, Rain Ruusa, Andres Visnapuu, kuid pärast oktoobris toimunud kohalike omavalitsusüksuste volikogude valimisi valiti 20. detsembril liidule uus juhatus, mille esimees on Agu Kabrits, liikmeteks Kuldar Veere, Madis Gross ja Tarmo Tamm. Liidu revidendiks valiti tagasi Terje Kors.

Tabel 4-38. Üldkoosoleku liikmeesindajad

Vald/linn	valla-/linnavolikogu volitatud esindaja volikogu esimees	vallavanem/linnapea
Helme	Toivo Põldma Ave Visor 29.11.2013 alates	Tarmo Tamm
Hummuli	Aleksander Zemskov	Enn Mihailov
Karula	Mart Vanags Aivar Nigol	Rain Ruusa Andres Visnapuu
Otepää	Jaanus Raidal 26.11.2013 alates	Merlin Müür 09.2012 alates Kuldar Veere 26.11.2013 alates
Palupera	Vambola Sipelgas	Terje Kors
Puka	Heldur Vaht Kalle Põldmägi 28.11.2013 alates	Heikki Kadaja
Põdrala	René Rahnu	Aivar Uibu
Sangaste	Rando Undrus	Kaido Tamberg
Taheva	Hille Tamman	Monika Rogenbaum
Tõlliste	Tõnu Sõrmus Arne Nõmmik 25.11.2013 alates	Madis Gross
Tõrva	Kalle Vister	Agu Kabrits Maido Ruusmann 05.11.2013 alates

Valga	Külliki Siilak Ivar Unt 08.11.2013 alates	Kalev Härk
Õru	Kalmer Sarv	Andres Palloson Agu Kabrits 28.11.2013 alates

Uuteks liidu esindajateks nõukogusse, komisjonidesse ja töögruppidesse nimetati:

- SA Valgamaa Arenguagentuuri nõukogusse Agu Kabrits, Tõrva linnapea;
- maavanema poolt moodustatava maakondliku liikluskomisjoni liikmeteks: Kaido Tamberg, Sangaste vallavanem; Tarmo Tamm, Helme vallavanem; Ilmar Tõlner, Valga abilinnapea;
- Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi liikmeks Rein Leppik.

Valgamaa Omavalitsuste Liit kuulub Eesti Omavalitsusliitude Ühendusse. EOÜ volikogus on liidu esindajaks Madis Gross. Eesti Maaomavalitsuste Liidust (EMOL-ist) astusid välja Hummuli ja Põdrala vald. EMOL-isse kuuluvad Helme, Palupera, Puka ja Tõlliste vald. EMOL-i volikogus on Valgamaa esindajateks Madis Gross ja Tarmo Tamm. Tõrva ja Valga linn kuuluvad Eesti Linnade Liitu (ELL). Vabariigi Presidendi juurde moodustatud kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu ümarlaus on rotatsiooni korras esindajateks maakonna omavalitsusjuhid.

Liidu põhiliseks töövormiks on koosolekud. 2013. aastal peeti üheksa üldkoosolekut (17. jaanuaril Valgas, 21. veebruaril Valgas, 18. aprillil Tartus, 16. mail Valgas, 20. juunil koosolekut kokku kutsumata, elektrooniliselt, 6. septembril Kaurutoosil, 17. oktoobril Valgas, 10. detsembril Valgas, 20. detsembril Otepääl. Juhatus koosolekuid peeti viis (18. veebruaril Valgas, 10. mail Valgas, 30. mail Sangastes, 13. juunil Sangastes, 17. oktoobril Valgas).

Tähtsamad arutatud küsimused ja tehtud otsused

- määratleti Valga maakonna kolm tõmbekeskust, milleks on Valga linn, Tõrva linn ja Otepää vallasine linn;
- arutati omavalitsuskorralduse reformi kava ja anti arvamus seaduseelnõu kohta;
- koostati nelja maakonna omavalitsusliitude (Jõgeva, Rapla, Valga ja Viljandi) ühispöördumine riigikogule, Vabariigi Valitsusele ja regionaalministrile riigi regionaalse esindatuse suurendamiseks;
- tõusetus arutelu maakondlike omavalitsusliitude võimekuse tõstmise vajadusest;
- pöörduti terviseameti peadirektori Tiiu Aro poole ettepanekuga tühistada välja kuulutatud avalik konkurs kiirabiteenuse osutajate valikuks;
- arutati kiirabireformi (hanke) tulemuste ja planeeritava haiglareformiga seonduvat;
- jätkuvalt käsitleti Eesti regionaalarengu strateegiat 2020;
- räägiti kaasa Rail Balticu trassivaliku küsimuses, rõhutades alternatiivina Tartut ja Valgat läbiva olemasoleva raudteekoridori võimalust;
- omavalitsusjuhid kaasati Valga maakonnaplaneeringu ja strateegilise keskkonnamõju hindamise algatamise;
- muudeti liidu eelarve koostamisel liikmemaksu arvestamise põhimõtteid;
- tulenevalt seadusmuudatustest kehtestati liidus uus hankekord;
- kuulutati välja ja korraldati riigihange „Valga jäätmejaama haldamine“;
- otsustati üle anda liidu bilansis olevad jäätmejaamad: Valga jäätmejaam Valga linnale ja Otepää jäätmejaam Otepää vallale;
- arutati maakonnaliinidega seonduvat ning osaleti maavanema poolt maakondliku liikluskomisjoni kontseptsiooni ja töökorra väljatöötamises;
- otsustati eraldada liidu eelarvest toetust turismivaldkonna arendamiseks summas 30 000 eurot, mis jaotati valdkonnas tegutsevate piirkondlike organisatsioonide SA Valgamaa Arenguagentuuri, SA Tõrva-Helme Turismi ja SA Otepää Turismi vahel;
- eraldati liidu eelarve reservist toetust turismiinfopunktidele kokku 10 640 eurot lisatööjõu palkamiseks suviseks turismi kõrghooajaks;
- arutati Valgamaa Arenguagentuuri juhataja ja liidu tegevjuhi Rein Org'iga agentuuri ja liidu ühtse struktuuri loomise võimalusi;
- tutvuti uue riikliku turismiarenduskavaga aastateks 2014–2020;
- räägiti avanevatest võimalustest Euroopa Liidu algaval uuel rahastamisperiodil 2014+;
- sõlmiti neljapoolne koostöömemorandum „Spordipealinn 2014“ raames ürituste läbiviimiseks;
- arutati ja planeeriti detailsemalt keskkonnaosakonna tegevust valdkondlike probleemide lahendamiseks;
- üldkoosolek kinnitas liidu 2012. a. tegevusaruande, revidendi järelalusotsuse, 2012 majandusaasta aruande ning aruande liidu 2012. aasta eelarve täitmise kohta;
- aasta teises pooles alustati liidu eelarve kavandamist järgneva aastaks, sh maakondlike haridus-, kultuuri-, noorsoo-, spordi- ja ühisürituste valdkondlike eelarvete koostamist;
- detsembris kinnitati 2014. aasta eelarve ja viidi läbi liidu uute juhtorganite valimised.

Olulisemad kohtumised, üritused ja sündmused

Liidu üldkoosolekute raames kohtuti:

- kultuuriministri Rein Langiga 12. aprillil Valgas ministri visiidi raames maakonda;
- sotsiaalministri Taavi Rõivasega 10. mail ministri maakonnaviisi raames maakonna tõmbekeskustes;
- regionaalministri büroost Sulev Valneriga 25. aprillil Valgas, arutamaks tõmbekeskustel põhinevat omavalitsusreformi kava;
- maksu- ja tolliameti kohalike omavalitsuste spetsialisti Jaan Krinaliga 17. jaanuaril, tutvumaks X-tee kasutamise võimalustega MTA andmete vaatamiseks kohalikes omavalitsustes;
- Geomedia OÜ esindaja Rivo Noorkõivuga 17. jaanuaril, kes tutvustas kohalikes omavalitsustes viimastel aastatel toimunud arengut;
- Valgamaa õppenõustamiskeskuse juhataja Nadežda Selivjorstovaga 21. veebruaril, saamaks ülevaadet õppe- ja karjäärinõustamistevõimeusest maakonnas.

Korraldatud suuremad üritused ja ettevõtmised

- korraldati 2.–3. mail kahepäevane õppereis Soome Helsingisse koos Läti Valka piirkonna omavalitsusjuhtidega, eesmärgiga tutvuda haldusreformi korralduse ja elluviimisega Soomes. Kohtuti Soome Üleriigilise Omavalitsuste Liidu spetsialistidega ja välissuhete spetsialisti Helena Johansoniga;
- võõrustati Moldova Nisporeni delegatsiooni 21.–23. jaanuaril Valgamaal;
- korraldati kolme maakonna Põlva, Valga, Võru omavalitsusjuhtide nõupäev 30. mail Sangastes, kus käsitleti ühiselt koos siseministeeriumi esindaja Sulev Valneriga tõmbekeskuste määratlemise teemat;
- viidi läbi maksu- ja tolliameti infopäev omavalitsusjuhtidele ja spetsialistidele teemal X-tee kasutamise võimalustest omavalitsustes;
- korraldati kalmistumajanduse infosüsteemi programmi Haudi kasutuselevõtuks koolituspäev omavalitsuste kontaktisikutele Valgas;
- korraldati DHP Amphora kasutusele võtuks arenguagentuuris agentuuri ja liidu töötajatele ühine koolitus Valgas;
- peeti liidu juhatuse ja arenguagentuuri nõukogu ühine väljasõiduistung 13. juunil Tünderes, Helme vallas, kus arutati tõmbekeskuste määratlemise meetodikat ja saadi vastastikku ülevaade liidu ja agentuuri tegemistest;
- korraldati Eesti Kodukaunistamisühenduse Valga piirkonna liikmete infopäev 16. aprillil ja osaleti vabariiklikul nõupäeval Tallinnas Kadriorus 18. juunil, 2013;
- tehti ringsõit maakonnas, tutvumaks konkursile „Eesti kaunis kodu 2013“ esitatud objektidega;
- autasustati maakondliku konkursi „Eesti kaunis kodu 2013“ osalejaid ja võitjaid 28. juunil Puka rahvamajas ning võeti osa vabariikliku konkursi võitjatele korraldatud Vabariigi presidendi vastuvõtust 25. augustil Räpina aianduskoolis;
- korraldati Valga linnavalitsuse eestvõttel traditsiooniline Põlva-, Valga-, Võrumaa omavalitsusjuhtide korvpallivõistlus 4. juunil Valga spordihallis.

Osaletud üritustel, visiitidel, tähtpäevadel:

- võeti osa Valgamaa Jämtlandi lääni majandusühistu (VJEF) juhatuse koosolekust 8. märtsil ja korralisest aastakoosolekust 30. augustil Tallinn – Stockholm-Tallinn laeval;

Eesti-Läti-Vene piirialade koostöö raames osaleti oma esindajate kaudu:

- piirialade omavalitsusjuhtide ja arendustöötajate nõupidamisel 5. aprillil Smiltenes edasiste ühisprojektide kavandamiseks;
- ettevõtjatele ja kohalike omavalitsuste esindajatele korraldatud partneriaadil 19. aprillil Balvis;
- Euregio Pskov-Livonia presiidiumi istungil 16.–17. juunil Vene Föderatsiooni Pihkva oblastis Spitsinos;
- Vene Hansalinnade päevadel Pihkvas 18.–21. juulil;
- õppereisil Baierimaale euroregiooni Bayerischer Wald, tutvumaks kohalike omavalitsuste ja ettevõtete vaheliste koostöökogemustega Saksa Liidumaal 22.–28. septembril;
- Venemaal toimuvate 35. Hansapäevade kultuurivahetuse programmi ettevalmistamisel Pihkvas ja Velikij Novgorodis 5.–8. detsembril;
- rahvusvahelisel ettevõtjate partneriaadil, mis seekord oli korraldatud 31. oktoobril Valgas;
- võeti osa Vabariigi Presidendi kohaliku omavalitsuse ja regionaalarengu ümarlaua töökoosolekutest;
- käidi Eesti Omavalitsusliitude Ühenduse (EOÜ) nõupidamistel ja Eesti Maaomavalitsuste Liidu (EMOL) volikogu istungitel, osaleti EMOL-i Maapäeval 7. juunil Kambja vallas Tartumaal ja traditsiooniks kujunenud linnade ja valdade päevadel 13.–14. veebruaril Tallinnas hotellis Sokos;
- omavalitsusjuhid olid kutsutud osa võtma arvamusiidrite seminarist Hannes Rummiga 7. veebruaril Valga kultuuri- ja huvialakeskusesse, kus lõunalaual vesteldi EL-i teemadel;

- liidu esimees ja maavanem tunnustasid ühiselt üleriigiliste ja maakondlike aineolümpiaadide võitjaid ja neid juhendanud õpetajaid ning parimaid abituriente 5. juunil Valga kultuuri- ja huvialakeskuses;
- konkursi „Valgamaa aasta õpetaja 2013“ kandidaate ja aunimetuse saajat tunnustati koos õpetajate päeva tähistamisega 3. oktoobril Tõrva gümnaasiumis;
- pandi õlg alla ka maakonna hariduskonverentsi korraldamisele 29. augustil;
- novembris käidi õnnitlemas Läti kolleege, meie pikaageid koostööpartnereid, Läti Vabariigi aastapäeval;
- tunnustati naabreid Võrumaa Omavalitsuste Liidust nende 20. aastapäeval 15. märtsil Võru kultuurimajas Kannel;
- osaleti maakonna ettevõtluse auhindade jagamisel 21. mail Sangaste seltsimajas ning Valgamaa turismi aastakonverentsil 29. novembril Karupesa hotellis Otepääl;
- tehti kokkuvõtteid ja osaleti „Valgamaa aastaraamatu 2012“ presentatsioonil 28. juunil Puka rahvamajas;
- jätkati maakonna silmapaistvate inimeste tunnustamist koos Valgamaa Vapi- ja Teenetemärgi väljaandmise ning selle juurde kuuluva preemiarahaga. Teenetemärgi pälvis Ants Orasson ning vapimärgi Eevi-Eve Valliste, mis anti üle 22. veebruaril Tõrva gümnaasiumis, kus tähistati pidulikult Eesti Vabariigi aastapäeva;
- võeti ühiselt osa võidupüha tähistamisest ja Maakaitsepäeva üritusest 23. juunil Tõrvas;
- korraldati maakonna tantsupidu „Tantsusammul läbi Valgamaa“ 8. juunil Valga staadionil, kus esitamisele tuli igast omavalitsusest pärit oma tantsu- või pillilugu;
- tähistati koos maavalitsuse töötajatega Valga maakonna 93. aastapäeva 6. septembril, Kaurutootsil, Otepääl vallas;
- arenguagentuuri ja liidu töötajad võtsid 17. detsembril ette ühise jõulumatka Sangaste maadele;
- lõppevast aastast tehti kokkuvõtteid koos maavanema ja tema meeskonnaga traditsioonilisel ühisel jõululõunal 20. detsembril, Otepääl golfikeskuses.

Peamised koostööpartnerid, lõpule viidud ja käsilolevad projektid ning uued algatused

- jätkati haridus- ja teadusministeeriumiga sihtfinantseerimise lepingut maakondlike õpilasürituste ning õpetajate ainealase ja koolijuhtide ühistegevuse rahastamiseks summas 34 640 eurot;
- sõlmiti sihtfinantseerimise leping siseministeeriumiga maakonna tömbekeskuste määratlemiseks ja selleks vajalike toimingute läbiviimiseks summas 6808 eurot;
- jätkus koostöö Valga maavalitsusega 2013. aastaks sõlmitud koostöölepingu alusel, milles maavalitsuse panus oli 84 210 eurot ning omavalitsuste liidu osa 94 572 eurot;
- jätkati Valga maavalitsuse, Valgamaa Arenguagentuuri ja Valgamaa Omavalitsuste Liidu vahelist kolmepoolset koostööd maakondliku arendustegevuse ühiseks edendamiseks;
- korraldati maakondlikke kultuuri-, noorsoo- ja õpilasüritusi ning haridustöötajate koolitusi koostöös Valga maavalitsuse haridus- ja kultuuritalitusega;
- jätkus maakondlik kodukaunistusalane tegevus koostöös maavalitsusega käsunduslepingu alusel;
- pikendati lepingut MTÜ Valgamaa Käsitöö ja Rahvakunsti Keskseitsiga maakondlike kultuuriürituste korraldamiseks;
- korraldati traditsioonilised maakondlikud koolinoorte ja täiskasvanute spordiüritused hästi toimivas koostöös MTÜ Valgamaa Spordiliiduga;
- jätkati koostöölepingut SA Lõuna-Eesti Turismiga ja eraldati tegevustoetuseks 3200 eurot;
- peeti oluliseks Eesti Vabariigi, Läti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise piirialade koostöö jätkumist, ning MTÜ Euregio Pskov-Livonia tegevuse kaasrahastamist 1600 euro ulatuses;
- toetati Valgamaa Spordiliidu koolispordiprojekti „Sportivad Valgamaa koolinoored 2013“ 7700 euroga;
- käivitati ülemaakondlik projekt nimetusega „Kalmistumajanduse infosüsteem Haudi“ AS-ga Spin TEK sõlmitud lepingu alusel, milles liit oli kohalikele omavalitsustele eestvedajaks ja projektipartneriks;
- koostati ja esitati ülemaakondlik eterniidijäätmete kogumise projektitaotlus, mis sai KIK-ist ka positiivse rahastamisotsuse;
- koostöös Taheva vallaga valmistati ette projektitaotlus „Valgamaa keskkonna AABITS“ esitamiseks SA KIK-i keskkonnaprogrammile;
- anti toetuskirj projektile „Keskonnahariduslikud programmid Valgamaa 1.–6. klasside õpilastele“, millele kaasfinantseerimisvõimalust siiski ei leitud;
- kiideti heaks uue projekti algatamine nimetusega „Abi Nisporeni rajoonile turismi ja keskkonna arengustrateegia väljatöötamiseks ning koostöö elavdamiseks haridusasutuste ja kultuurikollektiivide vahel“;
- süvenesid sõprus- ja koostöösuhted Moldova Vabariigi Nisporeni rajooniga;
- jätkus liidu partnerlus mitmeaastaste projektide „Via Hanseatica“ ja „Development of Water Tourism as Nature and Active Component in Latvia and Estonia“ („Riverways“) elluviimisel.

4.3.3 Helme vald

Elanike arv 2093 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 312,73 km².

Külased 14: Ala, Holdre, Jõgeveste, Kalme, Karjatnurme,

Kirikuküla, Kähu, Linna, Möldre, Patküla, Pilpa, Roobe, Taagepera, Koorküla.

Alevikke 1: Helme alevik.

Valla keskus Tõrva linnas, kaugus maakonnakeskusest 28 km.

Vallavolikogu

Vallavolikogu on 13-liikmeline. Seoses kohalike omavalitsuste valimisaastaga vahetus 2013. aasta oktoobris Helme vallavolikogu esimees. Alates 2006. aastast volikogu esimehena olnud Toivo Põldma vahetas valimistulemuste alusel välja Ave Visor. Vallavanemana jätkas Tarmo Tamm, kes on seda ametit pidanud alates 2004. aastast.

Aasta 2013 Helme vallas

Tarmo Tamm

Helme vallavanem

2013. aasta üheks olulisemaks sündmuseks valla tegemistes oli kahtlemata valla nelja külakeskuse (Helme alevik, Linna küla, Ala küla, Patküla) vee- ja kanalisatsiooniprojekti tööde lõpuleviimine. Eraldi saadi veel 2013. aastal rahastus valla poolt kirjutatud ja esitatud projektile, mille tööd hõlmasid endas kanalisatsioonitorustiku ja reoveepuhasti ehitust Kalme külas. Tänu Euroopa rahalisele toele saime tagatud puhta vee meie valla kodanikele valla suuremates keskustes aastakümneteks.

Sotsiaalvaldkonnas jätkus 2012. aastal alustatud endise Helme kutsekeskkooli ühiselamu baasil hooldekodu rajamine Helme alevikus, mis avatakse 2014. aastal.

2012. aasta septembris avas Taagepera raamatukogu oma ukse kaasaja tingimustele vastavalt remonditud uutes ruumides Ala põhikooliga ühiselamajas. Täpselt aasta hiljem suudeti raamatukogu teenus kvaliteetsemale ja kaasaegsetele nõuetele vastavale tasandile viia ka Linna küla asulas. Selles asulas Helme raamatukogu nime all tegutsev raamatukogu oli aastakümneid olnud tagasihoidlikes ruumides ilma oluliste vahepealsete remontideta. Ka Linna külas tegutsev raamatukogu sai oma uued ruumid asulas tegutseva kooliga – Ritsu lasteaia-alkukooliga ühiselamajas.

Külaelanike elukvaliteeti väärtustades oli läinud aasta kevadel vallal võimalus finantsiliselt esmakordselt teostada tolmutõrjet kruusateedel. Kokku tehti seda kolme kilomeetri ulatuses intensiivsemas kasutuses olevate teede äärde jäävate vallakodanike elamute juures.

Helme vald on üsna tuntud oma kultuuripärandi poolest, millega saadakse tuttavaks, kui külastatakse meie vaatamisväärsusi Helmes (ordulinnuse varemed, arstiallikas, koopad, mulgi naise kuju jne), Kiriku külas (Helme koduloomuuseum, Helme kiriku varemed), Taageperas (Taagepera loss), Ala külas (Taagepera kirik, Soomes tuntud kirjaniku Hella Wuolijoki sünnikoht – Ala kõrtsihoone (praegune Ala põhikool), esimese eesti soost mõisniku Mats Erdelli kabel, Jõgevestes (Barclay de Tolly mausoleum). Valla poolt soovime, et meie elukeskkonnas paiknevad kultuuriobjektid oleksid nauditavad nii meie endi kui ka meie külaliste tarvis. Seepärast oleme oma igapäevases tegevuses asetanud ühe rõhuasetuse just nimetatud objektide heakorraks. Loodame, et valla pingutused antud valdkonnas ei valmista meie külalistele pettumust ja on nautimist väärt.

Helme valla kultuuri- ja spordielu on üritusterohke ning elanikud aktiivsed kaasalööjad. Nii toimusid 2013. aastal XII kevadine rattasõit ja matk, külade spordipäev jt üritused. Ühiselt jätkati iga-aastase lastekaitsepäeva, vallapäeva ja jaanipäeva tähistamist. Toimus Mulgimaa laste folklooripäev Helme kihelkonnas Ala rahvamajas. Osaleti Läti Vabariigi aastapäeva tähistamisel naaberomavalitsuses Naukšenis. Et väärtustada kodu ja vallaelanike panust elukeskkonna paremaks muutmisel, korraldati vallasisene konkurss "Eesti kaunis kodu 2013". Aktiivselt tegutsevad Helme, Taagepera, Kalme, Ritsu ja Ala külaseltsid, Helme valla pensionäride ühendus ja Helme käsitööseltsing. Tõhus koostöö toimib MTÜ-ga Valgamaa Partnerluskogu, MTÜ-ga Mulgi Kultuuri Instituut ning Tõrva Puuetega Inimeste Liiduga.

Olulisemateks majandusvaldkondadeks on vallas jätkuvalt puidutööstus, metsamajandus, põllumajandus ja turism. Puidutöötajatest on tugevad ettevõtted ning olulised valla tööandjad AS RITSU, AS Scan Holz Helme, Combiwood OÜ, Puidu Taavet OÜ. Põllumajandusettevõtetest väärivad märkimist:

FIE Vao Suurtalu Karjatnurme külas; OÜ Tulevik Kalme külas; Mentor Agro OÜ, Tsentrum Agro OÜ ja Tõntso Agro OÜ Patküla külas; FIE Upruse talu; Helme Maasikakasvatuse OÜ Roobe külas; Tõrva Astelpaju OÜ Kirikuküla külas; OÜ Vanavardi talu Ala külas; Sepakõrtsi Agro OÜ Holdre külas. Neist viimati nimetatud ettevõtte alustas tegevust 2013. aasta märtsikuus teraviljakasvatuse alal. Turismi valdkonnas tegutsevad edukalt ja on valla visiitkaartideks OÜ Taagepera Loss, OÜ Marja talu, OÜ Kivimäe hostel, Udumäe Puhketalu OÜ ja OÜ Kalme – Veski. Tegevust jätkavad edukalt AS Valmap Grupp ja OÜ Ala Talutehnika.

Kokkuvõtteks tahaks öelda, et kuigi elanikkonna vähenemine Eestimaa suurkeskustest kaugematel aladel (sh ka Helme) on üsna paratamatu protsess, on ometigi tänasel päeval võimalik elada ka neis kohtades, kus suurem enamus Eesti rahvast ei saa hakkama, s.o MAAL.

4.3.4 Hummuli vald

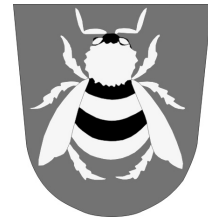
Elanike arv 873 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 162,70 km².

Külalised 8: Alamõisa, Ransi, Piiri, Soe, Jeti, Aitsra, Puide, Kulli.

Alevikke 1: Hummuli alevik.

Valla keskus Hummuli alevik, kaugus maakonnakeskusest 15 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 9, esimees Aleksander Zemskov.

Aasta 2013 Hummuli vallas

Enn Mihailov

Hummuli vallavanem

Aasta 2013 kujunes Hummuli vallale vägagi tõiseks. Ellu viidi mitmeid pika eellooga projekte. Oluliseks sündmuseks võiks nimetada neljakorralise kortermaja lammutamist Hummuli alevikus. Lammutamiseni jõudmine oli aeganõudev ja keeruline, koos juriidiliste lahendustega kulus lõpptulemuseni kuus aastat. Hoone oli ohtlik keskkonnale ja jättis alevikust tervikuna sotsiaalselt rusuva mulje. Lammutamist rahastati vallaelarvest summas 29 400 eurot. Tööde teostaja oli A.K. Montage OÜ.

Oluliseks tähiseks sotsiaalvaldkonnas saab pidada Hummuli hoolekandekeskuse laiendamist. Ehitustööde tulemusena lisandus 5 voodikohta, oluliselt paranes sisekliima, kaasaegse lahenduse sai elektrisüsteem ning loodi võimalus pääseda asutusse ratastooliga. Tööde maksumuseks kujunes 75,2 tuhat eurot. Rahastus saadi regionaalsete investeeringutoetuste programmist EASi kaudu. Tööde teostajaks oli JB Ehituse AS.

Kultuurirahva suureks rõõmuks tehti kapitaalremont Hummuli rahvamaja saalile. Tööde käigus uuendati elektri- ja valgustussüsteemid ning põrand, vahetati aknad ja uue näo sai saali värvilahendus. Tänu uutele valgustitele on nüüd võimalus korraldada kunstinäitusi. Renoveerimistöde kogumaksumuseks kujunes 38 340 eurot.

Ehitustööd rahvamaja saalis ei takistanud jätkamast traditsioonilisi kultuuriüritusi. Peeti nii vabariigi aastapäeva, emadepäeva kui ka isadepäeva tähistamiseks pidulikke kontsert-aktusi, kus kuulutati välja aasta tublim ema ja isa, kingiti vastsündinud vallakodanikele hõbelusikad ning tunnustati edukalt tegutsevaid vallakodanikke ja ettevõtjaid. Toimus juubelihõnguline jooksuüritus Hummuli pargijooks, mida kohalikud spordientusiastid korraldasid juba 30. aastat järjest. Suvist kultuurielu ilmestasid folkloorne jaanituli ning taimede temaatikale pühendatud III looduspäev koos erinevate temaatiliste õpitubade korraldamise ja Kait Tamra kontserdiga.

Aktiivselt osaleti mulgi kultuurielus. Lasteaiarühmaga osaleti 16. Mulgimaa laste folklooripäeval „Külalast külla viip mu tii“.

Korraldati mulgiteemaline perepäev „Mulgikultuur põlvest põlve“ Hummuli mõisapargis.

Jõuluajal kaunistasid mõisaalleed Helme kihelkonna mustri- ja käpikud ning asutuste ustel tervitasid „mulgipikud“ ja bussijaamades päkapikud – kõik kohalike käsitöömeistrite kätetöö.

Avati kaks mulgi lapse puukuju, Mann ja Mats, Hummuli mõisapargis. Edukalt esineti Mulgi mälumängus.

Kultuuriaasta põnevaim kohtumine toimus hõimupäevade raames. Huvilisi võlus meeoluka kontserdiga ansambel Sattuma, mängiti Karjala traditsioonilist ja kaasajastatud muusikat.

Mõisakoori, segarahvatantsurühma Pastlapoolikud ja memmede rahvatantsurühma esinemisi sai nautida erinevatel Hummuli valla ja Valga maakonna üritustel.

Hummuli mõisa peahoones toimusid põnevad kontserdid külastusmängu „Unustatud mõisad“ raames ja aasta lõpus kitarrikontsert H. Elleri Muusikakooli õpilastelt „Jõulud kitarridega“.

Hummuli eakad, kes on koondunud klubisse „Hõbejuus“ kutsusid ellu teispäevase jututoa tava, kuhu kutsutakse esinema erinevate eluvaldkondade huvitavaid inimesi.

2013. aastal remonditi ka Hummuli raamatukogu ruumid, mille tulemusena sai asutus värskema ilme ja parema paigutuse. Seoses remondiga viidi läbi ka teavikute inventuur Valga keskraamatukogu spetsialistide poolt.

Hummuli valla lasteaed Sipsik asub alates 2007. aastast Hummuli vallamaja teises tiivas. Lasteaia käsutuses on suur aiaga piiratud õueala. 2013. aasta kevadel selgus, et ilmastik on enamiku mänguväljakul asuvatest vahenditest muutnud kasutamiskõlbmatuks ja ohtlikuks. Volikogu eraldas 6135 eurot uute mänguvahendite ostmiseks ja paigaldamiseks. Hanke võitis OÜ VIVOCARD PLUS ja 1. augustiks 2013 paigaldati uued kaasaegsed atraktsioonid ning lapsed võisidki alustada uut õppeaastat turvalises mängukeskkonnas. Laste käsutuses on uus kahekohaline kiik, ronimislinnak ja turnimisvõrk.

Esimesel septembril läks Hummuli põhikooli kümme last. Tähelepanuväärne oli, et esmakordselt Hummuli kooli ajaloos kandsid esimesse klassi astujad ja õpetaja ühtset Hummuli koolivormi. Koolivormi idee ja valmimise eest kandis hoolt lapsevanem Maire Riit. Hummuli vallavalitsus leidis rahalise toetuse ja loodab sellega kaasa aidata idee kujunemisele kenaks traditsiooniks.

Üldplaneeringu kohaselt taotleti valla teed munitsipaalomandisse ja korrastati teeregister. Teede teenindamiseks vajalike maade katastriüksuste moodustamise teostas OÜ Armgal. Mais 2013 kehtestati Hummuli puhkeala detailplaneering.

Hummuli vallavalitsuse eestvedamisel ja valla tublide kodanike ühistööna valmis raamat „Hummuli läbi aegade“, mis leidis rahva seas hea vastuvõtu.

Hummuli kuulub ajaloolise Mulgimaa koosseisu. Hummuli vald osaleb Mulgi Kultuuri Instituudi töös, kelle ettepanekul võiks igas Mulgimaa vallas olla iseloomulik puuskulptuur. 2013. aastal valmis lisaks mõisapargis kohti leidnud mulgi laste puukujudele Valga-Uulu maantee äärde paigutatud Mulgi mehele toetuv valda tutvustav infotahvel.

Täna Hummuli rahvast valimistel osaks saanud usalduse eest ning jätkame 2014. aastal sama tegusalt.

4.3.5 Karula vald

Elanike arv 987 (1. jaanuari 2014 seisuga)

Pindala 229,92 km²

Külased 14: Kaagjärve, Karula, Kirbu, Koobassaare, Käärikmäe, Londi, Lusti, Lüllemäe, Pikkjärve, Pugritsa, Raavitsa, Rebasemõisa, Valtina, Väheru.

Valla keskus Lüllemäe küla, kaugus maakonnakeskusest 22 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 9, volikogu esimees Mart Vanags.

Aasta 2013 Karula vallas

Rain Ruusa

Karula vallavanem

Möödunud aasta oli Karula vallas tegus ja sündmusterohke. Ellu viidi mitmeid projekte ja toimus arvukalt sündmusi haridus-, kultuuri- ning spordivaldkonnas.

Hea meel on, et vald on kujunemas meeldivaks elukohaks, sest valla elanike arv vähenes ainult 4 inimese võrra. Aasta jooksul valis Karula valla endale elukohaks mitu noort peret ja eelmisel aastal väljastati 4 ehitusluba uue elamu püstitamiseks.

Suurim 2013. aastal tehtud investeering kulus Lüllemäe põhikooli internaadihoone katusevahetuseks ja lagede soojustamiseks. 1963. aastal paigutatud ja täielikult amortiseerunud katusekate vahetati uue vastu. Projekti elluviimist toetas EAS. Pöörati tähelepanu valla avalike teede korrashoiule. Teede olukorra parandamiseks laotati kruusa, vee ärajuhtimiseks kaevati kraave ja puhastati teeääri võsast. Suvel avati Karula vallas esimene kergliiklustee Valga linna piirist kuni RMK Valga keskuseni Raavitsa külas. Aasta alguses lõpetati Lüllemäe küla joogiveetrasside rekonstrueerimine, mida rahastas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Arvukatest sündmustest tasub mainida koostöös Eesti Kontserdiga korraldatud kontserte programmi „Muusika maale“ raames. Toimus Karula kihelkonna esimene „Uma pido“. Traditsiooniliselt tähistati vabariigi aastapäeva, emadepäeva, jaanipäeva, isadepäeva. Samuti tervitati kontserdiga aasta jooksul sündinud uusi vallakodanikke ja nende vanemaid. Külapäevad toimusid Karula ja Lüllemäe külades. Hõimupäevade raames esines kultuurimajas ansambel Karjalast.

Lüllemäe kool alustas koostööd TÜ teaduskooliga. Õpilastele pakutakse palju huvitavat erinevates valdkondades. Kool on meeleolukalt tähistanud erinevaid tähtpäevi ning rahvarohke ja populaarne on kooli korraldatud igaaastane kevadkontsert. Kooli õpilased on esindanud kooli edukalt olümpiaadidel ja mälumängudel. Edukas oli kirjandusõpetaja Põim Kama eestvõtmisel korraldatud raamatute annetuskampania kooli raamatukogule.

Spordiüritustest mainiks SK Karula korraldatud talvematkasid, suviseid rattareedeid ja viievõistlust. MTÜ Juku-Peedu viis läbi aastaegadele pühendatud trimme. Erinevad rajad kulgevad Lüllemäe ümbruses ja on seotud koha ajaloo- ja loodusväärtustega.

Eelmisel sügisel paigaldas MTÜ Karula-Lüllemäe Tervise- ja Spordikeskus Lüllemäele suusatõstuki. Projekti rahastas MTÜ Valgamaa Partnerluskogu Leaderi programmist. Kahjuks ei saanud lumepuudusel tõstukit käivitada. Lisaks tõstukile paigaldati samale mäele National Geographicu kollane raam, mille kaudu veelgi enam populariseerida kauneid Karula vaateid.

Valla ettevõtjad tegutsevad peamiselt põllumajandusvaldkonnas. Kasvatatakse teravilja, lihaveiseid ja lambaid. Suurimad ettevõtted põllumajanduses on AM Lihaloom OÜ, KitReMaa OÜ, Küniniidu OÜ, OÜ Männimetsa talu, OÜ Karula Lammas.

Kaubandusega tegeleb OÜ Nodimäe, lisaks neile on Karula vallas esindatud metallitööstus Kaagjärve külas ja väiksemaid puiduettevõtjaid. Palju tegeletakse nii traditsioonilise kui ka uuema aja käsitööga. Näiteks OÜ Korall tegeleb käsitöö ehete tegemise ja turustamisega. Populaarsed on lambavilla tooted ja kaltsuvaibad.

4.3.6 Otepää vald

Elanike arv 4045 (1. jaanuari 2014 seisuga)

Otepää vallasiseses linnas elab 2074 elanikku, külades 1971 elanikku.

Pindala 217,36 km²

Külased 21: Arula, Ilmjärve, Kassiratta, Kaurutootsi, Kääriku, Mäha, Märdi, Pühajärve, Raudsepa, Sihva, Tõutsi, Vidriku, Otepää, Nüpli, Vana-Otepää, Pilkuse, Koigu, Kastolatsi, Mägestiku, Truuta, Pedajamäe

Alevikke 1 – Sihva

Valla keskus Otepää (vallasisene linn), kaugus maakonnakeskusest 49 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 15, esimees Aivar Nigol kuni 28.10.2013. Alates 12.11.2013 on volikogu esimeheks Jaanus Raidal.

Vallavanem kuni 26.11.2013 Merlin Müür, alates 26.11.2013 Kuldar Veere.

Aasta 2013 Otepää vallas

Jaanus Raidal

Otepää vallavolikogu esimees

2013. aasta oli valimiste aasta ja kindlasti jättis see oma jälje Otepää valla ellu.

Eelmise aasta lõpul valmis pilootuuring Otepää valla kuvandist. 68,1% küsitletutest hindab valda elukeskkonnana heaks või väga heaks. 2013. aasta jääb meelde kui aasta, mil tehti palju just valla elukeskkonna heaks. Otepää vald esitas Keskkonnainvesteeringute Keskusele projektitaotluse, mille tulemusena telliti Pühajärve rannaparki dendroloogiline hinnang, heakorrastusprojekt ja hoolduskava. Erivajadustega inimeste päevakeskus sai uued ruumid vallamaja III korrusele, Tehvandi spordikeskus avas Käärikul tenniseväljakute kompleksi. Spordisõpru röömustab Kääriku tenniseväljakute Tennis Force väljakukate, mis vastab rahvusvahelise tenniseföderatsiooni klassifikatsioonile ja on ideaalne laagrite pidamiseks, kuna väljakuid saab kasutada kohe pärast hoovihmasid. Tehvandi spordikeskuses avati ka renoveeritud peahoone – rahvasuus tuntud Pentagon. Peahoone rekonstrueerimistöde raames lammutati vana katus, mis asendati murukatusega ning teostati fassaadi soojustamine. Ehitustööde käigus uuendati kütte-

ja ventilatsioonisüsteemid, tehti vundamendi hüdroisolatsioonitööd ja ehitati uued sajuveetorud. Lisaks sellele täiendati Tehvandi staadioni laskesuusaspordi silmas pidades ning paigaldati lasketiiru elektroonika ning uuendati lasketiiru tehnilist varustust, valmis lasketiiru peahoone.

Rõõmu jätkus ka kõige pisematele – rajati kaks uut mänguväljakut, millest üks asub Sihva külas ja teine Otepääl, Keskuse tänaval. Lisaks sellele avati Pühajärve põhikoolis uued lasteaiarühma Pipi ruumid. Lasteaial on nüüd sõimerühma ja lasteaiarühma jaoks eraldi ruum, eraldi WC-d, kaks riietusruumi ja kaks ruumi õpetajatele metoodiliseks tööks. Noortekeskus sai samuti uued ruumid – noored käivad nüüd koos Otepää vallamaja hoone keldrikorrusel. Lisaks uutele ruumidele muretseti noortekeskusesse mööbel, köögisüsteem, noored saavad kasutada mängukonsooli, telekat, õhuhokit, lauajalgpalli, kätt saab proovida esitlus- ja diskoritehnikaga. Tuleb tõesti tõdeda, 2013. aasta oli ehitamiste aasta Otepää vallas!

Hea meel on ka sellest, et Otepää vald juhib taas alla 5000 elanikuga KOV-võimekuse pingerida kohalike omavalitsuste üksuste võimekuse uuringus, olime sellega jätkuvalt Valgamaa parim omavalitsus. Lisaks sellele oli Otepää gümnaasium riigieksamite tulemuste põhjal taas parim Valgamaa kool ning ka üks parimaid Lõuna-Eestis.

Palju on räägitud spordiürituste äraminekest Otepäält. Ka siinjuures saab öelda nii mõndagi rõõmustavat – 2015. aasta jaanuaris toimuvad Tehvandi spordikeskuses Euroopa meistrivõistlused laskesuusatamises ning planeeritud on ka MK-etapp sprindis.

Tahan tänada kõiki Otepää valla ettevõtjaid, töötajaid, kollektiive, spordi- ja kultuuriinimesi, kes andsid oma panuse Otepää valla arengusse. Aitäh! Täna ka tublisid korteriühistuid Otepää linnas, Keskuse tänaval, kes on korruselamuid korda teinud ja seeläbi kaunistanud Otepää linna. Tervitan kodanikualgatuse ettevõtjate kodukohta ümbruse kaunistamisel, näitena võib tuua Mäe tn 13 elanikke, kelle initsiatiivil on juba aastaid tehtud Otepää linnaruumi kaunimaks.

Märgakem rohkem teisi inimesi enda ümber! Oma õiguste tagaajamine teiste arvel mõjub masendavalt. Hooliv suhtumine ei nõua muid ressursse peale hea tahte.

Otepää vald tunnustab

Aasta ema 2013

- Pille Kangur – aasta ema
- Helve Täär – aasta ema nominent
- Ene Raudsepp – aasta ema nominent
- Maarika Olesk – aasta ema nominent
- Tiiu Orasson – aasta ema nominent
- Merle Tammela – aasta ema nominent
- Angela Veerpalu – aasta ema nominent
- Piret Drenkhan – aasta ema nominent

Aasta isa 2013

- Kuno Oja – aasta isa
- Arvi Anton – aasta isa nominent
- Aivar Pullerits – aasta isa nominent

Otepää valla aasta ettevõtja 2013

- OÜ Marvest
- Kame Klubi OÜ
- Otepää Lihatööstus Edgar

Otepää valla parimad sportlased 2013

- Otepää valla meessportlane Karl – August Tiirmaa
- Otepää valla naissportlane – Triin Ojaste
- Otepää valla noorsportlane neiu – Carmen Piho
- Otepää valla noorsportlane noormees – Andres Saal
- Otepää valla veteran – Liivi Parik
- Otepää valla võistkond – FC Otepää esindusmeeskond
- Otepää valla treener – Kalju Ojaste
- Eriahind Otepää valla noorsportlane – Airiin Pikk

Aasta õpetaja 2013

Margot Keres – Valgamaa aasta õpetaja 2013 nominent (Otepää gümnaasium)

Krista Sunts – Valgamaa aasta õpetaja 2013 nominent (Pühajärve põhikool)

Lembi Oja – Valgamaa aasta õpetaja 2013 nominent (Pühajärve põhikool)

Parimad õppurid ja nende juhendajad 2013

- Otepää gümnaasiumi 9.b klassi õpilane Maris Sala, kes saavutas üleriigilisel bioloogiaolümpiaadil I koha, juhendaja Terje Reiljan.
- Otepää gümnaasiumi 12.b klassi õpilane Eve Kurvits, kes saavutas üleriigilisel koolimeedia konkursil parima koolilehe uudisintervjuu „Kool ilma peata“ eripreemia, juhendaja Marika Paavo.
- Otepää gümnaasiumi koolitelevisiooni meeskond – meediaklassi õpilased Ingrid Kelder, Kadri Palmiste, Erkki Teder, Randel Uibopuu, Saamuel Stepanov, Martin Krüünvald ja Kevin-Markus Toover. OGTV saade pälvib vabariiklikul koolimeedia konkursil I koha. OGTV tegemisi juhendab meediaõpetaja Marika Paavo.
- Otepää gümnaasiumi 5.a õpilane Liisi Kukk, kes saavutas üleriigilisel karikatuurivõistlusel „Mida naerad koolijüts“ III koha. Juhendaja Jelena Salumaa.
- Otepää muusikakooli põhiõppe kiitusega lõpetanud Vivian Mitt ja Maris Turb.
- Otepää gümnaasiumi hõbemedaliga lõpetanud Eva-Maria Oja.
- Otepää gümnaasiumi põhikooli kiitusega lõpetanud Marje Jõearu, Lilian Mitt, Maris Sala.
- Lisaks sellele lõpetas Otepää gümnaasiumi kiitusega naabervallast pärit tubli õppur Kätlin Unt.

Üleriigilised ja maakondlikud tunnustused 2013**Eesti Kaunis Kodu:**

- Juta ja Ando Meema kodu Otepää linnas
- Raivo Kalda Oti pubi Otepää linnas

Valgamaa ettevõtluse auhind

- OÜ Toidupada – parim uustulnuk
- MTÜ VeniVidiVici – parim noorte algatus

Valgamaa turismiauhind

- Valgamaa Öölaulupidu – parim üritus
- Tanel Rebane – parim turismitöötaja, kohvik-restoran I.u.m.i kokk

Tegus kogukond ja tegus MTÜ

- MTÜ Pilkuse Külaselts
- MTÜ Partnerlus

Äripäeva Valgamaa TOP

- Engeros OÜ – 2. koht
- Splitter OÜ – 6. koht

Eesti Olümpiakomitee tunnustus

- Perekond Ojaste – spordiperekond

Suuremad investeeringud 2013:

Avatud noortekeskuse ruumide ehitamine	30 829,61
Linnateede renoveerimine	7708,02
Mänguväljakute soetamine (küladesse)	6709,20
Teede renoveerimine	48 841,81
Jäätmejaam (Valgamaa Omavalitsuste Liidu osalusel)	356 234,40
Otepää linnuse varemetele katuse paigaldamine	28 184,21
Pühajärve põhikooli jalgpalliväljaku rajamine	23 081,94
Pühajärve põhikooli ruumides lasteaiarühmade avamine	119 541,14
Otepää lasteaiale köögitehnika muretsemine	11 006,15
KOKKU:	632 633,73

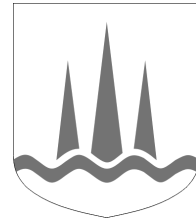
4.3.7 Palupera vald

Elanike arv 1085 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 123,6 km².

Külased 14: Atra, Astuverre, Hellenurme, Lutike, Makita, Miti, Mäelooga, Neeruti, Nõuni, Palupera, Pastaku, Päidla, Räbi, Urmi.

Valla keskus – Hellenurme, kaugus maakonnakeskusest 58 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 11, volikogu esimees Vambola Sipelgas.

Aasta 2013 Palupera vallas

Terje Korss

Palupera vallavanem

See oli projektiaasta.

- Teostus projekt „Palupera mõisa lindla eksponeerimine, atraktiivsemaks muutmine ja kultuuripärandi säilimise tagamine“ (lindla fassaadi restaureerimine). Töid finantseerisid kultuuriministeerium ja muinsuskaitseamet.
- SA Keskonnainvesteeringute Keskuse toetusel sai rekonstrueeritud Nõuni küla Kaasiku reoveepumpla ja valmis Nõuni küla reoveekogumisalal uute vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimistöde põhiprojekt.
- Teostus mittetulundusühing P-RÜHM projekt „Palupera staadioni multifunktsionaalse pallimänguväljaku – mini-arena ehitamine ja hooldusseadme – lumefreesi soetamine“. Mini-arena avati juunikuus. Töid finantseeris PRIA.
- Osaleti mittetulundusühing P-RÜHM projektis „Palupera valla külade perepäev“. Rahastajaks kohaliku omaalgatuse programm.
- Osaleti eeltöödega Nõuni Purjeklubi projektis „Sauna rekonstrueerimine“, mille raames alustati Nõuni külas Nõuni algkooli kinnistul amortiseerunud sauna ümberehitustöödega purjeklubi tegevuste laiendamiseks. Rahastajaks Leaderi Eesti meede.
- Osaleti Nõuni Purjeklubi projektis „Purjetamisvahendite soetamine“, mille raames osteti 2 veeskamiskäru, Optimist võistluspaat, päästevestid, mootorpaat ja viidi läbi õppe- ja infopäevad ning treeninglaager. Rahastajaks Leaderi Eesti meede.
- Lõppes MTÜ Avatud Hellenurme Noortekeskuse projekt „Palupera valla noorte tegevuse mitmekesistamine“ (remondipäev, FIMO-töötoad, teatri ühiskülastus) ja jätkati projektiga „Palupera valla noorte koostöö suurendamine“ (kanuumatk, motivatsioonikoolitus, piljardimängukoolitus ja -turniir). Rahastajaks Leaderi noortemeede.
- Noortekeskuse kaudu teostusid ka noorte omaalgatuslikud projektid, kus poisid soetasid noortekeskusesse lauajalgpalli Proyasport S14, tüdrukud aga seinale suured peeglid ja korraldasid sügisel showtantsutreeningud. Rahastajaks Leaderi noortemeede.
- Lõppes noortevolikogu projekt „Tunne oma kodukanti“ (öömälumängud, fotokoolitus ja fotojaht, pildiraamide meisterdamise koolitus ja kodukandi fotodest näitus). Rahastaja Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored programm.
- Eesti Noorteühenduste Liit toetas Palupera valla noortevolikogu arendustegevusi (koolitus „Osaluskoogu kui organisatsioon“ ja kohtumisüritus) projektis „Palupera valla noorte teadlikkuse tõstmine noortevolikogu töös“.
- Osaleti MTÜ Tantsuklubi Mathilde projektis „Palupera rahva isetegevuslik näitekunst konkurentsivõimelisemaks“ (vabaõhuetendus „Jalutu“ lavastamine ja erinevate etenduste korraldamiseks vajalike pinkide soetamine). Rahastajaks kohaliku omaalgatuse programm.
- Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp rahastas MTÜ Tantsuklubi Mathilde projekte „Tänuõhtu korraldamine Hellenurme maakultuurimajas“, „Ülemaakondlik tantsupäev Hellenurme mõisapargis“, „Sõpruskohtumine Rõngu kultuurimaja, Palupera kooli ja tantsuklubi Mathilde isetegevuslastega“ ja „Estraadietenduse „Kutsuv tuluke“ etendamine Palupera vallas“.
- Osaleti MTÜ Tantsuklubi Mathilde projektis „Ülemaakondlik tantsupäev Hellenurme mõisapargis“. Rahastajaks Rahvakultuuri Keskus.

- Eesti Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp rahastas Nõuni maakultuurimaja projekte „Noortepärase ja ajaloolise mõisanäidendi lavalaudadele toomine“ ja „XX Palupera mälumängu läbiviimine“. Osales 13 võistkonda. Esikoht Kuke talu võistkonnale Räpinast. Üldarvestuse II koha, maakonna meistritiitli sai Otepää võistkond.
- Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA eraldas Palupera põhikooli lastekooridele 600 eurot kollektiivide arendamiseks.
- SA Heategevusfond andis heategevuskampaania „Aitan lapsi“ raames Palupera põhikoolile tasuta piletid Vanemuises etenduvale muusikalile „Mary Poppins“.
- Kaasfinantseerijana osaleti siseministeriumi hajaasustuse programmis, mille kaudu 2013. aastal otsustati eraldada toetust 4 majapidamisele vallas joogivee ja/või reoveesüsteemide rajamiseks ja tingimuste parendamiseks.
- MTÜ Hellenurme Mõis eralasteaed osales SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetusel projektis „Hellenurme mõisapark ja õuesõppe võimalused“.

Elavnes huvitegevus, kultuuri- ja spordielu, vaba aja sisustamine, tulid tunnustused

- Neli kaunist majapidamist vallas said uute mastivimplite ja EKKÜ tänukirjade omanikeks.
- Maakonna talimängude lõppvõistlustel oli kuni 2000 elanikuga valdade hulgas Palupera vald kokkuvõttes taas I kohal.
- Toimusid järjekordsed Leigo järvemuusika kontserdid.
- Palupera valla esindusvõistkond osales Tartu Maratoni neliküritusel. Teenindati nelikürituse toitlustuspunkte Astuveres, Hellenurmes ja Palus.
- Toimus X Nõuni triatlon Nõuni järve ääres.
- Toimus II Hellenurme suvejooks.
- Jätkus traditsiooniline spordisari – küladevaheline V jalgpalliturniir.
- Nõuni purjeklubi korraldas Nõuni järvel II regati. Regatil võisteldi jahiklassides RS-Feva, Optimist, Lutš/Laser standard.
- Valla noored osalesid Valgamaa järjekordses suvekoolis Järvesilmal, Palupera-Puka-Pödrala noorte ühises suvelaagris Rullis, käisid koos teatris, peeti 6 korralist noortevolikogu töökoosolekut jpm.
- Nõuni puhkealal toimunud muinastuledeöö päikeseloojangu-kontserdil esines Sangaste kihelkonna regilauluansambel Koidu Tähed.
- Jaaniõhtud korraldati Neeruti külaplatsil, Nõuni raamatukogu parklas ja Palupera staadionil.
- Palupera vallast osales „Teeme ära!“ heakorratalgupäeval üheksa objekti.

Palupera põhikoolist

- Jalgpalliklubi FC ELVA korraldamisel toimus Palupera staadionil jalgpalliturniir „Palupera Cup IX“ 8 võistkonnaga.
- Eesti Metseltsi korraldatud orienteerumisvõistlusel Elvas sai II koha Kris Käos ja Artur Lõhmus.
- Tuletõrjealastel päästevõistlustel Rõngus said Palupera noormehed Mait Käos, Reino Kaldvee, Risto Pastak ja Martin Vaerand I koha.
- Bioloogiaolümpiaadi piirkonnavoorus kevadel said Palupera põhikooli õpilased ühe I koha – Tanel Riivik 8. klasside arvestuses ja kaks III kohta – Kerttu Lemberg (6. klass) ja Artur Lõhmus (9. klass). Üleriigilisel bioloogiaolümpiaadil sai Tanel Riivik III järgu diplomi.
- Maakondlikul geograafia olümpiaadil sügisel sai Tanel Riivik I koha (9. klass) ja Ave Riivik II koha (7. klass).
- TAI omaloomingulisele konkursile „Koolisöökla aastal 2050“ laekunud 232 tööst sai põhikooli vanuserühmas I koha Tanel Riivik (9. klass) ja II koha Tiiu Triin Tamm (4. klass).
- Valgamaa pranglimise finaalis sai 3. klassi õpilane Danjel Juškin I koha, õpetajatest oma alagrupis Relika Kalbus VI ja Valdis Meos III koha.
- Euroopa Liidu teemalised meetodiliste materjalide koostamise võistlusel osaledes sai õpetaja Marika Viks preemiareisi Brüsselisse lauamängu „Paluperast Brüsselini“ eest.
- Üleriigilises loodussõbraliku kooli projektis osales 70 kooli. Pakendite korjamisel mõõdeti Palupera koolile II koht, auhinnaks 3 jalgpalli ja soodushinnaga sporditarvete ostmise võimalus.
- Saadeti teele järjekordne lend Palupera põhikooli lõpetajaid (12).

ja Hellenurme lasteaiast

- MTÜ Hellenurme Mõis eralasteaias alustas direktorina tööd taas Anne Ruubel.
- Moodustati lasteaias uus nõukogu.
- Kooli saadeti Hellenurme lasteaias 18. lend, 3 poissi ja 3 tüdrukut.

Muudest ettevõtmistest, faktidest ja tunnustustest vallas

- Kinnitati „Palupera valla põhimäärus“.
- Kehtestati „Palupera vallavalitsuse ametnike värbamise ja valiku kord“.
- Kehtestati „Palupera valla jäätmevaldajate registri asutamise ja registri pidamise kord“.
- Kehtestati „Palupera valla noortevolikogu valimiste läbiviimise kord“.
- Kehtestati „Palupera valla huvihariduse toetamise kord“.
- Kehtestati „Puudega lapse tugiisikuteenuse osutamise kord Palupera vallas“.
- Palupera vallasekretärina asus ametisse Heldi Laks.
- Nõuni raamatukogu juhatajana – sotsiaaltöötajana asus tööle Külliki Reim.
- Palupera vallavolikogu esimees Vambola Sipelgas viis valla lipu Euroopa kõrgeima mäe Elbruse läänetippu (5642 m) Kaukasuses.
- Kevadel toimusid Tehvandil Eesti meistrivõistlused M16 ja M18 vanuseklasside suusahüpetes ja kahevõistluses. M16 vanuseklassis võitis nii suusahüpped kui ka kahevõistluse Nõuni küla noormees Stever Liivamägi.
- Tarmo Märss ja Lande Grillikoda Neeruti külast saavutasid Palamusel toimunud Paunvere laadal terve sea küpsetamise voorus „Suur sigadus“ II koha (osales 12 võistkonda).
- Maarahva VI kongress andis tänupreemia maaelu eestvedajale Aili Keldole Neeruti külast.
- Konverentsil „Märka tegusaid ühendusi“ Valgamaal pälvivad tunnustuse MTÜ Hellenurme Veskimuuseum aega hoidvate tegevuste eest – töötavas vesiveskis avas ukseid leivakoda. Tänukirja said nominentidena veel Nõuni küla ja MTÜ P-RÜHM Palupera külast. Leivakoda ja leivateod külaeetedele pälvivad ka Palupera valla aasta teo 2013 nominendi tiitli koduvallas esmakordselt aset leidnud tunnustusüritusel veebruarikuus 2014.
- Palupera valla aasta tegu 2013 tiitli pälvib aga Palupera põhikooli direktor Svetlana Variku, kui Palupera valla laste vaimuhariduse andja läbi rohkete projektide, võimaluste, lahenduste otsijana igale vajadusele. Otepää kunstnik Ave Kruusmaa kujundatud seinataldrik anti üle Eesti Vabariigi 96. aastapäeva tähistamise pidulikul üritusel Nõuni kultuurimajas.
- Valgamaa Rahvakunsti ja Käsitöö Keskseksi poolt ellu kutsutud rahvakultuuriga tegelejate tunnustamisürituselt tuli Palupera valda kaks pärandihoidja sõlge viiest: käsitöösõlg Andres Rattasepale, kellele meeldib katsetada ja vormida erinevaid materjale ning kes korraldas pärandtehnoloogia sügiskooli, osales Mardilaadal jpm. Rahvatantsusõlg anti üle Anita Pavlovale, kelle loodud tants „Süda on nooruse värav“ pääses finaali Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsi ja SA Laulupidu korraldatud tantsude konkursil.
- Palupera mõisakoolis oli tähtpäev – 80 aastat kooli mõisahoones.
- Valga maakonna tantsupeol „Tantsusammul läbi Valgamaa“ osalesid valla tantsutrupid Helles ja Pääsusilmad. Tantsiti ka Anita Pavlova tantsu „Süda on nooruse värav“.
- Neeruti küla (Megel) tähistas jaanipäeval küla esmamainimise 510. aastapäeva.
- Hellenurme vesiveskis filmiti üks stseen Sulev Keeduse uuele mängufilmile. 19. saj lõpupoole toimivas tegevuses osalesid massistseenis ka meie valla näitlejad.
- Valiti II Palupera valla noortevolikogu koosseis.
- Demograafiast vallas: vallaelanike arv 1.01.2013 – 1084, aasta jooksul registreeriti sündide 10, surma-juhtumeid 10, sisseränne valda 52 ja väljaränne vallast 51 fakti. Vallaelanike arv 31.12.2013 – 1085. Maikuus õnnitleti eakaimat vallakodanikku – Armilda Kase – 101.
- Palupera valla Päidla küla elaniku Ivo Lani sulest ilmus aforismide raamat „Aferismiga teenib rohkem kui aforismiga“ ja Nõuni küla elanik Marju Saar avaldas Jüri Illaku käsikirja põhjal raamatu „Neeruti aea raamat“.

4.3.8 Puka vald

Elanike arv 1651 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 200,93 km²

Külased 18: Aakre, Kibena, Kolli, Komsu, Kuigatsi, Kähri, Meegaste, Palamuste, Pedaste, Plika, Prange, Purtsi, Pöru, Pühaste, Rebaste, Ruuna, Soontaga, Vaardi.

Alevikke 1 – Puka alevik.

Valla keskus Puka alevikus, kaugus maakonnakeskusest 36 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 11, esimees Kalle Põldmägi.

Aasta 2013 Puka vallas

Heikki Kadaja

Puka vallavanem

2013. aasta oli Puka vallas edukas kultuuri- ja seltsitegevuse valdkonnas.

Puka vallavolikogu võttis ligikaudu 20 aastat tagasi suunaks arendada kultuuri- ja spordivaldkonda, et luua inimestele vallas lisaks töövõimalustele ka meelepärane elukeskkond ning head vaba aja veetmise võimalused. Eks inimene vaja ju lisaks leivale ka tsirkust. Oleme selle nimel palju aastaid pingutanud. 2013. aasta oli selles vallas märgilise tähendusega, sest jõudsime kultuuriobjektide korrastamisega uude etappi. Remonditud on rahvamaja ruumid Aakres ja külamaja ruumid Kuigatsis. Varasemalt oli remonditud Puka rahvamaja. Alates 2013. aastast saame kinnitada, et Puka valla kultuuriobjektid on suures osas korrastatud ja kultuuritegijad saavad tegutseda heades tingimustes. Aakre rahvamaja remondiks saime vahendid EASi poolt, Kuigatsi külamaja saalide remonti rahastati PRIA Leaderi meetmest. Leadri meetmest vahendite taotluse esitas Kuigatsi Kodupaiga Külaselts.

Jätkus ka aastaid tagasi alustatud spordiobjektide rajamine ning korrastamine. Varasemalt oleme valda rajanud staadioni, jõusaali, korrastanud koolipargi. 2013. aastal korrastasime Puka keskkooli võimla, kus värvisime seinad ja vahetasime välja räbaldunud aknakaitsevõrgud, remontisime Puka keskkooli välikorvpalliväljaku ja korrastasime spordiobjekte. Toetust nende tegevuste teostamiseks saime riigieelarvelise toetusena. Puka lasteaia ehitati 2013. aastal uus mänguväljak, mille rajamist toetati samuti riigieelarvest. Toetus lasteaia mänguväljaku ehituseks kulus marjaks ära, sest tervisekaitseamet oli vanale mänguväljakule teinud ettekirjutuse.

Ettekirjutuses toodud puudused likvideeriti möödunud aastal ka Aakre lasteaia-algkoolis elektripaigaldise nõuetele vastavusse viimise ja nõuetekohasuse tunnistuse väljastamise osas. Selle tegevuse rahastamiseks saadi vahendid Puka valla eelarvest.

Tõsiseks mureks on viimastel aastatel kujunenud Puka valla inimestele joogivee puudus kaevudes ja tõsiseks mureks osutus ka Valga Gomab Mööbli tegevuse lõpetamisega Puka tsehhis tekkinud probleem selle piirkonna inimeste joogiveega varustamises. 2013. aastal tegelesime aktiivselt tsentraalsete veevõrkude ehitamiseks rahataotluste esitamisega ja elanike joogiveega varustamiseks lahenduste otsimisega. Arutelud olid pingelised, pingelisemaks tegi olukorra veelgi veemure poliitilises võitluses ära kasutamine. Täna on algatatud detailplaneering uue puurkaevu rajamiseks ning taas esitatud projektid vesivarustuse ja kanalisatsioonitrasside rajamiseks. Töö elanike joogiveega varustamise mure lahendamiseks jätkub.

Rõõmu tegi möödunud aastal seltsitegevuse jätkuv aktiivsuse kasv ja ka meie aktiivsete inimeste tunnustamine. Kõigepealt mainiksin, et täiskasvanud õppija nädala raames tunnistati teist aastat järjest tublimaks aasta õppijaks Puka valla inimene. Kui 2012. aastal oli parimaks õppijaks Anne Perlov, siis 2013. aastal valiti aasta õppijaks Katrin Uffert. Koos aasta õppija tiitliga anti üle ka meie vallale parima õppijate toetaja valla tiitel.

Aktiivselt sekkusid valla igapäevastesse tegemistesse meie seltsid. Kui Kuigatsis remonditi külamaja saal, siis Pukas rajati MTÜ Puka Priitahtlikud Pritsumehed eestvedamisel turuplats. Turuplatsi ehitust rahastati PRIA Leadri meetmest. Kauplemisspaiga valmimine langes paraku hilissügisele, talvel oli platsi käivitamine pisut raskendatud. Nüüd on turg vähehaaval taas jõudu kogumas. Tegeleti ka vabatahtliku päästetegevuse käivitamisega, 2013 aastal koostati uue pritsumaja projekt. Nüüd on vaja leida vahendid ehitustöödeks.

Aktiivselt osalevad valla elus MTÜ Pritsumehe Marid, kes oma käsitööga on juba tuntust kogunud. Nobedate näppudega käsitöömeistrid panid aluse toredale traditsioonile, mil igale meie valda sündivale lapsele kingitakse kaunis nende valmistatud tekk.

Vallas tegutsevad seltsid aitasid kaasa vallaürituste korraldamisel. 2013. aastal jätkusid meie traditsioonilised üritused vallapäevad, sügislaad, Võrtsjärve suve- ja talimängud jne.

Kokkuvõttes oli 2013. aasta edukas ja seda just kultuuri- ja seltsitegevuse valdkonnas. Mitmete algatuste tulemusi saame näha lähitulevikus.

4.3.9 Põdrala vald

Elanike arv 816 (1. jaanuari 2014 seisuga).
 Pindala 127,22 km².
 Külasid 14: Karu, Kaubi, Kungi, Leebiku, Liva, Lõve, Pikasilla,
 Pori, Reti, Riidaja, Rulli, Uralaane, Vanamõisa, Voorbahi.
 Valla keskus Riidaja külas, kaugus maakonnakeskusest 42 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 9, volikogu esimees René Rahnu.

Aasta 2013 Põdrala vallas

Aivar Uibu

Põdrala vallavanem

Põdrala vald – oleme Võrtsjärve lõunatipp ja Pikasilla sadam, Väike-Emajõgi ja Öhne jõgi, Torupillitalu ja Laastukoda, mõis ja lennuväli. Suurepärase koht elamiseks ja puhkamiseks loodustarmastavale inimesele. Siin kohtuvad traditsioonid ja tänapäev.

Põdrala vald paikneb Võrtsjärve lõunatipus Valgamaa loodeosas, olles oma pindalalt 127 km² poolest üks väiksemaid Valgamaal. Vallas elab Rahvastikuregistri andmetel 2014. aasta alguse seisuga 816 elanikku, neist 428 meest ja 388 naist. 2013. aastal sündis 11 last ja suri 11 inimest.

Uusi töökohti valda oluliselt juurde tekkinud ei ole. 2013. aastal oli vallas jätkuvalt probleemiks tööpuudus. Aasta alguses oli 52 ja lõpus 37 ametlikult registreeritud töötut. Toimetulekutoetuse taotlusi oli aasta jooksul kokku 225 ja väljamakstud summa kokku 27 365 eurot. Hooldust vajavaid isikuid, kellele oli määratud hooldaja, oli aasta lõpu seisuga 13, neist kolmel hooldataval on sügav puue, ülejäänutel raske puue. Kokku läks hooldajatoetusteks 3928,56 eurot (sellest sotsiaalmaks 1148,40 eurot) ning puudega inimeste täiendavaks toetuseks 57 isikule 4645 eurot. Vajaduspõhised peretoetust maksti alates II poolaastast 7 perele 460,32 eurot. Lisaks maksti 2013. aastal Põdrala valla elanikele erinevaid sotsiaaltoetusi 12 871 eurot.

Oluliseks valdkonnaks oli ehitus. Valmisid järgmised olulised objektid:

- Riidaja küla staadioni rekonstrueerimine, kogumaksumusega 69 895 eurot. Maaelu arengu toetuse meetmest 3.2 saadi investeeringutoetust 60 000 eurot. Projektiga rekonstrueeriti staadioni tartaankattega jooksusirge ning jooksuring kaeti sõelmekattega, rajati kaugushüppesektor, mille hoovõturada on kaetud tartaankattega ning rajati kuulitõukesektor ja petangi väljak.
- Valmis Riidaja küla multifunktsionaalne palliväljak, kogumaksumusega 68 714 eurot. PRIA toetas projekti 60 000 euroga. Riidaja kooli juurde on rajatud tartaankattega pallimänguväljak, mida saab kasutada korvpalli, tennise ja võrkpalli mängimiseks.
- Rekonstrueeriti Riidaja kultuurimaja esik, fuajee, WC-d ja paigaldati köögimööbel. Objekti ehitust rahastati Leaderi meetme „Väärt elukeskkond“ kaudu 13 159 euroga. Rekonstrueerimistöde kogumaksumus oli 18 347 eurot.
- Pikasilla puhkeala arendamine – korrastati puhkeala ujumiskoht, paigaldati mänguväljak ning osteti kaks kanuud. Ehitustööde maksumuseks kujunes 8898 eurot. Objekti rahastas PRIA, Leaderi meetme kaudu 5 877 euroga.
- Riidaja põhikooli õppevahendite soetamine, maksumusega 7439 eurot. Osteti 9 tahvelarvutit ja klassiruumi paigaldati puutetahvel.

2013. aasta oli Põdrala vallale tavakohaselt tegus ja sündmusterohke. Korraldati mitmeid huvitavaid ja toredaid kultuuri- ja spordiüritusi.

Aastat jäävad oluliste sündmustena meenutama järgmised üritused:

Võrtsjärve suve- ja talimängudest osavõtmine

6. veebruaril toimusid Rannu koolis ja rahvamajas XXXI Võrtsjärve talimängud. Osalesid seitsme Võrtsjärve ümbritseva valla lapsed. Võisteldi suusatamises, lumekuju valmistamises, lauatennises, uisutamises, mälumängus, võistkondlikus kabes, saaljalgpallis ja loomulikult kelgutamises. Põdrala valla lapsed saavutasid auhinnalise teise koha mälumängus, neljas koht saadi lauatennises ja kabes.

XLII Võrtsjärve suvemängud korraldati Kolga-Jaani vallas Jõesuus. Seekord läks vallavõistkondadel märksa paremini kui talimängudel. Põdrala vallast osales 51 võistlejat. Esikoht saavutati sangpommis ning teine koht kurnis, meeste korvpallis ning petangis.

Vastlapäeva tähistamine

12. veebruaril tähistati Riidaja mõisahoone juures vastlapäeva. Osalesid Riidaja põhikooli õpilased, lasteaialapsed ja ka täiskasvanud. Kultuurimajas jagati kuuma teed ja söödi vastlakukleid. Tublimatele jagati auhindu.

Perepäev Riidaja mõisapargis

Perepäeva organisator oli MTÜ Põdrala Külade Ühendus. Üritust toetasid Põdrala vallavalitsus ja kohaliku omaalgatuse programm. Perepäeval jagus tegevust nii suurtele kui ka väikestele. Tublimad võistlejad said auhinnad ja kõigi registreerinud osavõtjate vahel loositi välja toredaid üllatusmeeneid.

Eesti kaunis kodu 2013

Tunnustamaks Põdrala vallas kaunite kodude omanikke, korraldati konkurs „Eesti kaunis kodu 2013“. Osales neli talu: Saima ja Lembit Ilissoni Tuule talu, Saima ja Kalju Kirspuu Kungi 3 talu, Laine ja Riho Valtneri Kivistiku talu ja Kanni Moora ja Juhan Kuuli Linnaste talu. Kõik kodud olid väga erinevad oma stiililt ja lahenduselt. Ainsateks ühisteks joonteks olid isetegemine ja heakord. Vald peab võitjaid meeles tänukirja, rahalise preemia ning kõiki osalejaid raamatuga „Eesti kaunis kodu 2013“.

Jaanipäeva tähistamine

Põdrala valla jaanituli toimus Pikasilla küla vabaõhulaval. Toimusid võistlused suurtele ja väikestele, tantsuks mängis ansambel Coverbeat.

Riidaja mõisapäeva tähistamine

Riidajas peeti 25. augustil traditsioonilist mõisapäeva. Mõisapäevade alguseks loetakse Riidaja kabeli taasavamise aega 2001. aastal. Seekord tähistati ka 790 aasta möödumist ajast, mil esmakordselt on Läti Henriku vanemas riimkroonikas mainitud Riidaja asulat.

Mõisapäev algas jumalateenistusega Gerdruta kabel-kirikus, ning jätkus memmede tantsurühma „Nurmenukk“ etteastega mõisahoone juures, seekord esitati sakslaste seltskonnatantse. Mõisahoones oli avatud ajalootuba ning soovijatele tehti hoones väike ekskursioon. Päeva lõpus astus kontserdiga üles meie oma külast pärit laulik Anu Taul. Mõisapäeval olid suureks abiks ja toeks Põdrala vallavalitsus, Riidaja kultuurimaja ja Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp.

Eakate sügispidu

Eakate 17. sügispidu toimus 13. oktoobril Riidaja kultuurimajas. Esinesid Sirje ja Rein Kurg.

Mulgimaa lipu õnnistamine

Mulkidel on nüüd oma lipp. 12. oktoobril 2013. aastal toimus Mulgimaa lipu õnnistamine EELK Tarvastu Peetri kirikus. Mulgimaa lipp on: sinine – linaõite värv, must – meie viljakandev maa ja mulgi kuub, valge – meie valgustatud tee, punane – meie kaaruspaela põhivärv, viis sõlme – viis kihelkonda, kuldlõige – jõukus ja harmoonia.

Riidaja kooli juubel

30. novembril tähistas Riidaja kool oma 180. aastapäeva.

Aktiivselt tegutsevad mittetulundusühendused

MTÜ Põdrala Külade Ühendus
 MTÜ Pikasilla-Purtsi Külaselts
 Põdrala valla Pensionäride Ühendus
 Riidaja Naisseltsing
 Pori Küla Seltsing
 Riidaja Spordiseltsing

Olulisemad ettevõtted ja nende tegevusalad

SevenOil Est OÜ	vedelkütuse jaemüük, toitlustamine
OÜ Ati	saematerjali tootmine ja müük, kerghaagiste tootmine ja müük
OÜ Torupillitalu	ürituste ja koolituste korraldamine, toitlustamine, majutus
OÜ Kalasaare	aktiivne puhkus, telkimine, majutus kämpingutes
OÜ Forestonia	hakkepuidu tootmine, põllu- ja metsamajandus
AS Ekseko	seakasvatus
OÜ Loisu Agro, OÜ Vaksali Agro, OÜ Pikasilla Põllumees	– taimekasvatus
OÜ Laastukoda	katuselaastude tootmine, süütelaastude tootmine

4.3.10 Sangaste vald

Elanike arv 1346 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 144,72 km²

Külasad 13: Keeni, Kurevere, Lauküla, Lossiküla, Mäeküla, Mägiste, Pringi, Restu, Risttee, Sarapuu, Tiidu, Vaalu, Ädu.

Alevikke 1 – Sangaste.

Valla keskus Sangaste alevikus, kaugus maakonnakeskusest 30 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 11, volikogu esimees Rando Undrus.

Sangaste vald sinise puuhobuse aastal

Kaido Tamberg

Sangaste vallavanem

2013 oli Sangaste valla kogukonnale tegus aasta. Tehtud sai suuremaid väljaminekuid valla eluolu moderniseerimiseks. Ikka selleks, et hiljem oleks enam sissetulekuid ja vähem ebaotstarbekaid väljaminekuid. Suurim objekt 2013 oli Keeni-Sangaste kergliiklustee, mille valmimisega on tagatud ohutu jalgsiliiklus ning sportimisvõimalused kõigi valla keskasulate vahel. Projekti kaasrahastas Eesti riik läbi EASI.

Samuti sai paigaldatud Keeni asula uus munitsipaalkatel, mille 90% rahastajaks oli SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Projekti ja sellele eelnenud projekti tulemusel on Keeni asula küttesüsteem 100% kaasajastatud ja renoveeritud, mis tagab väikeasulale säästliku keskkütte allesjäämise ja selle konkurentsivõime ilma hüppelise hinnatõusuta. Tegemist on ainulaadse olukorraga väikeasulate keskküttega kütmisel Eestis, kus on täielikult asendatud kogu küttesüsteem uue vastu.

Käivitus ka EstLatRus projekt Sangaste lossis, mille 90% finantseerija on Euroopa Liit ning kaasfinantseerija lossi haldav SA Sangaste loss. Projekt päädib 2014. a uhke restaureeritud talveaiaga ning koostöös AHHA keskusega valmivate digitaalsete efektsete eksponaatidega.

Eelarveelu kulges omasoodu ja pidime taluma ka mõningaid tagasilööke maksulaekumistes seoses tööstuste ümberkorraldamisega ja osalt ka Tallinna linna suunatud tegevusega linnakodanike juurdehankimisel väljastpoolt. Praeguseks on siiski laekumised taastumas ning sellest johtunud vajakajäämised likvideerimisel.

Vald toetas jätkuvalt seltsitegevust ja kultuurielu, õpilaste koolisõitu ja ka toitlustamist. Keeni põhikooli õpilastel on lisaks lõunale ka hommikupudru ja pirukaga pikapäevatee võimalused. Keeni põhikooli õppekavas on ainulaadsena maakonnas ning ka Eestis üha enam populaarsust koguv ja võistlusedu saavutav judoõpe.

Uue ja kasvava prioriteedina toetab vald meile väga olulist vabatahtlike pitsumeeste tegevust.

Sangaste valla aktiivsed ettevõtjad ja inimesed on koondunud MTÜ Sangaste Rukkiküla ühise mütsi alla, et koos Sangaste tuntust edendades oleks ühtviisi soe tunne ja hea olemine nii enestel kui ka piirkonna külalistel. Eesmärkidest laiendada inimeste teadmisi Sangaste piirkonnast, edendada külalislahkust ja koostööd Sangaste piirkonnas, on tänaseks saanud juba märksa suuremad ja laiemad ettevõtmised, mis on märkamist leidnud ka kaugemal. MTÜ Sangaste Rukkiküla oli 2013. aasta aktiivseim ja tunnustatuim kodanikeühendus maakonnas, koondades nii piirkonna ettevõtjaid kui ka kodanikeühendusi. Liikmete arv on üle 20 ning MTÜ leidis tunnustamist nii maakondlikul (Valgamaa parim meeskond 2013, Valgamaa parima sündmuse kandidaat, Valgamaa koolitussõbralikem organisatsioon 2013, Valgamaa väärt kodupaik 2013) kui üle-eestilisel tasandil (Eesti koolitussõbraliku organisatsiooni 2013 eripreemia, EVEA ettevõtluse edendaja 2013 eripreemia). Sangaste Rukkiküla on mitu aastat osalenud aktiivselt nii Sangaste kui kogu Lõuna-Eesti maine- ja turundustegevustes.

Keskeltläbi on Sangaste vald tulnud oma kavandatud eesmärkidega toime ning kohati planeeritud ajagraafikut ka edestanud. Kitsaskohaks on kindlasti napp tulubaas ja määratlematus riigi kavades haldusreformi osas. Sangaste vald on valmis nii võimalikuks kaalutletud reformiks kui ka iseseisvaks edukaks edasikestmiseks.

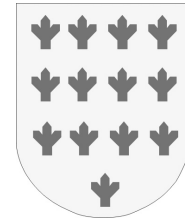
4.3.11 Taheva vald

Elanike arv 763 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 204,70 km².

Külased 13: Hargla, Kalliküla, Koikküla, Koiva, Korkuna, Laanemetsa, Lepa, Lutsu, Ringiste, Sooblase, Taheva, Tsirgumäe ja Tõrvase.

Valla keskus Laanemetsa külas, kaugus maakonnakeskusest 25 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 7, volikogu esimees Hille Tamman.

Aasta 2013 Taheva vallas

Monika Rogenbaum

Taheva vallavanem

Taheva vald asub Valga maakonnas ja omab ühist piiri Valga maakonna Karula vallaga, Võru maakonna Mõniste vallaga ja Läti Vabariigiga.

Taheva valla rahvastikuregistrisse on kantud 31. detsembri 2013. aasta seisuga 763 inimest. Valla suurim küla on Hargla.

Taheva vallavalitsuse hallatavate asutustena tegutsesid 2013. aastal Hargla kool (lasteaed-põhikool), Hargla maakultuurimaja koos struktuuriüksuse Taheva valla avatud noortekeskusega, Hargla ja Koikküla raamatukogud ning valla eelarvest finantseeriti veel Hargla ja Laanemetsa kalmistute, Hargla sotsiaalmaja, Taheva külakeskuse ja Koikküla külakeskuse tegevuskulud.

Lisaks töötab Tsirgumäe ja Kalliküla külates valla asutatud sihtasutus Taheva sanatoorium.

2013. aasta kohalikel valimistel valiti uus 7-liikmeline vallavolikogu koosseisus Monika Rogenbaum, Allar Abolin, Hille Tamman, Janika Ploom, Kalev Raudsepp, Evi Veerme. Volikogu esimeheks valiti Hille Tamman ja vallavanemaks Monika Rogenbaum. Moodustati uus 5-liikmeline vallavalitsus koosseisus Monika Rogenbaum, Evi Veerme, Juta Kond, Rena Hiob ja Vaiko Helemets ning volikogu liikme kohale asusid sellega seoses Andres Rõõmus ja Rasmus Onkel.

Olulisematest arengudokumentidest uuendati Taheva valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava ning eelarvestrateegia.

SA Taheva Sanatoorium on valla asutatud sihtasutus, mis osutab asenduskodu, üldhooldekodu ja erihoolekandeteenuseid 105 kliendile. Sihtasutuses töötab 51 inimest.

2013. aastal toimus sihtasutuses Taheva Sanatoorium ettevalmistus EQUASS sotsiaalteenuste kvaliteedimärgi taotlemiseks. EQUASS Assurance on sertifitseerimissüsteem, mis tagab kvaliteedi ja kvaliteedikontrolli teenustes. Süsteem võimaldab sotsiaalteenuseid osutavatel organisatsioonidel osa võtta sertifitseerimise protsessist Euroopa tasandil, tagades sellega teenuse kasutajatele/klientidele ja teistele huvirühmadele oma teenuste hea kvaliteedi. Sihtasutuses töötati välja ja rakendati töösse 21 uut dokumenti, samuti uuendati sihtasutuse veebilehte.

Seisuga 31.12.2013 oli sihtasutuse asenduskodu osakonnas 17 kasvandikku, hooldekodu osakonnas 62 klienti, erihoolekande osakonnas 25 klienti (sh igapäevaelu toetamise teenusel 10 inimest, toetatud elamise teenusel 9 inimest ning ööpäevaringsel erihooldusteenusel 6 inimest). Käivitati ööpäevaringne erihooldusteenus. Tööharjutuse ja tööpraktika teenuseid osutati kokku 13 inimesele. Asenduskodu tähistas oma tegevuse 20. aastapäeva.

Hargla kooli tegevuse eesmärk on võimaldada õpilastel täita koolikohustust ja omandada põhiharidus, kujundada lastes ja õpilastes igapäevaeluga toimetulekuks vajalikke oskusi, võimaldada koolieast noorematele lastehoidu ja alushariduse omandamist. Hargla kooli õpilaste arv seisuga 31.12.2013 oli 54 ja lasteaialaste arv 16. Koolis töötas võru keele ring ning lasteaia võrukeelne keelepesa. Lisaks oli õpilastel võimalik osaleda rahvatantsu-, kunsti- ja käsitöö-, liiklus-, tantsu-, majandus-, ja puutööringides. Majandusringis loodud Hargla kooli õpilaste minifirma Ürask saavutas erinevatel õpilasfirmade laatadel tähelepanu oma tootega, milleks on vanadest võtmetest valmistatud riidenagi.

Haridusasutus jätkas keskkonnateemaliste ettevõtmisega SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel. Koolihoonesse investeeriti erinevate fondide ja Taheva vallavalitsuse vahendeid umbes 60 000 eurot. Rekonstrueeriti ja soojustati koolihoone fassaadid, remonditi varikatused, lahendati evakuaatsiooniküsimused, parandati katust ning paigaldati lumetõkkeid.

Hargla kool tähistas oktoobris oma 325. aastapäeva vilistlaste kokkutulekuga.

Hargla maakultuurimajas tegutsesid naisrahvatantsurühm, naisansambel, näitering, senjorade tantsurühm, kantritantsurühm. Hargla maakultuurimaja ringid sisustavad oma etteastetega Taheva valla üritusi, osalevad maakondlikel üritustel ja käivad esinemas naabervaldades.

Taheva valla suuremad kultuurisündmused 2013. aastal, mille korraldamises osales kultuurimaja, olid järgmised: Eesti Vabariigi 95. aastapäeva tähistamine, Hargla Maanaiste Klubi korraldatud puhkeõhtu, Hargla külapäev jaanipäeval, jõulupidu. Lisaks toimusid kultuurimajas kord kvartalis tantsuõhtud. Naisansambel võttis osa laulupäevast Tartumaal Kambjas. Mõniste rahvamajas toimus traditsiooniline stiilipidu Mõniste-Hargla taidlejatele.

Hargla maakultuurimaja struktuuriüksus Taheva valla avatud noortekeskuse ülesanne on noorsooteenuste (sh info ja nõustamine) osutamine, huvitegevuse võimaldamine, noorte huviringide ja noorsootöösündmuste korraldamine. Noortekeskuses on noortel võimalus vaadata filme, korraldada puhkeõhtuid, mängida erinevaid lauamänge, piljardit, koroonat. On olemas jalgrattad ja suusad, suvel saab mängida võrkpalli. Noortekeskuses korraldavad üritusi noored koos noorsootöötajaga. Noortekeskuses koordineerimisel tegutsesid 2013. aastal järgmised ringid: kunsti- ja käsitööring, tantsuring, puutööring (koostöös Taheva Valla Külade Seltsiga, ringitöö toimus Hargla kooli puutöökojas), majandusring (koos Karula noortega), liiklusring.

Avatud noortekeskuse 2013. aasta projektid:

- Valga maakonna ANK-konkursi komisjoni poolt rahastatud projekt „Võrkpallitraditsioon Harglas jätkub“, projekti kogumaksumus 1769,19 eurot, eraldatud toetussumma 1351,80 eurot.
- Mittetulundusühing Valgamaa Partnerluskogu ja põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti (PRIA) Leaderi meetmest rahastatud projekt „Hargla improvisatsioon“, projekti maksumus 813,92 eurot, sellest toetus 607,17 eurot.
- Mittetulundusühing Valgamaa Partnerluskogu ja põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti (PRIA) Leaderi meetmest rahastatud projekt „Huviringid Taheva-Karula piirkonna noortele“, toetussumma 5877 eurot, omafinantseering 1114,61 eurot. Projekt jätkub 2014. aastal.

2013. aastal korraldati Mustjõe kalapäev, millest võttis osa 102 inimest. Hargla külaplatsil peeti mitmeid võrkpallivõistlusi, sh ka Taheva valla külade ja maakonna noortekeskuste vahelised võistlused.

Koikküla raamatukogul oli 2013. aastal 128 ja Hargla raamatukogul 118 teenuste kasutajat.

Taheva külakeskus pakkus peamiselt vaba aja veetmise ja pesupesemise teenuseid, samuti tegeles küla heakorraldustega.

Taheva valla esindus osales Kodanikuühiskonna Sihtkapitali toetatud projektis „Maale elama“. Oma piirkonda käidi tutvustamas Tallinnas korraldatud messil ning infot avaldati projekti veebilehel.

Hargla kandideeris üleriigilisel konkursil aasta küla tiitlile. Konkursi raames külastas Harglat riigikogu esimees Ene Ergma koos saatjaskonnaga. Hargla külale omistati Saaremaal toimunud Maapäeval Rahvakultuuri Keskuse eripreemia kohaliku pärandi säilitamise ja hoidmise eest.

Taheva Valla Külade Seltsi eestvedamisel toimusid külapäevad Hargla, Laanemetsa ja Koikküla ning seltsing Tsirgumäe-Sooblase Külaselts eestvedamisel Tsirgumäe külates.

Taheva valla mittetulundusühendused tegid koostööd Karula ja Mõniste valdade vastavate ühendustega, naabrite tegevusega tutvuti piirkondlike rändreiside raames.

Kõikides suuremates külates toimusid heakorraldused.

2013. aasta septembris jõudis Harglasse kultuuripärandi aastat tähistav pärandiralli. Pärandiaasta saadik Harglas oli eesti filoloog ja folklorist Marju Kõivupuu. Sündmuse peakorraldajateks olid Eesti vabaõhumuuseum, muinsuskaitseamet ja Taheva vallavalitsus. Tähelepanu keskmes oli Hargla ajalooline pastoraadihoone ning eriilmelised ettekanded ilmestasiid pärandile pühendatud päeva.

EELK Hargla kogudus tegi ulatuslikke heakorraldusi Hargla kalmistul, kus tehti vastava spetsialisti määratud raieid. Töid rahastas siseministerium.

Leaderi meetme toel rajati Tsirgumäe-Sooblase külamaja (Hargla jahimaja) juurde grillikoda ning paigaldati Mustjõe teisel pool paadisild. Projektid teostati Hargla jahiseltsi kaudu. Koikküla külakeskusesse soetati tikkimismasinale kujundusprogramm ning korraldati käsitöölaseid koolitusi.

Riigimetsa Majandamise Keskus likvideeris endise Saru prügilas Kallikülas.

2013. aastal lõppesid Hargla kanalisatsioonitorustiku ja Taheva küla veetorustiku rekonstrueerimise tööd. 2013. aastal võeti vastu rekonstrueeritud Hargla torustikke kokku 803,8 m ja Taheva torustikke 762 m ning seega on vastavad torustikud nendes külates saajaprotsendiliselt uuendatud.

2013. aastal lõppesid ka Taheva mõisa pargi heakorraldustööd ning saadi toetus projektile „Taheva mõisa pargiga piidatud viljapuuaiade heakorraldamine“. Viljapuuaiade korrastustööd toimuvad 2014. aastal. Koostöös eraisikust omanikuga lammutati Harglas Lauga kinnistul asuv loomakasvatusekompleks nelja laudaga. Harglas likvideeriti riigimaal amortiseerunud vedelgaasimahutid. Kõiki töid toetas ja toetab SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Leaderi meetme toel lammutati Koikkülas kaks avariilist ning kasutusest väljas olevat kortermaja, koostati Keskuse tee 1 detailplaneering ning Koikküla puhkeala ehitusprojekt.

Sotsiaalteenuste osutamiseks soetati vallavalitsusele 2013. aastal sotsiaalministeeriumi toel uus sõiduauto.

Olulisemad 2013. aasta projektid arvudes:

- Projekt „Hargla koolihoone fassaadide rekonstrueerimine, I etapp“ – Ettevõtluse Arendamise SA toetus 31 956 eurot, haridus- ja teadusministeeriumi toetus 10 000 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 15 130 eurot.
- Projekt „Taheva mõisa pargi heakorrastustööd“, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 57 132 eurot, SA Taheva Sanatooriumi kaasfinantseering 7998 eurot.
- Projekt „Hargla kanalisatsiooniorustiku rekonstrueerimine“, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 76 296 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 13 464 eurot.
- Projekt „Taheva küla veetorstiku rekonstrueerimine“, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 33 894 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 5976 eurot.
- Projekt „Lauga kinnistul Harglas nelja kasutusest väljas ja avariilise lauda lammutamine“, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 28 520 eurot, omaniku kaasfinantseerimine 3169 eurot.
- Projekt „Harglas riigimaal asuvate amortiseerunud vedelgaasimahutite likvideerimine, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 4939 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 549 eurot.
- Projekt „Hargla kooli ja lasteaia keskkonnateadlikud ettevõtmised 2012/2013. õppeaastal“, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse toetus 4108 eurot.
- Projekt „Koikküla puhkeala rajamine, I etapp“, põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti (PRIA) toetus 15 000 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 5605 eurot.
- Sotsiaalauto soetamine, sotsiaalministeeriumi toetus 10 000 eurot, Taheva vallavalitsuse omafinantseering 5700 eurot.

4.3.12 Tõlliste vald

Elanike arv 1694 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 193,78 km²

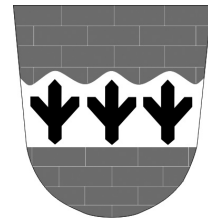
Külalid 13: ligaste, Jaanikese, Korijärve, Muhkva, Paju, Rampe,

Sooru, Supa, Tagula, Tinuküla, Tõlliste, Vilaski, Väljaküla.

Alevikke 2: Tsirguliina ja Laatre.

Valla keskus Tsirguliina alevik, kaugus maakonnakeskusest 15 kilomeetrit.

Valla juriidiline aadress Laatre alevik, Kesk 6.

Vallavolikogu:

Liikmeid 13. Volikogu esimees Tõnu Sõrmus, alates 4. novembrist 2013 Arne Nõmmik

Vallavanem Madis Gross.

Aasta 2013 Tõlliste vallas**Sotsiaalne infrastruktuur**

Tsirguliina keskkool, Laatre lasteaed, Tsirguliina lasteaed, Sooru lasteaed, Tsirguliina rahvamaja, Sooru rahvamaja, Tsirguliina raamatukogu, Laatre raamatukogu, Sooru raamatukogu, Tagula raamatukogu, perearst Madis Tiik (Tsirguliina, Laatre), Paju Pansionaadid, Laatre sotsiaalmaja, Tsirguliina keskkooli võimla ja staadion, puhkekompleks Soorus (laululava ja terviserada), Laatre vabaajakeskus, Kalda puhkemaja, Tsirguliina postkontor, ligaste külamuuseum, Tõlliste avatud noortekeskus TANK (asukoht Tsirguliinas), FIE Lembe Raua apteek.

Tähtsamad majandusvaldkonnad on: põllumajandus, metsa- ja puidutööstus, kaubandus ja teenindus.

Olulisemad ettevõtted ja nende tegevusalad

AS Laatre Piim – piima ja liha tootmine; Linnu Talu OÜ – kanaliha ja munade tootmine; Kopra Karjamõis OÜ – lambakasvatus; Saproon OÜ – puidutöötlemine; Kevetra OÜ – puidutöötlemine, autoremont; Majand OÜ – puitmajade valmistamine; Dikstrum OÜ – autoremont; Otolux AS – metalltooted; Rahel-Puit OÜ – puidutöötlemine; AS Alovili – taimekasvatussaadused; Mammud OÜ – marjakasvatus ja töötlemine; Marvella majad OÜ – huljikaubandus; Forestex MK OÜ – puidu töötlemine ja veoautode remont.

Arengueeldused: maakonnakeskuse lähedus; puhas loodus ja hea maanteedevõrk.

Arenguvõimalused: ettevõtluse areng ja uute töökohtade tekkimine; vaba aja veetmise võimaluste parandamine ja mitmekesistamine; koostööle orienteeritud valla juhtimine.

Olulisemad sündmused ja üritused Tõlliste vallas 2013. aastal

- vabariigi aastapäeva kontsert
- Paju lahingu aastapäev
- emadepäeva kontsert Laatre kirikus
- isadepäeva tähistamine
- jaanipäeva tähistamised külakeskustes
- Sooru külapäev
- Sooru küla heakorrapäev
- ligaste jook
- ligaste külapäev
- laste suvepäevad (TANK)
- vallasisene võrkpalliturniir
- kergejõustikupäev
- Tõlliste valla lahtised meistrivõistlused petangis
- aastavahetuspäev Tsirguliinas
- Tõlliste valla külade päev Tsirguliinas
- orienteerumisvõistlused
- isetegevuslaste ja pensionäride ühine jõulupidu
- rahvusvahelise muusikapäeva tähistamine
- rahvusvahelise eakate päeva tähistamine
- kohaliku näitetrupi etendused

Projektid

Jätkus projekt: „Viie valla lapsed lumele“ (KOP-i toetusel); renoveeriti Tsirguliina keskkooli majandushoone; MTÜ RaudSõrmus paigaldas küladesse infotahvliid ja külakaardid.

Registreeritud ja tegutsevad seltsid: MTÜ Sooru Arendus, Sooru Naisselts, Laatre Naisselts, Tagula külaseltsing, Tõlliste valla pensionäride ühendus Elurada, Tõlliste-Puka-Sangaste ühendsegakoor, MTÜ Spordiklubi RAUDSÕRMUS, MTÜ Inglise Keele Klubi, spordiklubi Beavers.

Koostööpartnerid ja valdkonnad: Hartola vald (Soome Vabariik) ja Holtälen vald (Norra Vabariik) haridus ja noorsootöö; Valgamaa ja Jämtlandi Lääni Majandusühistu.

4.3.13 Tõrva linn

Elanike arv 2913 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 4,80 km².

Kaugus maakonnakeskusest 28 km.

Linnavolikogu

Liikmeid 15, volikogu esimees Kalle Vister.

Aasta 2013 Tõrva linnas

Maido Ruusmann

Tõrva linnapea

2013. aasta oli Tõrva linna jaoks teguderohke periood!

Tõrva linnapeana on rõõm tõdeda, et 2013. aasta oli Tõrva linna jaoks teguderohke ja toimekas periood. Linnas tehti mitmeid olulisi investeeringuid, korraldati rahvarohkeid kultuuri- ja spordiüritusi ning korrastati tõrvakate elu- ja puhkekeskkonda.

Austame loodust!

Tõrva linn oli 2013. aastal suur ehitusplats. Nimelt lõppes detsembris Tõrva sajandi projekt – ülelinnaline veemajandusprojekt, mille kogumaksumuseks kujunes ligi 9,6 mln eurot. Tehtud tööd on juba oluliselt parandanud linna joogi- ja reovee kvaliteeti ning Ohne jõe elukeskkonda. Tänu projektile on kõigil Tõrva linna elanikel võimalus

saada kvaliteetset joogivett ning suunata oma reovesi läbi ühiskanalisatsiooni reoveepuhastisse. Tänavatrasside väljaehitamise tulemusena on loodud võimalus kõigil tõrvalasel liituda ühisveevärgi ning ühiskanalisatsiooniga. Suured ja olulised numbrid, mida Tõrvas meenutatakse veel aastate pärast hea sõnaga ...

Lisaks sai Tõrva gümnaasium uue hakkepidul töötava katlamaja, tehti korda Tõrva dendropargi ala ning korrastati gümnaasiumi parki ja Vanamõisa järve ümbrust – kõiki neid tegevusi tehti Keskkonnainvesteeringute Keskuse toel.

Loitsust, kinost ja Mari Kullist

Alates 2008. aastast algab Tõrva kultuuriaasta ühe olulise sündmusega. Nimelt tunnustab Tõrva linnavalitsus ja -volikogu Mari Kulli nimelise preemiaga neid üksikisikuid või kollektiive, kes oma tegevusega rikastavad Tõrva linna. 2013. aastal pälvis tunnustuse Tõrvas, Valgamaal ja mujalgi Eestis tuntud muusikaõpetaja, mitmete kooride dirigent ja pereansambli Risk liige Imbi Umbleja.

August oli Tõrva linna kultuurielu jaoks vägagi oluline periood. Kas mäletate veel Tõrva loitsu koos Jaan Tätte, Tanel Padari, Tõrva neidudekoori ja Kalevipojaga? Või pereansambli Risk laulupidu Tõrva tule-päevade raames? Emotsioonid olid vägevad ja praegu käivad ettevalmistused selleks, et 6.–10. augustini oleks taaskord põhjust Tõrva linna tulla nautima Tõrva loitsu või tule-päevade mitmekesist kultuuriprogrammi.

25. novembril toimus aga ajalooline sündmus ehk Tõrva linn ostis pankrotipesast tagasi ajaloolise Tõrva kinohoone. Tundub, et otsus oli õige – praeguseks on kinomaja saanud seest ja väljast värskendust, majas on toimunud teatrietendus ja tulekul on mitmed filmifestivalid.

Austame ettevõtjaid!

Tõrva linnavalitsuse eestvedamisel toimus 21. detsembril esmakordselt Tõrva linnas ja lähipiirkonnas tegutsevate ettevõtete tunnustamisõhtu. Tõrva gümnaasiumi aulas toimunud pidulikl koosviibimisel pälvisid tunnustuse OÜ Tõrva Kaubandus, OÜ Asfalditeenus ja OÜ Scandinavian Furniture. Lisaks anti eripreemiad osaühingule Tõrva Veejõud kui linna vee- ja kanalisatsiooniprojekti elluvijale ja osaühingule Frendit, mis on kaasa aidanud mitmete avalike objektide valmimisele Tõrvas.

Spordiobjektidest ja spordiüritustest

Läbi 2013. aasta toimus Tõrva linnas mitmeid spordi- ja liikumisüritusi, mis pakkusid tegevust nii tõrvakatele kui meie külalistele. Suusa- ja jalgsimatkad, ratta- ja orienteerumisüritused, jooksuüritused ning kergejõustikuõhtud – tegevust jätkus erinevate spordialade austajatele. Augustis toimus rohkem kui 200 inimese osavõtul Meie Liigume II Tõrva krosstriatlon, lõpetades ühtlasi möödunud aasta Eesti populaarseima rahvatriatlonisarja.

Tõrva linn on aastaid panustanud Tõrva avatud noortekeskuse ja seda ümbritseva õueala arendamisse. 31. augustil 2013 avati noortekeskuse juures kaasaegne *skate*-park, mille projekteeris ja ehitas maailmas kõrgelt hinnatud ekstreemspordiürituste Simpel Session korraldaja Mario Kalmre koos oma meeskonnaga. Valgamaa Partnerluskoogu Leaderi programmi ja Tõrva linnavalitsuse toel rajatud *skate*-park on noorte poolt hästi vastu võetud ning linnavalitsuse eestvedamisel jätkuvad noortekeskuse arendamistööd – 2014. aasta suvel valmib seal juba järjekordne spordiobjekt, korvpalliväljak.

Tõrva ootab uusi elanikke!

2013. aasta lõpus korraldas Tõrva linnavalitsus esmakordselt linna elanikuks registreerimise kampaania. Ettevõtmise käigus kutsuti Tõrva linnas elavaid, kuid mujal sissekirjutatud inimesi enda elukohaandmeid muutma. Omavalitsuse areng sõltub otseselt maksumaksjate arvust ja linna suurem tulubaas võimaldab muuta kvaliteetsemaks avalikke teenuseid, parandada töö- ja elukeskkonda.

1. detsembrist kuni 31. detsembrini registreeris ennast Tõrva linna elanikuks kokku 20 inimest, kellele lisandus ka üks vastsündinu. Viis uut linnakodanikku olid eelnevalt registreeritud Tallinnas, 13 teistes Valgamaa omavalitsustes ja kaks registreerujat olid varasemalt sisse kirjutatud mujal Eestis.

Tähtsaim on inimene!

Asfalt ja betoon on küll head ja vajalikud, kuid tähtsaim neist on siiski inimene, kes betooni sees elab ja asfaldi peal käib.

2014. aastal toimetamegi Tõrvas just sellest mõttest lähtuvalt!

4.3.14 Valga linn

Elanike arv 13 426 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 16,54 km²

Valga linn on Valga maakonna keskus.

Linnavolikogu

Liikmeid 21. Volikogu esimees Külliki Siilak, alates 29.10.2013 Ivar Unt.

Aasta 2013 Valga linnas

Kalev Härk

Valga linnapea

Möödunud 2013. aasta oli Valgale edukas. Taasavati Vabadussammas Lõuna-Eesti vabastajatele, lõppes Kungla tänava koolimaja remont, remonditi jaamahoone ja veemajandusprojektidega jõuti finišisirgele. Muuhulgas valmis meil plaan, kuidas koos Valkaga korrastada ja elustada ajalooline linnasüda Jaani kirikust Valka Lugaži kirikuni ning võimalikud lahendused mahajäetud hoonetest vabanemiseks. Elavdasime koostööd Valkaga, et meie linna ettevõtluskeskkond oleks kutsuv ja ettevõtlikke inimesi toetav. Rekonstrueerisime J. Kuperjanovi tn lõigus Pikk tn – Kesk tn ja ehitasime välja Vabaduse tn – Kesk tn – J. Kuperjanovi tn ringristmiku. Uue tänavakatte said Raja, Uus, Raudtee, Laatsi, Vahtra, Jakobi, osa Kungla ja Petseri tänavatest. Alustasime kortermajade programmi ettevalmistamisega, mille käigus soovime välisvahendite toel rekonstrueerida osa korterelamuid kaasaegseteks ning osa mahajäetud või halvasti olukorras kortermaju lammutada.

2013. aastal jätkati ümberkorraldustega hariduses: Valga gümnaasium alustas õppetööd oma ajaloolises gümnaasiumihoones – Valga Valges majas, J. Kuperjanovi tn 10. Kool töötas 2013. aastal juba teist õppeaastat ainult gümnaasiumiklassidega. Haridus- ja teadusministeerium (HTM) ja Valga linn sõlmisid kokkulepe kujundada Valga gümnaasiumist tugev valikuterohke ja kaasaegse õppekeskkonnaga riigigümnaasium. Kokkuleppe kohaselt jätkavad osapooled Valga gümnaasiumi õppehoone rekonstrueerimise ettevalmistustööd ja Euroopa Liidu toetuste perioodi 2014–2020 meetmesse rahastamisaotluse ettevalmistamist. Valga linnavolikogu otsuse kohaselt antakse Valga gümnaasiumi pidamine Eesti Vabariigile üle hiljemalt 1. septembriks 2016.

Valga põhikool sai oma käsutusse rekonstrueeritud koolimaja Kungla tn 16, põhikooli õppetöö toimub kahes hoones: 1.–2. klassid Vabaduse tn 13 ja 3.–9. klassid Kungla tn 16. Avati Valga põhikooli hoones asuv renoveeritud ujulakompleks.

Alustati Valga Vene gümnaasiumi järk-järgulist ümberkujundamist põhikooliks ja 1. septembril ei avatud koolis kümnendaid klasse ning kooli põhikooli lõpetajad, kes soovisid omandada üldkeskharidust, asusid õppima Valga gümnaasiumi 10. klassi. Valga linn peab haridusvaldkonda väga tähtsaks ja 29. augustil korraldati hariduskonverents, kus osales üle 400 pedagoogi ja huvilise.

Valga põhikool ja Valga Vene gümnaasium ühinesid programmiga „Kiusamisest vaba kool“.

Kõik Valga neli lasteaeda on ühinenud „Kiusamisest vaba lasteaed metoodikaga“.

Vastavalt 2013. aasta sügisel teostatud UNICEF Eesti Rahvuskomitee vaatlusele, pikendas UNICEF Valga linna tiitlit „Laste ja noortesõbralik linn“ kuni 2017. aastani.

Paljud kultuurialased mittetulundusühingud korraldasid peale tavategevuse ka mitmeid suuremaid ettevõtmisi: MTÜ Kungla etendas muusikali „Anastasia“ ja lasteetendust „Onu Donald ja piilupoisid“, tõi lavale uue muusikali „Nõiutud“, korraldas Valgamaa poistelaulu konkursi, kooliteatrite festivali jne. Studio Joy korraldas talvekontserdi „Talvine vikerkaar“ ja kevadkontserdi „Unenägu, süvenägu“. Studio osales vabariiklikul festivalil „Koolitants“ ning pääses poolfinaali 4 tantsugrupiga ja finaali tantsugrupiga Richard.

Kontsertidega tähistasid oma 10. aasta juubelit tantsurühm Elujõud, 25. juubelit Valga kammerkoor ja rahvatantsu-selts Karikakar ning 30. aasta juubelit segakoor Rõõm

Linna suurürituste Valga-Valka kaksiklinnade festivali „Helisev Liivimaa“, V Rahvusvahelise Valga militaarjaloo festivali ja Liivimaa Mihklilaada korraldamisele aitasid kaasa kultuurialased mittetulundusühingud ja mitmed spordi valdkonna MTÜ-d.

Pehmemate poolte tegevustest käivitus vabatahtlike tööna toidupank Eesti Toidupanga, Domus Petri Kogu ja sotsiaalabi ameti nõuannete toel. Praeguseks tegutsetakse Lembitu tn 2 hoone ruumides ja jagatakse vähekindlustatud peredele Euroopa Liidu toiduabi ning kaubanduskettidest ja kiriku vahendusel saabunud toiduainete annetusi. Edukalt alustasime Eesti-Läti-Vene programmist projekti „Be Good at sport“ elluviimisega, kus Eesti, Läti ja Vene noorsportlased saavad treeningvarustust ja toimub palju võistluskohtumisi jalgpallis, saalihokis ja võrkpallis kolmes riigis.

2013. aastal osales Valga linnavalitsus väga mitmetes olulistes projektides.

Eesti-Läti-Vene piiriülesest koostööprogrammist sai rahastuse projekt „Be good at sport through three countries” ehk lühidalt „Teeme sporti” (Be good at sport), mille juhtpartneriks on Valga linnavalitsus ning partneriteks Lätist Valka Novads ja Venemaalt Novoe Devyatkinno omavalitsus. Projekti eesmärgiks on aktiveerida koostööd kolme riigi omavalitsuste spordihuviliste vahel ja populariseerida sporti kui tervislikku eluviisi ning vahetada kogemusi rahvusvahelistel konverentsidel, millest esimene toimus mai lõpus Valgas. Projekti käigus korraldatakse mitmeid rahvusvahelisi võistlusi noortele jalgpallis, võrkpallis ning saalihokis. Esimesena võistlesid noored jalgpallurid 2013. aasta augustis Novoe Devyatkinos ja aasta lõpus toimusid saalihoki õppepäevad Valkas. Projekti oluliseks väljundiks on, et projektis osalevad meeskonnad kolmest riigist saavad uusi kontakte nii meeskondlikul kui ka personaalsel tasandil. Projekti raames muretseni meeskondadele vajalik inventar ja spordivarustus ning antakse välja ühine tervist ja sportlikku mõttelaadi edendav brošüür nii eesti-, läti-, vene- kui ka inglise keeles.

Eesti-Läti piiriülesest koostööprogrammist sai rahastuse projekt „Renovation of Valga-Valka railway station”, mille juhtpartneriks on Valga linnavalitsus ja partneriks Lätist Valka novads. Projekti käigus renoveeriti Valga jaamahoone välisfassaad ning siseruumidest osa, mida kasutatakse aktiivselt ning tänu sellele on võimalik tõsta avalike teenuste kvaliteeti. Lisaks paigaldati nii hoonesse kui ka välisuste juurde elektroonilised infotablood. Projekti ehitustööd lõppesid 2013. aasta novembris ja 22. detsembril toimus Valga-Valka jaamahoone pidulik avamine koos neljanda advendikontserdiga.

Valga linnavalitsus peab oluliseks panustada Valga linnas ettevõtluse toetamisele ja linna paremale turundamisele. 14. septembril 2013. a korraldati Valga-Valka ettevõtjatele ühine spordipäev Valka staadionil, kus toimusid meeskondlikud võistlused kohapeal moodustatud võistkondade vahel ning osalejad said omavahel suhelda ning kontakte vahetada.

Valga linnavalitsus osaleb National Geographicu kollaste akende projektis „Elu kahe maailma piiril”, mille käigus paigaldati 2013. a mais kollane aken Valga-Valka piiri lähedusse Pedeli virgestusalale. Projektiga kaasneb turunduskampaania nii Eestis kui ka välisriikides, ilmuvad artiklid National Geographic ajakirjades, siseriiklikus meedias, valmivad trükised ja kodulehekülg.

Valga-Valka juhivad 2013. aastast kaksiklinnade presidentuuri. Kaksiklinnade assotsiatsiooni kuulub hetkel 8 linna (Valga-Valka, Imantra-Svetogorsk, Narva-Ivangorod ja Frankfurt (Oder)-Slubice). Oluliseks ülesandeks on koostöövõrgustikku uute liikmete kaasamine ning 2013. a võõrustati külalisi Ungarist, Ungari-Slovakkia piirilinnast Sátoraljaújhelyst, et edendada sõprusidemeid ja koostööd.

4.3.15 Öru vald

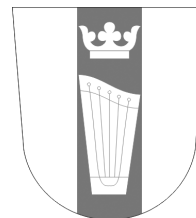
Elanikke 485 (1. jaanuari 2014 seisuga).

Pindala 104,63 km².

Külasad 8: Uniküla, Öruste, Lota, Kiviküla, Killinge, Mustumetsa, Priipalu, Ölatu.

Alevikke 1: Öru.

Valla keskus Öru alevikus, kaugus maakonnakeskusest 22 km.

Vallavolikogu

Liikmeid 7, volikogu esimees Kalmer Sarv.

Vallavanem kuni novembrini 2013 Andres Palloson, alates 22. novembrist 2013 Agu Kabrits

Aasta 2013 Öru vallas

Kalmer Sarv

Öru vallavolikogu esimees

Öru vallas jätkuvad tegevused vaatamata oma väiksusele. Selleks on meil dokument – arengukava – mis määratleb vallas arenguvõimalused ja kokkuleppelised eesmärgid aastateks 2011–2018. Arengukavas määratletud strateegilised eesmärgid ning sõnastatud visioon aitavad igapäevaste otsuste tegemisel õigel sihil püsida. Eesmärkide püstitamisel ja tegevuste kavandamisel on eelkõige lähtutud valla elanike vajadustest.

2013. aastal olid kohalike omavalitsuste valimised. Öru vallas vahetus vallavanem ning ka volikogu noorenes uute liikmete näol. Eelmisest koosseisust on 7 liikmest 3. Öru vallavanem peab valla üheks suurimaks ülesandeks maine parandamist ning tuleks pingutada, et noored piirkonnast ei lahkuks.

2013. aastal toimus Öru vallas palju positiivset ja paljugi saavutati meie MTÜ-des aktiivsete inimeste toel, kelle eestvedamisel viidi ellu mitmeid projektitöid ja algatusi.

Leaderi meetmest anti Öru vallarahvale tuge. 2013. aasta PRIA projektid: projekt „Maas, õhus, vees“ – kokku 864,15 eurot sealhulgas toetus 637,80, omaosalus 226,35; projekt – kultuurikeskuse saali akustika (MTÜ Lotamõisa Arendus) – kokku 13 771,90 eurot sh toetus 12 394,71, omaosalus 1377,19; projekt – rannavolle plats, tiik (MTÜ Lotamõisa Arendus) – kokku 8241,84 eurot sh toetus 5877, omaosalus 2364,84. Nimetatud projektitööd tehti koostööna, kus vald abistas omaosaluse katmisega. See näitab, et meie valla elu ja mõttearendused tunduvad ka rahastajatele veenvad. 2013. aastal sai Uniküla küla omale uue bussipaviljoni, millele kulus 2100 eurot, Öru aleviku teede asfalteerimiseks kulus 8280 eurot ja sotsiaalkorterid remondiks 3063 eurot. Peale selle investeeriti veel pumbamaja rekonstrueerimisse ning paigaldati algkoolihoonele vihmaveerennid.

Meie vallas tegutsevad mittetulunduslikud sektorid on aktiivsed ja kirjutavad projekte. Nii MTÜ Epre Arendus sai 2013. aastal kohaliku omaalgatuse programmist toetust projektile „Jaanipäev Örus“. Üritus toimus 22. juunil Öru puhkealal Öru alevikus. Meeleolu lõi ansambel Nööp. Vahepalad olid kantritantsijalt ja lauljalt. Toimusid rahvuslikud mängud ja võistlused. Projekti toetas ka Öru vald. Teiseks sai MTÜ Epre Arendus rahalist toetust kohaliku omaalgatusliku programmist ka jõulupeo korraldamiseks. Üritus toimus 21. detsembril kultuurikeskuses. Muusika ansambliit Seelikukütid, kaastegevad veel oma valla *line*-tantsijad, laulukoor ja üllatuseks meeste poolt esitatud ballett „Luikede järvest“. Meie üritused on olnud rahvarohked ja sisukad. Õnneks oleme me igal sammul, igas oma ettevõtmises tundnud valla elanike toetust. Tänu neile on meil turvaline vald.

Peale MTÜ Epre Arenduse tegutsevad veel MTÜ Lotamõisa Arendus, Uniküla Selts, Priipalu Külaselts, Lotamõisa Maaparandusühing ja Öru Maaparandusühistu. Ühistegevusena viidi läbi kampaania „Teeme ära!“ Saksamatsis, Unikülas, Priipalus ja Keeni alevikus.

Sotsiaalvaldkonnas tegutseb jätkuvalt Öru valla päevakeskus, kus toimusid valla eakatele kohtumised riigikogu liikmetega. Vallal on kasutada sotsiaalkorterid nendele elanikele, kellel puudub võimalus muretseda endale elamispind. Vald pakub pesupesemise teenust ja kord kuus käib päevakeskuses juuksur.

Ettevõtlus vallas 2013. aastal on olnud jätkuvalt stabiilne. Töötute osakaal ei ole kasvanud. Peamisteks tööandjateks on Estiske Laftehus. See on peamiselt Norra turule palkmaju tootev ettevõtte. Tööd pakuvad ka naabervalla põllumajandusettevõtted, kes omavad või rendivad Öru valla maid. Öru vallas on lasteaed-alkool, postkontor, raamatukogu, kolm kauplust ja vallavalitsus – kõik need annavad vallaelanikele tööd. Öru lasteaias-alkoolis on kaks klassikomplekti 15 õpilasega. Liitklassina töötavad I–III klass ja II–IV klass. Lasteaias on 18 last. Koolis on tugev ja teotaheline kollektiiv. Õppekava on täidetud. Õppekeskkond nii koolis kui lasteaias vastab tervisekaitse nõuetele. Õpitulemused on võrreldavad teiste koolidega. Kooli lõpetanud õpilased on konkurentsivõimelised ja saavad valitud koolides edaspidi edukalt hakkama. Kultuurikeskus on piirkonna elanikele oluline kooskäimise koht. Lisaks võimalusele osaleda kodukohas erinevates huviringides, võimaldatakse majas rentida ruume koosolekute ja õppepäevade korraldamiseks ning isiklike tähtpäevade tähistamiseks. Kultuur on Öru vallas au sees. Naised tegelevad aktiivselt *line*-tantsuga.

Öru puhkeala välja ehitamisega on valla esindusalaks kujunenud *disc-golf*, kuid sportimisvõimalusi on teisigi, nagu võrkpall, tennis, korvpall. Kasutada saab väljakut omale sobival ajal. Tegutseb ka Noortepada, kus mängitakse mängu ning korraldatakse üritusi noortele juhendaja juuresolekul. Lugemishuvilisi teenindab raamatukogu ning seal saab kasutada ka interneti.

Disc-golfs toimusid Öru valla meistrivõistlused, alustati maikuus ning viiest etapist koosnev võistlus lõppes septembris „Öru Open 2013“. Öru *disc-golfs* 2013. aasta medalisarja viies etapp toimus 15. septembril Öru *disc-golfs* pargis. Samaaegselt peeti ka neljas karikavõistlus „Öru Open 2013“. Noortest (vanus kuni 14 aastat) võtsid etapivõidu Tormi Teedemaa (I koht), Steven Kalames (II koht), Kevin Kalames (III koht). Medalisarja üldvõitja noorte arvestuses oli: I koht – Kevin Kalames (41 punkti); II koht – Tormi Teedemaa (39 punkti); III koht – Steven Kalames (38 punkti). Täiskasvanute arvestuses olid viiendal etapil parimad ning ühtlasi ka karikavõistluse „Öru Open 2013“ võitjad: Raimo Kimmel (I koht), Margo Peters (II koht), Ivo Aamer (III koht), parim naismängija Maie-Ly Pihus ja parim Öru valla mängija Viktor Kalames.

Vallal on mitmeid arhitektuuri, ajaloo ja pärandkultuuri objekte, et neid külastada. Nagu Priipalus apostliku õigeusu kirik, Lotas jällegi mõisahooned. Unikülas asub Kingu oja ja nn Kingu põrgu – koobas, kus Põhjasõja ajal ööbis Rootsi kuningas Karl XII-s. Veel on Friedrich Kuhlbari, Kristjan Tedre ja Hans Eineri sünnikohad. Peale selle on Öru vallas suured seene- ja marjametsad, neist osa veel puutumata loodusega. Külastage Öru valda, sest meie tunneme rõõmu tuules heljuvatest viljapõldudest, kaunist loodusest ja puhtast elukeskkonnast, ka heast ühendusteest Valga ja Tartuga.

5. Looduskeskkond ja keskkonnakaitse

5.1 Valgamaa looduse üldiseloostus

Valga maakond asub Eesti lõunaosas, moodustades Põlva ja Võru maakonnaga Kagu-Eesti piirkonna. Valgamaa kogupindala on 2046,49 km². Maakonna pinnaehitus on väga mitmekesine. Lääneosas on valitsev ürgorgudest liigestatud lainjas moreentasandik siin-seal kerkivate kuplite ning seljakutega. Põhja pool annavad maastikule ilme põhja-lõuna suunalised väikevoored ning madalamatel niiskematel aladel niidud ja metsad. Tõrva-Helme ümbrus on tasasem, kuid liigestatud Õhne ja ta lisajõgede orgudest. Paljudes kohtades paljanduvad orgude veerudel aluspõhja liivakivid. Sellel tihedasti asustatud alal vahelduvad laialdased põllumaad niitude, lohkudes asetsevate järvede ning üksikute metsatukkadega. Hummuli ja Taagepera ümbruses leidub ka kuplistikke. Läti Vabariigi piiril esineb laialdane ala suurte metsade, nõmmede ja soodega. Maakonna keskosa hõlmab põhja- lõuna suunaline Väikese Emajõe orund ning selle jätkuks olev Valga nõgu, kus valitseb suuremalt osalt lainjas moreentasandik, läbitud madalatest lamm- või moldorgudest. Orgudest on määravaim Väikese Emajõe org, millesse Tõlliste kohal suubub Pedeli ürgorg. Valga nõo keskosas esineb laialdane soostunud Korva luht.

Maakonna kõrgeim osa on Otepää kõrgustik, kus kõrgemateks tippudeks on Kuutsemägi (217 m), Meegaste mägi (214 m), Harimägi (212 m). Sealne ala on ka järvederohke, tuntuim neist on Pühajärv. Samuti on kaunis Karula kõrgustik, eriti selle vahelduva reljeefiga idaosa, mis jätkub ka Läti Vabariigi põhjaosas. Karula kõrgustiku rohketest järvedest on üks tuntuimaid Karula Pikkjärv.

Maakonna metsamaa pindala on ligi 114 000 ha, metsad vahelduvad niitude, nõmmede, luhtade ja soodega. Maakonna üldpindalast on 7900 ha soode all, millest 5400 ha on kõrgsood e rabad. Suuremad neist on Rubina, Korva ja Lagesoo.

Valgamaa suurimateks looduskaitseobjektideks on Otepää looduspark, Karula rahvuspark ja Koiva-Mustjõe maastikukaitseala.

Kõrgeimaks mäeks Valgamaal on Kuutsemägi 217 m. Looduslikke järvi üle 1 ha on maakonnas ligi 180. Suurim on neist Pühajärv (286 ha), järgneb Aheru (234 ha). Maakonna sügavaimaks järveks on Udsu (30,2 m), mis on oma sügavuselt kolmas Eestis.

Kaitsealaid, millede hulka kuuluvad rahvuspargid, looduskaitsealad, maastikukaitsealad ja selle eritüübid nagu pargid, puistud, arboretumid on maakonnas kokku 60. Suurimaks neist on Otepää looduspark, mille suuruseks on 22 430 ha. Oma territooriumilt on see ühtlasi suurim Eestis asuvatest maastikukaitsealadest. Kaitsealust territooriumi, mis lisaks kaitsealadele hõlmab ka hoiualaid ja püsielupaike, on maakonnas kokku 43 431 ha. Üksikobjektidena on Valgamaal kaitse all 28 põlispuud ning 5 rändrahn. Maakonna kõrgeim kaitsealune puu, Tsuura kuusk, on ühtlasi jämedaim hariliku kuuse esindaja Eestis. Puu kõrgus küünib 29 meetrini, selle ümbermõõt on 4,32 m. Kõige jämedaimaks puuks on aga Pühajärve Sõjatamm ümbermõöduga 6,98 m. Valgamaal asub Lõuna-Eesti suurim rändrahn – Helgikivi, mille ümbermõõt on 30,2 m ja maapealne maht 61 m³.

Allikas: „Tuntuimaid looduskaitseobjekte Valgamaal“. Valga, 2007

5.2 Meteoroloogiline ülevaade

Soojuslikud karakteristikud

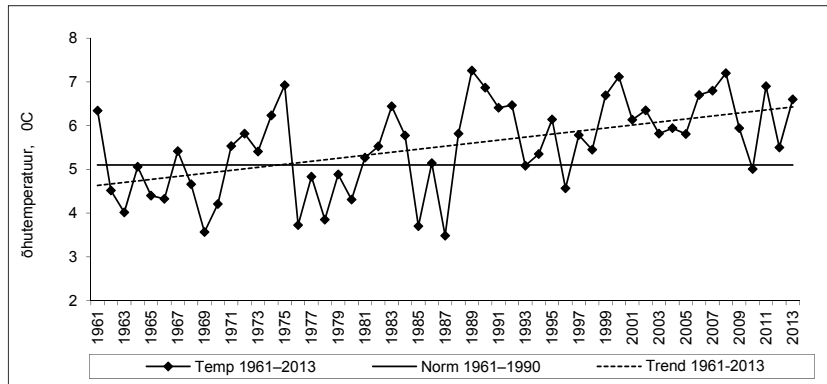
Tabel 5-1. Valga õhutemperatuur (°C) kuude kaupa

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Keskmine 2013	-7,2	-3,1	-7,3	3,9	14,9	18,1	18,0	17,0	11,3	7,3	4,1	1,8
Norm 1961–1990	-6,8	-6,1	-1,9	4,5	11,3	15,3	16,6	15,4	10,6	5,9	0,5	-4,1
Keskmine 2012	-4,7	-11,1	0,2	5,6	12,1	14,0	18,4	15,4	12,5	6,2	3,0	-6,0
Absoluutne maksimum-temperatuur 1961–2013	10,1	10,9	18,9	27,4	30,7	32,1	34,4	34,3	29,5	21,7	15,2	11,9
Absoluutne miinimum-temperatuur 1961–2013	-38,5	-35,6	-30,1	-17,8	-5,6	-1,6	2,5	1,5	-6,5	-14,4	-21,9	-40,5

Allikas: keskkonnaagentuur.

Joonisel 5-2 on kujutatud aasta keskmise õhutemperatuuri aegrida Valga meteoroloogiajaama andmetel.

Joonis 5-2. Valga aasta keskmise õhutemperatuuri (°C) aegrida 1961–2013

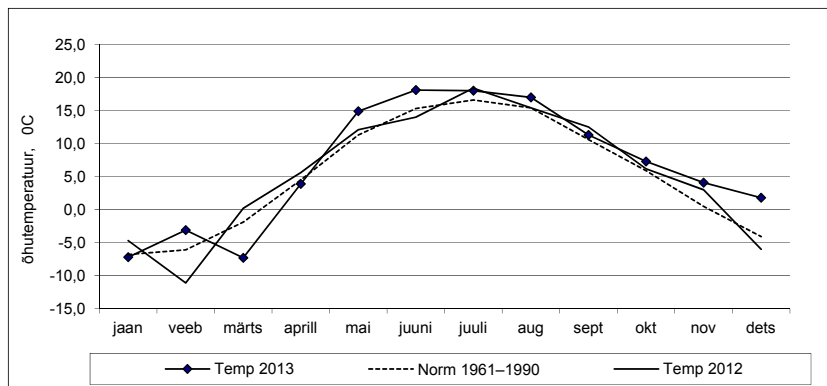

Allikas: keskkonnaagentuur.

Joonis 5-3 iseloomustab õhutemperatuuri aastast käiku 2013. aastal Valgas kuu keskmiste tasemel, võrreldes 2012. aasta ja paljuaastase keskmisega ehk normiga (1961–1990).

Aasta keskmine õhutemperatuur oli 2013. aastal Valgas +6,6 °C, mis on 1,5°C kõrgem normist ning 1,1°C kõrgem kui 2012. aastal.

Joonis 5-3. Valga. Kuu keskmine õhutemperatuur (°C)

Allikas: keskkonnaagentuur.

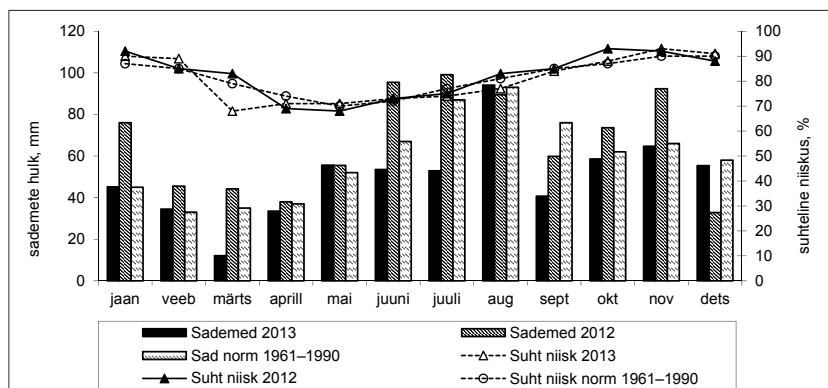
Kõige külmem kuu oli 2013. aastal märts – kuu keskmise õhutemperatuuriga -7,3 °C. 2013. aasta märtsikuu keskmine õhutemperatuur oli normist 5,4 °C ja 2012. aastast 7,5 °C madalam. Kõige soojem kuu 2013. a oli juuni – kuu keskmise õhutemperatuuriga 18,1 °C, mis on normist 2,8 °C ja 2012. aastast 4,1 °C kõrgem.

Eriliselt soojaks kujunesid 2013. aastal mai ja detsember, mil valitsevaks olid aastate keskmisest tunduvalt soojemad ilmad. Maikuu keskmine õhutemperatuur oli 14,9 °C. Viimase poole sajandi jooksul pole varem nii sooja maikuud esinenud. 17.–18. mail jõudis Eestisse suisa südasuvine soojus, maksimaalne õhutemperatuur tõusis Lõuna-Eestis 30° juurde. 18. mai pärastlõunasel ajal esines Hummulis keeristorm.

Detsembris oli keskmine õhutemperatuur +1,8 °C (norm -4,1 °C), mis on viimase poolsajandi jooksul teisel kohal. Veelgi soojem on detsember olnud 2006. aastal, mil kuu keskmine õhutemperatuur oli +3,6 °C.

2013. aastal oli absoluutne maksimaalne õhutemperatuur +32,5 °C, mis mõõdeti 8. augustil. Absoluutne minimaalne õhutemperatuur oli -26,6 °C, mis registreeriti 19. jaanuaril.

Joonis 5-4. Valga. Sademete hulk (mm) ja suhteline õhuniiskus (%)

Allikas: keskkonnaagentuur.

Joonisel 5-4 on toodud sademete hulk ja suhteline õhuniiskus 2013. aastal kuude lõikes, mis on mõõdetud Valga meteoroloogiajaamas ning võrreldud seda 2012. aasta ja paljuaastase keskmisega (1961–1990).

Aasta sademete summa oli 2013. aastal Valgas 600,8 mm, 2012. aastal – 801,7 mm, norm (1961–1990) – 711 mm. Kõige sademeterohkem oli august, mil sademete kuu summa oli 94,1 mm (norm 93 mm). Viimati on augustikuu veelgi sajusem olnud 2010. a ja 2011. a, mil kuu sajuhulk oli vastavalt 109,6 mm ja 103,6 mm. Kõige kuivem kuu oli 2013. aastal märts – kuu sademete summaga 12,1 mm, mis on 35% normist. 2012. aastal oli märtsis sademete kuu summa 44,2 mm.

Aasta suhteline niiskus oli Valgas 81%, mis on vastab normile (norm 81%). Suhteline õhuniiskus oli kõige väiksem märtsis, kuu keskmisena 68%. Kõige niiskem oli november, suhtelise õhuniiskusega 93%.

5.3 Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regioon

Valga kontori aadress Kesk 12, 68203 Valga

Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni juhataja on Ena Poltimäe.

1. veebruarist 2009 tegeleb keskkonna- ja looduskaitsega keskkonnateenistuste ja looduskaitsekeskuste asemel keskkonnaamet, mille haldusüksusteks on 6 regiooni. Valga maakond kuulub Põlva-Valga-Võru regiooni koosseisu.

Keskkonnaamet tegutseb keskkonnaministeeriumi valitsemisalas. Keskkonnaameti ülesandeks on viia ellu riigi keskkonnakasutamise ja looduskaitse poliitikat ning osaleda kõikvõimalike keskkonnaalaste õigusaktide ja muude ametlike dokumentide väljatöötamises ning täiustamises.

Keskkonnaamet suunab keskkonnakasutust, väljastades selleks erinevaid lube ja litsentse (keskkonnalood, loodusvarade load, kiirgustegevusload jne). Hooldetakse, et ettevõtete ja eraisikute tegevused looduses oleks kooskõlas kehtestatud nõuetega ega ohustaks elanike elu ja tervist.

Tegeletakse looduse kaitsmisega ning osaletakse keskkonnamõjude hindamises. Vajadusel taastatakse looduslikkust, tegeletakse inimeste poolt loodusele tekitatud kahju kõrvaldamisega ning ka vastupidi – looduse poolt inimeste varale tekitatud kahju hüvitamisega. Reguleeritakse meie loodusvarade (maavarad, mets, vesi, loomad ja linnud vms) kasutamist. Tagatakse, et looduse ja elukeskkonna hüvesid saaksid nautida ka tulevased põlvkonnad.

Keskkonnaamet korraldab mitmesuguseid seiretoiminguid. Näiteks osaletakse erinevate loodusobjektide teadus- ja uurimustöödes ning erinevate elupaikade olukorra ja arengute hindamises. Jälgitakse jahipiirkondades ulukite arvukust, veekogudes kalavarude piisavust, teostatakse õhu, pinnase, vee ja toiduainete radioaktiivsuse seiret. Et suurendada inimeste hoolivust ja vastutustundlikku käitumist looduse suhtes, tegeletakse elanike keskkonnaalase harimisega.

Püütakse igati olla toeks inimtegevuse jõudsale arengule ning kaitsta ja hoida samal ajal meie looduse mitmekesisust ja eluvõimet.

5.4 Maavarad

Valgamaal on 38 kehtivat kaevandamis luba, millest kolm on turba kaevandamiseks ning ülejäänud ehitusmaavarade (ehitus- ja täiteliiv ning ehituskruus) kaevandamiseks. Maakonnas leiduva savi kaevandamiseks ei ole lubasid antud. Kõik Valgamaa maardlad on kohaliku tähtsusega, st et üleriigilise tähtsusega maardlaid Valgamaal ei leidu. Kõigi kehtivate lubadega määraldiste kogupindala 2013. aastal oli ca 563 ha.

Turvas

2013. aastal turba kaevandamiseks uusi lubasid ei antud. Varasemalt on Valgamaal antud kaevandamis luba kolmele turbatootmisalale (Helme, Kantsi ja Lagesoo). 2013. aastal kaevandati Valgamaal turvast kokku 5,1 tuhat tonni (2012 a 4,8 tuhat tonni), millest 5081 tonni oli vähelagunenud (2012. aastal 4760,00 tonni) ja 12 tonni hästilagunenud turvast (2012. aastal 25 tonni). Valgamaal kaevandab turvast ainult AS Valmap Grupp.

Lubadega antud turba aktiivse tarbevaru jääkvaru 2013. aasta lõpus oli järgmine:

vähelagunenud turvas 648,0 tuh tonni;

hästilagunenud turvas 761,8 tuh tonni.

2013. aastal anti geoloogiliseks uuringuks luba Tõlliste vallas Korva uuringuruumis jääksoo turbavaru uuringuks AS-le Tootsi turvas.

Ehitusmaavarad (kruus ja liiv)

Valgamaal leidub ehitusmaavaradest 29 karjääris ehitusliiva, 15 karjääris ehituskruusa, 16 karjääris täiteliiva varu.

2013. aastal kaevandati ehitusliiva 13, ehituskruusa 6 ja täiteliiva 4 karjäärist.

2013. aastal anti Valgamaal 5 uut kaevandamis luba: Miti kruusakarjääris ning Patküla, Sibula II, Kirbu ja Sulevi liivakarjäärides. Uute lubadega täienes ehituskruusa varu 689 tuh m³, ehitusliiva varu 1144 tuh m³ ja täiteliiva varu 346 tuh m³ võrra.

2013. aastal kaevandati Valgamaal ehitusmaavarasid kokku 228,1 tuh m³ (2012. a 119,4 tuh m³), sh ehituskruusa 78,9 tuh m³ (2012. a 44,8 tuh m³), ehitusliiva 100 tuh m³ (2012. a 60,3 tuh m³) ja täiteliiva 49 tuh m³ (2012. a 14,3 tuh m³).

Ehituskruusa kaevandati kõige rohkem Kasemäe kruusakarjääris (luba VALM-012), 36 tuh m³, kaevandajaks oli AS KIIRKANDUR. Mõnevõrra vähem kaevandati Palupera kruusakarjääris (luba VALM 005(II)), 28,6 tuh m³, kaevandajaks oli AS Kagu Teed. Veel kaevandati ehituskruusa 2013. aastal Palupera III, Vangja ja Helmi-Aakre II kruusakarjäärides ning Voola liivakarjääris, kus kaevandatud mahud jäid alla 7 tuh m³.

Ehitusliiva kaevandati 2013. aastal kõige rohkem Männiku III liivakarjäärist (luba VALM 024) 42,4 tuh m³, kaevandajaks oli FIE Rul Nämi. Suuremad kaevandajad olid veel OÜ PM Kaubandusgrupp, kes kaevandas Ruusamäe liivakarjäärist (luba VALM 014) 15,1 tuh m³ ning Metsatervenduse OÜ, kes kaevandas Sibula liivakarjäärist (luba VALM 020) 12,6 tuh m³ ehitusliiva. Veel kaevandati ehitusliiva 2013. aastal Laanemetsa, Tinu, Voola, Liivaaugu, Variku ja Kõsti liivakarjäärides, Vangja, Palupera (laiendus) ja Helmi-Aakre II kruusakarjäärides ning Vanaveski karjääris, kus kaevandatud mahud jäid alla 7 tuh m³.

Täiteliiva kaevandati kõige rohkem Härma II liivakarjäärist (luba VALM-010), 23,1 tuh m³, kaevandajaks oli AS VALMAP GRUPP. Mõnevõrra vähem, 17,3 tuh m³, kaevandati Tinu liivakarjäärist (luba L.MK/317362), kaevandajaks oli PM Kaubandusgrupp OÜ. 8,4 tuh m³ kaevandati Siimu II liivakarjääris (luba VALM 018'), kaevandajaks oli OÜ Ronk. Samuti kaevandas AS Kagu Teed Helmi-Aakre II kruusakarjääris (luba VALM 028) 0,4 tuh m³ täiteliiva. Teistes karjäärides 2013. aastal täiteliiva ei kaevandatud.

Valgamaal lubadega antud ehitusmaavarade aktiivse tarbevaru (kaevandatav varu on mõnevõrra väiksem) jääkvaru 2013. a lõpus oli järgmine: ehituskruusa 3284,1 tuh m³, ehitusliiva 5507,0 tuh m³ ja täiteliiva 3176,678 tuh m³.

2013. aastal lõppes maanteeameti Vuti liivakarjääri kaevandamis luba VALM 009, mille korrastamise projekt on koostamisel.

Geoloogilised uuringud

2013. aastal anti Valga maakonnas 3 geoloogilise uuringu luba: Sangaste vallas Männiku III uuringuruumis ehitusmaavarade uuring, Otepää vallas Oriku uuringuruumis ehitusmaavarade uuring ja Tõlliste vallas Korva uuringuruumis turba uuring.

5.5 Vesi

Veekogude hea seisundi tagamiseks tuleb saavutada olukord, kus inimtegevuse mõju on vähendatud niivõrd, et see ei häiriks vees elavaid liike ega nende elupaiku. Üheks veekogude kesise seisundi põhjustajaks väärtuslikel jõgedel on paisud, mis kujutavad endast kalade rändetõket. Hea seisundi saavutamise eesmärgil valmis 2013. aastal Väikesel Emajõe Sangaste Mäe vesiveski paisu kamberkalapääs. Tegevused rahastati Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondist.

Valgamaal kasutatakse joogiveeallikana devoni põhjaveekihi vett, pinnavett kasutatakse peamiselt kunstlume tootmiseks. Veevõtt on maakonnas viimastel aastatel olnud keskmiselt 1 miljon m³/aastas.

Valgamaal on kõikides suuremates asulates olemas ühiskanalisatsioon. Veekasutuses on kaks põhimõistet – reovesi ja heitvesi. Reovesi on lähtuvalt veeseadusest üle kahjustuspiiri rikutud ja enne suublasse juhtimist puhastamist vajav vesi. Heitvesi on pärast mehaanilist, bioloogilist ning vajadusel ka keemilist puhastust suublasse (milleks on veekogu või pinnas) juhitud vesi. Heitvee ärajuhtimine toimub läbi puhastusseadmete. Puhastamata reovett loodusesse ei juhita.

Biotiigid ei õigusta end reovee põhipuhastitena, viimast eriti vegetatsiooniperioodi välisel ajal. 2013. aastal alustas uue reoveepuhasti rajamist Otepää külje all asuv OÜ Otepää Lihatoöstus Edgar, millega lõpetatakse reovee suunamine ammendunud biotiikidesse. Puhasti läheb käiku 2014. aastal esimesel poolel.

Helme vallas rekonstrueeriti valla vee-ettevõtte OÜ Helme Teenus vedamisel amortiseerunud Ala ja Kalme külade reoveepuhastid ning järgmisena on plaani võetud Karjatnurme ja Kirikuküla puhastid.

2013. aastal valmis mahukas ühisveevärgi ja -kanalisatsioonivõrgu rekonstrueerimise ja laiendamise projekt Tõrva linnas, mille käigus suleti ka Riiska ja Vanamõisa ning korrastati Väike-Vahtra biotiigid. Kogu Tõrva linna reovesi puhastatakse nüüdseks Raba tänaval asuvas uhiuues purglaga aktiivmudapuhastis, kohapeal toimub ka settekäitlus ja komposteerimine. Puhasti operaatoriks on Tõrva linna vee-ettevõtte OÜ Tõrva Veejõud.

5.6 Metsandus

Riigimetsi haldab Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) Valgamaa metskond.

Kokku esitati 2013. aastal keskkonnaametile Valgamaal asuvate kinnistute ja riigimetsa kohta 2341 metsateatist.

Tabel 5-5. Kavandatud raied erametsas ja riigimetsas metsateatiste järgi 2013. aastal

Vald/linn	Ühik	Valgustus- raie	Harvendus- raie	Sanitaar- raie	Lageraie	Turbe- raie	Trassi- raie	Raadamine	Kokku
Palupera	ha	28,6	82	197,1	58,2	19,3	-	0,2	385,4
	tm	136,0	3839	3135,0	11 020,0	1746,0	-	5,0	19 881,0
Sangaste	ha	46,1	157,5	178,6	117,1	66,1	0,9	7,4	573,7
	tm	202,0	6350	2850,0	23 673,0	6066,0	70,0	125,0	39 336,0
Otepää	ha	80,3	220,3	494,8	107,5	129,6	-	86,0	1118,5
	tm	251,0	9574	9909,0	24 040,0	7835,0	-	2305,0	53 914,0
Põdrala	ha	83,0	126,1	342,3	199,6	9,3	0,7	28,0	789,0
	tm	533,0	5842	3608,0	49 577,0	758,0	35,0	1107,0	61 460,0
Helme	ha	211,2	253,8	511,0	256,6	19,3	1,1	41,3	1294,3
	tm	1092,0	11741	8156,0	61 243,0	1045,0	180	4256,0	87 713,0
Puka	ha	41,0	72,6	351,9	175,3	37,8	1,2	-	679,8
	tm	272,0	2641	5105,0	46 830,0	2125,0	70,0	-	57 043,0
Taheva	ha	107,8	216,4	381,2	198,9	27,2	-	11,2	942,7
	tm	627,0	9273	3682,0	45 795,0	2198,0	-	177,0	61 752,0
Hummuli	ha	245,5	222,4	317,1	190,9	19,9	-	65,8	1061,6
	tm	886,0	8262	4071,0	45 976,0	1313,0	-	5092,0	65 600,0
Karula	ha	142,7	244,3	319,1	209,1	3,8	7,2	42,6	968,8
	tm	1213	12042	3240,0	53 519,0	182,0	212,0	1238,0	71 646,0
Õru	ha	123,7	177,8	245,3	106,0	8,6	2,3	19,9	683,6
	tm	1051,0	5659	2764,0	23 531,0	948,0	61,0	1675,0	35 689,0
Tõlliste	ha	165,3	177,3	246,8	163,9	12,5	0,1	31,3	797,2
	tm	1228,0	8129	2616,0	38 864,0	622,0	20,0	1033,0	52 512,0

Valga	ha	-	5,9	46,1	11,1	2,3	0,6	-	66,0
	tm	-	609	475,0	2790,0	275,0	50,0	40,0	4239,0
Kokku	ha	1275,2	1956,4	3631,3	1794,2	355,7	14,1	333,7	9360,6
	tm	7491,0	83 961	49 611,0	426 858,0	25 113,0	698,0	17 053,0	610 785,0

Allikas: keskkonnaamet.

Tabel 5-6. Kavandatud metsauuendustööd erametsas ja riigimetsas metsateatiste järgi 2013. aastal

Vald/linn	Ühik	Külv	Istutus	Mineraliseerimine	Looduslikule uuendusele kaasaaitamine	Kokku
Palupera	ha	-	19,7	10,2	2	31,9
Sangaste	ha	-	27,6	58,2	-	85,8
Otepää	ha	-	23,8	18,4	-	42,2
Pödrala	ha	-	15,1	16,9	-	32
Helme	ha	4,9	76,7	61,7	0,4	143,7
Puka	ha	4,1	56,4	43,5	-	104
Taheva	ha	18,2	75,3	28,9	-	122,4
Hummuli	ha	8,9	82,7	52,8	2,5	146,9
Karula	ha	2,4	43,1	48,3	-	93,8
Õru	ha	6,1	85,7	81,4	-	173,2
Tõlliste	ha	17,4	69,1	59,1	-	145,6
Valga	ha	-	1,4	-	-	1,4
Kokku	ha	62	576,6	479,4	4,9	1122,9

Allikas: keskkonnaamet.

5.7 Jahindus

Valgamaa jahimaade pindala on 194 790 ha.

Valgamaal on arvel 642 jahimeest. Metssigade söötmiskohti on 219, soolakuid 301 ning söödapõldude pindala on 50,2 ha. Valgamaa jahimeestel on kokku 98 jahikoera: 70 laikat, 9 terjerit, 8 hagijat, 7 taksi ja 4 linnukoera.

Ulukite küttimine (kütitud isendeid):

pöder (315), punahirv (27), metskits (205), metssiga (1122), hunt (3), ilves (2), rebane (206), kährikkoer (319), metsnugis (242), kivinugis (8), tuhkur (71), mink (34), mäger (7), saarmas (2), halljänes (12), valgejänes (6), kobras (729), laanepüü (2), kaelustuvi (62), kodutuvi (1), hallvares (41), künnivares (1), ronk (1), hallhaigur (1), rabahani (8), hallhani (4), piilpart (7), sinikaelpart (167), sõtkas (2).

Loendatud ulukeid (enim esinevad, loendatud isendeid):

pöder (572), punahirv (111), metskits (1858), metssiga (1030), karu (4), kobras (915).

5.8 Kalandus

Tervenisti Valgamaal asuvatest veekogudest on harrastuslik kalapüük nakkevõrguga lubatud vaid Aheru järvel. 2013 oli sellest järvest kalastuskaardi alusel nakkevõrguga saadud kalasaak liigiti järgmine: koha 336,7 kg, latikas 301,3 kg, haug 118,9 kg, ahven 83,2 kg, linask 36,4 kg, särg 22,8 kg, koger 10 kg, roosärg 2 kg.

Põhjaõngejadaga püüti 2013. aastal Väike Emajõel, Ahijärvel, Koorküla Valgjärvel ning Inni ja Aheru järvel. Põhjaõngejadaga saadi Valgamaa veekogudest kokku järgnevas koguses kalaliike: euroopa-angerjas 53,55 kg, latikas 38,4 kg, haug 18,9 kg ning teisi kalu kokku 31,95 kg. Seejuures angerjat püüti kõige rohkem Väike Emajõest (33,65 kg), sellele järgnes Ahijärv saagiga 10,5 kg ning Koorküla Valgjärv (9,4 kg). Haugi saak oli kõige suurem Ahijärvel – 16,5 kg. Latikat saadi peamiselt Väike Emajõest 16,6 kg ning Ahijärvest 15,3 kg.

Vähipüük toimus 2013. aastal üheksast Valgamaal asuvast veekogust. Kõige suuremad olid saagid Aheru järvel, Väike-Emajõel ning Nõuni ja Juusa järvel. Seejuures enamuses veekogudes oli alamõoduliste vähike osakaal mõõdulistest suurem. Nii püüti Valgamaal 2013. aastal kokku 1039 mõõdulist vähki ning alamõodulisi 1700 tk. Alamõõdulised vähid tuli lasta tagasi loodusesse. Parimates püügikohtades oli vähisaak järgmine: Aheru järv 301

möödulist ning 545 alamöödulist vähki, Väike-Emajõgi 268 möödulist ning 652 alamöödulist isendit, Nõuni järv 212 möödulist ning 104 alamöödulist vähki ja Juusa järv 117 möödulist ning 191 alamöödulist isendit.

5.9 Jäätmed

Seisuga 1.01.2014 oli Valgamaal 28 jäätmeluba omavat ja 9 jäätmekäitlejaks registreerunud ettevõtet. Viimasena Valgamaal korrastati Saru prügilat. Valga prügilat suleti 16.07.2009 ning edasi tegutseb prügilat kõrval Valga jäätmejaam. Jäätmejaama operaatoriks on alates 1.01.2014 Eesti Keskkonnateenused AS.

2013. aastal on jäätmeid Valgamaalt veetud Harjumaal asuvasse AS Tallinna Jäätmete Taaskasutuskeskusesse (endise nimega Tallinna Prügila AS) ning Torma ja Väätša prügilasse. Prügilasse ladestatud jäätmete eest laekus saastetasust Valgamaa omavalitsustele jäätmekäitluse arendamiseks 2013. aastal 1806 eurot (2011. aastal 40 832 € ja 2012. aastal 27 522 €). Saastetasu vähenemine eelmiste aastatega võrreldes on põhjustatud Eesti Energia AS Iru Elektri jaama jäätmeenergiaploki käivitamisega 2013 kevadel, kuna suur osa Valgamaal tekkivatest jäätmekogustest põletati.

Suurim jäätmekäitleja maakonnas oli Eesti Keskkonnateenused AS, kes kogus ja vedas 2013. aastal kokku 5413 tonni segaolmejäätmeid (2011. aastal 6961 tonni ja 2012. aastal 6720 t). Suurim ohtlike jäätmete koguja Valga maakonnas oli 2013. aastal aktsiaselts Epler & Lorenz, kes kogus ettevõtelt ja elanikkonnalt kokku 351 tonni (2011. aastal 350 t ja 2012. aastal 339 t) ohtlike jäätmeid. 2013. aasta andmed on hinnangulised, sest andmete töötlus pole veel lõppenud.

Kõikides Valgamaa omavalitsustes on korraldatud olmejäätmevedu. 2013. aastaks oli maakonnas moodustatud üks jäätmeveopiirkond ning teenusepakkujaks Eesti Keskkonnateenused AS kuni 31.12.2017.

5.10 Välisõhk

Seisuga 31.12.2013 omas Valgamaal välisõhu saasteluba 57 käitist, sh 10 keskkonnakompleksluba omavat käitist. Välisõhu saasteloga kehtestatakse käitajatele tema saasteallikatest välisõhku heidetavatele saasteainetele lubatud aastased ja hetkelised maksimaalsed heitkogused ning vajaduse korral ka seire teostamise nõuded, et hinnata tekkivate gaaside koostist, saasteainete heitkoguste suurust ja nende vastavust saasteloa sätetatud kontrollarvudele.

Keskkonnaamet väljastas 2013. aastal välisõhu saasteload Hummuli vallas Alamõisa külas asuva Puide talu viljakuivatile ja Otepää vallas Otepää külas asuva osaühingu EKSIIV katlamajale.

Tabel 5-7. Valgamaal asuvatest välisõhu saasteluba omavatest käitistest välisõhku heidetud saasteainete heitkogused kokku saasteainete kaupa

Saasteaine	Tonni aastas
süsinikdioksiid (CO ₂)	17 127,16
süsinikoksiid (CO)	649,19
tahkeid osakesed (PM-sum)	254,54
lämmastikdioksiid (NO ₂)	89,34
lenduvad orgaanilised saasteained (LOÜ)	119,00
vääveldioksiid (SO ₂)	67,22
raskmetallid (RM-sum)	0,21
ammoniaak (NH ₃)	189,41
metaan (CH ₄)	422,99

Allikas: keskkonnaamet.

Valgamaa käitiste poolt 2013. aastal välisõhku heidetud saasteainete heitkogused ei ületa keskkonnaministri määrusega nr 43 „Välisõhu saastatuse taseme piir- ja sihtväärtused, saasteainete sisalduse muud piirnormid ning nende saavutamise tähtajad“ kehtestatud saastatuse taseme piirväärtusi ning nende tegevusest tekitatud välisõhusaaste ei oma märkimisväärset keskkonnamõju.

Lähtudes keskkonnatasude seadusest on välisõhu saasteloa omanik kohustatud deklareerima ja maksma saasteainete heitmise eest välisõhku keskkonnatasu. 2013. aastal deklareerisid Valgamaa käitised välisõhu saastetasu kokku 87 203 eurot.

5.11 Keskkonnaameti looduskaitse tegevused Valgemaal 2013

Riigimaal teostati praktilisi looduskaitsetöid, mis tulenesid kaitsekorralduskavadest, liigikaitse- ja ohjamiskavadest ning osaliselt ka kaitse-eeskirjadest. Valgemaal asuvatest kaitsealadest on kehtiv kaitsekorralduskava Karula rahvuspargil (aastateks 2008–2018), Rubina looduskaitsealal (2012–2021), Soontaga looduskaitsealal (2006–2015), Koiva-Mustjõe maastikukaitsealal ja Koiva-Mustjõe luha hoiualal (2010–2018), Otepää looduspargil (2010–2013), Rutu maastikukaitsealal (2011–2020), Võrtsjärve hoiualal (2011–2020), Karula-Pikkjärve maastikukaitsealal (2013–2022), Tikste maastikukaitsealal (2013–2022). 2013. aastal kinnitati lisaks veel Kurematsi hoiuala, Kirbu soo hoiuala, Valli soo hoiuala ja Aheru järve hoiuala kaitsekorralduskavad. 2014. aasta alguses kinnitati kava Koorküla looduskaitsealale. Valmimas on kava Otepää looduspargile.

Valga maakonda loodi juurde kaks uut kaitseala. Helme valda Möldre külla moodustati Keisripalu looduskaitseala. Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas, ning tagada nende looduslik areng. Need elupaigatüübid on vanad loodumetsad (9010*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050). Pödrala valda Riidaja külla moodustati Riidaja looduskaitseala. Riidaja looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta loodusliku arengu kaudu elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need elupaigatüübid on vanad laialehised salumetsad (9020*) ja rohunditerikkad kuusikud (9050).

Suurematel kaitsealadel hooldati poollooduslike kooslusi poollooduslike koosluste hooldamise toetuse raames järgmiselt: Karula rahvuspargis Valga maakonda jäävatel PLK aladel 61 ha, Otepää looduspargis 92 ha, Koiva-Mustjõe maastikukaitsealal Valga maakonda jäävatel PLK aladel 682 ha. Samuti taastati 2013. a. Koiva-Mustjõe Est-Lat projekti raames puisniite ja puiskarjamaid 36 hektaril.

Eesti-Läti programmi projekt „Roheline koridor“ 2011. aasta lõpus käivitunud ja 2013. aasta detsembris lõppenud Eesti-Läti ühisprojekt „Eesti-Läti piiriülese kaitse korraldamise ühtlustamine“ (Green Corridor/Roheline koridor) keskendus Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti piiräärsete alade ühisele kaitse korraldamisele. 2013. aastal koguti andmeid Natura 2000 liblika- ja kiililiikide kohta. Koiva-Mustjõe maastikukaitsealal tehti kindlaks mitmed rabakiilide elupaigad. Uued leiukohad avastati järgmistel liikidel: suur-rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*), hännak-rabakiil (*Leucorrhinia caudalis*), valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*). Kohati ka mustlaik-apollot (*Parnassius mnemosyne*). Projekti raames korraldati lisaks ühisseminare, talguid, anti välja teabematerjale.

Liigikaitse liigikaitsetöena taastati Eesti-Läti programmi projekti „Roheline koridor“ raames eremiitpõrnika elupaik Vaitka puisniidul. Tööde käigus lõigati võsa eksperdi poolt määratud haudepuude ümbert. 2013. aastal telliti tööd ekspertide poolt soovitatud puiskarjamaade taastamiseks.

I kaitsekategooria liikidest leiti Valgamaalt väike-konnakotka uus pesa ja 2 isast väike-konnakotkast Sangaste ja Puka vallas varustati telemetristeks uuringuteks GPS-saatjatega.

Projekteerimistingimusi kooskõlastati Valga maakonnas 8 tk, parkide hooldamisi 8 tk, maade jagamisi 5 tk, raie veekaitsevööndis 2 tk, ehitusloa kooskõlastusi 5 tk, väikeehitiste kooskõlastusi 9 tk, maareformiga seonduvad seisukohad 4 tk, raadamisi 2 tk, ürituste kooskõlastused 7 tk, kruusa kaevamisi omaks tarbeks 2 tk, liikumisluba 1 tk, ehituskeeluvööndi vähendamine 1 tk. Lisaks tegeleti maade omandamisega kaitsealadel 1 kinnistu Otepää looduspargis.

Keskkonnaharidus

Keskkonnahariduse vallas on keskkonnaameti roll õpetada meid ümbritsevat keskkonda tundma ja hoidma. Ameti teavitust on suunatud laiale sihtrühmale: keskkonnahariduslikud õppekava toetavad õppeprogrammid lasteasjadele ja koolidele; koolitused ja infopäevad erinevatele sihtrühmadele (omavalitsuste ametnikud, kaitsealade maaomanikud, õpetajad jt); üldsusele suunatud teemapäevad, kampaniad ja õppekäigud. Lisaks koostatakse keskkonnavalitsuse teavitust, ekspertsioone, infotahvleid. Keskkonnaametis töötab 19 keskkonnahariduse spetsialisti, neist kahe tegutsemispiirkond hõlmab ka Valgamaad. Suure panuse keskkonnateadlikkuse edendamisse maakonnas annavad ka maahoolduse spetsialist, looduskaitse bioloogid ja teised regioonis tegutsevad spetsialistid.

Valga maakonna keskkonnahariduslik tegevus tugineb Otepää looduspargi ja Karula rahvuspargi keskusel. Mõlemas keskusel saab tutvuda kohaliku loodust ja kultuuripärandit tutvustava püsinäitusega, vaadata kaitseala tutvustavat multimeediaprogrammi, tutvuda teabematerjalidega. Olemas on õppevahendid keskkonnavalitsuseks õppeprogrammideks. Keskuste ruume kasutatakse keskkonna- ja kultuuripärandi alasteks tegevusteks.

Euroopa Liidu Regionaalarengu Fondi meede „Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine“

2013. aastal valmis etnograafiline püsinäitus Karula rahvuspargi keskuse aidas ning Otepää kõrgustiku maastikke ja loodusparki tutvustav püsinäitus Otepää looduskeskuses. Näitused valmisid Euroopa Regionaalarengu Fondi meetme „Keskkonnahariduse infrastruktuuri arendamine“ projekti „Keskkonnaameti looduskeskuste võrgustiku arendamine“ raames.

Karula aida püsinäitus tutvustab Karula kihelkonna eluolu 20. sajandi esimesel poolel. Kajastatavad teemad on toiduainete varumine ja säilitamine, käsitöö, põllumajandus. Ekspositsiooni ülesehitus annab võimaluse töövõtteid ise proovida. Näiteks saab käsikiviga jahu jahvatada, uhmis otra tanguks tampida, villa kraasida, vokiga lõnga kedrata, kaaluda iseennast jne. Ekspositsiooni valmistas MTÜ Vanaajamaja ning selle maksumus oli 11 538,06 eurot. Näitus avati 10. mail 2013. aastal.

Otepää kõrgustiku maastikke ja loodusparki tutvustav püsinäituse eesmärgiks on äratada Otepää külastajas huvi Otepää kõrgustiku ja selle iseloomulikumas osas paikneva Eesti suurima maastikukaitseala, Otepää looduspargi vastu. Näitusel leiab vastused küsimustele Otepää kõrgustiku kujunemise, piirkonna looduse ja kohapärimuse kohta. Ekspositsioon ise on kujundatud justkui Otepää maastik, millele annab lisavarjundi Otepää kui talispordikeskusest inspireeritud graafika. Näituse valmistas KAOS Arhitektid OÜ ning selle maksumus oli 109 840,80 eurot. Püsinäitus avati 26. septembril 2013. aastal.

Õppeprogrammid, üritused, teavikud jm tegevused

2013. aastal viis keskkonnaamet Valgamaal läbi:

- 59 õppeprogrammi, millest võttis osa 1306 lasteaialast/õpilast;
- 10 üldsusele suunatud üritust (loodusõhtud Otepää looduskeskuses, matkapäevad Teringi maastikukaitsealal ja Sangaste metsapargis, õpperetked, talgud Koiva-Mustjõe maastikukaitsealal jm), millest võttis osa 315 inimest;
- 8 erinevatele sihtrühmadele suunatud üritust (info- ning õppepäevad õpetajatele, maaomanikele ja omavalitsuste ametnikele, keskkonnahariduse ümarlauad jm), millest võttis osa 234 inimest;
- 6 õpilastele suunatud üritust (laagrid, loodushariduspäev, viktoriin jm), osalejaid kokku 252;
- praktika kolmele keskkonnakaitse eriala õpilasele Räpina aianduskoolist ja ühele üliõpilasele Eesti maaülikoolist;
- ühe põhikooli astme keskkonnateadlikkuse alase uurimistöö juhendamise.

Teabematerjalidest valmisid 2013. aastal

- Karula rahvuspargi infoleht Tarupettäi 4 numbrit koostöös MTÜ Karula Hoiu Ühinguga;
- infovoldik projekti „Roheline koridor“ uuringute tulemuste kohta;
- Karula rahvuspargi loodust ja kultuuripärandit tutvustavad infostendid.

Teabematerjalidega on võimalik tutvuda ka keskkonnaameti kodulehel www.keskkonnaamet.ee.

Keskkonnaameti õppeprogrammide, ürituste läbiviimist ja teavikute koostamist toetas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus keskkonnateadlikkuse programmi ja Euroopa Regionaalarengu Fond Eesti-Läti programmi vahendusel.

5.12 SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse Valgamaa esindus

Adress Vabaduse 26, 68203 Valga

Koduleht www.kik.ee

2013. aastal töötas KIK Valgamaa esinduses üks töötaja – projektispetsialist Terje Puudersell.

Rahastatud taotlusi oli 29, arvult kõige rohkem oli keskkonnateadlikkuse programmi projekte – 18. Järgnes looduskaitse programmi 8 projektiga. 3 projekti oli jäätmekäitluse programmis. Rahastatud taotluste kogusumma oli 340 613,04 eurot.

2013. aastal lõppesid mõned suured varasemate aastate atmosfääriõhu programmi projektid – Pühajärve puhkekodu ja Tõrva gümnaasiumi katlamajade ehitused.

Toimus üks jäätmeprogrammi-teemaline infopäev, mis oli korraldatud kolme maakonna – Põlva, Valga, Võru – ühistöös.

5.13 MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu keskkonnaosakond

Aadress Kesk 12, 68203 Valga

Juhataja Riho Karu

Alates 1. jaanuarist 2011 on SA Valga Piirkonna Keskkonnakeskuse tegevus ja töötajad üle viidud MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu struktuuris moodustatud keskkonnaosakonda, kus ka 2013. aastal jätkus keskkonnaalane tegevus. Sihtasutus Valga Piirkonna Keskkonnakeskus on likvideerimisel.

Eesmärk:

Keskkonnaosakonna eesmärgiks on kohalike omavalitsuste keskkonnaga seonduvate õiguste ja kohustuste teostamine, keskkonnaprobleemide lahendamine, keskkonnaprojektide koostamine ja juhtimine ning keskkonna säästmisele ja keskkonnainfrastruktuuri arendamisele suunatud tegevuse korraldamine ning keskkonnaalase koostöö arendamine.

Tegevusvaldkonnad:

- keskkonna säästmisele ja keskkonnainfrastruktuuri arendamisele suunatud teenuste pakkumine;
- ürituste ja koolituste korraldamine ning nendega seotud teenuste osutamine;
- majandustegevuse arendamine, mis on suunatud eesmärkide täitmiseks;
- vajaliku materiaaltehnilise baasi ja infrastruktuuri loomine.
- rahataotlusprojektide koostamine, elluviimine, projektide juhtimine, järelevalve, aruandlus;
- keskkonnaalane nõustamine;
- keskkonnaalase dokumentatsiooni koostamine ja vormistamine;
- keskkonnaalaste tegevuste koordineerimine;
- planeeringu ja keskkonnamõtjude hindamise protsessides osalemine;
- esindamine keskkonnaalastes küsimustes;
- keskkonnajärelevalve toimingud omavalitsuste haldusterritooriumitel.

2013. aasta tegevused Valgamaal projektide valdkonnas

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse keskkonnaprogrammi on aidatud Valgamaa kohalikel omavalitsustel esitada mitmeid projekte. Enamuses hõlmavad aitamised otseselt nõustamistegevust. Valgamaa Omavalitsuste Liidu poolt on esitatud ühisprojektina ohtlike jäätmete käitlemisega seonduv summas 43 503,00 eurot.

Võrreldes eelmiste aastatega on ise esitatavate projektide osakaal väiksem, kuna põhirõhk hakkab edaspidi olema suunatud vaid kogu maakonda hõlmavatele ühisprojektidele. Ühe kohaliku omavalitsuse põhises projektis piirduakse edaspidi konsulteerimisega ja nõustamisega.

Keskkonnaosakonna muud valdkondlikud tegevused 2013. aastal:

- Korraldatud jäätmeveoga seotud järelevalve menetluste läbiviimine kohalikes omavalitsustes.
- Järelevalvealane koostöö keskkonnainspeksiooniga.
- Valdonnaalane koostöö keskkonnaametiga.
- Rahastatud ühisprojektide juhtimine, hangete läbiviimine, järelevalve ja aruandlus.
- Omavalitsuste nõustamine, planeeringuprotsessides osalemine, keskkonnaalaste dokumentide vormistamine, statistilised aruanded, strateegiliste arengusuundade väljatöötamine, keskkonnamõtju hindamise protsessid.
- Vooluveekogude projekti rakendamises osalemine (keskkonnaministeerium).
- Vee- ja kanalisatsioonisüsteemide rekonstrueerimise Ühtekuuluvusfondi projektide rakendamises osalemine Valgas, Otepääl ja Tõrvas.
- Järelevalve pinnaveekogude kasutusel, üldine heakord.
- Valgamaa omavalitsuste ühise jäätmekava aastateks 2011–2016 rakendamine.
- Korraldatud jäätmeveo uue perioodi rakendamine.
- Valgamaa jäätmejaamade võrgustiku operaatorite hangete ettevalmistamine.
- Otepää jäätmejaama rajamine ja avamine.
- Kahe praktikandi ning ühe tudengi lõputööde juhendamine keskkonnavaldkonnaga seonduvalt.

5.14 Keskkonnainspeksiooni Valgamaa büroo

Aadress Kesk 12, 68203, Valga
Bürojuhataja Tanel Tiirats

Keskkonnainspeksioon on keskkonnaministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mille põhiülesanne on looduskeskkonna ja loodusvarade kasutamise ning kaitse alase järelevalve korraldamine ja teostamine.

Inspeksioon on struktuuriüksuste kaudu esindatud büroodena kõigis maakondades, sealhulgas Valgamaal.

2013. aastal töötas Valgamaa büroos kuus keskkonnajärelevalvega tegelevat inspektorit (bürojuhataja, kaks keskkonnakaitse vaneminspektorit ja kolm inspektorit), kes ühtlasi menetlesid oma tööpiirkonnas toime pandud ja avastatud keskkonnavalaseid õigusrikkumisi.

Sisuline töö on inspeksioonis jaotatud kolme valdkonna vahel, milleks on keskkonnakaitse, looduskaitse ja kalakaitse.

Järelevalve suunad ja korraldus

Kalanduse järelevalve hulka kuulub nii harrastusliku kalapüügi kontrollimine kui ka kutselise kalapüügiga püütud kala realiseerimise kontrollimine.

Looduskaitse suuna järelevalve hulka kuulub looduskaitsealade kaitse-eeskirjade nõuete täitmise kontroll, metsanduse, jahinduse, loomakaitse ja muu looduskaitse seadusest tulenevate nõuete täitmise kontrollimine.

Keskkonnakaitse järelevalve hõlmab kontrolli jäätmete ja nende käitlemise üle, ettevõtetele väljastatud keskkonnalubades sisalduvate nõuete täitmise üle, samuti muu eluta loodusega seotud valdkondade, nagu kaevandamine, kemikaalide käitlemine, mootorikütuste ja vanaõlide käitlemine jne nõuete täitmise kontrollimist.

Järelevalve toimub suures osas aastase tööplaani järgi, mille koostamisel on inspeksioon arvesse võtnud varasemaid järelevalve tulemusi ning võimalikke riske. Lisaks plaanitule kontrollivad inspektorid keskkonnainspeksioonile laekuvaid kaebusi ja teateid.

Tööplaani järgseid objekte kontrolliti 2013. aastal kokku 244 korral ning plaanivälise järelevalve käigus lisaks 183 objekti. Keskkonnainspeksiooni infotelefonile 1313 laekus mullu Valgamaa kohta 179 teadet ja kaebust.

Valgamaa büroo inspektorid teevad jätkuvalt koostööd Valga politsei jaoskonna, Lõuna Ringkonnaprokuratuuri, Kaitseliidu Valgamaa maleva, Lõuna päästkeskuse Valgamaa päästepiirkonna, maksu- ja tolliameti, keskkonnameti Põlva-Valga-Võru regiooni ning MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liidu keskkonnanosakonnaga.

Järelevalve tulemused

2013. aastal avastasid Valgamaa büroo inspektorid 129 keskkonnavalast õigusrikkumist, sellest enim ehk 48 korral jäätmekäitlusnõuete eiramisi. Enamus menetlusi alustati isikute suhtes, kes ladestasid jäätmed loodusesse või olid jäätmetest vabanemise eesmärgil otsustanud need põletada või matta. Isikuid karistati 19 korral kokku 1580 euroga.

Kalapüüginõuete rikkumisi tuvastati 36 korral. Lisaks eemaldati veekogudest 40 tähistamata ja märgistamata selgusetu kuuluvusega püügile seatud kalapüügivahendit (nakkevõrgud, mõrrad, unnad, vähinatad ja -mõrrad ning põhjaõngejadad). 31 kalapüügiseaduse rikkujale määrati kokku 1232 eurot trahvi. Viie menetlusega kaasnes keskkonnale tekitatud kahju kogusummas 364 eurot.

Metsaõigusnormide rikkumisi fikseeriti 7. Väärteomenetluse korras määrati ühele isikule rahatrahv 40 eurot.

Jahipidamisnõuete rikkumisi avastati 6 korral. Seitsmele isikule määrati rahatrahve kokku 2020 euro eest.

Looduskaitsealadel avastati 17 kaitstavate loodusobjektide nõuete rikkumist ning seitsmele isikule määrati rahatrahve 1060 euro eest.

Lisaks alustati üks haldusmenetlus omavalitselt Valgamaa avaliku veekogu kaldale ehituskeeluvööndisse rajatud ehitistega. Vastutavale isikule koostati ettekirjutus, millega kohustatakse omavalitselised ehitised määratud tähtjaks likvideerima.

Veeseaduse rikkumisi tuvastati 10 korral, millest viiel juhul karistati isikuid kokku 600 euro eest. Enamik karistustest määrati põllumajanduses loomapidamisel veekaitse nõuete eiramise ning vee erikasutusloata tegevuse eest.

Välisõhu kaitse seaduse nõuete eiramisi avastati kolmel korral, millest ühele isikule määrati välisõhu saasteloa nõuete eiramise eest 60-eurone trahvi.

Kahel juhul eirasid isikud keskkonnakaitseinspektori seaduslikku korraldust. Kahele isikule määrati karistuseks kokku 220 eurot trahvi.

2013. aastal karistati rahatrahviga füüsilisi ja juriidilisi isikuid kokku 6812 euroga ning keskkonnale tekitati erinevate süütegudega kahju 364 eurot.

Tabel 5-8. Keskkonnavalased kaebused Valgamaal 2013. aastal

Valdkond	Kaebuste arv
Heakorra- ja kaevetööd	2
Jahiseaduse nõuded	7
Jäätmekäitlusnõuded	33
Kaitstava loodusobjekti kaitse	8
Kalapüük	65
Maapõuekaitse	6
Metsaõigusnormid	16
Muu	16
Veekaitse	15
Välisõhu ja osoonikihi kaitse	11
Kokku	179

Allikas: keskkonnainspeksiooni Valgamaa büroo.

Joonis 5-9. Keskkonnavalased kaebused Valgamaal omavalitsusüksuste lõikes 2012–2013

Linn/vald	Kaebuste arv 2012	Kaebuste arv 2013
Helme vald	18	13
Hummuli vald	10	5
Karula vald	11	12
Otepää vald	36	41
Palupera vald	10	9
Puka vald	7	19
Pödrala vald	22	15
Sangaste vald	11	7
Taheva vald	17	8
Tõlliste vald	16	11
Tõrva linn	2	12
Valga linn	19	24
Õru vald	3	3
Kokku	182	179

Allikas: keskkonnainspeksiooni Valgamaa büroo.

Joonis 5-10. Keskkonnaalased kaebused Valgamaal 2013 (kaebuste arv)

Allikas: keskkonnainspeksiooni Valgamaa büroo.

6. Haridus ja noorsootöö

6.1 Koolivõrk ja õpilased

2013/2014. õppeaastal on maakonnas kokku 23 kooli, nendest munitsipaalkoole 20, riigikoole 2 ja erakoole 1. Munitsipaalkoolidest on gümnaasiume/keskkoole 7 (nendest 1 kaugõppegümnaasium) ja põhikoole 13. Riigikoolidest on maakonnas Valga Jaanikese kool ja Valgamaa kutseõppekeskus. Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaal on erakool.

Maakonna koolides õpib kokku 3700 õpilast. Võrreldes 2012/2013. õppeaastaga on õpilaste arv vähenenud 124 õpilase võrra. Arvestada tuleb, et Valgamaa kutseõppekeskus loeb oma õpilaste hulka ka need üldhariduskoolide õpilased, kellele korraldatakse kutseõpet põhikoolides või gümnaasiumides. Seega on mõned õpilased arvestatud topelt. Munitsipaalkoolides õpib 3169 õpilast, sealhulgas kaugõppes 60. Õpilaste arv munitsipaalkoolides on võrreldes 2012/2013. õppeaastaga vähenenud 112 õpilase võrra. Õpilaste arvu vähenemine lähiaastatel jätkub.

1. klassis asus 2013/2014. õppeaastal õppima 313 õpilast, nendest 310 õpilast munitsipaalkoolides. Munitsipaalkoolidesse astunud esimeste klasside õpilaste arv oli 20 õpilase võrra suurem kui aasta varem. Võrreldes rahvastikuregistri registreeritud 2006. aasta sündidega on 1. klassis kooliteed alustanud õpilaste arv aga 6 lapse võrra suurem.

Võrreldes viimast kolme õppeaastat, võib tõdeda, et ca 60% õpilastest õpib linnakoolides (Tõrva ja Valga linna koolid, sh kaugõppegümnaasium) ja 40% maakoolides. Maakonna munitsipaalkoolidest õpib 2013/2014. õppeaasta alguse seisuga linnakoolides (koos kaugõppega) 1902 õpilast ehk 60% ja maakoolides 1294 õpilast ehk 40%. Võrreldes 2012/2013. õppeaastaga on nii linnakoolide kui ka maakoolide õpilaste arv langenud 0,3%.

Tabel 6-1. Koolid 2013/2014. õppeaastal

Kooli pidaja (omavalitsus/riik/era)	Kool
Helme vald	Ala põhikool
	Ritsu lasteaed-alkool
Hummuli vald	Hummuli põhikool
Karula vald	Lüllemäe põhikool
Otepää vald	Otepää gümnaasium
	Pühajärve põhikool
Palupera vald	Palupera põhikool
Puka vald	Puka keskkool
	Aakre lasteaed-alkool
Põdrala vald	Riidaja põhikool
	Pikasilla kool
Sangaste vald	Keeni põhikool
Taheva vald	Hargla kool
Tõlliste vald	Tsirguliina keskkool
Tõrva linn	Tõrva gümnaasium
Valga linn	Valga gümnaasium
	Valga Vene gümnaasium
	Valga kaugõppegümnaasium
	Valga põhikool
Õru vald	Õru lasteaed-alkool
Riigikool	Valgamaa kutseõppekeskus
Riigikool	Valga Jaanikese kool
Erakool	Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaal

6.1.1 Õpilased ja koolide lõpetamine

Tabel 6-2. Õpilaste arv 2009/2010.–2013/2014. õppeaastal

Kool	Õpilaste arv viimasel viiel aastal				
	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Ala põhikool	65	52	50	47	48
Ritsu lasteaed-alkkool	31	39	34	27	29
Hummuli põhikool	88	82	71	71	70
Lüllemäe põhikool	43	43	57	68	68
Otepää gümnaasium	472	446	440	410	387
Pühajärve põhikool	102	88	90	93	91
Palupera põhikool	80	71	77	82	77
Puka keskkool	156	139	123	112	108
Aakre lasteaed-alkkool	21	23	25	22	21
Riidaja põhikool	51	43	40	37	37
Pikasilla kool	22	23	19	13	10
Keeni põhikool	137	132	124	112	110
Hargla kool	80	73	53	50	52
Tsirguliina keskkool	198	175	151	141	144
Tõrva gümnaasium	525	483	497	466	446
Valga gümnaasium	732	665	620	156	159
Valga Vene gümnaasium	450	444	414	407	391
Valga kaugõppegümnaasium	128	99	95	95	60
Valga põhikool	370	386	402	854	846
Õru lasteaed-alkkool	15	16	21	18	15
Valgamaa kutseõppekeskus	587	565	468	464	415
Helme sanatoorne internaatkool	35	31	34	-	-
Valga Jaanikese kool	80	80	79	80	68
Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaal	56	54	51	53	48
Kokku	4524	4252	4035	3878	3700

Tabel 6-3. Gümnaasiumi/keskkooli lõpetamine 2013. aastal

Kool	Õpilasi nimekirjas	Lõpetas kooli lõputunnistusega	sh kuldmedaliga	sh hõbemedaliga
Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaal	17	17	-	1
Otepää gümnaasium	41	40	-	1
Puka keskkool	4	4	-	-
Tsirguliina keskkool	8	8	-	1
Tõrva gümnaasium	39	39	1	4
Valga gümnaasium	41	41	1	1
Valga kaugõppegümnaasium	20	13	-	-
Valga Vene gümnaasium	26	25	1	1
Kokku	196	187	3	9

Kuldmedaliga lõpetanud

Elina Maran	Valga gümnaasium
Erika Akmentin	Tõrva gümnaasium
Tamara Hlevno	Valga Vene gümnaasium

Hõbemedaliga lõpetanud

Peeter Tarvis	Audentese spordigümnaasiumi Otepää filiaal
Eva-Maria Oja	Otepää gümnaasium
Siim Sirel	Tsirguliina keskkool

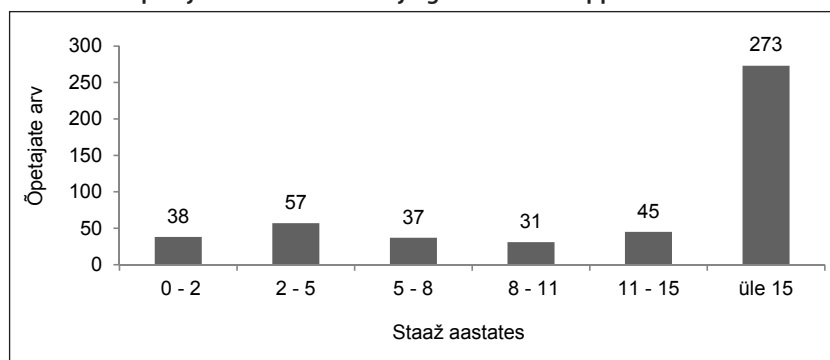
Argo Neumann	Tõrva gümnaasium
Gerol Kallo	Tõrva gümnaasium
Djanno Tipka	Tõrva gümnaasium
Kertu Hernits	Tõrva gümnaasium
Liina Abolin	Valga gümnaasium
Jekaterina Troitskaja	Valga Vene gümnaasium

Tabel 6-4. Põhikooli lõpetamine 2013. aastal

Kool	Õpilasi nimekirjas	Neist lõpetas lõputunnistusega	sh kiitusega
Ala põhikool	4	3	1
Hargla kool	2	2	-
Hummuli põhikool	7	7	-
Keeni põhikool	13	13	-
Lüllemäe põhikool	6	6	-
Otepää gümnaasium	42	41	4
Palupera põhikool	12	12	1
Puka keskkool	13	12	1
Pühajärve põhikool	10	10	-
Riidaja põhikool	5	5	-
Tsirguliina keskkool	6	6	-
Tõrva gümnaasium	42	40	3
Valga kaugõppegümnaasium	11	2	-
Valga põhikool	87	86	8
Valga Vene gümnaasium	28	28	1
Valga Jaanikese kool	6	6	-
Kokku	294	279	19

6.1.2 Õpetajad

2013/2014. õppeaastal töötab maakonna koolides kokku 481 pedagoogi. Siia on arvestatud lisaks aineõpetajatele ka koolide juhtkond. Lisaks töötavad koolides mitmed teised erialaspetsialistid – huvijuhid, infojuhid, logopeedid, psühholoogid, sotsiaalpedagoogid ja eripedagoogid. Võrreldes eelmise õppeaastaga on õpetajate arv vähenenud 20 võrra.

Joonis 6-5. Õpetajate struktuur staaži järgi 2013/2014. õppeaastal

Valgamaa aasta õpetaja 2013 kandidaadid

Reet Karbik – Valga Vene gümnaasium, eesti keele ja bioloogia õpetaja

Kai Jääger – Keeni põhikool, tööõpetuse õpetaja

Tiina Kukk – Keeni põhikool, klassiõpetaja

Siiri Anier – Öru lasteaed-algkool, klassiõpetaja

Lembi Oja – Pühajärve põhikool, inglise keele õpetaja

Katrin Rannu – Hummuli põhikool, klassiõpetaja

Kati Tamm – lasteaed Buratino, muusikaõpetaja

Evelyn Tamm – Ala põhikool, loodusainete õpetaja

Krista Sunts – Pühajärve põhikool, logopeed ja eripedagoog

Ilme Hõbemägi – Aakre lasteaed-algkool, direktor

Svetlana Oper – Tsirguliina keskkool, inglise keele õpetaja

Õie Nõmmik – Tsirguliina keskkool, matemaatika õpetaja

Reet Laanoja – Valga põhikool, muusikaõpetaja – Valgamaa aasta õpetaja 2013

Reet Hallaste – Valga põhikool, klassiõpetaja

Tiivi Rüütel – Valga põhikool, loodusainete õpetaja

Priit Lomp – Valgamaa kutseõppekeskus, arvutiõpetaja ja haridustehnoloog

Margot Keres – Otepää gümnaasium, õppealajuhataja

6.2 Koolieelsed lasteasutused

Tabel 6-6. Lasteaiad 2013/2014. õppeaastal

Omavalitsus	Lasteaed	Lapsi	Rühmi	Pedagooge	Pedagoogide keskmine tööstaaž
Helme vald	Ritsu lasteaed-algkool	46	3	7	20
	Ala põhikooli lasteaed	17	1	2	17
Hummuli vald	Lasteaed Sipsik	19	1	4	20
Karula vald	Lüllemäe põhikooli lasteaed	33	2	6	18
Otepää vald	Otepää lasteaed	172	9	23	48
	Pühajärve põhikooli lasteaed	29	2	4	10
Palupera vald	MTÜ Hellenurme Mõis lasteaed	21	1	2	31
Puka vald	Aakre lasteaed-algkool	20	1	4	26
	Puka lasteaed	36	2	6	25
Põdrala vald	Riidaja põhikooli lasteaed	20	1	2	5
Sangaste vald	Keeni põhikooli ettevalmistusrühm	6	1	3	30
	Sangaste lasteaed	33	2	6	25
Taheva vald	Hargla kooli lasteaed	15	1	3	15
Tõlliste vald	Sooru lasteaed	17	2	4	15
	Tsirguliina lasteaed Önnelind	36	2	5	20
Tõrva linn	Lasteaed Mõmmik	112	6	14	31
	Lasteaed Tõrvalill	56	3	8	29
Valga linn	Lasteaed Buratino	171	9	20	27
	Lasteaed Kaseke	115	6	16	20
	Lasteaed Pääsuke	132	8	19	29
	Lasteaed Walko	163	9	21	14
Öru vald	Öru lasteaed-algkool	20	1	2	36
	Kokku	1289	73	181	23,2

Tabel 6-7. Koolieelsed lasteasutused 2009–2013

Aasta	Laste arv	Rühmade arv	Pedagoogide arv
2009	1302	75	188
2010	1345	75	193
2011	1362	75	192
2012	1310	72	178
2013	1289	73	181

6.3 Valgamaa kutseõppekeskus

Aadress Loode 3, 68206 Valga

Kooli veebilehekülje aadress: <http://www.vkok.ee>

Pidaja: haridus- ja teadusministeerium

Õpilaste arv: 411 (seisuga 15.09.2013)

Personali arv: 66 ametikohta (seisuga 1.09.2013)

Pedagoogilise personali arv: 27,4 ametikohta (seisuga 1.09.2013)

Õppetöö toimub eesti, läti ja inglise keeles kaheksas õppekavarühmas (kaubandus; logistika; puitmaterjalide töötlus; ehitus; tekstiili- ja nahatöötlus; transporditehnika; tervishoid ja sotsiaalteenused; turismi-, toitlustus- ja majutusteenindus).

Seisuga 15.09.2013 õppis Valgamaa kutseõppekeskuses kutsekeskharidusõppes 365, põhihariduse nõudeta kutseõppes 24, kutseõppes keskhariduse baasil 22 õpilast, kutseõppes gümnaasiumis (Tsirguliina keskkool) 26 õpilast ja kutseõppes põhikoolis (Valga Jaanikese kool) 2 õpilast.

Alates septembrist 2012 on kool avatud rahvusvahelisele kutseõppele. Seisuga 15.09.2013 õppis kooli läti keelses õppes 27 õpilast ehituspuusepa õppekaval ning ingliskeelses õppes 22 õpilast veokorraldaja õppekaval.

Koostöö üldeesmärk on ühiskasutada kaksiklinna Valga-Valka infrastruktuuri ja pakkuda Valga ja Valka õpilastele rahvusvahelise koostöö võimalust oma kodukohas. Projekt toetab kahe linna ühtse tervikuna toimimist.

Kutseõppe korraldamine Eesti-Läti koostööna avardab võimalusi kasutada kahe riigi asjatundjate kompetentsi kutsehariduse edendamisel.

Vabariiklikel ja rahvusvahelistel kutsevõistlustel osales 10 õpilast 6 erialalt, neist autotehnikud saavutasid I ja II koha, logistikud II koha. Riikliku kutseeksami sooritasid 65% lõpetajatest. Valgamaa kutseõppekeskuse lõpetas 2013 aastal 120 õpilast.

Tabel 6-8. Valgamaa kutseõppekeskuse lõpetajad 2013. aastal erialade kaupa

Eriala	Lõpetajate arv
Kutsekeskharidusõpe	
Autotehnik	22
Kokk	14
Logistik klienditeenindaja	13
Rätsep	3
Müüja	2
Tisler	5
Kutseõpe	
Suurköögikokk	11
Abikokk	4
Palkmaja ehitaja	11
Müüja	1
Hooldustöötaja	18
Tisler	5
Autoplekksepp	3
Müüja Tsirguliina keskkoolis	8

Allikas: Valgamaa kutseõppekeskus.

Täiendusõppes õppis 2013. aasta jooksul 814 õppurit (lõpetas 741), mis on 194 õppurit vähem, kui eelneval aastal. Õppimist rahastati järgmiselt: HTM 98 õppijat, tööandja 127 õppijat, Eesti Töötukassa 86 õppijat, 245 õppijate koolitust rahastati muudest projektidest ja 257 õppijat maksid ise. Täienduskoolituste maht oli 185 tuhat eurot (ca 29 tuhat eurot vähem, kui eelneval 2012. aastal).

Suurimad projektid olid 2013. aastal järgmised:

Leonardo da Vinci, projekt „Practice Makes Perfect“, mille käigus sooritasid 23 õpilast praktika Euroopas. Projekti partnerid olid Bräcke Kommuun (Rootsi), ESMOVIA (Sistema Practices s.l.) (Hispaania), CARL-SEVERING-BERUFSKOLLEG für Metall- und Elektrotechnik der Stadt Bielefeld (Saksamaa), IES Las Indias (Hispaania), Paragon Limited (Malta), Bulgaria Gateway Ltd (Bulgaaria).

EstLatRus CBC programmi projekt LogOnTrain (Logistics and Overland Transport Network for Training „Blue Collars“ – Logistika ja maismaatranspordi spetsialistide väljaõppe võrgustik). Projektipartnerid olid Valgamaa Arenguagentuur, Riia Riiklik Tehnikum, Läti Transpordi Arengu ja Väljaõppe Assotsiatsioon, Peterburi Raudteetranspordi Ülikool, MTÜ Loode-Venemaa Logistika Arengu ja Teabe Keskus ILOT ja Peterburi Riiklik Telekommunikatsiooni Ülikool.

Valgamaa kutseõppekeskus oli partner ka meetme „Õppijakeskse ja uuendusmeelse kutsehariduse arendamine ning elukestva õppe võimaluste laiendamine“ projektis „Täiskasvanud elanikkonna karjääri- ja õpinõustamine Liivimaa kutseõppeasutuste baasil“, mille käigus koolitati Valgamaal 48-tunnisel karjääriõppe kursusel 56 täiskasvanud inimest ja nõustati nii grupiti kui ka individuaalselt 560 inimest. Projekti juhtis Olustvere teenindus- ja maamajanduskool, partnerid olid peale Valgamaa kutseõppekeskuse veel Röpina aianduskooli, Võrumaa kutsehariduskeskuse, Viljandi ühendatud kutsekeskkooli täiskasvanute koolitused.

6.4 Noorsootöö

6.4.1 Valgamaa noorteühendused ja -organisatsioonid

MTÜ VALGAMAA NOORSOOTÖÖKESKUS TANKLA

Postiaadress Võru 67, Valga

Merike Soomets – juhatuse liige 2012– 2014

Ülla Tamm – juhatuse liige 2012–2014

Kaija Kõiv – juhatuse liige 2012–2014

Valgamaa noorsootöökeskus Tankla on 27. aprillil 2010. aastal Taageperas Valgamaal maakonna aktiivsete noorsootöö eestvedajate poolt loodud ühendus. Tankla eesmärgiks on läbi noorsootöökeskuse arendada ja toetada maakonna noorsootöövõrgustiku erinevaid osapooli ja nende tegevusi, tagamaks maakonna noorte ja noorsootöötajate huvide esindatus kõigis Valgamaa kolmeteistkümnes vallas-linnas ja maakonnas tervikuna.

Tankla suurimateks koostööpartneriteks on MTÜ Valgamaa Partnerluskogu ja Valga maavalitsus. Hetkel on Tanklal 35 liiget, kellest 9 on organisatsiooni asutajaliikmed.

2013. aastal tunnustati Tankla asutajaliiget ja mentorit Marek Mekki haridus- ja teadusministeeriumi poolt noortevaldkonna enim silma paistnud koolitajana ning Valga maakonnas Valgamaa noortesõbra tiitliga. Tankla TV projektijuhti Timo Arbeiterit tunnustati Valgamaa maanoore 2013 tiitliga.

2013. aasta oli Tankla jaoks mitmes mõttes väga hea ja üllatusterohke aasta

Koostöös Valgamaa noorte nõustamiskeskusega korraldati meediaseminar, mille eesmärgiks oli kokku tuua maakonna meediahuvilised noored. Seminaridel saadi nii teoreetilisi kui ka praktilisi teadmisi ajakirjanduse ja televisiooni valdkonnast.

Noortelehe toimetuse liikmed osalesid Tartus toimival teadus- ja infomessil „Intellektika“, kus kahe päeva jooksul tutvustati Valgamaad kui põnevat kohta elamiseks ja õppimiseks ning reklaamiti Tanklat kui noorte vaba aja sisustajat.

Noortelehe toimetusse lisandus uusi noori reportereid ning vahetusid pea- ja tegevtoimetaja. Küllastati Valgamaa koole, kus räägiti ajalehe tegemise alustaladest, ametitest ning kutsuti noori liituma.

Korraldati vabatahtlike noorte tänapäevade „Eakad hoos, parimad koos“, kus tänati ja tunnustati maakonna vabatahtlike noori vanuses 13–26 eluaastas.

Korraldati Valgamaa noorsootöö arengustrateegia 2009–2020 seirekoosolek.

Noorteleht Tankla andis välja 4 lehenumbrit tiraažiga 3500.

Tankla TV valmistas aastal 2013 30 saadet, mis kajastavad maakonna noorte elu ja üritusi. Tegemist on Valgamaa elu kajastava televisiooniga. Projektiidee järgi on Valgamaa jagatud kolmeks suuremaks piirkonnaks: Tõrva, Valga ja Otepää. Piirkondadel on võimalus panustada oma materjaliga, et vastavalt vajadusele anda välja Tankla TV saateid maakonnas toimuvatest põnevatest ettevõtmistest, mis on seotud noortega.

Tankla haldab ja toimetab maakondliku noorteportaali tankla.net, aastal 2013 oli portaalil u 45 000 külastajat.

Aastal 2013 jäädvustas Tankla esmakordselt oma kolme aasta tegemised kaante vahele, valmis Tankla 59-leheküljeline raamat 2010–2012 „Inimesed, hetked ja tulevikuvaated“.

Projektidest said teostuse aastal 2013:

- Tankla TV kvaliteedi ja hõlmavuse tõstmine läbi tehnikapargi suurendamise (kohaliku omaalgatuse programm) – 1446 eurot.
- Noortelehe Tankla kvaliteedi parandamine (kohaliku omaalgatuse programm) – 651 eurot.
- Tankla TV uudissaadete kvaliteedi parandamine (kohaliku omaalgatuse programm) – 711 eurot.
- Valgamaa noorte suvekool 2013 (Hasartmängumaksu Nõukogu, kohaliku omaalgatuse programm, Rahvakultuuri Keskuse toetusprogramm, Tõlliste avatud noortekeskus TANK, maakondlik avatud noortekeskuste projektikonkurss, Valgamaa Kultuurkapitali ekspertgrupp) – 10 332 eurot.

Valgamaa noorte suvekool

2009. aastal sündis Valgamaa aktiivsetel noortel ja noorsootöötajatel mõte korraldada ülemaakondlik suvine sündmus, mis tooks kokku noori igast Valgamaa vallast ja linnast. 2010. aasta suvel esmakordselt Sangaste vallas toimunud Valgamaa noorte suvekoolist on saamas traditsioon. 2011. aastal leidis suvekool aset Otepää vallas ning 2012. aastal Põdrala vallas. Suvetöö suurim väärtus seisneb selles, et maakonna noorsootöötajad ja aktiivsed noored korraldavad seda ise ühiste jõududega. 2012. aasta suvetöö teemaks oli „Matkates osavaks“.

2013. aastal toimus noorte suvekool Hummuli vallas, rahvakultuuripärandi aastast inspireeritud noorsootöötajad valisid suvetöö teemaks „Pärandijah“t. Osales 160 inimest, nende seas kõigi Valgamaa omavalitsuste noored, noortejuhid ja noorsootöötajad.

MTÜ VALGAMAA PARTNERLUSKOGU

Aadress Valga põik 3, Otepää

Veeb www.valgaleader.ee

Noortemeetme koordinaator Aile Viks

MTÜ Valgamaa Partnerluskogu on koostöökoogu, mis ühendab era-, omavalitsus- ja mittetulundussektori organisatsioone ning mille eesmärgiks on kohalik areng Valgamaal. Partnerluskogu missiooniks on kaasata valgamaalased tegutsema järjepideva heaolu kasvu nimel, et iga inimene saaks olla vajalik ja väärtuslik.

Valgamaa partnerluskogu strateegia keskendub kolmele keskele sihtgrupile, kelleks on valitud kogukonnad, väikeettevõtjad ning noored vanuses 7–26 eluaastas.

Peamisteks eesmärkideks noorte valdkonnas on pakkuda Valgamaa noortele võimalusi oma annete ja ettevõtlikkuse arendamiseks, kaasata noori elukeskkonna kujundamisesse, tõsta noorte aktiivsust ning pakkuda koostöövõimalusi noorsootöö edendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks korraldatakse projektikonkurse „Noor Valgamaa“ ja „Noorte võimalused maal“. „Noor Valgamaa“ on suunatud noorte tegevusvõimaluste laiendamiseks. „Noorte võimalused maal“ on mõeldud noorte endi poolt korraldatud tegevuste toetamiseks. Lisaks saavad noored esimesed projektikogemused.

2013. aastal viis partnerluskogu ellu mitteamaluse õppe eesmärgil:

- Valmis Valgamaa noorsootöö tutvustav film pikkusega 14 minutit „Valgamaa noorsootöökeskus Tankla – läbi kolme aasta“. Film on leitav Youtubes.
- Koostöös Valgamaa noorte nõustamiskeskusega, Valga maavalitsuse ja Valgamaa noorsootöökeskus Tanklaga korraldati 21.–22.08.2013 seminar Lüllemäe põhikoolis „Karjääriteenuste ja noorsootöö“

koostööseminar", mille eesmärgiks oli suurendada karjäärikoordinaatorite, huvijuhtide ja noorsootöötajate omavahelist koostööd. Seminari koolitusteemaks oli „Verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise alused“, koolitajaks Veikko Täär ja „Koostöö erinevate vanusegruppide ja osapoolte vahel. Mis takistab koostööd? Mis toetab koostööd? Mida ootavad noored?“. Koolitajaks oli Epp Adler. Osales 31 Valgamaa karjäärikoordinaatorit, huvijuhti ja noortega tegelejat sh noorsootöötajad.

- Koostöös MTÜ Valgamaa Noorsootöökeskus Tanklaga osaleti Noortemessil „Intellektika“ Tartus, kus tutvustati Valgamaa erinevaid tegevusvõimalusi. Lisaks esindasid Valgamaad messil Valgamaa kutseõppekeskus, Valga gümnaasium, Valgamaa noorte tehnikakeskus. Projekti raames töötati välja logo „Me ♥ Valgamaad“. Messimeeskonnaks olid noored, kes said suurepäraseks teadmised messi korraldamisest. Samuti valmis Valgamaa noorsootööd tutvustav brošüür (59 lk), mis on kättesaadav Valgamaa partnerluskogu veebilehelt.
- 2013. aastal valmistati ette 2 projekti, mille tegevused toimuvad 2014. aastal, infomess „Vali nutikalt“ ja Valgamaa õpilasmalev koostöös Valgamaa noorte nõustamiskeskusega, Valga maavalitsuse, Töötukassa Valgamaa osakonnaga ja Valgamaa noorsootöökeskus Tanklaga.

VALGAMAA NOORTEKOGU

Valgamaa noortekogu loodi 24. märtsil 2006. aastal. Valgamaa noortekogus oli 2013. aastal 12 liiget ning presidendiks Sirli Pippar.

Organisatsiooni **peaesmärk** on võimaldada Valgamaa noortel osaleda otsustamisprotsessides ja kaitsta maakonna 7–26-aastaste noorte huvisid neid puudutavates valdkondades kõrgemal tasandil.

Eesmärgid:

- tuua noorte probleemid ja vajadused maakondlikule tasandile;
- leida meetodeid noorte aktiveerimiseks ning võimaluste mitmekesistamiseks;
- propageerida elujaatavat suhtumist;
- pakkuda noortele tuge valikute tegemisel ning ideede elluviimistel.

2013. aasta suurimad tegevused:

- Valgamaa aastanoore ja noortesõbra valimiste organiseerimine ja tiitli üleandmine.
- Valgamaa noortekogu ja noortevolikogude ühiskoolituse organiseerimine.
- Valgamaa noortekonverentsi „Mina võidan!“ organiseerimine. Peamised teemad on alkohol, koolivägivald, sport. Kõrvaltegevustena töötoad.
- Valgamaa osaluskohvik 2013. Teemadeks olid noorte töötuse vähendamine kohalikus omavalitsuses; noorte omaalgatuse suurendamine kohalikus kogukonnas; ennetustöö narkootiliste, psühhotropsete ainete ning alkoholi ja tubakatoodete tarbimise vähendamiseks; koolivägivalda vastu võitlemine ning valgamaa noorte liikumine.
- Kagu-Eesti noortekogude koostööseminar Valgamaal koostöös Eesti Noorteühenduste Liiduga.

Valgamaa aastanoor 2013 Hardo Adamson – noor, kes tunneb kõige vastu huvi ning paistab igal pool silma juba läbi aastate. Enamasti näeb Hardot laval – näitlemas, laulmas, kitarril mängimas, tantsimas, etlemas. Hardo on suureks eeskujuks paljudele tüdrukutele ja poistele enda elurõõmsusega, heatahtlikkusega ja energilisusega, isegi kui ta ise seda ei märka. Aastal 2013 on Hardo valitud Tõrva noortevolikogu vabatahtlike koordinaatoriks, osales ise vabatahtlikuna paljudel üritustel, aitas aktiivselt kaasa „Tõrva loits 2013“ toimumisse. Lisaks saavutas maakondlikul etlemiskonkursil esimese koha ja Valgamaa kooliteatrite festivalil sai parima meesosatäitja tiitli.

Valgamaa aastanoor 2013 Timo Arbeiter – on olnud aastal 2013 asendamatu eestvedav noor, mis puudutab Tankla TVd kui ka noorte ajalehte (Tankla). Ta organiseerib kokkusaamisi, julgustab, toetab tegemistes ja jagab õpetussõnu. Aasate jooksul on Timo võtnud järjest rohkem endale vastutust ja kirjutanud erinevaid projekte, et arendada maakonnas noorte ühist tegevust. Parim näide on Tankla TV ellukutsumine ja arendamine. Enamus tehnilisest baasist on hangitud Timo eestvedamisel, tänu millele saavad ka teised noored tegeleda alaga, mis muidu jääks kättesaamatuks. Timo puhul jäävad kõlama märksõnad Tankla TV ja tankla.net portaal.

Valgamaa noortesõber 2013 Marek Mekk – on noorsootöös üks vähestest meeshingedest, kes toetab noori, noortega tegelevaid inimesi ja noorte organisatsioone. Koostööpartnerid iseloomustavad Marekit nii: tema käest võid abi või tuge saada alati, kas nõu või jõuga. Noorsootöökeskuse Tankla tegemistes on kaasa löönud ja läbi käinud palju inimesi – kuid Marek on alati olemas. Ta toetab noorteürituste korraldamisi vabatahtliku töö korras. Noored, kes on oma koha leidnud Mareki südames, saavad tuge ja abi alati. Marekil on aega kuulata, kaasa mõelda,

leida vastuseid ning lahendusi. Noored on ta südames ja alati leiab nende jaoks aega! Aastal 2009 alustati Mareki eestvedamisel noorsootöötajate ühise ühenduse Tankla loomisega.

Valgamaa noortekogu esindused komisjonides

Sirli Pippar ja Sillen Klasman kuuluvad Valgamaa avatud noortekeskuste projektikomisjoni. Sirli Pippar on Valga maakonna arengunõukogu liige.

Noortevolikogud Valgamaal aastal 2013

Tõrva noortevolikogu, esimees Romet Piller

Valga noortevolikogu, president Kristen Reilik

Palupera noortevolikogu, esimees Maria Voolaid

Tõlliste noortevolikogu, esimees Katre Kikkas

Otepää noortevolikogu, esimees Gertrud Aasaroh

Studio Joy

Studio Joy on alates 1995. aastast tegutsev mittetulundusühing, mille all tegutsevad erinevad huvialaringid: 11 tantsutruppi 249 tantsijaga, 2 vokaalansambli ja 20 solisti. Studio on võtnud osa vabariiklikest ja rahvusvahelistest tantsu- ja vokaalfestivalidest ja konkurssidest, kus loodi ja praeguse ajani säilitatakse suhteid loominguliste kollektiividega Bulgaarias, Ungaris, Lätis, Leedus, Poolas, Venemaal ja Eestis.

Studio Joy ülesandeks on toetada ja arendada noortes inimestes initsiatiivi ja võimet saavutada elus oma eesmärgid, aidata leida kunstilise eneseväljenduse alternatiive Eestis ja Lätis ning kogu maailmas, valmistada ette heal professionaalsel tasemel kontsertprogramme, aidata integreeruda Eesti ühiskonda ning edaspidi Euroopasse neil noortel, kelle emakeeleks on vene keel. Studio Joy peamiseks missiooniks on vähendada noorte sotsiaalset isolatsiooni, arendada nende individuaalset arengut mõtestatud tegevuse kaudu.

Aadress Kesk 3–7, 68203 Valga.

Juhataja Marina Jerjomina.

MTÜ Valga Rockiklubi

Valga rockiklubi tegutseb alates 2002. aastast, korraldab igakuiselt Eesti ja välismaiste alternatiivbändide kontserte, rendib ürituste korraldamiseks helitehnikat ning on proovipaigaks viiele noortebändile ning kooskäimiskohaks paarikümnele rockmuusika austajale.

Aadress Aia 19, Valga

Veeb www.rockiklubi.ee

Kontaktisik Ivo Mannine

6.4.2 Valgamaa avatud noortekeskused

Valgamaal tegutses aastal 2013 11 noortekeskust ja 1 noortetuba. Läbi avatud noortekeskuste maakondliku projektikonkursi toetati Otepää, Valga, Taheva, Tõrva, Tõlliste ja Hellenurme noortekeskuste projekte summas 11 227 eurot. Läbi projektide tegevuste arendati kultuuripädevust, ettevõtlikkust, sotsiaalseid- ja õppimisoskusi.

Valgamaa noortekeskuste projektikonkursi 2013. a maakondlikeks prioriteetideks olid:

- noorte omaalgatuse toetamine;
- maakonna noortekeskuste omavaheliste koostöö arendamine;
- noori arendavate tegevuste elluviimine, selleks vajalike vahendite hankimine ja valmistamine.

Tabel 6-9. Valgamaa avatud noortekeskused 2013. aastal

Avatud noortekeskus	Kohalik omavalitsus
Sangaste valla avatud noortekeskus Keenis SVANK	Sangaste vald
Otepää avatud noortekeskus	Otepää vald
Taheva valla avatud noortekeskus	Taheva vald
MTÜ Tõlliste Avatud Noortekeskus TANK	Tõlliste vald

MTÜ Avatud Hellenurme Noortekeskus	Palupera vald
Nõuni noortetuba	Palupera vald
Karula valla noortekeskus	Karula vald
MTÜ Hummuli Noortekeskus	Hummuli vald
Tõrva avatud noortekeskus	Tõrva linn
Valga kultuuri- ja huvialakeskuse struktuuriüksus Valga avatud noortekeskus	Valga linn
Õru valla noortekeskus Noortepada	Õru vald
Põdrala avatud noortekeskus	Põdrala vald

6.4.3 Noorteühendused ja -organisatsioonid koolides

Valgamaa koolides tegutsevad järgmised noorteühendused ja -organisatsioonid: Kodutütred, Noorkotkad, Eesti skautide ühingu Otepää skaudilipkond, Punase Risti noored, T.O.R.E, lisaks ka õpilasesindused.

Kodutütarde Valgamaa ringkond

Eesmärgid: kasvatada kõrge moraaliga isiksust erinevate võistluste, õppuste ja matkade abil; anda ettevalmistus toimetulekuks erinevates olukordades; arendada tüdrukutes veendumust, et nende haridusest ja haritusest oleneb nende endi tulevik.

Aadress Kaitseliidu Valgamaa malev, Võru 12, Valga

Ringkonnavanem on Sigrít Säinas ja noorteinstrktor Jaanika Niklus.

Valgamaal on 11 kodutütarde rühma.

Noorte Kotkaste Valgamaa malev

Eesmärk: Noorte Kotkaste organisatsiooni eesmärk on jätkata vabatahtlikkusel põhinevat Eestit väärtustavat kasvatusööd ning isamaalisuse ja kaitsetahte propageerimist.

Aadress Kaitseliidu Valgamaa malev, Võru 12, Valga

Noorte Kotkaste malevapealik Hannes Vanatoo, noorteinstrktor Kaimo Vahtra.

Valgamaal on 15 noorkotkaste rühma.

Noorkotkaste ja Kodutütarde põhitegevus

Noorkotkaste ja Kodutütarde põhitegevus toimub salgakoondustel, kus õpitakse skautlikke oskusi ja tegeletakse enda vaimse ja füüsilise arendamisega. Koondustel õpitav tipneb järgukatse sooritamisega, kus iga noorkotkas peab teadma aasta jooksul õpitut.

Korraldatakse laagreid nii suvel kui ka talvel. Talvised laagrid on peamiselt tubased, kuid on ka metsalaagreid. Laagreid on erinevaid: turvalisuse, laske, seikluskasvatuse, laulu, suusa, mere, purilennu, langevarjuhüpete. Noorkotkad võistlevad omavahel skaudioskuste valdamises, suusatamises, laskejooksus, orienteerumises, kabes, males ning sportpüssist ja õhupüssist laskmises. Samuti võisteldakse erinevatel matkamängudel ja luurevõistlustel. Eriti suurt huvi pakub poistele ajaloolise Erna luureretke eeskujul loodud Mini-Erna luurevõistlus. Sarnaselt noorkotkastega võistlevad kodutütred erinevatel matkamängudel ja luurevõistlustel. Igal aastal saavad kodutütred üle Eesti üksteisest mõõtu võtta Ernakese luurevõistlusel. Kodutütred võistlevad omavahel suusatamises, laskejooksus, orienteerumises, kabes, laskmises ja esmaabis.

Eesti skautide ühingu Otepää skaudilipkond Otepää Karud

Eesmärgid:

- skautliku noorteprogrammi arendamine, võttes aluseks maailma skautluse uuemad arengusuunad;
- Eesti ühiskonna vajaduste ja noorte huvide järgimine.

Aadress Otepää gümnaasium, Koolitare 5, Otepää

Otepää skaudilipkonna juht Peeter Mändla

T.O.R.E

Noorteühendus T.O.R.E tegutseb järgmistes Valgamaa koolides: Keeni põhikool, Pühajärve põhikool, Tsirguliina keskkool, Valga põhikool, Valga gümnaasium, Valga Vene gümnaasium.

Tugiõpilasliikumine T.O.R.E. arendab väga selgelt kahte suunda koolielus:

- väga ehe praktiline sotsiaalstudium tugiõpilastele endile nii koolituse kui ka igapäevategevuse kaudu;
- sotsiaalpedagoogiline abi riskirühma lastele tugiõpilaste tegevuse kaudu.

Suurimad üritused aastal 2013, kus võtsid osa Valgamaa T.O.R.E liikumise tegelased:

- T.O.R.E aastakonverents 8. veebruaril Tallinnas. Valgamaa T.O.R.E oli esindatud Valga põhikooli, Tsirguliina keskkooli, Valga gümnaasiumi ja Valga Vene gümnaasiumi poolt 2 juhendaja ja 24 õpilasega;
- T.O.R.E suvekool 2013, Valgamaa esindus koosnes 2 liikmest;
- T.O.R.E toetab koolirahu programmi.

Eesti Punase Risti Noored Valgamaa selts

Liikmeid on 282, neist aktiivseid 22.

Eesmärgid:

- koolitada noori tööks noorsoorühmades, käsitledes kultuuride ja isikutevahelist mõistmist, tolerantsust ja kaastunnet, üksikute ja organisatsioonide koostöövorme;
- sisustada noorte vaba aega, kaasates neid projektide kaudu preventiivsesse töösse sõltuvusainete ja nakkushaiguste ennetamisel;
- arendada vabatahtlikkust noorte hulgas elanikkonna abistamiseks eriolukorras, katastroofis ja enimhaavatavate inimeste toetamisel.

Adress Kuperjanovi 3a–34, Valga

Juhid: Annika Aunapu ja Eneli Kask

MTÜ Kungla

MTÜ Kungla peamiseks eesmärgiks on arendada teatritegevust Valga linnas omanäolisel moel, ehk tuua igal aastal lavale vähemalt üks muusikaline etendus. Truppi on kaasatud üle 20 maakonna noore. MTÜ Kungla esineb muusikalidega nii Valgamaal kui ka väljaspool maakonda.

Suurimad õnnestumised aastal 2013:

- Poistelaul 2013
- Valgamaa kooliteatrite festival 2013
- Valgamaa näitemängupäeval laureaadi tiitel ning Sirli Pipparile parima naisosatäitja preemia
- Kagu-Eesti teatripäeval Sirli Pipparile eripreemia parima häälekasutuse eest ning Siiri Põldsaarele ja Reet Laanojale parima lavastaja preemia
- 2012/2013 etendus „Anastasia“
- 2013/2014 etendus „Nõiutud“

Õpilasesindused

Õpilasesinduste tegevuse põhiline eesmärk on õpilaste õiguste kaitsmine koolis, kooliürituste korraldamine ja läbiviimine ning koostöö arendamine õpetajate, õpilaste ning kooli juhtkonna vahel. Hoolitsetakse selle eest, et õpilaste hääl oleks esindatud mitmesugustes toetuste komisjonides, koolielu edendamise ja arengukava tööühmades.

6.4.4 Huvikoolid

Eesti hariduse infosüsteemi andmete põhjal on Valgamaal 7 huvikooli.

VALGA MUUSIKAKOOL

Aadress Kesk 22, Valga

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 217, pedagooge 30

Direktor Ants Loos

TÕRVA MUUSIKAKOOL

Aadress Puiestee 1, Tõrva

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 72, pedagooge 8

Direktor Thea Leitmaa

OTEPÄÄ MUUSIKAKOOL

Aadress Koolitare 7, Otepää

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 84, pedagooge 13

Direktori kohusetäitja Merike Roop

PUKA KUNSTIKOOL

Aadress Kooli 3, Puka

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 31, pedagooge 4

Juhataja Esti Kittus

VALGA KULTUURI- JA HUVIALAKESKUS

Aadress Kesk 1, 68203, Valga

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 213, pedagooge 14

Direktor Ülle Juht

VALGAMAA NOORTE TEHNIKAKESKUS

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 44, pedagooge 5

Juhataja Marge Jaasi-Tamm

VALGA UKRAINA LAUPÄEVAKOOL KALÕNA

Õpilasi 2013/2014. õppeaastal 18, pedagooge 3

Juhataja Ruslana Dovha

6.4.5 Valgamaa noorte nõustamiskeskus (VNNK)

Alates märtsist 2012 asub keskus aadressil Kesk 12, Valga ja on Valga maavalitsuse struktuuriüksus. Keskuse tegevjuht-õppenõustamiskoordinaator on Nadežda Selivjorstova.

Üldeesmärgiks on tagada maakonna noorte nõustamiskeskuse loomise ja nõustamiskvaliteedi arendamise kaudu tugi- ja karjääriteenuse kättesaadavus varase koolist väljalangevuse ennetamiseks ja noorte edasise toimetuleku ning konkurentsivõime suurendamiseks igapäevaelus ja tööturul.

Nõustamiskeskuses on kaks osakonda:

- karjäärinõustamine, karjääri- ja noorteinfo;
- õppenõustamine, kus oma teenust pakuvad eripedagoog, logopeedid, psühholoogid ja sotsiaalpedagoog.

Tabel 6-10. Karjäärinõustamise teenuse kasutamine 2013. aastal

Karjäärinõustamise liik	Keskuses	Väljaspool keskust	KOKKU
Individuaalne nõustamine (noorte arv)	71	179	250
Noorte grupinõustamine (noorte arv)	171	455	626

Tabel 6-11. Karjääriinfoteenuse kasutamine 2013. aastal

Karjääriinfoteenuse liik	Arv
Konsultatsioonid ehk päringuintervjuud keskuses (haridus, tööturg, õppimine ja/või töötamine välismaal)	1187
Kirjalikult, e-posti, telefoni jm vahendusel saabunud infopäringud (haridus, tööturg, elukutsed, õppimine ja/või töötamine välismaal)	408
Info vahendamine meedia kaudu (artiklite arv)	17
Karjääriinfo loengud koolides	70
Karjääriinfo loengutel osalenute arv	782
Karjääripäevad, infopäevad, konkursid, messid jt info vahendamiseks korraldatud üritused	17
Infoüritustel osalenute arv	2337

Valgamaal on toimiv 13-liikmeline kooli karjäärikoordinaatorite võrgustik.

Võrgustiku liikmetele toimunud üritused:

- karjääripetsialistide õppereis Lääne-Virumaale (Rakvere Rajaleidja keskuse, Lääne-Virumaa ametikooli, Rakvere reaalgümnaasiumi külastus – osalejaid 26;
- Valgamaa koolide huvijuhtide ümarlaud – osalejaid 9;
- Karjääriteenuste koostöökoja seminar "Noored ja töö", „Vabatahtliku tööga õpilasmaleva poole“ – osalejaid 23 + 35
- Võrgustiku kohtumine Nõunis (maakonna noored, noortega töötavad) – osalejaid 24.
- Valgamaa karjäärikoordinaatorite ja noorsootöötajate koostööseminar Lüllemäel – osalejaid 31;
- Inspiratsioonipäev koostööpartneritele (noortega töötavad inimesed, koostööpartnerid) – osalejaid 21.

Karjääripetsialistide korraldatud noortele suunatud maakondlikud üritused:

- vabatahtlike noorte kaasamise tänuüritus – osalejaid 305;
- traditsiooniliselt tähistati koos noortega Euroopa päeva – osalejaid 36;
- toimus koostöös MTÜ Tanklaga kaks koolimeedia seminarid – osalejaid 29 + 32;
- toimus koostöös Valgamaa noortekogu ja Valga maavalitsuse noorsootöö peaspetsialistiga ettevõtlusseminar „Loovuse radadel koos osaluskohvikuga“ – osalejaid 190, 33 eksponenti;
- Valgamaa haridusmess „Vali nutikalt“ koostöös Valgamaa arenguagentuuri, Eesti Töötukassa, MTÜ Noorsootöökeskus Tanklaga – osalejaid ca 500;
- keskuse enda poolt korraldati noortele 4 üritust, millest võttis osa 751 osalejat.

Valgamaa noorte nõustamiskeskus osales noorte haridusmessidel „Teeviit“, „Noor meister“ ja „Intellektika“ rajaleidja reklaamboksis, mille tööst võtsid osa Valgamaa vabatahtlikud noored.

Osaleti Valga linna korraldatud lastekaitsepäeval ja augustikuus ülemaailmsel noortepäeval, mille raames toimusid karjääriteemaline teavitus, mängud ja oli võimalik teha kutsesobivustesti. Infoboksi külastas 710 noort.

Valgamaa noorte nõustamiskeskus viis koos partneritega läbi infopäeva „Mida vajan täna ja homme“ Valga Vene gümnaasiumis ja Jaanikese koolis.

Tabel 6-12. Õppenõustamise teenuse kasutamine 2013. aastal

	logopeediline	eripedagoogiline	psühholoogiline	sotsiaal-pedagoogiline	kokku
Nõustamise kordade arv	604	224	116	78	1022

6.5 Erinoorsootöö

6.5.1 Alaealiste komisjonide tegevus

Valga maakonnas töötab kaks alaealiste komisjoni: maakondlik komisjon loodi 1998. aastal Valga maavalitsuse juurde, kohaliku omavalitsuse komisjon alustas tööd 1.09.2006 Tõrva linnavalitsuse juures. Tõrva piirkonna alaealiste komisjoni pädevusse kuuluvad Tõrva linna, Helme ja Põdrala valla alaealiste õigusrikkumiste arutelud, mõjutusvahendite määramine ning oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kriminaalpreventiivse töö koordineerimine. Maakondlik erinoorsootöö koostatistika kajastab mõlema komisjoni tööd.

Tabel 6-13. Alaealiste õigusrikkumiste arutelud 2009–2013

Aasta	2009	2010	2011	2012	2013
Õigusrikkumiste arv	80	83	77	69	84
Korduvarutelude arv	7	5	4	4	3

Tabel 6-14. Alaealiste komisjoni poole pöördumiste alused 2009–2013

Pöördumiste aluseks on järgmised teod	2009	2010	2011	2012	2013
Koolikohustuse mittetäitmine	18	30	12	16	22
Karistusseadustikus ettenähtud kuriteokoosseisule vastav õigusvastane tegu	21	26	28	26	29
Karistusseadustikus või muus seaduses ettenähtud väärteokoosseisule vastav õigusvastane tegu	41	27	37	27	33

Tabel 6-15. Alaealiste komisjoni poolt kohaldatud mõjutusvahendid 2009–2013

Mõjutusvahendid vastavalt alaealise mõjutusvahendite seaduse § 3 lg 1	2009	2010	2011	2012	2013
Hoiatus	68	69	59	49	40
Koolikorralduslikud mõjutusvahendid	-	-	-	-	1
Vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või mõne muu spetsialisti juurde	12	36	12	15	11
Lepitamine	-	-	-	-	-
Kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või perekonnas hooldaja juures või lastekodus	.	1	-	2	2
Üldkasulik töö	22	12	20	12	13
Käendus	-	-	-	-	-
Noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine	7	9	5	5	5
Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine	-	1	4	4	4

6.5.2 Nõustamiskomisjoni tegevus

Valga maakonna nõustamiskomisjon on maavanema korraldusega Valga maavalitsuse juurde moodustatud viieliikmeline komisjon.

Nõustamiskomisjoni pädevus

- soovitada vanema või vanema nõusolekul koolieelse lasteasutuse direktori taotlusel eelkooliealise lapse paigutamist sobitus- või erirühma
- soovitada vanema või vanema nõusolekul kooli direktori taotlusel õpilasele õpingute jätkamist erikoolis, -klassis või -rühmas
- soovitada vanema või vanema nõusolekul koolieelse lasteasutuse direktori taotlusel koolikohustuse täitmise edasilükkamist või alla seitsmeaastase isiku kooli vastuvõtmist
- soovitada kooli direktori taotlusel hariduslike erivajadustega õpilaste kaasava õppe jaoks vajalike tingimuste loomist ja rakendamist koolis

- soovitada vanema või vanema nõusolekul kooli direktori taotlusel kohaldada hariduslike erivajadustega õpilastele võimetekohane õppekava või õppevorm
- soovitada vanema või vanema nõusolekul kooli direktoril koolikohustuslikule õpilasele mittestatsionaarse õppevormi, ühe õpilase õpetamisele keskendunud õppe või tervislikel põhjustel koduõppe rakendamist
- soovitada õpilase õpetamist väikeklassi tingimustes, õpitulemuste asendamist, vähendamist või õppeaine õppimisest vabastamist

Nõustamiskomisjoni töökorraldus

- komisjoni istungid toimuvad vastavalt vajadusele
- komisjon teeb otsused esitatud dokumentidele tuginedes
- komisjoni istungile kutsutakse vajadusel lapsevanem koos lapsega
- otsus teatatakse lapsevanemale, kohalikule omavalitsusele (nt koolikohustuse täitmise edasilükkamine) ja haridusametusele kirjalikult

2013. aastal toimus 9 nõustamiskomisjoni istungit, vastu võeti 62 otsust.

Tabel 6-16. Otsuste arv nõustamiskomisjonis 2009–2013

Aasta	2009	2010	2011	2012	2013
Otsuste arv	52	66	42	59	62

7. Majandus ja tehniline infrastruktuur

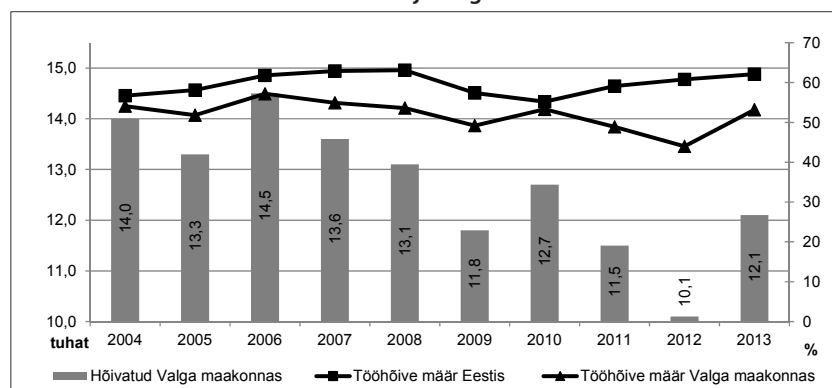
7.1 Tööhõive

Tabel 7-1. Valgamaa 15–74-aastased elanikud hõiveseisundi järgi

	2009	2010	2011	2012	2013
Tööealised kokku (tuhat)	24,1	23,8	23,5	23,1	22,7
Töötud (tuhat)	14,3	14,6	13,2	11,9	13,0
Mitteaktiivsed (tuhat)	9,8	9,2	10,3	11,2	9,7
Tööga hõivatud (tuhat)	11,8	12,7	11,5	10,1	12,1
Töötud (tuhat)	2,5	1,9	1,7	1,7	0,9
Tööjõus osalemise määr (%)	59,5	61,3	56,0	51,4	57,4
Tööhõive määr (%)	49,2	53,3	48,9	44,0	53,2
Töötuse määr (%)	17,3	13,0	12,6	14,5	7,2

Allikas: statistikaamet. 2000.–2012. aasta andmed on korrigeeritud 14.02.2014.

Joonis 7-2. 15–74-aastaste hõive Eestis ja Valgamaal

Allikas: statistikaamet. 2000.–2012. aasta andmed on korrigeeritud 14.02.2014.

Tabel 7-3. Tööga hõivatud Valgamaal majandussektorite järgi

Aasta	Primaarsektor		Sekundaarsektor		Tertsiaarsektor	
	Hõivatud tuhat	Hõivatute osatähtsuse %	Hõivatud tuhat	Hõivatute osatähtsuse %	Hõivatud tuhat	Hõivatute osatähtsuse %
2009	4,8	40,7	6,4	54,0
2010	1,1	8,3	3,8	29,5	7,9	62,2
2011	0,9	8,1	4,0	34,5	6,6	57,4
2012	0,7	7,0	4,3	42,5	5,1	50,5
2013	1,1	9,2	4,7	38,9	6,3	52,0

Allikas: statistikaamet. 2000.–2012. aasta andmed on korrigeeritud 14.02.2014.

7.1.1 Eesti Töötukassa Valgamaa osakond

Address Vabaduse 26, 68204 Valga
Juhataja Merike Metsavas

Tõrva klienditeeninduspunkt

Address Kevade 8, 68606 Tõrva
Konsultant Anne Üksvärav

Tööpuudus on Valgamaal üks suurimaid riigis. Töötus on viimasel ajal vähenenud, samuti pikaajaliste töötute osakaal (Valgamaal detsembris 65% registreeritud töötutest). Valgamaal, nii nagu ka teistes piirkondades, on aktuaalne töötute tagasitoomine tööturule läbi erinevate teenuste.

2013. aasta jooksul oli Valgamaal arvel 2597 inimest, nendest 18% töötuskindlustushüvitise saajat ja 17% töötutoetuse saajat. Seega on Valgamaal teiste maakondadega võrreldes vähem töötuid, kes saavad hüvitist või toetust (35%, Eestis keskmiselt 52%).

MOBI (Mobiilne nõustamine) eesmärk on teavitus ja tööotsingute nõustamine ning juhendamine. 2013. aasta MOBI Valgamaal oli suunatud kõigile sihtrühmadele, sealhulgas noortele ja tööandjatele, kus koostöös said kõik osapooled teadvustada oma nõudmisi ja vajadusi. MOBI toimus Hummuli vallavalitsuse majas uues noortekeskuse ruumis. Kohale tulid 20 töötut ja tööandjatest oli esindatud osaühing Hummuli Agro. Avasõnad lausus ja Hummuli valla lähituleviku arengusuundadest rääkis volikogu esimees.

Töötukassa osales ja rääkis kaasa maakonnas toimunud üritustel, mis olid suunatud noortele (näiteks haridusmess „Vali nutikalt“; seminar „Loovuse radadel“ koos Osaluskohvikuga).

Tabel 7-4. Registreeritud töötud aastas kokku, Valga maakond

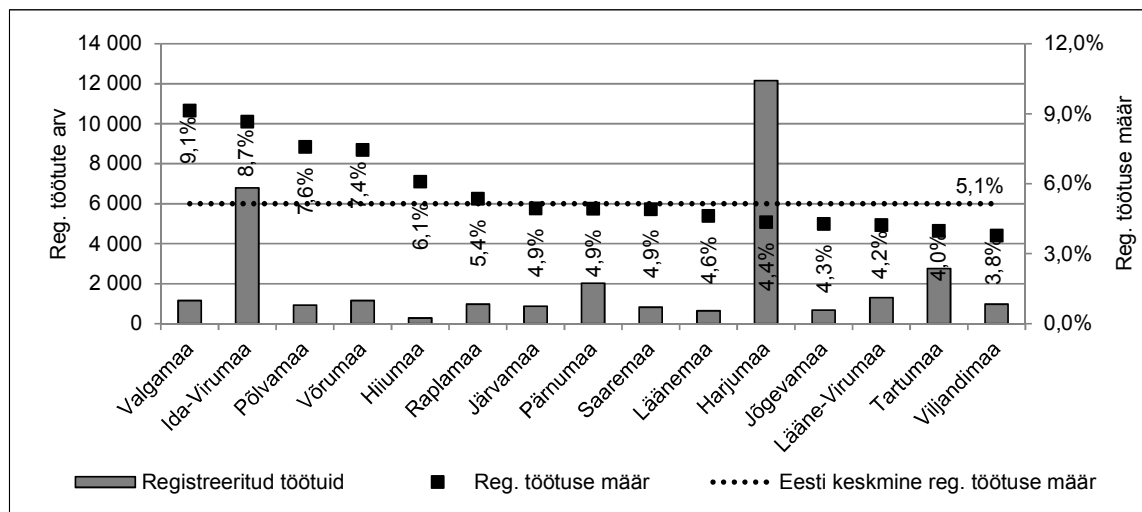
	2011	2012	2013
Registreeritud töötud	3066	2793	2597
Neist aasta jooksul arvele võetud uued töötud	1879	1932	1821
Kuu keskmine töötute arv	1763	1506	1466
Töötuse % tööealisest elanikkonnast*	8,1	6,9	7,2
Töötuse % tööjõust**	15,1	11,1	11,6

Selgitused: * tööealine elanikkond (16-aastased kuni pensioniiga)

** tööjõud vanus 15–74 (töötav elanikkond + mitteaktiivsed)

Allikas: Eesti Töötukassa.

Joonis 7-5. Eesti Töötukassa maakondlikes osakondades registreeritud töötus maakondade lõikes seisuga 31.12.2013

Allikas: Eesti Töötukassa.

Valga maakonnas on kõige suurem registreeritud töötute arv Valga linnas, kus 31.12.2013 seisuga oli registreeritud 591 töötut, järgmisena Tõrva linn 81 töötuga ning kolmas töötute suure arvu poolest oli Helme vald, kus oli 71 registreeritud töötut.

Tabel 7-6. Registreeritud töötud aasta lõpus

	2011	2012	2013
Valga maakond kokku	1581	1434	1151
Valga maakonna linnad	933	861	672
... Tõrva linn	128	134	81
... Valga linn	805	727	591
Valga maakonna vallad	648	573	479
... Helme vald	137	114	71
... Hummuli vald	48	42	27
... Karula vald	48	51	45
... Otepää vald	89	84	81
... Palupera vald	31	14	19
... Puka vald	43	45	51
... Põdrala vald	52	51	37
... Sangaste vald	47	42	40
... Taheva vald	48	35	36
... Tõlliste vald	88	76	55
... Öru vald	41	19	17

Allikas: Eesti Töötukassa.

Tabel 7-7. Eesti Töötukassa Valgamaa osakonnas aasta jooksul arvele võetud uued töötud, kes eelnevalt töötasid, eelneva töösuhte lõpetamise põhjuse järgi

Töösuhte lõpetamise põhjus	2011	2012	2013
Asutuse likvideerimine	-	1	4
Distsiplinaarsüütegu	21	14	23
Katseaja ebarahuldavad tulemused	19	22	17
Koondamine	139	186	130
Muud põhjused	34	37	46
Pankrot	5	3	1
Poolte kokkuleppel	81	123	136
Teenuse osutamise leping	42	50	54
Tähtajaline leping	254	288	269
Töötaja algatusel	136	126	138
Töötaja algatusel (tööandja süül)	2	7	4
Kokku	733	857	822

Allikas: Eesti Töötukassa.

Tabel 7-8. Eesti Töötukassa Valgamaa osakonnas aasta jooksul registreeritud töötud eelneva tegevuse järgi

Eelnev tegevus	2011	2012	2013
Töötas või oli ettevõtja	1562	1556	1572
Õppimine	170	140	116
Kaitseväge	14	19	25
Kasvatas last	134	134	137
Haiglas	-	-	-
Hooldus	22	10	14
Töövõimetus	82	46	36
Vanglas	31	33	38
Muu	1086	852	630
Abikaasatasu (Välisteenistuse seadus § 67)	5	3	1

Allikas: Eesti Töötukassa.

Registreeritud töötute sooline ja vanuseline jaotus on Valgamaal üldiselt sarnane Eesti keskmisega. Rohkem on töötute hulgas mehi (54%, Eestis keskmiselt 46%). Üle poole ehk 67% töötutest on vanuses 25-49.

Valgamaal on suhteliselt suur osa töötuid, kelle töölesaamist piirab puudulik riigikeele oskus (31.12 seisuga 31%). Harjumaal ja Ida-Virumaal on selliseid töötuid veelgi rohkem, kuid enamikus maakondades jääb see paari protsendi ligidusse. Samas võib ühel isikul olla ka rohkem kui üks põhiline suhtluskeel.

Tabel 7-9. Aasta jooksul Eesti Töötukassa Valgamaa osakonnas töötuna arvel olnud isikud vanuse, soo ja peamise suhtluskeele järgi

	2011	2012	2013
Vanus			
16-24	591	510	450
25-55	2015	1838	1731
üle 55	460	445	416
Mehed	1743	1540	1406
Naised	1323	1253	1191
Peamised suhtluskeeled			
eesti keel	1017	919	705
vene keel	441	388	319

Allikas: Eesti Töötukassa.

Enam kui pooled Valgamaa registreeritud töötutest on keskhariduseta (Eestis keskmiselt ainult viiendik). Kõrgharidus on Valgamaal 6% töötutest (Eestis tervikuna 17% töötutest). Ehk siis keskmiselt on Valgamaa töötutel madalam haridustase, kui teiste piirkondade töötutel keskmiselt.

Tabel 7-10. aasta jooksul Eesti Töötukassa Valgamaa osakonnas töötuna arvel olnud isikud haridustaseme järgi

Haridustase	2011	2012	2013
Puudub algharidus	10	6	3
ESIMENE TASE	866	773	746
Algharidus	132	93	87
Kutseharidus põhihariduseta	9	6	5
Põiharidus	725	674	654
TEINE TASE	1788	1598	1463
Põiharidus kutseharidusega	113	103	94
Kutsekeskharidus põhikooli baasil	560	517	462
Üldkeskharidus	861	741	700
Kutsekeskharidus keskkooli baasil	254	237	207
KOLMAS TASE	390	410	382
Keskeriharidus	237	230	223
Kutsekõrgharidus	38	54	49
Bakalaureuseõpe	89	96	79
Magistriõpe	26	30	31
Doktoriõpe	-	-	-
Määramata	12	6	3
Kokku	3066	2793	2597

Allikas: Eesti Töötukassa.

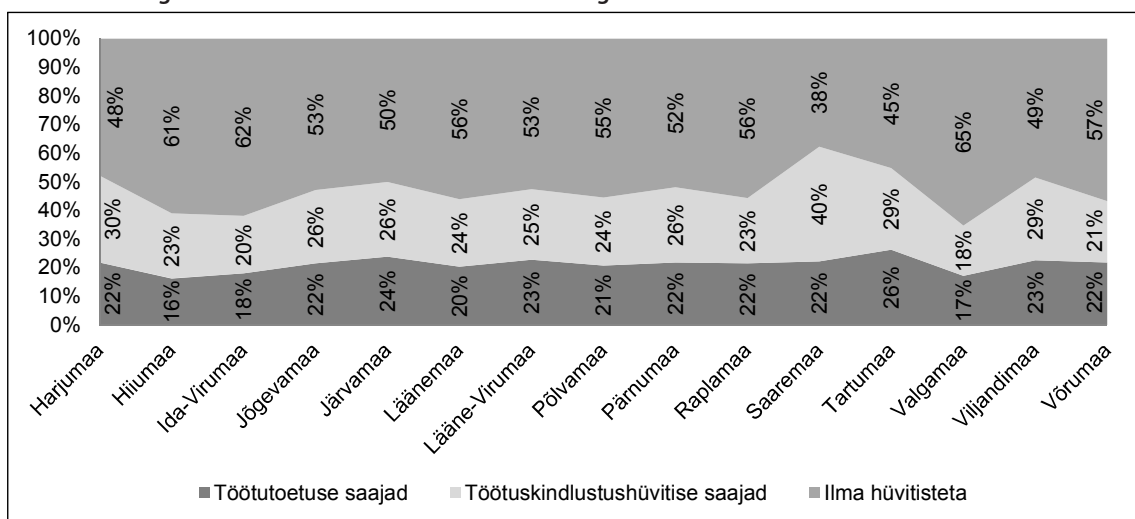
Aasta jooksul arvel olnud töötutest 77,9% kuulus vähemalt ühte riskirühma. Kõrgeim oli see näitaja vaid Ida-Virumaal. Valgamaal on kõigist teistest maakondadest rohkem pikaajalisi töötuid (vähemalt 12 kuud töötuid 68%, Eestis keskmiselt 28%).

Tabel 7-11. Aasta jooksul töötuna arvel olnud isikute kuulumine riskirühmadesse

Riskirühma kuulumine	2011	2012	2013
noor	648	574	513
vanglast vabanenu	48	54	53
55 ja vanem	460	429	399
pikaajaline	2080	1675	1428
hooldaja	12	11	14
eesti keele mitteoskaja	636	566	538
puudega	202	211	236

Allikas: Eesti Töötukassa.

Joonis 7-12. Registreeritud töötute sotsiaalne kaitse seisuga 31.12.2013

Allikas: Eesti Töötukassa.

Tabel 7-13. Riikliku töövahendussüsteemi poolt osutatud tööturuteenused

	2011	2012	2013
Passiivsed meetmed:			
Said töötutoetust	700	646	700
Määrati töötuskindlustushüvitis	385	452	402
Aktiivsed meetmed:			
Suunatud tööturukoolitusele	539	720	451
Tööandjale makstud toetuse abil tööle rakendunud töötud	112	105	107
Töötute arv, kes said toetust ettevõtlusega alustamiseks	17	26	16
Said karjäärinõustamist	595	733	629
Tööpraktikale suunatud	81	90	105
Tööharjutusele suunatud	70	73	89
Avalikule tööle suunatud	8	-	29
Tööintervjuul abistamise teenuse osutamine	3	3	3

Allikas: Eesti Töötukassa.

Koostöös tööandjatega Eesti Enics AS, Ericsson Eesti AS, Kontaktikeskus OÜ korraldati infopäevi, et tutvustada tööandja poolt pakutavaid töökohti ja võimalusi.

Vakantsid

2013. aastal oli Valgemaal vakantse 891. Eestis kokku oli töötukassa vahendada 45 556 töökohta.

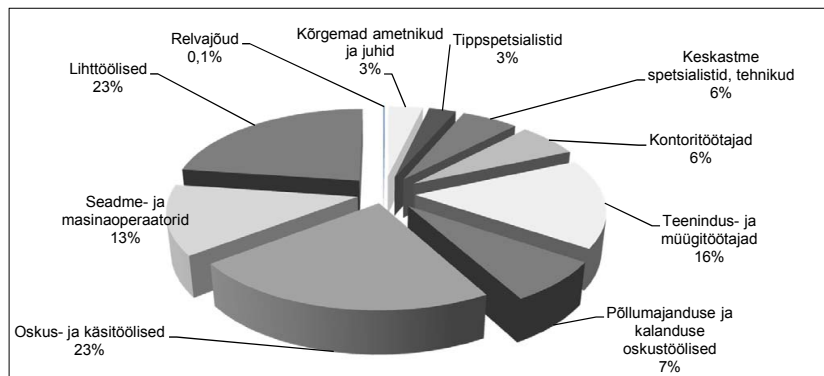
Tabel 7-14. Töövahendus Eesti Töötukassa Valgamaa osakonnas

	2011	2012	2013
Laekunud vakantsid	704	814	814
Rakendusid tööle	1049	1168	1168

Allikas: Eesti Töötukassa.

Valgemaal on juhtide, tipp- ja keskastme spetsialistide osakaal väiksem kui Eestis tervikuna ning oskus- ja käsitöölise ning lihttöölise oma vastukaaluks Eesti keskmisest veidi suurem.

Joonis 7-15. Eelnevalt töötanud registreeritud töötud Valgemaal ametiala järgi seisuga 31.12.2013

Allikas: Eesti Töötukassa.

7.1.2 Tööinspeksiooni Lõuna inspeksioon

Aadress Vabaduse 26, 68203, Valga

Valgamaa tööinspektor-jurist Larissa Tihhonova

Tööinspektorid Heikki Taidre ja Imre Tambets

Valgamaa töövaidlusküsimusi lahendab väljasõidustungitega Tartu töövaidluskomisjon töövaidluskomisjon (Teguri 37, Tartu).

Tööinspeksioon teostab järelevalvet töötervishoidu, tööohutust ja töösuhete reguleerivate õigusaktide täitmise üle. 2013. aastal teostas tööinspeksioon Valgemaal töötervishoiu-, tööohutus- ja töösuhete alast järelevalvet 80 ettevõttes ja asutuses.

Tööandjatele tehti ettekirjutus 143 töötervishoiu- või tööohutusealase rikkumise kohta ning 52 töösuhetealase rikkumise kohta. Kaheksal korral kohustati tööandjat rikkumist kõrvaldama koos sunniraha hoiatuse määramisega kokku summas 3550 eurot. Igale sunnirahaga hoiatusele järgneb järelkontroll. Järelkontrollide käigus selgus, et kõik tööandjad olid täitnud neile määratud sunniraha hoiatusega ettekirjutused tähtaegselt ning sunnirahasisid ei pööratud täitmisele.

2013. aastal peatati töö rikkumiste tõttu neljal objektil (2012. a kahel objektil). Samuti keelati 2013. a 18 töövahendi kasutamine (2012. a 14 töövahendi kasutamine). Üheks sagedasemaks puuduseks, mis tuleb välja töötervishoiu- ja tööohutusalase järelevalve käigus, ongi mittekorras töövahendite kasutamine. Samuti ei vasta sageli ohutusnõuetele kõrgtöölisel kasutatavad töövahendid (tellingud, redelid). Töökohtade käiguteedel on tihti kõrvalisi esemeid (juhtmed, voolikud, tootmisjätmed jms), mille tulemuseks on kukkumisoht. Osades ettevõtetes on korraldamata riskianalüüs, samas kui paljude firmade riskianalüüsid ei kajastu töökeskkonna muutused (uued ruumid, seadmed, tööpingid, tehnoloogiad, uued tegevusalad jne).

2013. aastal registreeriti Valga linnas ja maakonnas 57 tööõnnetust, millest 5 olid raske tervisekahjustusega. 2012. aastal registreeriti 51 tööõnnetust, millest 14 olid raske tervisekahjustusega. 2013. a Valgemaal surmaga lõppenud tööõnnetusi ei olnud. Võrreldes 2012. a on registreeritud tööõnnetuste arv kasvanud küll kuue juhtumi võrra, kuid viimasel viiel aastal on tööõnnetuste arv Valgemaal püsinud samal tasemel (ulatudes 45-st tööõnnetusest 2011. a 59 tööõnnetuseni 2009. a). Positiivse näitajana võib välja tuua raskete tööõnnetuste arvu vähenemise võrreldes 2012. aastaga.

2013. a esitati töövaidluskomisjonile 26 avaldust, neist 21 töötajate ja 5 tööandjate poolt. 15 vaidluse puhul avaldaja nõue rahuldati kas täielikult või osaliselt. Viies avalduses esitatud nõuded jäid töövaidluskomisjoni poolt rahuldamata.

Tööandjate töötervishoiu ja -ohutuse alase teadlikkuse tõstmiseks korraldas tööinspeksioon Euroopa Sotsiaalfondi programmi „Töoga seotud terviseriskide vähendamine ja töösuhete kvaliteedi parandamine 2010–2014” 2013. aasta tegevuste raames Valgas töökeskkonnaspetsialistidele ning ettevõtete juhtidele suunatud väikeettevõtete esindajate koolituse. Kolmepäevase koolituse läbis 26 Valgamaa ettevõtete töökeskkonnaspetsialisti ja ettevõtte juhti. Samuti viis tööinspektor-jurist Larissa Tihhonova Valgas läbi kaks töösuhetealast infohommikut ning Tõrva ja Valga gümnaasiumides töösuhetealased loengud põhikooli viimase klassi ning gümnaasiumiklasside õpilastele.

7.2 Palk

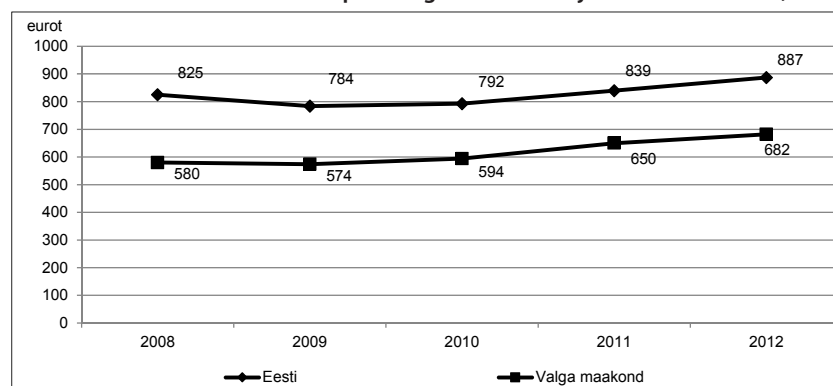
Tabel 7-16. Keskmine brutokuupalk 2013. aastal, eurot

	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal
Valgamaal	674	758	696	795
Eestis	900	976	930	986

Selgitus: Hõlmatud on töölepingu, teenistuslepingu ja avaliku teenistuse seaduse alusel töötajad.

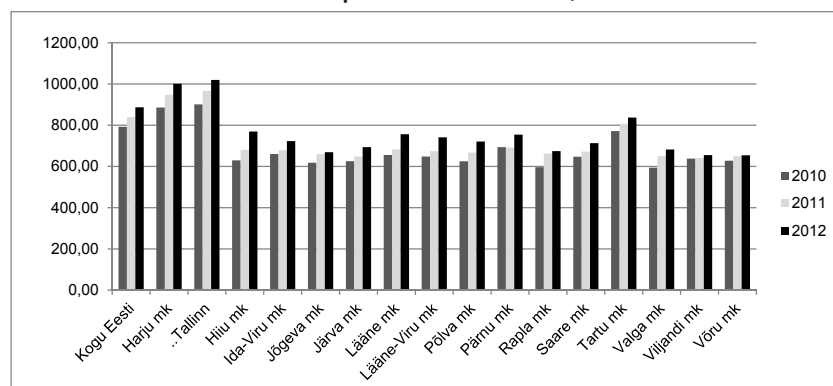
Allikas: statistikaamet.

Joonis 7-17. Keskmine brutokuupalk Valga maakonnas ja Eestis 2009–2013, eurot

Allikas: Valga maavalitsus statistikaameti andmetel.

Joonis 7-18. Keskmine brutokuupalk Eestis 2010–2012, eurot

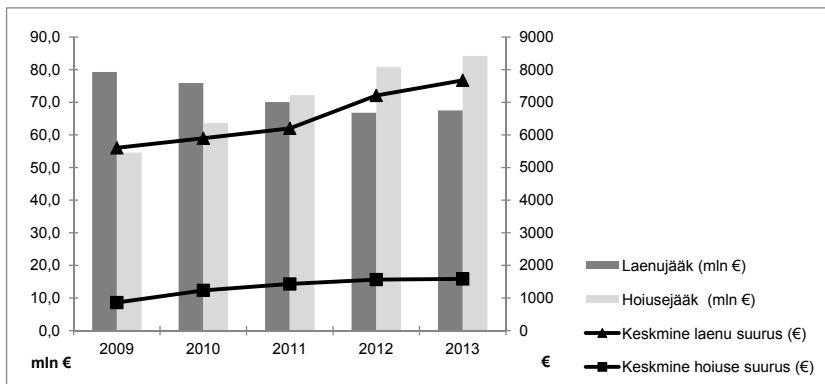

Allikas: Valga maavalitsus statistikaameti andmetel.

7.3 Pangandus

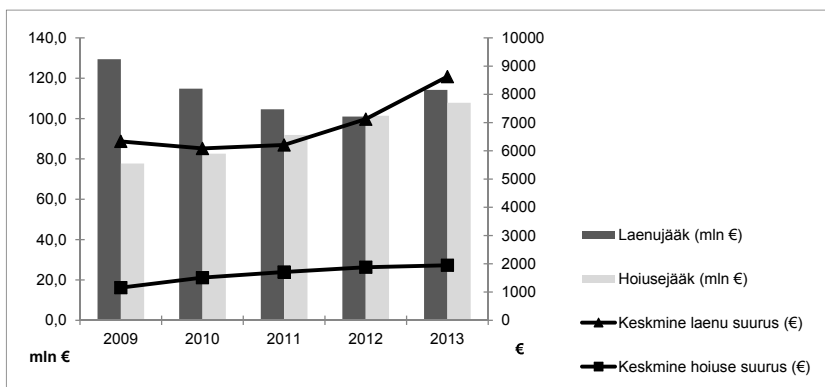
7.3.1 Laenud, säästud

Joonis 7-19. Laenud, hoised krediidiasutuse (filiaali) asukoha järgi, Valga maakond

Allikas: Valga maavalitsus Eesti Panga andmetel.

Joonis 7-20. Laenud, hoised kliendi registreerimis- või elukoha järgi, Valga maakond

Allikas: Valga maavalitsus Eesti Panga andmetel.

7.3.2 SEB Pank AS Valgamaal

SEB Valga kontor

Aadress Aia 5, 68205 Valga

Sularahaautomaadid

Valgas: Aia 5 (sularaha sisse- ja väljamaksed), Jaama pst 2B, Vabaduse 2/4, Raja 5, J. Kuperjanovi 62

Tõrvas: Valga mnt 3

Otepääl: Lipuväljak 28 (sularaha sisse- ja väljamaksed)

Postipangad: Harglas, Hellenurmes, Hummulis, Pukas, Sangastes, Taageperas, Tsirguliinas, Örus, Otepääl, Tõrvas ja Valgas.

7.3.3 Swedbank AS Valgamaa kontorid

Valga kontor

Aadress Kesk 10, 68203 Valga

Tõrva kontor

Aadress Valga mnt 1, 68605 Tõrva

Sularaha väljamakse automaadid:

Valgas: Kesk tn 10, Jaama tn 2b, Riia tn 18, Pikk tn 1

Otepääl: Valga mnt 1B, Lipuväljak 28

Tõrvas: Valga mnt 1

Sularaha sissemakse automaat:

Valgas Kesk tn 10

Pangabussi peatuskohad Valgamaal: Otepää, Puka, Sangaste.

7.4 Maa- ja omandireform

Maa-ameti Valga katastribüroo

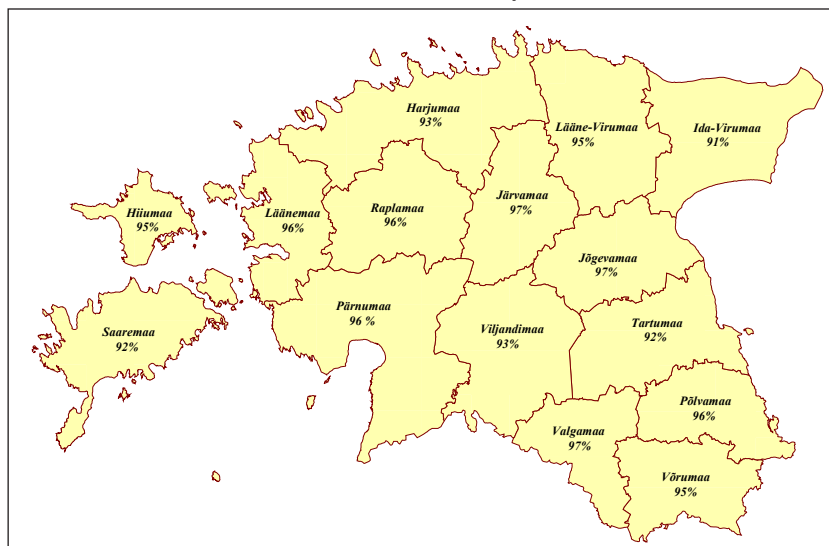
Aadress Kesk 12, 68203 Valga

Maa-ameti maakatastri osakond on maa-ameti struktuuriüksus, mille eesmärk on maakatastrisse kande tegemiseks esitatud avalduste menetlemine, sh katastriüksuste ja katastriandmete muudatuste registreerimine ning andmevahetuse korraldamine seaduses ettenähtud juhtudel ja mahus. Osakonna põhiülesandeks on maakatastri pidamine. Osakonna koosseisu kuulub Valga katastribüroo, kus on kolm töötajat.

Maareformi tulemused Valgamaal

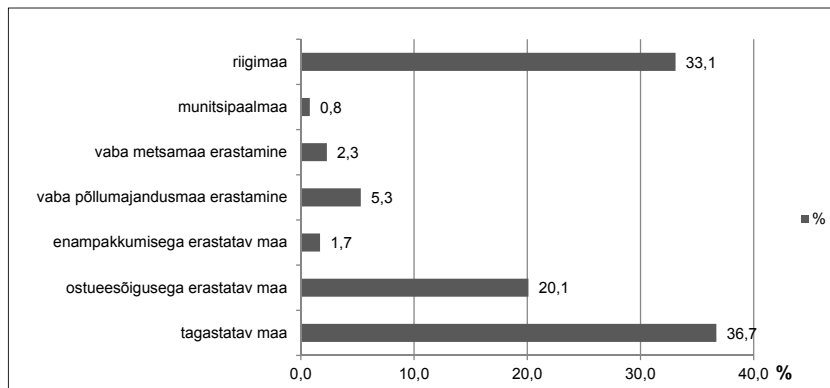
31.12.2013 seisuga oli riigi maakatastris registreeritud 21 975 katastriüksust pindalaga 198 463,3 ha, mis moodustab 97,0% maakonna maafondist 204 649,1 ha. Sellest 2013. aastal registreeriti 502 katastriüksust pindalaga 2088,9 ha (so 1,1% registreeritud maast).

Joonis 7-21. Maareformi seis Eestis 2013. aasta lõpus

Allikas: maa-amet.

Joonis 7-22. Maakatastris registreeritud maa jaotus (%) Valga maakonnas 31.12.2013 seisuga

Allikas: maa-amet.

Tabel 7-23. Maakatastris registreeritud Valgamaa katastriüksuste arv ja pindala (ha) seisuga 31.12.2013

Linn/vald	pindala	Registreeritud maa			Registreerimata maa	
		arv	pindala	%	pindala	%
Helme	31 273,3	2136	30 641,3	98,0	632,0	2,0
Hummuli	16 270,3	1063	15 768,5	96,9	501,8	3,1
Karula	22 992,1	1472	22 315,1	97,1	677,0	2,9
Otepää	21 736,3	3487	21 154,6	97,3	581,7	2,7
Palupera	12 347,8	1394	12 124,9	98,0	222,9	1,8
Puka	20 093,2	2010	19 480,9	97,0	612,3	3,0
Pödrala	12 722,3	1105	12 205,7	95,9	516,6	4,1
Sangaste	14 472,4	1365	14 039,5	97,0	432,9	3,0
Taheva	20 470,4	1216	20 067,3	98,0	403,1	2,0
Tõlliste	19 377,8	1856	18 524,1	95,6	853,7	4,4
Tõrva	480,4	1155	437,4	91,0	43,0	9,0
Valga	1654,2	3015	1399,3	84,6	254,9	15,4
Õru	10 462,6	701	10 304,7	98,5	157,9	1,5
Võrtsjärv	296,0	-	-	-	296,0	100,00
Kokku	204 649,1	21 975	198 463,3	97,0	6185,8	3,0

Allikas: maa-amet.

Tabel 7-24. Maareformi dünaamika aastas reformitud katastriüksuste alusel

Aasta	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Katastriüksuste arv	1031	1098	816	883	716	557	408	541	301	374	502
Katastrisse kantud (ha)	7690	11 869	3251,5	2837	1704,1	1539	1043	3600,4	820,6	1924,0	2088,9

Allikas: maa-amet.

Tabel 7-25. Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise taotluste lahendamine seisuga 31.12.2013

Omaavalitsus	Toimikuid	Menetlus lõpetamata	Lahendamise %
Helme vald	671	-	100
Hummuli vald	363	-	100
Karula vald	433	-	100
Otepää vald	647	5	99,227

Palupera vald	399	2	99,499
Puka vald	608	-	100
Põdrala vald	357	2	99,440
Sangaste vald	532	-	100
Taheva vald	391	-	100
Tõlliste vald	585	5	99,145
Õru vald	217	1	99,539
Tõrva linn	252	-	100
Valga linn	697	-	100
Otepää vallasisene linn	199	2	98,995
Kokku	6351	17	99,733

7.5 Ettevõtlus

Tabel 7-26. Valgamaa ettevõtjad õigusliku vormi järgi aasta lõpus

	2009	2010	2011	2012	2013
Füüsilisest isikust ettevõtjad	1031	1060	1013	968	930
Täisühingud	14	15	14	13	13
Usaldusühingud	7	21	8	11	10
Osaühingud	1269	1356	1507	1602	1672
Aktsiaseltsid	78	74	67	62	59
Tulundusühistud	17	18	18	18	33
Kokku	2416	2544	2627	2674	2717

Allikas: Registrate ja Infosüsteemide Keskus.

Tabel 7-27. Objektid äriregistris, mittetulundusühingute- ja sihtasutuste registris, riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklikus registris

	2009	2010	2011	2012	2013
Mittetulundusühingud	652	695	730	704	677
Sihtasutused	22	24	24	23	23
Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused	113	113	112	112	112
Ettevõtjad	2416	2544	2627	2674	2717

Tabel 7-28. Ettevõtteregestris aasta lõpus

	2009	2010	2011	2012	2013
Pankrotimenetluses äriühinguid	8	7	3	3	3
Likvideerimisel äriühinguid	33	34	33	31	31

Allikas: Registrate ja Infosüsteemide Keskus.

Tabel 7-29. Aasta jooksul registreeritud uute ettevõtjate, mittetulundusühingute ja sihtasutuste arv äriregistris

registreerimise aasta	Kokku	äriühing	FIE	MTÜ	sihtasutus
2011	250	167	48	35	-
2012	217	135	36	46	-
2013	233	160	45	28	-

Allikas: Registrate ja Infosüsteemide Keskus.

2013. aastal registreeritud 160st osaühingust asutati ilma kohese omakapitali sissemakseta 98 osaühingut.

7.5.1 Maksu- ja tolliameti Valga teenindusbüroo

Address Viljandi 23, 68206, Valga
Juhtivspetsialist Tiina Teder

Maksu- ja tolliameti koosseisus töötab Valgamaalt kokku 25 inimest sh teenindusosakonnas 6, kontrolliosakonnas 4 ja tollikorralduse osakonnas 15.

2013. aasta oli maksu- ja tolliameti uue strateegia esimene tööaasta. Arengukavas 2013–2016 on määratletud lähiaastate strateegilised eesmärgid ja esmatahtsad tegevused. Seatud eesmärkide saavutamisel on väga tähtis roll koostööl partneritega nii avalikus kui erasektoris ja eriti oluliseks on tõhus koostöö kohalike omavalitsuste ja ettevõtjatega. Arengukava tutvustav seminar toimus Valgas 8.05.2013.

Alates 2013. a veebruarist avaldatakse koduleheküljel www.emta.ee ettevõtlusega seotud statistikat. Statistika avaldamine annab nii kohalikele omavalitsustele, tööandjatele kui töötajatele võimaluse võrrelda palkasid, käivet, töötajate arvu jne sama tegevusala ettevõtetes nii maakonniti kui ka Eestis tervikuna ning aitab kaasa ausa konkurentsi tagamisele ja teeb äritegevuse Eesti ettevõtlusmaastikul läbipaistvaks.

Seisuga 1.01.2013. a oli Valgamaal 2583 juriidilist ja 1026 füüsilisest isikust ettevõtjat sh 1062 käibemaksu-kohustuslast.

Seisuga 1.01.2014. a oli Valgamaal 2680 juriidilist ja 895 füüsilisest isikust ettevõtjat sh 1090 käibemaksu-kohustuslast.

Statistiliste näitajate aluseks on võetud ettevõtted, kelle juriidiline aadress äriregistris on koostamise hetkel Valga maakond ja füüsilisest isikust ettevõtjad, kelle elukoht on 1.01.2014 seisuga Valga maakond. Töötasu andmed kajastavad 2680 juriidilise isiku ja 895 füüsilisest isikust ettevõtja väljamakseid. Käibeandmed on leitud 1090 käibemaksukohustuslase andmete põhjal.

Tabel 7-30. Suurema keskmise käibega tegevusalad Valgamaal

2013. aastal	2012. aasta
1. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; ölest ja punumismaterjal;	1. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; ölest ja punumismaterjal;
2. Hoonete ehitus;	2. Toiduainete tootmine;
3. Toiduainete tootmine;	3. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad;
4. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad;	4. Mootorsõidukite ja mootorrattaste hulgi- ja jaemüük ning remont;
5. Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad;	5. Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad;
6. Metsamajandus ja metsavarumine;	6. Hoonete ehitus;
7. Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad;	7. Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad;
8. Mootorsõidukite ja mootorrattaste hulgi- ja jaemüük ning remont;	8. Metsamajandus ja metsavarumine;
9. Maismaaveondus ja torutransport.	9. Rajatiste ehitus;
10. Mööblitootmine	10. Maismaaveondus ja torutransport

Eelpoolnimetatud 10 tegevusala moodustasid 2013. aastal kogu maakonna käibest 75,71%. Teised tegevusalad sh majutus, toidu ja joogi serveerimine jpt kokku moodustasid kokku 24,29%.

Tabel 7-31. Tegevusalad, mille kohta deklareeriti tööandjate poolt töötajatele kogusummas kõige enam väljamakseid

2013. aastal	2012. aastal
1. Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	1. Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus;
2. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine	2. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjal;
3. Mööblitootmine	3. Mööblitootmine;
4. Tervishoid	4. Toiduainete tootmine;
5. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad	5. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad;
6. Toiduainete tootmine	6. Tervishoid;
7. Hoonete ehitus	7. Hoonete ehitus;
8. Metsamajandus ja metsavarumine	8. Metsamajandus ja metsavarumine;
9. Rõivatootmine	9. Rõivatootmine;
10. Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	10. Rajatiste ehitus

Tabel 7-32. Tegevusalad, mille kohta deklareeriti tööandjate poolt ühele töötajale kõige suuremat keskmist väljamakset

2013. aastal	2012. aastal
1. Kummi- ja plasttoodete tootmine	1. Kummi- ja plasttoodete tootmine
2. Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	2. Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine
3. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine	3. Muu kaevandamine
4. Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	4. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
5. Tervishoid	5. Laondus ja veondust abistavad tegevusalad
6. Metsamajandus ja metsavarumine	6. Infoalane tegevus
7. Tööhõive	7. Veekogumine, -töötlus ja -varustus
8. Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	8. Tervishoid
9. Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	9. Tööhõive
10. Mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüük ning remont	10. Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine

Tabel 7-33. Suurima töötajate arvuga tegevusalad

2013. aastal	2012. aastal
1. Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	1. Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus
2. Mööblitootmine	2. Mööblitootmine
3. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine	3. Puidutöötlemine ning puit- ja korktoodete tootmine, v.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine
4. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad	4. Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad
5. Muu teenindus	5. Muu teenindus
6. Toiduainete tootmine	6. Toiduainete tootmine
7. Hoonete ehitus	7. Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad
8. Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	8. Tervishoid
9. Tervishoid	9. Hoonete ehitus
10. Rõivatootmine	10. Rõivatootmine

2013. aastal said Valgamaal keskmiselt 10 892 inimest mediaanpalka 623 eurot kuus. Mediaanväljamakse tähistab summat, millest suuremaid ja madalamaid väljamakseid oli võrdset.

Residendist füüsilised isikud on kohustatud esitama tuludeklaratsiooni maksustamisperioodi tulude kohta hiljemalt maksustamisperioodile järgneva aasta 31. märtsiks. Toome võrdluse 2013. aastal esitatud 2012. a tuludeklaratsioonide kohta ja sellele eelnenud perioodi, st 2012. aastal esitatud 2011. a tuludeklaratsioonide andmetega.

Tabel 7-34. Füüsiliste isikute tuludeklaratsioonid 2012. ja 2011. aasta kohta

	2012			2011			2012 võrdlus 2011		
	Valga maakond	Eesti	%	Valga maakond	Eesti	%	Valga maakond	Kasv, kahane-mine, %	
Dekla-reerinud inimeste arv	13 629	647 729	2,10	13 764	643 545	2,14	-135	in	-0,98
Kokku tulud	91 233 530	5 692 088 293	1,60	87 446 913	5 273 002 955	1,66	3 786 617	€	4,33
Kokku maha-arvamised	43 039 232	2 120 512 800	2,02	42 228 889	2 045 952 886	2,06	810 343	€	1,91
Tagasta -misele kuuluv tulumaks	1 706 465	97 463 002	1,75	1 784 989	100 044 931	1,78	-78 524	€	-4,4
Juurde-maksmisele kuuluv tulumaks	320 115	21 151 392	1,51	682 119	25 907 938	2,63	-362 004	€	-53,07

2013. aastal deklareerijate arv maakonnas vähenes 135 inimese võrra; tulusid deklareeriti rohkem 3 786 617 eurot, mahaarvamised suurenesid 810 343 eurot, tagastamisele kuuluv tulumaks vähenes 78 524 eurot ja juurdemaksmisele kuuluv tulumaks vähenes 362 004 eurot.

2013. aastal Valgamaa osakaal kogu Eestis deklareeritud tuludeklaratsioonide suhtes: deklareerijate arv 2,10%, kokku deklareeritud tulud 1,60%, kokku mahaarvamised 2,02%, tagastamisele kuuluv tulumaks 1,75% ja juurdemaksmisele kuuluv tulumaks 1,51%.

Seisuga 1.01.2013 olid maksuvõlad 989 isikul kokku 13 647 789 eurot.

Seisuga 1.01.2014 olid maksuvõlad 833 isikul kokku 12 440 949 eurot sh füüsilise isiku tulumaks 106 785 eurot; kinnipeetud tulumaks 785 240 eurot; erijuhtude tulumaks 1 581 674 eurot; sotsiaalmaks 2 077 720 eurot; käibemaks 7 650 834 eurot; maamaks 13 702 eurot; raskeveokimaks 15 171 eurot; kogumispensionimakse 52 095 eurot ja töötuskindlustusmaks 126 928 eurot. 2013. aastal maksuvõlg vähenes kogusummas 1 206 840 euro võrra.

7.5.2 Edukamad ettevõtted maakonnas

Tabel 7-35. Valgamaa ettevõtete TOP 2012. aastal

Jrk nr	Ettevõtte	Tegevusvaldkond
1.	Sleipner Lain OÜ	kauba raudteevedu
2.	Engeros Otepää OÜ	mootorsõidukite müük, rent
3.	Maad ja Metsad OÜ	metsavarumine
4.-5.	Steelfixer OÜ	tööhõive
4.-5.	Starfeld OÜ	hulgikaubandus
6.	Splitter OÜ	ehitus
7.	Linnu Talu OÜ	põllumajandus
8.	SA.MET AS	ehitus
9.	Primavera Kaubanduse OÜ	tööhõive
10.	Sanlind OÜ	põllumajandus

Selgitus: Äripäeva maakondliku TOPi lähteandmed on viimase aasta käive ja ärikasum/kahjum, rentaablus ning varade tootlikkus. Edetabelisse pääsemiseks peab ettevõtte asuma või omama tootmistegevust vastavas maakonnas ning olema tegutsenud vähemalt kolm viimast aastat.

Allikas: ajaleht Äripäev 29.10.2013.

Konkurss „Valgamaa ettevõtluse auhind“

Konkurss on kutsunud ellu 2008. aastal ning selle korraldajateks on Valga maavalitsus, SA Valgamaa Arenguagentuur, MTÜ Valgamaa Omavalitsuste Liit ja MTÜ Valgamaa Partnerluskogu.

Konkursi eesmärgiks on tunnustada Valgamaa ettevõtjaid, kes oma hea maine ja aktiivse tegevusega on aidanud kaasa maakonna positiivsele arengule.

2013. aastal esitati konkursile 17 nominenti. Konkursi võitjad kuulutati välja 21. mail Sangaste seltsimajas toimunud Valgamaa ettevõtluspäeval.

Parim tootmisettevõte 2012 – AS Bacula

AS Bacula toodab Puka vallas Aakres laias valikus moose, kontsentreeritud mahlajooke ning jäätise- ja jogurtisandeid. 2012. aastal saadi veterinaar- ja toiduametilt tunnustus uute toidugruppide käitlemiseks – nüüd võib ettevõtte uute toodetena valmistada ja müüa seeni ja seenetooteid, hoidiseid (ka köögiviljadest) ning mett. AS Bacula näol on tegemist stabiilse ja pideva tootearendusega tegeleva ettevõttega, mis on esindanud Valgamaad nii erinevatel konkurssidel, messidel kui ka televisioonis ja toonud seeläbi maakonnale positiivset tuntu.

Parim teenindusettevõte 2012 – Kristamus OÜ Greete hotell

Tegemist on omanäolise ja atraktiivse Puka valla ettevõttega, mida iseloomustab kõrge teenindustase ja mitmekülgsed teenused, kuna lisaks majutusele ja toitlustamisele pakutakse ka aktiivse puhkuse veetmise võimalusi, sportimist jms. Lisaks on ettevõtte pannud öla alla mitmete piirkonna spordivõistluste korraldamisele.

Parim uustulnuk 2012 – OÜ Toidupada

Otepää valla ettevõtte OÜ Toidupada on tegutsenud alates 2010. aasta sügisest ning selle tegevust iseloomustavad areng, uudsed teenused ja ideed. Ettevõtte pakub maalähedast ja lihtsat toitu, mida valmistatakse valdavalt elaval tulel – pajas, pannil või sütel. OÜ Toidupada on edukalt toitlustanud mitmeid suurüritusi (Otepää MK etapp, Lõuna-Eesti ralli jne).

Ettevõtluse edendaja 2012 – Tiiu Voitk

Tiiu Voitk on ettevõtjana ja ettevõtlusorganisatsioonide aktiivse liikmena andnud oma panuse Valgamaa ettevõtluse arengule. 2012. aastal käivitatud MTÜ Christine Gild turundab Tõrva kõrtsihoones Tõrva-Helme turismipiirkonda ning tutvustab mulgi kultuuri ja käsitööd. 2012. aastal asutatud OÜ Tõrva Meistrid, mille juhatuse liige Tiiu Voitk on, pakub tööd piirkonna käsitöö- ja suveniiride valmistajatele. Lisaks Tiiu Voitkile on ettevõtlusalase tegevusega haaratud kogu tema pere – ka tema kaks poega ja abikaasa on ettevõtjad.

Eriauhind parima noorte algatuse eest – MTÜ VeniVidiVici

2011. aastal Otepää gümnaasiumi noorte poolt ENTRUMi programmi raames käivitatud Eesti-sisese õpilasvahetuse projekt on olnud üledukas, tõestanud oma jätkusuutlikkust ning toonud Valgamaale kuhjaga tuntu.

7.5.3 SA Valgamaa Arenguagentuur

SA Valgamaa Arenguagentuur

Aadress Kesk 11, 68203 Valga

www.arenguagentuur.ee

Valgamaa arenguagentuur on maakondlik arendusorganisatsioon, mille eesmärgiks on läbi oma tegevuste muuta maakonna majandus- ja elukeskkond atraktiivsemaks ja konkurentsivõimelisemaks, aidata tõhustada tööd erinevate arendusorganisatsioonide vahel ja pakkuda professionaalseid tugiteenuseid.

2013. aastal juhtis SA Valgamaa Arenguagentuur nõukogu tööd nõukogu esimees Kalev Härk. SA Valgamaa Arenguagentuuri nõukogu on seitsmeliikmeline: üks MTÜ-de esindaja, kolm kohaliku omavalitsuste esindajat, üks riigi esindaja, kaks ettevõtjate esindajat. Sihtasutuse igapäevast tegevust juhib üheliikmeline juhatuse. Juhatuse liikme ülesandeid täitis 2013. aasta kahe esimese kuu jooksul Ülle Juht ning alates märtsist Rein Org.

Valgamaa arenguagentuur on saavutanud heal tasemel koostöö nii maakonna sees (partnerluskogu, maavalitsus, omavalitsuste liit), Lõuna-Eestis (Võru, Põlva, Viljandi, Jõgeva ja Tartu maakondlikud arenduskeskused) kui ka piiriüleselt (Läti ja Venemaa regionaalsed arendusorganisatsioonid). Käivitumas on sisukas koostöö ülikoolide ja

teadusasutustega (Tallinna tehnikakõrgkool, Tartu ülikooli ideelabor ja tehnoloogiainstituut, Tartu teaduspark, Tartu kõrgem kunstikool ja Valgamaa kutseõppekeskus). Nii ettevõtlikkuse kui kodanikuaktiivsuse suunal on tegevused hoogustunud ja nende tase on tõusnud. Investorteeninduse osas küll ei ole õnnestunud luua ühtset Lõuna-Eesti investorteenindust, kuid selles osas loodetakse 2014. aastal edasi liikuda. Turismi valdkonnas initsieeritakse ja veetakse Lõuna-Eesti ühist väliturundust.

Keskuse juhtimises toimus 2013. aasta esimesel poolaastal oluline muudatus. Alates märtsist on ühendatud Valgamaa Omavalitsuste Liidu tegevjuhi ja Valgamaa arenguagentuuri juhatuse esimehe ametikoht. Ühendamise eesmärgiks oli saavutada senisest parem koostöö ja infoliikumine.

Valgamaa arenguagentuuri põhitegevus jaguneb peamiselt nelja valdkonda: ettevõtluse edendamine, kodanikuühiskonna edendamine, kohalike omavalitsuste koostöös osalemine ja investorteenindus. Lisaks kirjeldatud valdkondadele juhib ja koordineerib arenguagentuur mitmeid omavalitsuste ühisprojekte.

Arenguagentuuri olulisemad tegevused 2013. aastal

Üheks oluliseks arenguagentuuri tegevuseks on info edastamine sihtgruppidele. Nii viidi 2013. aasta alguses koostöös MTÜ Valgamaa Partnerluskogu ja Eesti Töötukassaga läbi ühised infopäevad oma teenuste tutvustamiseks Valgas, Otepää ja Tõrvas. Valgamaa kutseõppekeskuses tutvustati maakonna ettevõtlust, et siduda erialad paremini reaalse ettevõtluskeskkonnaga, näiteks tutvustati tiseritele rohkem puidusektori eripära.

Kodanikuühiskonna info valdkonnas seati 2013. aastal fookus koolinoortele ja nende õpetajatele, et saavutada järelkasv praeguste kodanikuühendustele. Kohalike omavalitsuste koostöö osas oli arenguagentuuri esindaja kaasatud Valga linna arengukava koostamise protsessi. Seoses EL programmiperioodi lähenemisega anti kohalikele omavalitsustele nõuandeid piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetmest toetuse taotlemise kohta.

Tihedat koostöö jätkus naabermaakondadega (Põlva, Võru ja Viljandi) investorteeninduse programmi raames. Ühiselt korraldati äriseminar Peterburis ning esitleti maakondi Rootsisis ja Soomes. Valmis maakondade ühine turundustrüki ning turundusmaterjalid meie metalliettevõtjatele. Koostati rahataotlus Põhjamaade Ministrite Nõukogu Norden-programmi, kust saadi toetus ühiste äriseminaride korraldamiseks Soomes ja Rootsisis. Investortevõtte käigus tehti tihedat koostööd nii ettevõtjate kui ka kohalike omavalitsustega.

Proaktiivsete tegevuste elluviimine toimub erinevate organisatsioonide koostöös, osaletakse maakonna arengukomisjonide töös, "arendajate ümarlaval", ettevõtlusvõrgustikes. Väga hea koostöö on Võru, Põlva ja Viljandi maakondlike arenduskeskustega. Aktiivsed on turismiettevõtjatele suunatud tegevused. 2013. aastal panustati noorte ettevõtlusteadlikkuse suurendamisesse. 21. mail toimunud Valgamaa ettevõtluspäeval osales 55 inimest, kus viidi läbi ka maakonna parimate ettevõtjate tunnustamine. Aasta jooksul toimus kaks alustava ettevõtja baaskoolitust, millest võttis osa 31 inimest. O. Kärsna koolitusel „Ausalt ettevõtlusvormi valikust“ osales 47 ettevõtjat. Osaleti Valgamaa haridusmessi „Vali nutikalt!“ korraldamises, mis toimus 1. märtsil Valga spordihallis. Messi raames tutvustati huvilistele õppimisvõimalusi nii Valga-, Tartu-, Võru- kui ka Viljandimaal. Samuti oli esindatud kutse ja kõrgkoolid mujalt Eestist. Messil osales kokku üle 30 eksponendi ning küllastajateks oli ca 300 koolinoort. Messi raames toimusid ka kolme ettevõtte külastused (AS Atria, OÜ Moon, Ühinenud Ajalehed AS). Novembris toimus majandusmäng „Business Game“, kus osales 90 õpilast Valga, Võru ja Põlva kutsekoolidest. Valga, Võru, Põlva maakondade ühiselt toimus 7 mentorklubi kohtumist, milles osales 20 mentiid ja 6 mentorit. Detsembri alguses viidi Valga põhikoolis läbi majandusmäng „Ettevõtlusküla“, kus osales 120 õpilast. 31. oktoobril korraldas Valgamaa arenguagentuur koos MTÜ Euregio Pskov Livoniaga ja Valgamaa kultuuri- ja huvialakeskusega eesti, vene, läti, valgevene ettevõtjate partneriaadi. Kevadel osaleti maakonna ettevõtjatega Balvis (Läti Vabariigis) toimunud partneriaadil. Koostöös maavalitsusega korraldati 27. novembril Valgamaa ettevõtluskonverents „Nutikam Valgamaa“. Konverentsil osalesid ja koostöövõimalusi tutvustasid Tallinna tehnikakõrgkool, Tartu ülikooli ideelabor ja tehnoloogiainstituut, Tartu teaduspark, Tartu kõrgem kunstikool ja Valgamaa kutseõppekeskus. Eesmärgiks oli anda teadmisi targast majandusest, kaasaegsetest lähenemistest innovatsioonile ning võimalustest koostööks erinevate kõrgkoolide ja teadusasutustega muutuvast majanduskeskkonnas. Konverents oli üheks osaks arenguagentuuri korraldatud „Teadmiste nädala“ programmis. „Teadmiste nädal“ algas 25. novembril fotojahiga Taagepera lossimetsades. 26. novembril toimus Valga kultuuri- ja huvialakeskuses Märka Tegusaid Ühendusi deviisi all konverents „Saame hakkama!“. Konverentsi naelaks kujunes konkursi Valgamaa MTÜ ja Väärt Kodupaik 2013 nominentide tunnustamine. Teadmiste nädala lõpetas 29. novembril Otepääl peetud 13. Valgamaa turismi aastaseminar, mille raames tunnustati Valgamaa tublimaid turismitegijaid.

7.5.4 Valgamaa Äriklubi

Valgamaa Äriklubi president on Hans Heinjärv
Koduleht www.ariklubi.riiska.ee

Valgamaa Äriklubi tegutseb aastast 1994 ja koondab aktiivseid tööandjatest tippjuhte. 2013. aasta lõpuks oli klubil 50 liiget.

Klubi käib koos septembrist maikuuni. Igal kuul toimus üks klubiüritus, millest kõige meeldejäävamad olid külaskäigud Valka koostootmisjaama ja kohtumine Valka ettevõtjatega; Sangaste lossi (esines Kairi Rebane) ning Valga haiglasse (tutvuti päikesepaneelide kasutamisega). Huvitavad külalised olid ka Virgo Mihkelsoo, Marianne Meiorg, AS Valga Vesi juhtkond, Marek Mekk ja OÜ Veinivilla. Meeldejääv oli ka hooaja lõpetamine Kunstimäe puhkemajas, kus köitva ettekande tegi Alar Ojastu.

7.5.5 MTÜ Valgamaa Partnerluskogu

Aadress Valga põik 3, 67403 Otepää
Koduleht www.valgaleader.ee

Valgamaa Partnerluskogu on Leaderi tegevusgrupp, mille tegevuspiirkonnaks on kõik 11 Valgamaa valda ning Tõrva linn. Partnerluskogu on koostöökogu, mis ühendab era-, omavalitsus- ja mittetulundussektori organisatsioone ning mille eesmärgiks on kohaliku elu arendamine Valgamaal. Meie missiooniks on kaasata valgamaalasi tegutsema järjepideva heaolu kasvu nimel, et iga inimene saaks olla vajalik ja väärtuslik.

Partnerluskogu tegevuse aluseks on strateegia „Elujõuline Valgamaa“ aastateks 2006–2013, mida viiakse ellu maaelu arengukava Leaderi meetme rahastusel. 2013. aastal kinnitati 59 projekti, mis aitavad kaasa strateegia elluviimisele. Lisaks teiste organisatsioonide projektide toetamise algatas partnerluskogu ise mitmeid tegevusi, mis olid suunatud strateegia kõigile kolmele sihtrühmale: kogukondadele, noortele ja ettevõtjatele.

Kogukonna meetmes viidi ellu kolm projekti. Valgamaa külade esindajad osalesid augustis Saaremaal X maapäeval, mille peateema oli „Aastaring külas“. Maapäeval seati sihiks, kuidas leida aastaringset tegevust külaelanikele, ettevõtjatele, vabaihendustele. Valgamaa maine teemal toimus aasta alguses Valgamaa üritusi tutvustav plakatikampaania Tallinnas ning suvel valmis maine tegevuskava, mille keskseks ideeks oli Valgamaa – veekogude maakond. Kohaliku identiteedi ning piirkonna turundamiseks algatati koostöös teiste Lõuna-Eesti Leaderi tegevusgruppide ning ajakirjaga National Geographic Eesti koostööprojekt „Elu kahe maailma piiril“, mille raames paigaldati Lõuna-Eestis 21 kollast raami, millest neli on Valgamaal ning üks Valga linnas.

Noorte meetme projektide raames arendati noorsootöövõrgustikku ning noorte ja noortega tegelejate info kättesaadavust. 2013. aastal valmis film, mis tutvustab noorsootöökeskuse tegemisi läbi kolme aasta. Augustis toimus koostöös Valgamaa noorte nõustamiskeskusega, Valga maavalitsuse ja Valgamaa noorsootöökeskus Tanklaga seminar „Karjääriteenuste ja noorsootöö koostööseminar“. 2013. aasta alguses jätkus projekt, mille raames osaleti noortemessil „Intellektika“ Tartus.

Ettevõtlusmeetmes algatati kolm projekti. Aprillis oldi koos Valgamaa ettevõtetega Maamessil tutvustamas nii Valgamaad kui siin pakutavad tooteid ja teenuseid. Koostöös Mulgimaa arenduskojaga algatati Mulgi kvaliteedimärgi projekt, mille eesmärgiks on väärtustada Mulgimaa ettevõtete toodangut ja teenuseid ning arendada välja omapärasid tulenevat konkurentsieelist. Lõplik kontseptsioon valmib 2014. aastal. Soome ja Leedu partneritega algatatud koostööprojekt „Puidu lõhnad Valgamaal“ eesmärgiks on puutöötraditsioonide säilitamine, väärtustamine ja edasikandmine ning puidukäsitöoga tegelevate ettevõtjate võrgustumine Valgamaal. 2013. aastal suvel külastati Leedu partnereid ja tutvuti sealsete puutöötraditsioonidega ning sügisel toimus Paluperas tohutöö õpituba, kus osalesid ka Leedu partnerid. Projekt jätkub 2014. aastal.

Tabel 7-36. MTÜ Valgamaa Partnerluskogu poolt 2013. aastal vastu võetud ja kinnitatud projektitaotlused

	vastuvõetud taotlused			kinnitatud taotlused		
	projekti- taotluste arv	projekti kogumaksumus (tegevuse või investeeringu maht, eurot)	taotletud toetus- summa (eurot)	projekti- taotluste arv	projekti kogumaksumus (tegevuse või investeeringu maht, eurot)	taotletud toetussumma (eurot)
Kogukonnaareng ja koostöö						
Väärt elukeskkond	21	192 866	156 222	21	192 866	156 222
Partnerluskogu projektid	4	41 833	37 628	4	41 833	37 628
Noorte algatused ja koostöö						
Noor Valgamaa	21	120 157	102 515	15	43 643	11 286
Partnerluskogu projektid	3	34 851	31 365	3	34 851	31 365
Ettevõtete areng ja koostöö						
Tugev tegija	23	554 135	298 227	13	317 008	168 811
Partnerluskogu projektid	3	14 377	10 675	3	14 377	10 675
Kokku	75	958 219	636 632	59	644 577	415 987

Allikas: MTÜ Valgamaa Partnerluskogu.

7.5.6 Turism

Valga turismiinfokeskus

Kesk 11, 68203 Valga

Kodulehekülg www.visitestonia.com; www.puhkaeestis.ee

Infokonsultandid: Marina Lauk ja Signe Hunt

Otepää turismiinfokeskus

Tartu mnt 1, 67404 Otepää

Kodulehekülg www.visitestonia.com; www.puhkaeestis.ee

Infokonsultandid: Margo Krüünvald ja Lea Ilp

Tõrva turismiinfopunkt

Valga 1, 68605 Tõrva

Kodulehekülg www.torva.ee

Infokonsultant Tiiu Voitk

Valgamaa turismiveeb www.turism.valgamaa.ee

Info majutus- ja toitlustusettevõtete, vaatamisväärsuste, aktiivse puhkuse, olulisemate sündmuste ning turismiga seotud teenuste kohta eesti, inglise, soome, saksa, vene ja läti keeles. Veebi haldab SA Valgamaa Arenguagentuur, moderaator Kadi Ploom.

Turismiorganisatsioonid

SA Lõuna-Eesti Turism

Lõuna-Eesti maakondade turismitegevuste koordineerimine, regiooni tutvustamine välisriikidele.

Vaksali 17 A, 50410 Tartu

Kodulehekülg www.southestonia.info

Juhataja Angela Järg

Nõukogu: Nõukogu on 9-liikmeline

SA Valgamaa Arenguagentuur

Kesk 11, 68203 Valga
Kodulehekülg www.arenguagentuur.ee
Juhataja Ülle Juht, alates märtsist 2013 Rein Org
Nõukogu: Nõukogu on 7-liikmeline
Turismiarenduskonsultant: Kadi Ploom

SA Tõrva-Helme Turism

Valga mnt 1, Tõrva 68605
Nõukogu: Nõukogu on 4-liikmeline

SA Otepää Turism

Tartu mnt 1, Otepää 67404
Juhataja Margo Krüünvald
Nõukogu: Nõukogu on 5-liikmeline

Valgamaa turundustegevused

Osalemise messidel: Tourest 2013 – Tallinn, Matka 2013 – Helsingi (Soome), Mardilaat 2013 Helsingis (Soome), Inwetex 2013 – Peterburis (Venemaa), Balttour 2013 – Riias (Läti).

Turundusmaterjalid saadetud koostööpartnerite kaudu alljärgnevatele messidele: Vivattour 2013 – Vilnius (Leedu), TUR 2013 Göteborg (Rootsi), ITB 2013 – Berliin (Saksamaa), Reisen 2013 - Hamburg (Saksamaa), SUVI 2013 Tartus, IMEX 2013 – Frankfurt (Saksamaa), EAS välisesindustele, Eesti Majale Helsingis.

Valminud turundusmaterjalid: trükised „Valgamaa ja Otepää infotrükis“; koostöös SA-ga Lõuna-Eesti Turism ja Lõuna-Eesti maakondadega madalhooaja trükis Vene turule vene keeles. Kultuuri- ja loodustrükised: „Valgamaa ja Otepää Lõuna-Eesti pärlid“ kuues keeles (eesti, inglise, vene, saksa, soome, läti).

Kaastööd meediale, pressiteated, intervjuud, info-tekstid-fotod reisiinfo koostajatele: ERR, ETV, TV3, Kanal 2, Reisimaailm, Otepää Teataja, Valgamaalane, Postimees, Päevaleht, Eesti Ekspress, Maaleht, Regio, internetiuudiste portaalid, Lõuna-Eesti Turismi uudiskiri.

Koostöö välismeediaga: Moskva TV, artiklid Venemaa, Läti ja Soome aktiivse puhkuse veebiportaalidesse.

Turismiinfo, sündmuste, uudiste sisestamine: www.puhkaeestis.ee, turism.valgamaa.ee, Google map, Facebook, Twitter.

Arendusprojektid maakonnas

Projekti „**Sustainable Via Hanseatica**“ eesmärgiks on arenguvööndi pikendamine Peterburini, koostöövõrgustiku arendamine, toodete arendamine, turismiasjaliste arendamine, objektide parendamine, ühisturundus. Tegevused: Via Hanseatica andmebaasi täiendamine, audiogiidid, vaatamisväärsuste haldajate ja giidide koolitused, teemamarsruutide ja ühispakettide koostamine, koostöökohtumised ja -seminarid, koostöövõrgustiku loomine, Via Hanseatica brändi edasiarendus, väikesemahulised investeeringud, ühisturundus: GPS-kaardid, *travel guide-d*, trükised, uudiskirjad, välismessidel osalemine, FAM reisid, pressiteated, artiklid.

Projekti „**Valgamaa maine ja atraktiivsuse tõstmine läbi koostöö**“ eesmärgiks on koostöös erinevate valdkondadega (turismiarendajad, omavalitsusjuhid, käsitöölised, harrastusteatriid jt) kirjeldada Valgamaa paikkondlikku eripära, luua oma lood ja eripära rõhutavad sümbolid ning meened ja tekitada ühine ölg-õla tunne, mis viiks edasi uute ideede, tegevuste ja jätkuva koostööni ning tõstaks Valgamaa mainet ja atraktiivsust. Tegevused: korraldati ühiseid ümarlaudu, kus saavad kokku omavalitsuste esindajad, arendajad, loomeinimesed ning kogutakse kokku info erinevate kantide legendidest, lugudest, inimestest ja luuakse ideid paikkonna eripära tutvustavate meenete tootmiseks; luuakse atraktiivsed *histortainment* tooted – elavad giidiprogrammid, lühietendused ning Valgamaa legendidel põhinevad suveniirid.

Projekti „**Valgamaa ettevõtjate koostöö- ja ühisturundustegevused välisurgudel**“ eesmärgiks on Valgamaa ettevõtjate koostöö arendamine ja ühisturundus välisurgudel. Projekti tegevustena valmivad eesti, vene ja inglise keeles infotrükised sh maakonnakaart, linnade kaardid (Valga/Valka, Otepää, Tõrva), Valgamaa sündmuste kalender 2013, Eripakkumiste trükis 2013; osaleti Tallinnas Tourestil (veebruar 2013), Riias messil Balttour (veebruar 2013).

Tunnustatud turismiteod

- „Eesti parim pulmakoht 2013“ I koht – Taagepera loss
- „Valgamaa parim sündmus 2013“ – Valgamaa talveöölaulupidu
- „Valgamaa parim meeskond 2013“ – MTÜ Sangaste Rukkiküla meeskond
- „Valgamaa parim turismitöötaja 2013“ – Kohviku I.u.m.i kokk Tanel Rebane
- „Lõuna-Eesti parim turismisündmus 2013“ – rahvusvaheline Valga militaarjaloo festival

Turismi põhinäitajad

Valgamaa on majutuskohtade arvult Eestis neljas Harjumaa sh Tallinna, Saaremaa, Pärnumaa sh Pärnu linna järel. Statistikaameti andmed kajastavad vaid statistikakohuslaste andmeid (siia alla ei kuulu alla 10 voodikohaga puhkemajad ja kodumajutused). Ettevõtete arv erineb suvehooajal ja talvehooajal ning majutuse täitumus madal- ja kõrghooajal. Käesolevas tabelis on arvestatud aasta kuu keskmiste näitajate alusel.

Tabel 7-37. Majutusteenus (põhinäitajad – aasta keskmine)

	2009	2010	2011	2012	2013
Majutuskohtad	90	77	78	74	77
Toad	996	869	889	803	826
Voodikohad	2599	2242	2295	2122	2149
Tubade täitumus %	22	21	21	23	22
Voodikohtade täitumus %	17	18	17	19	19

Allikas: Valgamaa arenguagentuur statistikaameti andmetel.

Tabel 7-38. Majutatute arv suurema osatähtsusega riikide lõikes

Riik	2009	2010	2011	2012	2013
Eesti	62 908	66 607	63 080	66 199	64 003
Läti	1316	1441	1423	1848	1890
Rootsi	978	1635	1516	1419	1159
Saksamaa	1116	1082	1196	1482	1058
Soome	5608	5583	4737	5579	5532
Venemaa	1823	2322	2877	3166	5437
Muud välisriigid	1800	2209	2440	2428	2530
Kokku	75 549	80 879	77 269	82 121	81 609

Allikas: statistikaamet.

Joonis 7-39. Majutatute ööbimised Valga maakonnas reisi eesmärgi järgi

	2009	2010	2011	2012	2013
Kokku	138 537	148 316	146 448	146 819	151 785
Puhkusereis	74 603	100 243	92 438	104 047	102 822
Tööreis	24 608	28 597	31 311	23 522	23 180
... osavõtt konverentsist, koolitusest	4360	3092	1921	1632	503
Muu reis (transsiituumism, raviturism jms)	39 326	19 476	22 699	19 250	25 783

Allikas: statistikaamet.

Tabel 7-40. Turismiinfokeskustes teenindatud kliendid 2013

	Teenindatud kokku sh päringud e-posti ja telefoni teel	Külastajad (sise- ja välisriiklased) kokku	sh välisriiklased	sh siseriiklased
Otepää TIK	13 113	10 262	4299	5963
Valga TIK	9615	8160	4495	3665
Tõrva TIP	335	317	86	231

Allikas: turismiinfokeskuste ja turismiinfopunkti andmed.

Tabel 7-41. Enimkülastatud sündmused Valgamaal

Sündmus	2010	2011	2012	2013
Rally Estonia	10 000	13 000	23 186	19 437
Rahvusvaheline Valga Militaarajaloo Festival	4500	8000	12 000	15 000
Tartu Maraton*	8038	7045	9563	11 286
Tartu Rattamaraton*	5882	4925	7454	8084
Leigo Järvemuusika	7300	5000	5000	5000
Valga-Valka kaksiklinnade festival	5000	6700	5700	6300
Klaperjaht	5000	5000
Tartu Jooksumaraton*	1897	2011	6790	8383
Tõrva Loits	3500	2000	2000	4000
Euroopa Saunamaraton	66	208	449	654

Märkus: * võistlejad ilma pealtvaatajateta

Allikas: SA Valgamaa Arenguagentuur korraldajate andmetel.

Tabel 7-42. Enimkülastatud objektid Valgamaal

Objekt	2010	2011	2012	2013
Kuutsemäe puhkekeskus	...	30 000	...	28 000
Tehvandi spordikompleks	44 000	33 328	57 329	73 625
Pühajärve SPA- ja Puhkekeskus	19 641	19 548	23 207	22 345
GMP Clubhotel Pühajärve restoran	18 500	19 500	19 500	19 500
Taagepera loss	10 000	10 500	10 500	10 500
Otepää snowtubing	9000	7500	7000	4500
Sangaste loss	8642	7345	12 000	12 600
Valga Isamaalise Kasvatuse Püsiekspositsioon	5210	5000	4823	6020
Otepää seikluspark	22 067	24 617	22 553	23 305
Barclay de Tolly mausoleum	3700	3012	3300	2373

Allikas: SA Valgamaa Arenguagentuur.

Valgamaa vaatamisväärsused

Tõrva piirkonnas

Tõrva linnas

Vabadussõja mälestussammas ja Tõrva gümnaasiumi park, Tõrva tantsumägi, kirik-kammersaal, kõrtsihoone, dendropark, Riiska ja Vanamõisa järve puhkealad.

Helme vallas

Barclay de Tolly mausoleum, Helme koduloomuuseum, Helme ordulinnuse varemed, Helme koopad, Helme ohvriallikas, Helme arstiaallikas, maailmakuulsa saksa luuletaja ja kirjaniku Schilleri mälestuskivi Helme mõisapargis, Mulgi naise kuju Helmes, Eesti klaverimeistrite poolt toodetud klaverite kogum Helme mõisahoones, Orjakivi, Taagepera loss, Mats Erdelli kabel Taagepera kalmistul, Taagepera kirik Ala külas, Hella Wouljoki (Murrik) sünnikoht (praegune Ala põhikool), kindralmajor Jaan Sootsi mälestuskivi, kindralmajor Aleksander Jaaksoni mälestuskivi Pokardis, Koorküla koopad.

Põdrala vallas

Riidaja mõisahoonete kompleks koos mõisapargiga, Ferdinand Linnuse sünnikoht, Henrik Visnapuu sünnikoht, Johann Pauli sünnikoht, pronksskulptuur „Torupillimängija“ Torupillitalus, Võrtsjärve suubuv Väike Emajõgi koos Pikasilla puhkealaga.

Hummuli vallas

Hummuli mõis, tuhandeaastane kalmistu, Põhjasõja Hummuli lahingukoht, Põhjasõjaaegne mänd, Kalmetimägi, Kirjanik Herta Laipaiga sünnikodu Kapranil (hävinenud), Valgjärv, Udsu järv (sügavuselt vabariigi kolmas), Koorküla koopad Õhne jõe ääres.

Otepää piirkonnas**Otepää vallas**

Otepää linnamägi, Hobustemägi, Väike Munamägi, Apteekrimägi, Armuallikas, Pühajärv ja selle ümbrus – Pühajärve park, rand ja matkarajad, Otepää Maarja luteri kiriku hoone, Vabadussõjas langenute mälestussammas, Tehvandi spordikeskus, Märdi veskitamm, „energiasammas“, Pühajärve sõjatamm.

Palupera vallas

Palupera ja Hellenurme mõisakompleksid parkidega, Hellenurme vesiveski ja puhkeala, Nõuni puhkeala, Lustimäe puhkekoht, Middendorffide perekonnakalmistu, Elva jõe veetee matkarajad.

Puka vallas

Jaanimäe mänd Meegaste külas, Kuigatsi mõisa park ja hooned Kuigatsi külas, Puka põlispuude grupp, Komsu puistu Puka-Otepää mnt ääres Komsu külas, Aakre mõisa hooned ja park Aakre külas, Pritsumehe park Puka alevikus, Puka aleviku keskuse hoonestus (I Eesti Vabariigi aegne pangahoone, raudteejaam, apteek), Vooremägi, Kivivare linnamägi koos kivikalmetega, Kuigatsi ehk Puka linnamägi, Ristimägi Kähri külas.

Sangaste vallas

Sangaste loss ja lossipark, Sangaste kirik, Sangaste kalmistu, Sangaste linnamägi, Harimägi, August Gailiti sünnikodu, Kirgjärv ja Presnikovi järv, küüditatute mälestuskivi Keeni raudteejaamas.

Valga piirkonnas**Valga linnas**

Valga Vabadussammas, Valga Raekoda, Jaani kirik, skulptuur „Nipernaadi“, mälestustahvel Eesti Vabadussõjas lõunarindel langenud Soome Põhja poegadele, Valga kabel, Valga keskraamatukogu, mälestustahvel Stefan Bathorile, mälestustahvel Johannes Märtonile, Valga muuseum, Alfred Neulandi – esimese eestlasest olümpiavõitja – mälestusmärk, apostlik-õigeusu Issidori peakirik, Vedur – mälestusmärk, Valga raudteejaam, Rooma-katoliku Pühavaimu kirik, Vabadussõjas langenute mälestusmärk Priimetsa kalmistul, Vene vangide matmispaik Priimetsas „Leinav ema“, Pedeli virgestusala.

Karula vallas

Karula ja Kaagjärve mõisakompleksid, Karula kirik, Karula rahvusparki loodusobjektid ja Pikkjärve maastikukaitseala loodusobjektid.

Taheva vallas

Ristipuud Kallikülas, Hargla kirik, Hargla kabel, Püha pettai Harglas, Ohvrikivi Tsirgumäel, Ohvrimänd Tsirgumäel, RMK Tellingumäe vaatetorn, Taheva mõisa kompleks koos pargiga,

Laanemetsa apostlik-õigeusu kirik, Aheru järv, Oore männikud, Koikküla sepikoda ja magasiait, Mustajõe-Koiva maastikukaitse ala.

Tõlliste vallas

Paju mõis, Paju mälestusmärk, Laatre kirikud.

Õru vallas

EAÕK Priipalu Vassilius Suure kirik, Lotu mõis Lotu külas, luuletaja Friedrich Kuhlbari sünnikoht Uniküla külas, loomaarstiteadlase Elmar Rootsi sünnikoht Priipalu külas, maalikunstnik Kristjan Tedre sünnikoht Priipalu külas, Teises maailmasõjas langenute vennaskalmistu Õruste külas, Uniküla koopad Unikülas.

7.5.7 Põllumajandus

Põllumajanduse registrite ja informatsiooni ameti Viljandimaa-Valgamaa büroo

Adress Aia 17, 68203 Valga

Viljandimaa-Valgamaa büroo juhataja Kätlin Venderström

Põllumajanduse registrite ja informatsiooni amet (PRIA) on põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus. PRIA ülesandeks on riiklike toetuste ning Euroopa Liidu põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste andmise korraldamine, kalandustoetuste andmise korraldamine, seadusega ettenähtud põllumajandusega seotud riiklike registrite ja muude andmekogude pidamine, nende andmete töötlemine ning analüüsimine. PRIA on teenindusbürood igas maakonnas. Maakondlike teenindusbüroode tööd korraldatakse 2008. a moodustatud 7 regiooni põhimõttel. Viljandimaa-Valgamaa regioonis töötab 17 inimest, Valga teenindusbüroos on töötajaid 8.

Tabel 7-43. Põllumajandustootjatele määratud toetused, eurot

Toetused	2009	2010	2011	2012	2013
Ammelehma kasvatamise toetus	56 617	92 654	101 348	107 608	97 182
Ebasoodsamate piirkondade toetus	540 629	543 289	543 383	561 215	558 304
Elatustalude kohanemise toetus	51 001	19 000	-	-	-
Heinaseemne täiendav otsetoetus	1370	1413	1203	969	713
Keskkonnasõbraliku tootmise toetus	45 889	-	-	-	-
Keskkonnasõbraliku majandamise toetus	893 101	853 336	830 884	836 670	835 649
Loomade karjatamise toetus	224 458	228 883	226 257	228 065	226 699
Mahepõllumajandusliku tootmise toetus	344 356	364 363	443 670	436 287	482 295
Mahepõllumajandusliku tootmise toetus mahepõllumajanduslikult peetavatele karjatavatele loomadele	31 764	43 273	60 190	49 629	56 415
Mahepõllumajandusliku tootmise toetus mahepõllumajanduslikult peetavatele kodulindudele, sigadele, küülikutele ja mesilasperedele	383	329	9521	13 166	18 326
Natura 2000 toetus põllumajandusmaale	447	106 808	114 789	121 926	122 394
Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	16 617	15 455	18 051	18 599	18 999
Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus	278 956	-	-	-	-
Piima täiendav otsetoetus	-	314 473	356 737	473 538	440 772
Piimasektori eritoetus	-	64 660	66 454	66 423	72 775
Poollooduslike koosluste hooldamise toetus	164 189	167 265	167 591	172 410	174 751
Praktikatoetus	-	978	2467	3976	1272
Põllumajanduskindlustustoetus	-	-	46	-	-
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus 2006. a referentsi järgi	236 466	339 488	313 676	274 971	137 216
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus 2008. a referentsi järgi	-	362 254	335 988	148 124	30 803
Põllumajandusmaa metsastamise toetus	9459	3331	-	-	-
Turuarendustoetus	-	7987	24 411	11 813	15 718
Täiendav otsetoetus põllukultuuridele	338 523	-	-	-	-
Ute täiendav otsetoetus	10 782	17 869	16 045	12 684	8184
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	42 577	50 972	56 065	51 606	47 261
Veise loomühikute alusel makstav täiendav otsetoetus	194 958	-	-	-	-
Veise täiendav otsetoetus	-	250 065	261 927	125 516	160 133
Ühtne pindalatoetus	2 812 524	3 201 902	3 616 777	4 062 876	4 363 778
Kokku	6 295 066	7 050 047	7 567 482	7 778 073	7 869 638

Allikas: PRIA.

Tabel 7-44. Maaelu arengukava 2007–2013 investeeringumeetmete toetused Valgemaal, eurot*

Meede	2012		2013	
	Määratud toetussumma	Väljamakstud toetussumma	Määratud toetussumma	Väljamakstud toetussumma
Meede 1.1 – Koolitus ja teavitustegevused	3132	5887	25 890	2972
Meede 1.2 – Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine	40 000	40 000	229 414	-
Meede 1.3.1 – Nõuandetoetus	31 443	32 138	38 903	40 175
Meede 1.3.2 – Nõuandesüsteemi arendamine	1216	3186	-	1598
Meede 1.4.1 – Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks	366 990	456 343	655 253	542 637
Meede 1.4.2 – Investeeringud loomakasvatusehitistesse	505 080	139 773	-	740 472
Meede 1.4.3 – Investeeringud bioenergia tootmisesse	366 749	2400	4312	366 736
Meede 1.5.1 – Metsa majandusliku väärtuse parandamine	222 074	243 971	87 725	58 816
Meede 1.5.2 – Metsandussaadustele lisandväärtuse andmine (arendusprojekti elluviimine)	222 770	83 950	133 826	204 487
Meede 1.5.3 – Kahjustatud metsa taastamine ja metsatulekahju ennetamine	8918	4985	2974	496
Meede 1.6 – Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele saadustele lisandväärtuse andmine	528 207	21 548	-	145 698
Meede 1.7.1 – Uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö	-	63 919	-	90 940
Meede 1.8 – Põllu- ja metsamajanduse infrastruktuuri arendamine	267 574	232 818	264 485	264 096
Meede 2.5.1 – Kiviaia taastamise ja rajamise toetus	-	2224	-	-
Meede 3.1 – Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas	847 452	462 100	862 899	575 079
Meede 3.2 – Külade uuendamine ja arendamine	-	498 050	-	228 663
Leader (tegevusgruppide toetus)	-	126 429	-	87 580
Leader (projektitoetus)	604 584	490 374	479 315	505 766
Kokku	4 016 190	2 910 096	2 784 995	3 856 210

Selgitus: *- toetusi ei maksta välja määramise ajal, vaid pärast projekti elluviimist.

Allikas: PRIA.

Tabel 7-45. Valgamaa loomade arv

Loomaliik	1.01.2010	1.01.2011	1.01.2012	1.01.2013	1.01.2014
Veised	10 838	11 012	10 901	11 639	12 495
Piimalehmad	4102	4194	3957	4200	4267
Lambad	10 225	7806	8332	7271	7757
Kitsed	102	99	98	107	117
	1.05.2010	1.05.2011	1.05.2012	1.05.2013	1.05.2013
Sead	2820	3864	3541	3177	...
Mesilaspered	989	514	968	836	...

Allikas: PRIA põllumajandusloomade riiklik register.

Valgamaa Põllumeeste Liit

Adress Vabaduse 26, 68204 Valga

Liidu esimees ja nõuandekeskuse juhataja Jaan Bachmann

Valgamaa Põllumeeste Liit on töötanud 23 aastat ühte maarahvast ühendava organisatsioonina. Meie koosseisus töötab akrediteeritud Valgamaa nõuandekeskus. Ainukesena maakondlikest tootjaorganisatsioonidest omatakse töötervishoiu ja tööohutuse koolituse luba ning terviseameti poolt väljastatud luba mittemeditsiiniliste töötervishoiuteenuste osutamiseks.

Valgamaa Põllumeeste Liidu liikmeteks on talunikud, osaühingud ja aktsiaseltsid, kes on huvitatud maakonnas ühtselt mõtleva ja tegutseva organisatsiooni arendamisest maaelus.

Liidu liikmed on andnud absoluutse enamuse töödeldud põllumajandussaadustest toidulauale ja toormest toiduainete tööstusele maakonnas. Valga maakond on läbi ajaloo olnud põllumajanduslik maakond ning põllumehed oma ettevõtlikkuse ja tulemustega on seda kinnitanud. Juba aastaid ei räägita ainult põllumajandusest, vaid maaelust kui tervikust. Seega peab liidul olema koht ka maakonna arengustrateegia, kutseõppe jne väljaarendamisel. Igal aastal on Valgamaa Põllumeeste Liidu põllumehed saanud paljude tunnustuste osalisteks põllumajanduses ja maaelu arendamisel.

Valgamaa Põllumeeste Liidu üheks peamiseks ülesandeks on Euroopa Liidu liikmesriikide põllumeeste ja maaelanike võrdse kohtlemise saavutamine so võrdsete toetuste saamine. Võimalikult paljud tänased põllumehed ja maatootjad peavad saama ja jääma jätkusuutlikuks ka edaspidi.

Maal peaksid jääma alles kõik tänased majapidamised. Valgamaa Põllumeeste Liidul on heameel, et järjest rohkem hakkab tulema tublide staažikate maaettevõtjate kõrvale nagu Kristjan Jaanikesing, Merikan Mürk, Kertu Teemägi jt. Ühistegevuse arendamine peab muutuma senisest oluliselt aktiivsemaks ja seda eriti väiksemahuliste tootjate ning alternatiivsete tegevustega tegelejate osas. Eesmärgiks on tugevate külaseltside moodustumisele kaasaaitamine. Jätakuvalt on maal nõrk internetiteenus.

Oma tootmise ja töötlemise arendamisel lähtutakse keskkonnasõbralikust ja intensiivse tootmise edendamise põhimõtetest. Pidevalt on täiendatud tehnoloogilist baasi ja tootmise tehnoloogiat ning rajatud uusi tootmishooneid.

Liit on aktiivselt tegutsenud oma liikmete (ja ka mitteliikmete) huvide kaitsel ja neile paremate tingimuste loomise nimel. Saime valmis ja avasime kodulehel www.valgapl.ee ettevõtjate portaali. Siinkohal kuuluvad tänusõnad Valgamaa Partnerluskogule.

Möödunud aastat võib nimetada sisulise koostöö käivitumise aastaks Balti põllumeeste vahel. Valgamaa Põllumeeste Liidu liikmed osalevad maaelu arengukava 2014–2020 juhtkomisjoni ja töögruppide istungitel, kaitsmaks seisukohti tugeva, ettevõtliku ja konkurentsivõimete arendava meetmekava loomisel. Osaletakse MAK ja RAK meetmete väljatöötamisel.

Põllumeeste Keskliit jätkab kutseandja organisatsioonina põllumajandustöötajate erinevate kategooriate alal. Ollakse huvitatud, et tööturul oleksid kvalifitseeritud oskustöölised. Valgamaa Põllumeeste Liit peab oluliseks rääkida kaasa põllumajanduskutseharidusega seonduvates küsimustes.

Aktiivselt oletakse maaamajandusliku nõuande täiendamisel. Nõuandekeskuse koosseisus on 10 hästi ette valmistatud konsulent ja 5 nõustajat. Konsulendid on tugevad finantsmajanduse, nõuetele vastavuse, taimekasvatuse töötervishoiu ja -ohutuse, metsanduse jt valdkondades. On tugev nõustaja taimekasvatuse ja eriti taimekaitse vallas, töötervishoiu ja -ohutuse ning ehituse valdkonnas. Nõustatakse kõiki põllumehi ja maaettevõtjaid nii oma büroos kui kohtadel. Tasuta nõu antakse kahe tunni ulatuses. Konsulentide poolt antavat nõuannet toetatakse tootjale 75–80% ulatuses.

Valgamaa Põllumeeste Liit on osalenud aktiivselt igasuguses seaduseloomes, mis puudutavad maaelu, eriti aga Euroopa Liidu ühist põllumajanduspoliitikat 2014. aastaks ja edasi puudutavas. Siinkohal oodatakse tootjate ja maarahva aktiivset kaasalöömist ja vajadusel ka ühist tegutsemist.

Oma kohuseks peetakse liikmete ja kõigi teiste maakonnas tegutsevate progressiivselt mõtlevate ja edasiarenemist soovivate maaelanike koolitamist ja nõustamist. Prioriteetseteks suundadeks on vastavusnõuete rakendamine, tööohutus ja -tervishoid, tootmise efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse tõstmine, keskkonnanõuete kinnipidamine. Selleks viiakse läbi seminare, info- ja koolituspäevi. Oluliselt on vaja tõsta teenuste kvaliteeti, eriti aga raamatupidamislikku teenust.

Maakonnas moodustunud ühtne põllumeeste organisatsioon on kogunud jõudu ja selle liikmelisus suureneb pidevalt. Nüüd on vaja jätkata selle tugevdamist ja lõplikku ühtesulamist. Põllumeeste Liit on kõigi huve võrdsetl kaitsev ja maaelu kui terviku arengut käsitlev organisatsioon.

Eriti tänuväärne on tootjarühmade tegevuse arendamine nagu seda on näiteks põllumeeste ühistu Kevili. Ka perioodil 2014–2020 soodustab valitsus tootjarühmade teket ja arengut.

Maaelu oma mitmepalgelisuse ja keerukuse ning ilmastikust sõltuvuse tõttu vajab väga üksmeelset lähenemist ühtse eesmärgi – maaelu säilimise, maa kasutuses hoidmise, kodumaiste toiduainete tootmise, maaelanikele elatusallikate loomise jne saavutamiseks. Maa ja mets kui Eesti riigi ja rahva rikkus peab jääma eestlastele.

Kõigil peab olema võimalus maal elada. Kõigile tuleb läheneda sellest, milleks nad on võimelised ja millised on konkreetsed paikkonna tingimused. Kõik ei saa olla tootjad – on olemas ka väga vajalikud alternatiivsed tegevused: turism, marja- ja ravimtaimedekasvatus, toitlustus, teenindus, metsandus, lasteaiad, koolid, tervishoid jne ning muud tegevusalad maal. Kõik see ongi terviklik maaelu.

2014. aastal on Valgamaa Põllumeeste Liidu peamiseks ülesandeks maaettevõtluks võimalikult soodsate tingimuste loomine 2014–2020 aastateks ja aluse loomine kaugemaks perioodiks. Senisest aktiivsemalt tegutsetakse koos PRIAga e-PRIA arendamisel. Selleks nõustatakse ja abistatakse kõiki maa- ja metsaomanikke ning teisi maaettevõtlusega tegelejaid toetuste vormistamisel ja edastamisel tasuta.

Oluline on koostöö Euroopa Liidu liikmesriikide põllumeestega, partnerorganisatsioonidega. Jätkata tuleb aktiivset osalemist seaduseloomes, nõuandesüsteemi arendamisel jne.

Valgamaa Põllumeeste Liidul on hea koostöö Valga maavalitsuse, Valga linnavalitsuse, riigikogu maaelukomisjoni, Eesti põllumajandus-kaubanduskojaga ja mitmete ametkondadega. Samuti on hea koostöö kohalike omavalitsustega.

Valgamaa Põllumeeste Liidul on heameel, et maakonnas on palju häid, tugevaid ja tunnustatud põllumehi talunike, ühistute, füüsilisest isikust ettevõtjate ja teiste ettevõtlusvormide näol. On hästi arenenud turism ja alternatiivne tootmine, nagu näiteks lihavede- ja lambakasvatus jne. Valgamaa Põllumeeste Liidu esimees soovib kõigile head koostööd ja jõudu ettevõtmistes.

Põllumajandusameti Valga keskus

Adress Aia 17, 68203 Valga ja E.Enno 32, 68204 Valga

Keskuse juhataja Sirje Allik

Keskuse juhataja asetäitja Anne Tonts

Põllumajandusamet (PMA, ingliskeelse nimetusega Agricultural Board), on põllumajandusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, kellel on juhtimisfunktsioon ning kes teeb riiklikku järelevalvet ja kohaldab riiklikku sundi maaparanduse, taimekaitse, taimetervise, sordikaitse, seemne ja taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduse, geneetiliselt muundatud põllukultuuri käitlemise, väetiste ning aiandustoodete valdkonnas seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses.

Põllumajandusameti Valga keskuses oli 2013. aastal 7 töötajat. Valga keskuses olid tegevusvaldkondadeks maaparanduse, taimetervise, taimekaitse, seemne ja taimse paljundusmaterjali, mahepõllumajanduse ja tuulekaera tõrje valdkonda reguleerivates õigusaktides sätestatud ülesannete täitmine ning riikliku järelevalve teostamine, riikliku sunni kohaldamine ja väärtegade kohtuväline menetlemine, samuti riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude hoiu ja alamvesikonna maaparandushoiukava koostamine ja selle täitmise kontrollimine ning vesikonna maaparandushoiukava koostamine.

Tabel 7-46. Maaparandusühistute (maaparandusseaduse alusel) nimestik seisuga 31.12.2013

Vald	Ühistu nimi	Registrisse kandmise kuupäev	Ümber-registreerimise kande kuupäev	Liikmete arv	Tegevuspiirkonnas reguleeriva võrgu pindala ha
Helme	Helme Maaparandusühistu	20.01.2000	19.11.2012	20	256
Helme	Vao Maaparandusühistu	19.05.2006	09.07.2008	6	127
Põdrala	Voorbahi Maaparandusühistu	9.05.2006	19.11.2012	14	310
Õru	Lota Maaparandusühing	12.05.2006	25.05.2011	14	210
Helme	Pupsi Maaparandusühistu	30.11.2006	03.08.2009	9	141
Helme	Kuuse Maaparandusühistu	27.11.2006	29.09.2009	11	187
Põdrala	Koordi Maaparandusühing	14.12.2006		5	54
Sangaste	Keeni Maaparandusühistu	26.11.2007	19.11.2012	48	673
Hummuli	Mittetulundusühing Koorküla Maaparandusühistu	7.09.2009		11	968,7

Õru	Mittetulundusühing Õru Maaparandusühistu	23.04.2010	45	1217,8
Tõlliste	Mittetulundusühing Korva Maaparandusühistu	4.03.2011	5	490,3

Allikas: põllumajandusameti Valga keskus.

Tabel 7-47. Kuivendatud maade pindala Eestis ja Valga maakonnas seisuga 31.12.2013

Nimetus	Möötühik	Eestis	Valga maakonnas	%
Põllumajandusmaa kuivendus	ha	640 995	32 347	5,0
sh dreanaaziga	ha	605 293	31 384	5,2
Metsamaa kuivendus	ha	706 254	25 330	3,6
Kuivendatud maa kokku	ha	1 347 249	57 677	4,3

Allikas: maaparandussüsteemide register.

Tabel 7-48. Järelevalve teostamine Valga maakonnas 2013. aastal

Valdkond	Inspekteerimisi
Seemned	13
Taimetervis	105
Taimekaitse	59
Mahepõllumajandus	181
Tuulekaera tõrje	18
Maaparandus	65

Allikas: põllumajandusameti Valga keskus.

Tabel 7-49. Kontrollproovide võtmine Valga maakonnas

Valdkond	Proovide arv	Proovide arv	Proovide arv
	2011	2012	2013
Taimetervise valdkonnas saadetud laboratoorsele analüüsimisele	34	2	-
Teravilja seemneproovid saadetud laboratoorsele analüüsimisele	79	50	85
Taimekaitse valdkonnas saadetud laboratoorsele analüüsimisele	6	6	6
Mahetootmise valdkonnas saadetud laboratoorsele analüüsimisele	1	1	2
Taimetervise monitooringu käigus proovid ja saadetud laboratoorsele analüüsimisele	47	37	37
Taimetervises monitooringu vaatlused	21	19	42
Taimetervises võetud proovid inspekteerimisel ja analüüsitud kohapeal	9	6	4

Allikas: põllumajandusameti Valga keskus.

Fütoosanitaarsertifikaate väljastati – 43 tk (2012. aastal 63 tk).

Seemnete põldtunnustamine – 56 põldu, kokku 448,36 ha (2012. aastal 17 põldu, kokku 200,46 ha).

Valga maakonnas oli 2013. aasta lõpu seisuga 76 mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevat ettevõtet, neist 1 tegeles ainult loomakasvatusega, 30 ettevõtjat tegeles ainult mahepõllumajandusliku taimekasvatusega ja 49 ettevõttes on tunnustatud nii mahepõllumajanduslik taimekasvatus kui ka loomakasvatus. Mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevate ettevõtete arv on aastaga kasvanud 4 võrra.

Mahepõllumajandusliku üleminekuaja läbinud ja üleminekuajal olevaid maid oli 2013. aastal Valgamaal kokku 7570 ha.

Valgamaa veterinaarkeskus

Address Tartu mnt 79, 68205 Valga
Juhataja Urve Laidvee

Veterinaarkeskuse põhiülesanded:

loomade ja lindude nakkus- ja mittennakkavate haiguste diagnostika, ärahoidmine ja tõrje;
elanikkonna kaitsmine inimestele ja loomadele ühiste haiguste eest;
järelevalve toidutoorme ja toidu käitlemise üle ehk toiduohutuse alane kontroll kogu toiduahela ulatuses, s.o rakendades „laudast lauani” põhimõtet;
järelevalve sööda ja söödatootmise nõuetekohasuse üle.

Koosseis

18 teenistajat, neist 16 järelevalveametnikku ning 7 volitatud veterinaararsti maastikul.

Loomatervishoiualane järelevalve

Veterinaartegevus on loomade ja inimeste tervise kaitseks ning loomade heaolu tagamiseks rakendatavate abinõude süsteem, mis hõlmab loomatervishoiu-, loomsete saaduste hügieeni- ja loomakaitsealaseid toiminguid.

Tabel 7-50. Järelevalveobjektid

Tegevusvaldkond	Arv 2011	Arv 2012	Arv 2013
Loomakasvatustevõtted	440	420	415
sh toorpiima turustavad farmid	38	36	34
Loomseid kõrvalsaaduseid käitlevad ettevõtted	1	1	1

Allikas: Valgamaa veterinaarkeskus.

Tabel 7-51. Nakkushaiguste diagnostika 2013. aastal

Loomaliik	Teostatud diagnostilisi uurimisi	Reageeris positiivselt
Veised	9392	2
Sead	120	-
Lambad/kitsed	140	-
Linnud	80	-
Kiskjalised	2	-
Metssead	24	-
Metslinnud	4	-
Söödaproovid	13	-

Allikas: Valgamaa veterinaarkeskus.

Toidukontroll

Toidukontrolli eesmärgiks on tagada tarbijale ohutu ja igakülgset nõuetele vastav toit.

Eesmärgiks on järelevalve teostamise käigus saada kinnitust toidu käitlemise nõuetekohasusest ning rakendada meetmeid juhul, kui toidu käitlemine ei vasta nõuetele.

Tabel 7-52. Järelevalveobjektid 2013. aastal

Käitlemisvaldkond	Arv
Lihakäitlemisettevõtted	6
Muna ja munatoodete käitlemisettevõtted	2
Meekäitlemisettevõtted	1
Mee esmatootjad	7
Kalatoodete esmatootjad	1
Mitteloosse toidu töötlemisettevõtted	9
Jaekaubandus- ja toitlustusettevõtted	292
Toidutoorme ja toidu ladustamisettevõtted	8
Toiduveoettevõtted	5

Allikas: Valgamaa veterinaar keskus.

Tabel 7-53. Tarbija kaitsmiseks toidust pärinevate ohtude eest ja toidu ning toidutoorme omaduste hindamiseks läbi viidud laboratoorsed uuringud

Proovi liik	2012		2013	
	Võetud proove	Mittevastavaid proove	Võetud proove	Mittevastavaid proove
Toiduohutuse proovid	93	6	75	8
Salmonella seire proovid	320	11	280	9
Saasteainete seire proovid	244	2	216	1

Allikas: Valgamaa veterinaar keskus.

Tabel 7-54. Teostatud veterinaar-sanitaarset ekspertiisi lihakehadele 2013. aastal

Loomaliik	Kontrollitud lihakehade arv
Veised	6544
Sead	81 277
Lambad/kitsed	284
Hobused	23
Kanad	12 500

Allikas: Valgamaa veterinaar keskus.

7.6 Elekter

Tabel 7-55. Eesti Energia teenindusmahud Valga maakonnas 2013. aastal

Piirkond	Alajaamad	Õhuliine (km)		Kaabelliin (km)	
	tk	10/15kV	0,4 kV	10/15kV	0,4 kV
Valga	312	280	422	84	111
Tõrva	283	309	460	62	98
Otepää	454	333	527	124	183
Kokku	1 049	922	1 409	270	392

Allikas: Elektrilevi OÜ.

Valga maakonnas on Elektrilevi OÜ 19 975 tarbimiskohta.

Suuremad investeeringud 2013. aastal

Helme vallas Tõrva-Helme 15 kV õhuliin rekonstrueeriti kaabelliiniks. Ehitati 15 kV kaabelliini 9,1 km, 1,3 km 0,4 kV kaableid ja vahetati välja 4 komplektalajaama. Seejuures demonteeriti ca 5 km amortiseerunud õhuliine.

Sangaste vallas rekonstrueeriti Kooba-Keeni 10 kV fidri investeeringute raames 2 suuremat komplektalajaama Keeni tööstuspiirkonnas. Amortiseerunud kioskalajaamad lammutati. Tööd jätkuvad 2014. aastal.

Otepää vallas rekonstrueeriti Lasketiiru-Antsu 10 kV kaabelliini 0,5 km. Ehitati ka 2 komplektalajaama ja koos 0,5 km 0,4 kV kaabelliini. Demonteeriti amortiseerunud õhuliine 0,3 km.

Palupera vallas rekonstrueeriti Hellenurme sigala fiider F4. Selle töö raames ehitati 1,5 km 10 kV kaabelliini ja 4,1 km 0,4 kV kaabelliini ning 2 komplektalajaama. Demonteeriti 3,4 km amortiseerunud õhuliine.

Helme vallas uuendati Jõgeveste alajaama fiider F2. Selle tööga ehitati 2 komplektalajaama ja 1,7 km 15 kV kaabelliini ja 1,2 km 0,4 kV kaabelliini. Demonteeriti 2,2 km amortiseerunud õhuliini.

Pingekvaliteedi parandamise mahukamad objektid

Suuremad ja mahukamad pingekvaliteedi parandamise objektid olid 2013. aastal:

Reegi F3, Taheva F3 pingeparandus Taheva vallas;

Pastaku F2 pingeparandus Palupera vallas;

Taagepera F2 pingeparandus Helme vallas;

Tõutsi F1, F2 pingeparandus Otepää vallas.

Pingekvaliteedi programmiga korrastati elektrivarustus 27 majapidamises, kus pinge vastab nüüd kaasaja standardile.

Tabel 7-56. Eletrienergia tarbimine Valgamaal 2013. aastal

Tarbija	GWh	%
Äritarbija	83	68
Kodutarbija	39	32
Kokku	123	100

Allikas: Elektrilevi OÜ.

7.7 Planeeringud

Järelevalve

Maavanem teostab järelevalvet üldplaneeringute ja nende detailplaneeringute üle, kui omavalitsusel puudub üldplaneering või kui detailplaneering on üldplaneeringut muutev.

2013. aastal teostas maavanem järelevalvet 14 korral, planeeringuvaidlusi tuli maavanemal lahendada 4 korral.

Maakonnaplaneering

Kõigis maakondades algatati Vabariigi Valitsuse 18.07.2013 korraldusega nr 337 uue maakonnaplaneeringu koostamine. Vajadus tulenes 2011. a toimunud maakonnaplaneeringute ülevaatamise tulemustest ja üleriigilisest planeeringust Eesti 2030+ (kehtestatud 2012).

Valga maakonnaplaneering on kehtestatud 3.02.1999. Kehtivat maakonnaplaneeringut on täpsustatud ja täiendatud teemaplaneeringutega „Tihe- ja hajaasustusega alad“, „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnaningimused“, „Ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused Via Hanseatica mõjualal“ ning „Maakonna sotsiaalne infrastruktuur“.

Eesti riigi eesmärgiks on ruumilise arengu kujundamine vastavalt üleriigilise planeeringu „Eesti 2030+“ koostamise ajal kokku lepitud visioonile ja arengusuundadele. Riigi üldised huvid võetakse aluseks nii riiklikul, regionaalsel kui ka kohalikul tasandil otsuste langetamisel. Kõigis maakondades on uute planeeringute algatamise eesmärgiks asetada planeerimine kogu riigis ühtsetele alustele arvestades riigi huve, vahepealse kiire majandusarengu perioodil saadud kogemusi ja lisandunud planeerimisalast oskusteavet.

Valga maavanem algatas 16.09.2013 korraldusega nr 1-1/2013/347 maakonnaplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamise.

Valga maakonnaplaneeringu koostamist ja keskkonnamõju strateegilist hindamist korraldab Valga maavalitsus. Keskkonnamõju strateegilist hindamist viib läbi riigihanketulemusena valitud Ramboll Eesti AS. Maakonnaplaneeringu kehtestab Valga maavanem, planeering peab valmima 2015. aasta lõpuks. Maakonnaplaneeringute koostamisel lähtutakse maakonnaplaneeringute koostamise üldistest lähteseisukohtadest, mis on kättesaadavad siseministeeriumi veebilehelt.

2012. a lõpus asusid Valga, Põlva ja Võru maavalitsused ühiselt ette valmistama uue maakonnaplaneeringu koostamist oma maakonnas. 2013. a koostati uuring maamajanduse (majanduskeskkond) ja riiklike huvide valdkonnas, üle vaadati Sotsiaalse infrastruktuuri teemaplaneering ja määratleti esialgsed toimepiirkonnad. Samuti asuti koostama maakonnast lähtuvalt konkreetsemaid planeeringu lähteseisukohti, väärtuslike põllumaade

määratlemise meetodika alusuuringut ning rohelise võrgustiku teema ülevaatamist sisendi saamiseks uude maakonnaplaneeringusse. Kõik uuringud on valmimise järgselt kättesaadavad Valga maavalitsuse kodulehel.

Üld- ja detailplaneeringud

Valga maakonnas on kõigil omavalitsustel kehtiv üldplaneering. Otepää vallavolikogu kehtestas Otepää valla üldplaneeringu 1.10.2013 määrusega nr 1-6-14, kuid kehtestamise otsus vaidlustati ning ka maavanem ja keskkonnaamet on kaasatud kohtumenetlusse.

2013. aastal algatati maakonnas kokku 16 ja kehtestati 15 detailplaneeringut.

Tabel 7-57. Kohalike omavalitsuste detailplaneeringud vahemikus 1.01.2012. kuni 31.12.2013.

Omavalitsus	Algatatud 2012	Kehtestatud 2012	Algatatud 2013	Kehtestatud 2013
Helme	1	-	-	1
Hummuli	1	-	-	1
Karula	-	-	-	-
Otepää	11	9	7	9
Palupera	-	-	1	1
Puka	1	-	4	-
Põdrala	1	-	-	1
Sangaste	-	-	-	-
Taheva	1	-	-	-
Tõlliste	-	-	1	-
Tõrva	1	1	1	-
Valga	4	4	2	2
Õru	-	-	-	-
Kokku	21	14	16	15

7.8 Heakord – rahvuslik programm „Eesti kaunis kodu”

MTÜ Eesti Kodukaunistamise Ühendus (EKKÜ) on võtnud vastutuse 1936. aastal riigivanem Konstantin Pätsi poolt algatatud ja 1997. aastal president Lennart Meri poolt taasalgatatud kodukaunistamise liikumise eest. 16 aastat kestnud tegutsemisega on korraldatud üleriigilisi kodukaunistamise konkursse ning esitatud Vabariigi presidentidele autasustamiseks 1271 objekti sealhulgas Valgamaalt 64 kaunist kodu, kaks parimat tööstusmaastikku, üks parim tervisespordikeskus ja kuus kaunist omavalitsust, kusjuures Tõrva linnale, Helme ja Otepää vallale on omistatud Vabariigi presidendi tunnustus juba kahel korral.

Eesti Kodukaunistamise Ühenduse Valgamaa piirkondliku juhatuse organiseerimisel korraldati koostöös kohalike omavalitsustega nelja liiki konkursse: „Eesti kaunis kodu 2013” ja „Parim tööstusmaastik 2013”. 2013. aasta konkursile esitati Valgamaal kokku 8 objekti.

Lipukultuuri edendamiseks korraldatud konkursi raames omistati 19 objektile Eesti Kodukaunistamise Ühenduse tänukiri.

Lisaks eelnevale korraldati koos majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumiga täiendavalt konkurs „Energiasäästlik kaunis kodu 2013”. Valgamaalt esitati konkursile üks objekt.

Konkursi „Eesti kaunis kodu 2013” võitjateks nii maakondlikul kui ka üleriigilisel konkursil osutasid:

Elke ja Andres Olesk	kodu Kulli külas Hummuli vallas
Maike ja Peeter Sillaots	kodu Taagepera külas Helme vallas
Juta ja Ando Meema	kodu Valga mnt 8A Otepää linnas
perekond Kalda	Oti pubi Lipuväljak 26 Otepää linnas

Valga maavanema tänukirja konkursi „Eesti kaunis kodu” ja „Parim tööstusmaastik” nominentidest pälvisid:

“Eesti kaunis kodu 2013”:

Elke ja Andres Olesk	kodu Kulli külas Hummuli vallas
Maike ja Peeter Sillaots	kodu Taagepera külas Helme vallas
Juta ja Ando Meema	kodu Valga mnt 8A Otepää linnas

Raivo Kalda	Oti pubi Lipuväljak 26 Otepää linnas
Enn Mihailov	Hummuli mõisapark Hummuli alevikus Hummuli vallas
Merike-Kai ja Rein Jeets	kodu Kase 18 Valga linnas
Tiia ja Kalle Kiusalaas	kodu Ala külas Helme vallas

„Parim tööstusmaastik 2013“

August Paju	OÜ Ala Talutehnika Ala külas Helme vallas
--------------------	---

Eesti Kodukaunistamise Ühenduse tänukirjad pälvisid:

Palupera vald

Sirje ja Tauno Reiu	Lille talu Lutike külas
Olga ja Genadi Tõrik	Savikoja talu Atra külas
Tarmo Märss	Neeruti külaplats Neeruti külas
Maria Voolaid	Hellenurme võrkpalliväljak Hellenurme külas

Põdrala vald

Endla Ilisson	Ojaperve talu Pikasilla külas
Kanni Moora ja Juhan Kuuli	Linnaste talu Riidaja külas
Taavi Alekõrs	Jõe talu Pikasilla külas
Peeter Napritson	Peedukse-Mihkli talu Pikasilla külas

Taheva vald

Andres Maidla	OÜ Kaldavere Korkuna külas
Elviira Ahero	Endla kinnistu Sooblase külas
Aino ja Otu Jallai	Saare kinnistu Laanemetsa külas
Liide Taal	Niinepuu kinnistu Hargla külas

Tõlliste vald

Julia ja Tarmo Pikk	eramu Roos 14 Tsirguliina alevikus
Aare Altosaar	Musta talu Korijärve külas
Enel ja Jüri Kõiv	Varriko 2 talu Jaanikese külas
Tea ja Margus Kasemets	Kasemetsa talu Jaanikese külas

Otepää vald

Kädi Tamm	eramu Saare 10 Otepää linnas
Karl Mõts ja Maie Niit	MTÜ Nuustaku Ühisturg Otepää vallas
Merle Tammela	Merle lillepood, Lipuväljak 13A Otepää linnas

Konkursi „**Energiasäästlik kaunis kodu 2013**“ maakondlikuks võitjaks osutus:

KÜ Munamäe 18	Munamäe 18 Otepää linnas
----------------------	--------------------------

7.9 Transport ja kommunikatsioonid

7.9.1 Maanteeamet

Valga maakonna riigimaantee hoidu korraldab maanteeamet. Kohapeal esindavad maanteeametit lõuna regiooni valdkondlikud struktuuriüksused, mille põhiülesanded on järgmised:

- teehoiu korraldamine ja tingimuste loomine ohutuks liiklemiseks 5890 km riigimaanteedel Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga ja Võru maakonnas riigimaanteedel;
- liiklusvatuse korraldamine, liiklusohutuse suurendamine ja liiklusvahendite keskkonnakahjulikkuse vähendamine;
- liikluse korraldamine riigimaanteedel;
- erinevate transpordiliikide logistikasõlmede ühenduste planeerimine;
- riikliku järelevalve korraldamine ameti tegevusvaldkonda reguleerivates õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle ja vajadusel riikliku sunni kohaldamine;
- riikliku teeregistri ja liiklusregistri ning vastavalt arhiivide pidamine;
- liiklusregistrisse kantud sõidukite, sõidukimeerikukaartide, juhilubade ja muude õigusaktidest tulenevate dokumentide üle nõuetekohase arvestuse pidamine.

Lõuna regiooni koosseisus on hoolde-, järelevalve-, planeeringute-, ehitus-, liikluskorralduse osakond ning maakondlikud liiklusregistribürood. Osakondade töötajad paiknevad nii keskuses Tartus kui maakondlikes esindustes ja büroodes.

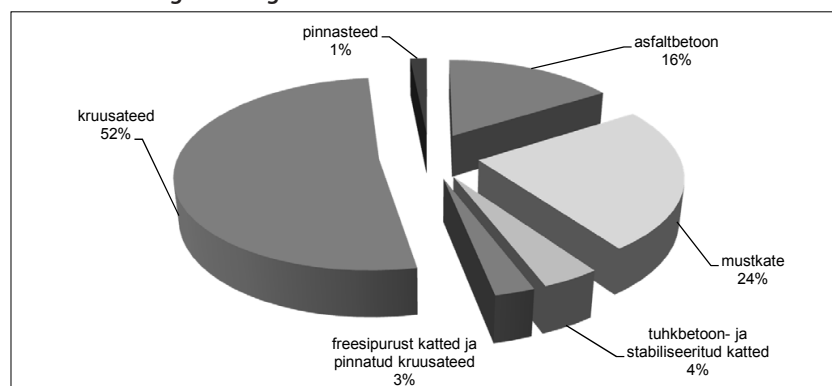
Valga maakondlikus esinduses töötab 5 inimest – Andre Säre ja Allan Ladva planeeringute-, Rein Soovares hoolde-, Raul Tammela liikluskorralduse osakonnas ja Inna Valt teeregistri talituse koosseisus.

Tabel 7-58. Valgamaa riigiteede katted 2013. aasta lõpus

Katte liik	Põhiteed	Tugimaanteed	Kõrvalmaanteed	Kokku
Asfaltbetoon	88,013	50,094	40,654	178,761
Mustkate	-	111,210	157,864	269,074
Tuhkbetoon ja stabiliseeritud katted	-	3,200	40,300	43,500
Freepurust katted ja pinnatud kruusateed	-	-	29,844	29,844
Kruusateed	-	-	574,214	574,214
Pinnasteed	-	-	17,642	17,642
Kokku	88,013	164,504	860,518	1113,035

Allikas: maanteeamet.

Joonis 7-59. Valgamaa riigiteede katted

Allikas: maanteeamet.

2013. aastal ehitati liiklusohutlike kohtade ümberehitamise raames Valga-Suurekõrtsi tee Valga linna piir – Riisali lõigul 0,935 km pikkune jalakäijate- ja jalgratturite tee. Valmis Võru-Kuigatsi-Tõrva teel Sangaste silla remondi projekt koos ristmiku ümberehitusega. Korduspindamist teostati 42,7 km ja kruusateede remonti 28,5 km.

Tabel 7-60. Maanteede ja teerajatiste ehitus-, remondi- ja hooldetööd Valga maakonnas, mln eurot

	2009	2010	2011	2012	2013
Maanteede hoole	2,697	2,396	2,342	2,528	1,971
- suvihoole	1,903	1,643	1,606	1,748	1,26
- talihoole	0,794	0,753	0,736	0,78	0,711
Maanteede remont	1,133	4,306	4,748	1,525	1,84
- ülekatted	-	2,808	3,15	-	0,101
- korduspindamine	0,678	0,971	0,887	0,640	0,731
- kruusateede remont	0,456	0,527	0,711	0,885	1,008
Teerajatiste remont	0,381	0,420	-	-	0,015
Maanteede ehitus	0,215	0,055	0,292	0,129	0,124
- asfaltbetoon	-	0,055	0,292	0,129	0,124
- mustkatted	0,215	-	-	-	-
- pinnatud kruusateed	-	-	-	-	-
Teerajatiste ehitus ja rekonstrueerimine	0,103	-	0,104	0,575	0,021
Tööd kokku	4,529	7,177	7,486	4,757	3,971

Allikas: maanteeamet.

Tabel 7-61. Valga maakonna kohalikud teed avalikuks kasutamiseks 31.12.2013 seisuga (km)

Linn/vald	Maantee	Tänav	Kokku
Helme vald	97,431	2,55	99,981
Hummuli vald	60,499	3,541	64,04
Karula vald	99,735	-	99,735
Palupera vald	91,715	-	91,715
Puka vald	83,571	9,366	92,937
Pödrala vald	40,126	-	40,126
Otepää vald	121,778	20,727	142,505
Sangaste vald	87,349	0,914	88,263
Taheva vald	35,348	-	35,348
Tõlliste vald	72,875	15,012	87,887
Õru vald	13,018	1,02	14,038
Tõrva linn	-	28,68	28,68
Valga linn	-	82,409	82,409
Kokku	803,445	164,219	967,664

Allikas: riiklik teeregister.

Tabel 7-62. Riigieelarvelised eraldised kohalike teede investeeringuteks, tuh eurot

Linn/vald	2009 eraldis	2010 eraldis	2011 eraldis	2012 eraldis	2013 eraldis
Helme vald	30,102	30,154	33,29	46,076	68,311
Hummuli vald	20,522	20,554	22,691	31,406	46,562
Karula vald	25,258	25,303	27,933	38,661	58,568
Otepää vald	59,157	59,521	65,704	90,938	134,824
Palupera vald	22,772	22,810	26,733	37,000	54,857
Puka vald	34,372	34,429	38,009	52,608	77,996
Pödrala vald	10,756	10,776	11,892	16,46	24,403
Sangaste vald	23,826	24,536	27,088	37,491	55,584
Taheva vald	8,698	8,718	9,717	14,074	20,866
Tõlliste vald	45,805	45,889	50,655	70,111	103,946
Tõrva linn	37,177	37,241	41,29	77,852	85,770
Valga linn	108,611	108,797	120,104	166,231	246,453
Õru vald	4,781	4,787	5,269	7,292	10,811
Kokku	431,838	433,513	480,375	686,200	988,951

Allikas: Vabariigi Valitsuse korraldused.

Maanteeameti lõuna regiooni Valga liiklusregistri büroo

Liiklusregistri toiminguid teostab maanteeameti lõuna regiooni Valga liiklusregistri büroo.

Aadress Tartu 6, 68206 Valga.

Töötajaid 3, büroo juhataja kt Aivar Tumanov.

Tabel 7-63. Valga maakonnas arvelolevad sõidukid 1. jaanuari seisuga

	2010	2011	2012	2013	2014
Sõiduautosid	17 221	16 268	16 132	16 492	16 794
sh eraomanduses	14 449	13 827	13 825	14 181	14 538
Autobusse	82	51	52	56	82
sh eraomanduses	28	15	14	15	25
Veoautosid	2192	2144	2204	2224	2273
sh eraomanduses	1018	995	1005	1006	1028
Mootorrattaid	630	590	635	993	1081
Haagiseid	1818	1897	2013	2121	2196

Allikas: maanteeamet.

Tabel 7-64. Liiklusregistri Valga büroo poolt väljastatud juhiloa (tk)

	2009	2010	2011	2012	2013
Väljastati					
piiratud õigusega juhilube	29	24	15	11	7
ajutisi juhilube	9	5	-	2	2
esmaseid juhilube	595	660	527	307	314
juhilube	1005	955	926	886	701

Allikas: maanteeamet.

7.9.2 Transport

Tabel 7-65. Bussiliiklus

	2009	2010	2011	2012	2013
Riigipoolset sihtotstarbelist toetust saavate bussiliinide arv	34	35	36	37	38
sh linnalähiliine	2	2	2	2	2
Liiniläbisõit (tuh km)	1814,5	1692,8	1633,9	1626,5	1644,3
sh linnaliinidel	164,4	164,4	157,7	153,4	153,4
sh linnalähiliinidel	40,2	40,2	40,2	40,4	40,4
Piletitariifid (€)					
sh linnaliinidel	10	10	0,64	0,60/1,00	0,6/1,00
sh maakonnaliinidel (€/km)	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Saadud piletitulu (tuh €)	413,1	370,6	292,9	289,3	277,7
Saadud sihtotstarbelist toetust (tuh €)	1562,5	1460,9	936,1	1040,9	1145,7
sh ministriumilt	1443,8	1360,7	890,0	991,0	1098,0
sh omavalitsustelt	118,7	100,2	46,1	49,9	47,7

Allikas: Valga maavalitsus.

Tabel 7-66. Maakonda teenindavad bussifirmad (liinide arv)

	2009	2010	2011	2012	2013
AS Sebe	4	4	4	4	3
AS GoBus / OÜ Tarbus	41	39	10	10	16
AS MTG	-	-	30	30	30
AS Mulgi Reisid	2	2	1	1	-
AS Hansa Bussiliinid	-	-	-	-	1
AS Taisto Transport	3	3	3	3	4
AS Taisto Liinid	1	1	1	2	2
Heikki Truuvelt Mäe talu	1	1	1	1	1
Hargla Masinaühistu	1	1	1	1	1
OÜ Ekspress-Auto L	1	1	1	1	1
AS Harjumaa Liinid	3	3	3	3	3
Norma-A SIA (rahvusvaheline)	1	1	1	1	1
MootorReisi Aktsiaselts (rahvusvaheline)	1	1	1	1	1
OÜ ARILIX	2	2	2	2	2
FIE Kalju Varik ¹	-	1	1	-	-
OÜ Karter	-	1	1	1	1
OÜ Vahesaar	-	-	-	-	1
Liinide arv kokku	61	61	61	61	68

Selgitus: Liinide arvu kasv on tingitud liinide numbrite korrigeerimisest.
Allikas: Valga maavalitsus.

Tabel 7-67. Reisijatevedu raudteel (reisijaid)

peatus/jaam	2010		2011		2012		2013	
	peale	maha	peale	maha	peale	maha	peale	maha
Palupera	1456	1371	2278	2244	2015	2189	1696	1620
Puka	5740	5272	7499	6426	6112	5328	5724	5147
Mägiste	1034	1085	1320	1967	991	1038	996	1024
Keeni	1506	1410	1817	1659	1655	1540	1728	1572
Sangaste	4392	3170	7008	4581	4424	3606	4229	3863
Valga	14 410	16 408	19 452	20 883	17 440	18 058	17 334	18 088
Kokku	28 538	28 716	39 374	37 760	32 637	31 759	31 707	31 314

Allikas: AS Edelaraudtee.

Tabel 7-68. Kaubavedu raudteel (vaguneid)

Aasta	Suund	Valga	Sangaste
2009	Väljaminev	1513	717
	Sissetulev	2359	407
2010	Väljaminev	1758	651
	Sissetulev	2203	124
2011	Väljaminev	1288	731
	Sissetulev	1418	19
2012	Väljaminev	917	458
	Sissetulev	2833	5
2013	Väljaminev	373	590
	Sissetulev	839	8

Allikas: AS Eesti Raudtee.

Tabel 7-69. Raudteejaamad 2013

Jaam	Aadress, ülem	Töötajaid	Tööülesanded
Valga	Jaama pst. 18a, 68204 Valga piirkonna juhataja Niina Sotnik	79	Raudteeliikluse korraldamine, vagunite laadimine ja tühjendamine, ohutuse tagamine, kaubaveoga seonduva dokumentatsiooni täitmine, klientide teenindamine ja teiste raudteetranspordiga seonduvate tööülesannete täitmine
Sangaste	Valga mnt 1, Tsirguliina, Tõlliste vald jaamakorraldaja Niina Sotnik	4	Raudteeliikluse korraldamine, vagunite laadimine ja tühjendamine, ohutuse tagamine
Puka	Puka alevik, Puka vald jaamakorraldaja Niina Sotnik	4	Raudteeliikluse korraldamine, ohutuse tagamine
Karula	Väheru küla, Karula vald jaamakorraldaja Niina Sotnik	-	Raudteeliikluse korraldamine, ohutuse tagamine
Keeni	Keeni, Öru vald jaamakorraldaja Niina Sotnik	4	Raudteeliikluse korraldamine, ohutuse tagamine
Palupera	Palupera vald, jaamakorraldaja Niina Sotnik	4	Raudteeliikluse korraldamine, ohutuse tagamine

Allikas: AS Eesti Raudtee.

7.9.3 Perioodika

Ajaleht Valgamaalane

Aadress Vabaduse 38, 68203 VALGA
 Väljaandja AS Ühinenud Ajalehed
 Peatoimetaja Sirli Homuha
 Tegevtoimetaja Jaan Rapp
 Koduleht: www.valgamaalane.ee

Ajaleht ilmub kolm korda nädalas (teisipäev, neljapäev, laupäev)
 2013. aasta keskmine tiraaž kuus oli 2616 (trükikodade andmetel)

Linna- ja vallalehed

Helme-Tõrva Elu – ajalehte annavad välja Tõrva linnavalitsus ja Helme vallavalitsus ja see ilmub kord kuus.

Hummuli Uudised – ajalehte annavad välja Hummuli vallavolikogu ja vallavalitsus. 2013. aastal ilmus ajaleht neli korda aastas (veebruari, juuni, augusti ja detsembris).

Otepää Teataja – Otepää, Sangaste, Palupera ja Puka valla ühine häälekandja, mis ilmub kaks korda kuus.

Põdrala Teataja – ajalehte annab välja Põdrala vallavalitsus ja see ilmub kord kvartalis.

Taheva Häälekandja – ajalehte annab välja Taheva vallavalitsus ja see ilmub neli korda aastas.

Valga Linna Leht – 2013. aastal ilmus 5 numbrit, väljaandja Valga linnavalitsus.

7.9.4 Televisioon ja ringhääling

ETV Valgamaa korrespondendipunkt

Korrespondent – operaator Ragnar Kond
 Address Puiestee 8, 68203 Valga

Raadio Ruut FM

OÜ Raadio Ruut
 Address Pikk tn 3a, 68206 Valga
 Koduleht www.ruutfm.ee
 Sagedus: Lõuna-Eestis 96,6 MHz

7.9.5 Telekommunikatsioon

Elion Ettevõtted AS

Valdavalt on maakonnas interneti püsiühenduse pakkujaks TeliaSonera gruppi kuuluv ja üle kogu Eesti kiiret lairibateenust pakkuv Elion Ettevõtted AS, kes on aastate jooksul asulatesse rajanud ja rekonstrueerinud lokaalvõrgud ning nende sidumiseks magistraalvõrgud. Lokaalvõrgud on valdavalt vaskpaarikaablitel, mis tänase tehnoloogiaga võimaldab pakkuda internetiühendust kiirusega kuni 40 Mbit/s alla- ja kuni 10 Mbit/s üleslaadimist. Magistraalvõrgud on enamasti rajatud fiiberoptilisi ühenduskaableid kasutades. Linnades on viimastel aastatel suuremaid äriettevõtteid ning korrusmaju hakatud samuti varustama fiiberoptiliste kaablitega, mis võimaldab kasutajale 100 Mbit/s ja kiiremaid internetiühendusi ning on tulevikukindlad mitmekümneks aastaks.

Lisaks Elion Ettevõtte ASI omafinantseeringutele on viimase kolme aasta jooksul Eesti riigi eestvedamisel rajatud turutõrkepiirkondadesse kiire andmeside võimaldamiseks EL toetusega fiiberoptilisi magistraalkaableid EstWin projekti eesmärges silmas pidades. EstWin võrk rajatakse eelkõige hajaasustuse piirkondadesse, kuhu eraettevõtetest operaatorid marginaalse kliendinõudluse tõttu suuri investeeringuid teha ei saa. EstWin fiiberoptiline võrk rajatakse erinevate internetiteenust pakkuvate operaatorite kohalikesse võrgusõlmedesse (sh mobiilimastidesse). Need EL toel rajatud kaablid kuuluvad Eesti Lairiba Arendamise Sihtasutusele (ELASA), kellelt teenust pakkuvad operaatorid saavad vajalikku ressursi rentida. Sel moel on viimastel aastatel kaasaegse ja kiire andmesidevõimaluse saanud Valgamaal Tagula, Karula, Kaagjärve, Lüllemäe, Koikküla, Taheva, Laanemetsa, Hargla, Leebiku, Riidaja piirkonnad, kuhu Elion on rajanud uued võrgusõlmed ja rentinud ELASA fiiberoptilise kiu ühendused.

Elioni omavahenditest on fiiberoptilised magistraalkaablid ja uued võrgusõlmed rajatud järgmistesse maakonna asumitesse: Valga, Otepää, Tõrva, Aakre, Puka, Pikassilla, Keeni, Sangaste, Laatre, Tsirguliina, Sooru, Helme, Linna, Ala, Taagepera, Tsirgumäe. Seega on maakonna enamik asulaid, vallakeskusi, koolimaju, raamatukogusid ja ettevõtteid ning paljud kodukliendid juba kiire andmesidevõrgu piirkonnas ja saavad kasutada vajadusele vastavat kiiret internetiühendust. Arendusjärgus on suurematest asumitest Öru, Hummuli, Kääriku, Sihva, Hellenurme, Nõuni.

Kuna operaatori teenussõlmest saab suure kiirusega internetiühenduse luua vaskkaabli abil kuni 1,5 km kaugusel asuvate lõppkasutajateni, on käesoleval aja veel püsiühendusest hulk eelkõige maapiirkonna elamuid ja ka osa väikeettevõtteid. Nendeni kaasaegse kiire interneti püsiühenduse jaoks vajaliku fiiberoptilist kaabli rajamise takistuseks on seni olnud eelkõige kõrge ehituskulu, mille finantseerimine käib klientidele üle jõu. Senised EL meetmed ei ole võimaldanud toetust saada kliendiliinide rajamiseks. Seetõttu on lähiaastatel paljudele klientidele kiire püsiühenduse alternatiiviks mobiilne internet, mis viimastel aastatel ka Valgamaal väga jõudsalt arenenud. Maakonnas pakuvad kiiret 3G ja 4G mobiilset internetiteenust kaks mobiiloperaatorit, EMT ja Elisa. Nende investeeringutena mobiilse andmeside tugijaamadesse ning ELASA arendatud EstWin fiiberoptilise magistraalvõrgu toel on välja arendatud valdavalt osa maakonnast kattev mobiilse andmeside kärgevõrk.

Seega on suurele osale Valgamaa inimestest kiire internet püsiühendusena või alternatiivne mobiilne andmeside tagatud, võimaldades igapäevased internetivajadused rahuldada ja vähendades nn digitaalset lõhet erinevate elanikkonna gruppide ja piirkondade vahel.

Tabel 7-70. Üldandmed aasta lõpu seisuga

	2011	2012	2013
Telefoniühendused ja ISDN ühendused	8566	8069	7942
Interneti lairiba ühendusi	3950	4158	4454
IPTV ehk uue põlvkonna digiTV ühendusi	3008	3169	3222

Allikas: Elion Ettevõtted AS.

7.9.6 Avatud internetipunktid ja traadita interneti (WiFi) alad

Tabel 7-71. Avatud internetipunktid 1.01.2014 seisuga

Nimetus	Aadress
Ala külakeskus	Ala küla, Helme vald
Helme päevakeskus	Helme alevik, Helme vald
Helme raamatukogu	Linna küla, Helme vald
Jõgeveste teabetuba	Jõgeveste küla, Helme vald
Kalme päevakeskus	Kalme küla, Helme vald
Karjatnurme päevakeskus	Karjatnurme küla, Helme vald
Taagepera raamatukogu	Ala põhikool, Ala küla, Helme vald
Koorküla rahvamaja	Koorküla, Helme vald
Hummuli raamatukogu	Hummuli alevik, Hummuli vald
Jeti päevakeskus	Jeti küla, Hummuli vald
Kaagjärve raamatukogu	Kaagjärve küla, Karula vald
Kaagjärve teeninduskeskus	Kaagjärve küla, Karula vald
Lüllemäe raamatukogu	Lüllemäe küla, Karula vald
Lüllemäe Rahvaõpistu	Lüllemäe küla, Karula vald
Otepää linnaraamatukogu	Lipuväljak 13, Otepää
Otepää turismiinfokeskus	Tartu maantee 1, Otepää
Pühajärve raamatukogu	Sihva küla, Otepää vald
Hellenurme raamatukogu	Hellenurme küla, Palupera vald
Nõuni raamatukogu	Nõuni küla, Palupera vald
Aakre raamatukogu	Aakre küla, Puka vald
Kuigatsi raamatukogu	Kuigatsi küla, Puka vald
Puka raamatukogu	Kooli 6, Puka alevik, Puka vald
Riidaja kultuurimaja	Riidaja küla, Põdrala vald
Hargla raamatukogu	Hargla küla, Taheva vald
Koikküla raamatukogu	Koikküla küla, Taheva vald
Taheva külakeskus	Taheva küla, Taheva vald
Laatre raamatukogu	Pargi 9, Laatre alevik, Tõlliste vald
Sooru rahvamaja	Sooru küla, Tõlliste vald
Tagula raamatukogu	Tagula küla, Tõlliste vald
Tsirguliina raamatukogu	Nooruse 1, Tsirguliina alevik, Tõlliste vald
Tõrva avatud noortekeskus	Spordi 1, Tõrva linn
Tõrva linnaraamatukogu	Männiku 5, Tõrva linn
Valga avatud noortekeskus	Kuperjanovi 9, Valga linn
Valga keskraamatukogu	Aia 12, Valga linn
Valga turismiinfokeskus	Kesk 11, Valga linn
Õru raamatukogu	Õru alevik, Õru vald
Õru noortekeskus Noortepada	Õru alevik, Õru vald

Traadita interneti (WiFi) alad

2014. aasta alguses on Valgamaal www.wifi.ee andmetel 54 registreeritud traadita interneti (WiFi) ala. Aasta varem oli neid 51.

7.9.7 Postiasutused

2014. aasta alguses asuvad AS Eesti Posti postkontorid Harglas, Hellenurmes, Hummulis, Õrus, Otepääl, Käärikul (postipunkt), Pukas, Riidajas (postipunkt), Sangastes, Taageperas, Tõrvas, Tsirguliinas, Valgas ja Kaagjärves (postipunkt). Pakiautomaadid asuvad Tõrva ja Valga Maxima kaupluste juures.

2013. aasta alguses suleti Lüllemäe postkontor. Karula vallas on postiteenused kättesaadavad Kaagjärve postipunktis.

8. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

8.1 Sotsiaalkindlustus ja -hoolekanne

Sotsiaalkindlustusameti Lõuna pensioniameti Viljandi büroo Valga klienditeenindus

Address Kesk 12, 68203 Valga

Valga klienditeeninduses töötab 1 peaspetsialist ja 3 (2,5 ametikohta) spetsialisti.

Sotsiaalkindlustusameti peamiseks ülesandeks on juhtida ja koordineerida riiklikku sotsiaalkindlustussüsteemi ehk kindlustada inimesed seaduses ettenähtud pensionide, toetuste ja hüvitistega.

Tabel 8-1. Riiklike peretoetuste väljamaksmine 2012–2013

Toetuse liik	2012		2013	
	Saajate arv	Summa (tuh €)	Saajate arv	Summa (tuh €)
Peretoetused kokku	8337	2589,7	8159	2607,3
Sünnitoetus esimesele lapsele	100	32,0	93	29,8
Sünnitoetus teisele ja igale järgnevale lapsele	171	54,7	187	59,8
Sünnitoetus mitmikutele	2	1,3	2	1,3
Lapsetoetus esimesele lapsele	3651	807,6	3529	777,1
Lapsetoetus teisele lapsele	1827	390,2	1785	378,9
Lapsetoetus kolmandale ja igale järgmisele lapsele	594	598,9	603	691,3
Lapsehooldustasu kuni 3-aastase lapse eest	671	196,1	651	188,0
Lapsehooldustasu kuni 3-aastaste lastega peredele 3–8-aastaste laste eest	329	51,7	351	49,3
Lapsehooldustasu 3 ja enama lapsega peredele 3–8-aastaste laste eest	288	75,6	298	77,5
Ajateenija lapse toetus	3	0,9	-	-
Seitsme- ja enamalapselise pere toetus	25	42,2	21	40,5
Üksikvanema lapse toetus	623	189,3	587	180,0
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	49	147,7	48	132,1
Elluastumistoetus	4	1,5	4	1,5

Allikas: sotsiaalkindlustusamet.

Tabel 8-2. Vanemahüvitis 2012–2013

Toetuse liik	2012		2013	
	Saajate arv	Summa (tuh €)	Saajate arv	Summa (tuh €)
Vanemahüvitis	390	2020,9	635*	2138,9
Vanemahüvitise ja sünnitushüvitise vahe	10	16,7	17	12,5

Selgitus: *- sh uusi vanemahüvitise saajaid 360 isikut.

Allikas: sotsiaalkindlustusamet.

Tabel 8-3. Riiklik pensionikindlustus 2012–2013

Pensiooni liik	2012		2013	
	Saajate arv	Summa (tuh €)	Saajate arv	Summa (tuh €)
Riikliku pensionikindlustuse kulud kokku	12 602	37 083,2	12458	38 391,0
vanaduspension	8210	28 595,0	8127	29 625,5
väljateenitud aastate pension	26	70,4	28	75,0
töövõimetuspension	3719	7382,7	3681	7627,5
toitjakaotuspension	295	336,5	265	307,0
rahvapension	284	329,1	284	338,2
Riikliku pensionikindlustuse kulud kokku sisaldavad ka alljärgnevaid pensione:				
politseiametniku pensionid	44	253,5	48	283,8
kaitseväeteenistuse seaduse alusel pensionid	24	116,1	25,0	134,0

Allikas: sotsiaalkindlustusamet.

Tabel 8-4. Puuetega inimeste riiklikud sotsiaaltoetused 2012–2013

Toetuse liik	2012		2013	
	Saajate arv	Summa (tuh €)	Saajate arv	Summa (tuh €)
Puuetega inimeste sotsiaaltoetused kokku	7373	2638,5	7285	2645,6
Puudega lapse toetus	381	297,9	387	303,0
sh keskmise puudega lapse toetus	197	143,4	207	149,5
raske ja sügava puudega lapse toetus	184	154,5	180	153,5
Puudega 16-aastase ja vanema isiku toetus	1761	529,1	1563	466,0
sh keskmise puudega inimese toetus	232	34,0	217	31,5
raske puudega inimese toetus	1321	403,6	1178	361,5
sügava puudega inimese toetus	208	91,4	168	73,0
Puudega tööealise inimese toetus	2410	1117,3	2391	1142,0
sh keskmise puudega inimese toetus	1375	607,2	1412	645,9
raske puudega inimese toetus	845	408,2	797	395,1
sügava puudega inimese toetus	190	101,8	182	101,0
Puudega vanaduspensionialise inimese toetus	2553	655,1	2665	693,0
sh keskmise puudega inimese toetus	752	100,7	793	104,0
raske puudega inimese toetus	1368	387,0	1441	415,6
sügava puudega inimese toetus	433	167,4	431	173,3
Puudega vanema toetus	95	29,3	96	31,8
Rehabilitatsioonitoetus	165	8,7	177	9,3
Õppetoetus	4	0,6	3	0,4
Täienduskoolitustoetus	1	0,1	1	0,1
Töötamistoetus	3	0,4	2	0,1

Allikas: sotsiaalkindlustusamet.

Tabel 8-5. Muud riiklikud hüvitised ja väljamaksed 2012–2013

Hüvitise liik	2012		2013	
	Saajate arv	Summa (tuh €)	Saajate arv	Summa (tuh €)
Tööõnnetuste ja kutsehaigustega seotud kahjuhüvitised	42	102,5	40	105,1
Matusetoetus	19	3,6	17	3,3
Represseeritutele makstavad hüvitised	570	69,8	382	66,2
Sotsiaaltoetus välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule	0	0	4	6,7

Allikas: sotsiaalkindlustusamet.

Valga maavalitsus

Maavanema ülesanded sotsiaalhoolekande valdkonnas:

- Järelevalve teostamine maakonnas osutatavate sotsiaalteenuste ja muu abi kvaliteedi ning riigi poolt sotsiaalhoolekandeks eraldatud sihtotstarbeliste rahaliste vahendite kasutamise üle.
- Orbude ja vanemliku hoolitsuseta laste riikliku asenduskoduteenuse korraldamine maakonnas.
- Lapsehoiuteenuse ja asenduskoduteenuse osutajatele tegevuslubade väljastamine.
- Vabariigisisese lapsendamise korraldamine.
- Soodustingimustel abivahendite müügi ja laenutamise teenuse korraldamine maakonna elanikele.
- Maakonna sotsiaalhoolekandevalaste statistiliste aruannete koostamine.
- Nõustamine sotsiaalhoolekandevalastes küsimustes.
- Kohalike omavalitsusüksuste, riigiasutuste, avalik- ja eraõiguslike isikute sotsiaalvaldkonna koostöö korraldamine maakonnas.

Tabel 8-6. Koduteenused 2009–2013

Aasta	2009	2010	2011	2012	2013
Sotsiaalhooldajate arv maakonna KOVides	27	28	25	28	27
Teenindatavate isikute arv	234	250	251	285	294
Kulutused koduteenustele (sh isikuosalus), eurot	184 033,02	163 688,98	172 123,16	180 204,69	184 599,21

Tabel 8-7. Hoolekandeesutuste teenuste statistika 31.12.2013 seisuga

Hoolekandeesutus	Kohti kokku	sh täiskasvanute hoolekanne		sh psüühiliste erivajadustega inimeste ööpäevaringne hoolekanne		sh asenduskoduteenus	
		kohti	täidetud	kohti	täidetud	kohti	täidetud
MTÜ Paju Pansionaadid	90	33	29	60	53	-	-
MTÜ Valgamaa Tugikeskus	62	17	12	45	45	-	-
MTÜ Hellenurme Mõis	390	300	240	90	80	-	-
AS Hoolekandeteenused Tõrva Kodu	60	-	-	60	60	-	-
AS Valga Haigla	90	90	83	-	-	-	-
OÜ Taagepera Resort	19	19	15	-	-	-	-
Hummuli hoolekandekeskus	16	16	16	-	-	-	-
Karula hooldemaja	18	18	17	-	-	-	-
SA Otepää Tervisekeskus	23	23	22	-	-	-	-
MTÜ Sangaste Asundused	56	56	51	-	-	-	-
SA Tõrva Haigla	33	33	33	-	-	-	-
SA Taheva Sanatoorium	93	63	62	-	-	30	17
Valga lastekodu Kurepesa	31	-	-	-	-	31	26
Kokku maakonnas	981	668	580	255	238	61	43

Tabel 8-8. Päevakeskused 2013. aastal

Päevakeskus	Asukoht	Aasta jooksul teenindatud isikute arv	Püsiklientide arv	Kulutused teenusele (€)
Domus Petri Kogu	Valga linn	176	60	21 151,20
Valgamaa Puuetega Inimeste Koda	Valga linn	1246	388	48 700,00
Jeti päevakeskus	Hummuli vald	55	20	7 496,00
Õru valla päevakeskus	Õru vald	46	10	151,79
MTÜ Valgamaa Tugikeskus	Valga linn	46	46	37 941,72
Ala päevakeskus	Helme vald	52	52	4 425,00
Helme päevakeskus	Helme vald	100	30	8 347,00
Jõgeveste päevakeskus	Helme vald	24	-	119,30
Kalme küla päevakeskus	Helme vald	95	18	10 244,46
Karjatnurme päevakeskus	Helme vald	53	13	6 400,71
Kokku	maakond	1893	637	144 977,18

Tabel 8-9. Riigieelarve vahenditest toimetulekutoetuseks, täiendavateks sotsiaaltoetusteks ning sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamiseks, arendamiseks kasutatud vahendid 2011–2013, eurot

Linn/vald	2011	2012	2013
Helme vald	73 826,58	69 763,61	53 134,62
Hummuli vald	11 239,83	9663,09	5836,12
Karula vald	27 865,80	28 605,21	24 403,39
Otepää vald	29 477,82	25 414,61	29 405,35
Palupera vald	9986,86	12 701,50	11 372,40
Puka vald	8739,43	9866,21	8277,84
Pödrala vald	42 409,36	39 012,30	27 365,99
Sangaste vald	25 030,26	21 893,04	17 441,05
Taheva vald	40 276,70	35 565,00	36 481,59
Tõlliste vald	39 437,80	37 925,98	29 698,18
Tõrva linn	25 556,33	25 571,17	13 761,28
Valga linn	855 428,34	810 781,58	683 416,27
Õru vald	21 994,91	18 480,17	17 199,52
Kokku	1 211 300,02	1 145 243,47	957 793,60

Tabel 8-10. Laste hoolekanne 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Esmakordselt arvele võetud vanemliku hoolitsuseta lapsi	27	52	44	43	56
Paigutatud asenduskodusse	6	8	6	6	1
Vormistatud eestkostet või hooldust	5	5	8	11	10
Oli eestkostel või hooldusel	46	43	45	44	44
Lapsendati	5	6	1	2	6
Lapsendatud lapsi arvel	38	44	45	47	51

Tabel 8-11. Tehniliste abivahendite soodustingimustel eraldamine omavalitsusüksuste lõikes 2011–2013

Linn/vald	Klientide arv 2011	Abivahendite kogumaksumus 2011	Klientide arv 2012	Abivahendite kogumaksumus 2012	Klientide arv 2013	Abivahendite maksumus 2013
Helme vald	63	11 035,42	69	11 876,71	75	12 229,61
Hummuli vald	31	5086,88	24	9087,63	29	6974,63
Karula vald	33	7541,51	36	6754,55	27	6827,29
Otepää vald	119	28 287,99	124	21 267,16	125	22 267,26
Palupera vald	21	4727,58	22	6408,57	23	5627,50
Puka vald	43	5633,04	62	7543,94	42	6531,57

Pödrala vald	24	7012,24	20	2754,84	26	8451,61
Sangaste vald	44	6319,74	48	8796,09	50	11 605,00
Taheva vald	37	6562,44	43	10 432,63	34	6606,03
Tölliste vald	57	11 112,38	59	6488,24	56	10 842,51
Tõrva linn	132	26 089,96	127	24 531,11	152	22 970,63
Valga linn	521	104 094,47	514	94 832,92	585	116 167,16
Õru vald	17	3090,11	17	3380,05	19	4400,86
Kokku	1142	226 593,76	1165	214 154,44	1243	241 501,66

Tabel 8-12. Tehniliste abivahendite soodustingimustel eraldamine abivahendite lõikes 2013. aastal, eurot

Abivahendi tüüp	Maksumus	Tasus riik	Tasus klient
Liikumisabivahendid	43 223	33 990	9233
Ortoosid ja proteesid	41 270	30 517	10 753
Pöetus- ja hooldusvahendid	119 439	63 362	56 076
Nägemisabivahendid	6682	5874	808
Kuulmisabivahendid	30 888	24 723	6165
Meelelahutus- ja arendavad abivahendid	-	-	-
Kokku	241 502	158 466	83 035

Selgitus: Maksumus kokku ei võrdu antud tabelis riigi ja kliendi osaluse summaga ümardamise tõttu.

8.2 Tervishoid

Valgamaal pakub statsionaarset arstiabi kolm tervishoiuteenuse osutajat: AS Valga Haigla, SA Otepää Tervisekeskus ja SA Tõrva Haigla. Otepää tervisekeskuses ja Tõrva haiglas on avatud voodikohad hooldusraviks, Valga haiglas pakutakse lisaks hooldusravile ka muud statsionaarset eriarstiabi. Erinevaid ambulatoorseid eriarstiabiteenuseid on võimalik saada kõigis kolmes ülalnimetatud asutuses. Maakonna elanikele on üldarstiabi tagamiseks avatud 17 perearstinimistut, kus töötab 15 perearsti, 2 asendusrsti, 2 abiarsti ja 19 pereõde. Kõige suurem perearstinimistu, mille teeninduspiirkonnaks Tõrva linn, Helme ja Pödrala vald, on perearst Merike Ausmehel. Nimistusse kuulub 2500 patsienti. Maakonnas on kuus perearstinimistut, mille suurus ületab 2000. Kõige väiksem maakonna perearstinimistu teenindab Tölliste ja Õru valda, nimistusse kuulub 681 patsienti. Kuni 2012. a lõpuni korraldas maakonnas perearstiabi maavanem, seoses tervishoiuteenuste seaduse muutumisega on alates 1.01.2013 vastav pädevus ja kohustus antud terviseametile.

Tabel 8-13. Valgamaa perearstide nimistud aasta lõpu seisuga

Jrk	Perearsti nimi	Nimistu suurus	Nimistus suurus	Teeninduspiirkond
		2012	2013	
1.	Terje Talvi	2385	2363	Valga linn
2.	Hilja Priuhka	2235	2178	Valga linn
3.	Mare-Kristi Rosenberg	2039	1987	Valga linn
4.	Inga Tumanova-Pruus	1957	1866	Valga linn
5.	Küllli Laugesaar	1890	1793	Valga linn
6.	Juta Mikkor	1787	1746	Valga linn
7.	asendusrst Luule Tampere	2100	2030	Valga linn
8.	Katrin Palover	1700	1688	Karula vald, Taheva vald, Valga linn
9.	Merike Ausmees	2554	2500	Tõrva linn, Helme vald, Pödrala vald
10.	Maret Vähi	1705*	1647	Tõrva linn, Helme vald, Pödrala vald
11.	Eve Rebane	2307	2280	Tõrva linn, Helme vald, Pödrala vald, Hummuli vald
12.	Evi Lill	1850	1918	Otepää vald, Palupera vald
13.	Gerta Sontak	1740	1679	Otepää vald, Palupera vald
14.	asendusrst Heiki Annuk	1397	1358	Otepää vald, Palupera vald
15.	Anželika Kovešnikova	1370	1335	Puka vald
16.	Tatjana Laadi	1928	2012	Sangaste vald
17.	asendusrst Martin Ruumet	737	681	Tölliste vald, Õru vald

Selgitus: * - 2012. aastal oli nimistu omanik perearst Anne Haas.

Tabel 8-14. Arsti ambulatoorsed vastuvõttud Valga maakonnas erialade ja vanuserühmade lõikes 2012–2013

Erialad	2012	2013	2012	2013	2012	2013
	Vanused kokku	Vanused kokku	0–14-aastased	0–14-aastased	15-aastased ja vanemad	15-aastased ja vanemad
Arstierialad kokku	154 267	147 799	21 818	19 413	132 449	128 386
Endokrinoloog	612	625	1	-	611	625
Reumatoloog	1760	1595	-	-	1760	1595
Sisearst	3727	4385	161	499	3566	3886
Perearst	91 614	89 563	13 966	14 125	77 648	75 438
Üldarst, resident	4888	2372	425	199	4463	2173
Anestesioloog	557	399	39	39	518	360
Uroloog	892	1019	3	4	889	1015
Üldkirurg	11 685	10 334	3801	1307	7884	9027
Pediaater	1303	1009	951	722	352	287
Günekoloog	9730	9595	249	257	9481	9338
Neuroloog	2125	1904	169	157	1956	1747
Otorinolarüngoloog	4007	2935	696	682	3311	2253
Oftalmoloog	6596	6676	667	695	5929	5981
Dermatoveneroloog	1823	1902	216	214	1607	1688
Psühhiaater	5348	6089	74	50	5274	6039
Radioloog	1429	1006	115	42	1314	964
Taastusraviarst	2764	3302	178	176	2586	3126
Töötervishoiuarst	1210	1034	-	4	1210	1030
Erakorralise meditsiini arst	2197	2055	107	241	2090	1814
Hambaarstierialad kokku	28 074	27 477	7570	6978	20 504	20 499

Selgitus: 2012. ja 2013. aastal ei toimunud Valgemaal järgmiste eriarstide ambulatoorset vastuvõttu: gastroenteroloog, hematoloog, kardioloog, nefroloog, pulmonoloog, lastekirurg, neurokirurg, näolüüalukirurg, plastikakirurg, torakaalkirurg, kardiovaskulaarkirurg, traumatoloog-ortopeed, infektsionist, onkoloog.

Allikas: Tervise Arengu Instituut.

Tabel 8-15. Arsti koduviisiidid maakonnas erialade ja vanuserühmade lõikes 2009–2013

Aasta	Arstierialad	Vanuserühmad kokku	0–14-aastased	15-aastased ja vanemad
2009	Kokku	2194	972	1222
	Perearst	2185	970	1215
	Üldarst	3	2	1
	Uroloog	1	-	1
	Günekoloog	5	-	5
2010	Kokku	1868	715	1153
	Perearst	1860	714	1146
	Üldarst	6	1	5
	Uroloog	1	-	1
	Üldkirurg	1	-	1
2011	Kokku	1817	647	1170
	Perearst	1807	646	1161
	Üldarst	8	1	7
	Uroloog	1	-	1
	Üldkirurg	1	-	1
2012	Kokku	1448	539	909
	Perearst	1439	537	902
	Üldarst	9	2	7
2013	Kokku	1209	443	766
	Perearst	1177	433	744

Üldarst	3	-	3
Uroloog	1	-	1
Sisearst	28	10	18

Allikas: Tervise Arengu Instituut.

Tabel 8-16. Surma peamised põhjused, 2011–2013

Surma põhjused	2011		2012		2013	
	Juhud	%	Juhud	%	Juhud	%
Vereringehaigused	292	59,47	292	58,87	283	60,34
Pahaloomulised kasvaja	109	22,20	117	23,59	71	15,14
Õnnetusjuhtumid, mürgistused ja traumad	34	6,92	28	5,65	40	8,53
sh sõidukiõnnetused	4	0,81	1	0,20	3	0,64
sh enesetapud	5	1,02	10	2,02	9	1,92
sh rünne	4	0,81	1	0,20	-	-

Allikas: Tervise Arengu Instituut.

Terviseameti Lõuna talituse Valgamaa esindus

Alates 2012. aasta oktoobrikuust asub Valgamaa esindus uuel aadressil Peetri 2, 68206 Valga.

2013. aastal tegelesid järelevalvega kolm inspektorit: üks vaneminspektor ja üks inspektor keskkonnatervise valdkonnas ning üks inspektor nakkushaiguste seire, ennetuse ja tõrje valdkonnas.

Esinduse ülesanded

Keskkonnatervise valdkonnas

- kooli- ja koolieelsete lasteasutuste, noortelaagrite ning teiste sotsiaalteenuste terviseohutus;
- joogi-, mineraal-, basseini- ja suplusvee terviseohutus;
- elukeskkonnas esineva müra, vibratsiooni ja mitteioniseeriva kiirguse kohta kogutud teabe analüüsimine.

Nakkushaiguste seire, ennetuse ja tõrje valdkonnas

- nakkushaiguste ennetus ja tõrjemeetmete rakendamise järelevalve tervishoiuteenuste osutajate praksises;
- nakkushaiguste esinemise registreerimine, analüüs, nakkushaiguste ennetus, tõrjemeetmete rakendamine, uuringu tegemine nakkuskolletes;
- vaktsiinide tellimine, säilitamine, jaotamine, aruandlus;
- vaktsineerimise andmete kogumine, analüüsimine, aruandlus;
- laste immuniseerimise hõlmatuse ja õigeaegsuse järelevalve tervishoiuteenuste osutajate praksises.

Tabel 8-17. Nakkushaiguste esinemisjuhtude arv Valgamaal

Haiguse nimetus	2009	2010	2011	2012	2013
Salmonelloos	2	1	-	2	-
Soolenakkus	29	45	64	17	11
Viirushepatiit	-	1	2	1	2
Norwalki viirus	4	6	3	-	1
Puukentsefaliit	5	7	8	2	3
Puukborrelioos	11	12	20	18	6
Tuberkuloos	6	8	4	8	13
Tuulerõuged	54	96	127	85	170
Sarlakid	3	3	11	24	3
Läkakõha	20	31	10	6	-
Sügelised	34	15	8	17	-
Enterobiaas	10	17	10	14	-
HIV-tõbi	-	-	-	-	-

Allikas: terviseameti Lõuna talituse Valgamaa esindus.

Alates 1.04.2013 ei kuulu registreerimisele järgmised nakkushaigused: soole täpsustamata bakter- ja viirusnakkused, sügelised, nakkuslik mononukleosis, enterobiaas ja askaridiaas.

Registreeritakse kolm uut nakkust: amöbiaas (A06), erlihhioos (A79,8), ornitoos (A70).

Tuberkuloos registreeritakse ainult tuberkuloosiregistris.

Tabel 8-18. 2013. aastal esinenud nakkushaigused Valgamaal ja haigestumus 100 000 elaniku kohta

Haiguse nimetus	Haigusjuhtude arv	Haigestumus 100 000 elaniku kohta
Rotaviirusenteriit	8	23,7
Soole muud täpsustatud bakter- ja viirusnakkused	1	3,0
Kampülobakterenteriit	1	3,0
Leptospiroos	2	5,9
Salmonelloosid	-	-
Norwalki viiruse tekkene äge enteropaatia	1	23,7
Tuberkuloos	13	38,5
sh hingamisteedele	10	29,6
Läkakõha	-	-
Sarlakid	3	8,9
Tuulerõuged	170	504,0
Puukborrelioos	6	17,8
Puukentsefaliit	3	8,9
Viirushepatiitid	2	5,9
Gripp (tuvastamata ja tuvastatud juhud)	65	186,8
Ülemiste hingamisteede ägedad nakkused	3262	9671,5
Loomahammustused	29	86,0
Inimese immuunpuudulikkuse asümptomaatiline seisund (HIV-nakkus)	-	-
Suguhaigused (gonokokknakkus, süüfilis, suguliselt levivad klamüüdiahaigused)	39	115,6

Allikas: terviseameti Lõuna talituse Valgamaa esindus.

8.3 Tervisedendus

Tervise edendamine on suunatud inimese tervist väärtustava ja toetava eluviisi kujundamisele, tervislikku elulaadi soodustavate võimaluste ning tingimuste loomisele. Valdkond hõlmab tervise teabe levitamist, tervistavate teenuste ja tegevuste arendamist ja soodustamist, samuti tervist kahjustavate käitumisviiside piiramist ning reguleerimist. Tervisedenduse eesmärgiks on tervist toetava keskkonna areng ja paikkonna suutlikkuse tõus läbi kodu- ja vaba aja vigastuste ning mürgistuste ennetamise, sh alkoholi tarvitamisest tingitud tervisekahjustuste ennetamine paikkondlike organisatsioonide, võtmeisikute ja kohalike omavalitsuste tegevuse kaudu, kaasates kõik vanuserühmad. Ennetustegevused on suunatud liiklus- ja tuleõnnetuste ennetamisele, vägivalda ja sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisele.

2010. a moodustas Valga maavanem Valgamaa Tervisenõukogu (edaspidi TN). TN koostöös erinevate partneritega, koordineerib ja toetab maakonna tervisedenduslike tegevuste ja teenuste arengut, saavutamaks Valgamaa elanike parem tervis ja elukvaliteet. TN koostööpartnerid: maanteeameti lõuna regioon, päästeameti Lõuna päästeskuse Valgamaa piirkond, politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri preventsiioonitalitus, Eesti Punase Risti Valgamaa Selts, Kaitseliidu Valgamaa malev, Valgamaa Puuetega Inimeste Koda, Valgamaa Pensionäride Ühendus, Valgamaa Arenguagentuur, Valgamaa kohalikud omavalitsused, Valga maavalitsus, Tervise Arengu Instituut, Eesti Haigekassa, MTÜ Eesti Tervisedenduse Ühing, kõikide paikkondade tervisenõukogud, Tartu linnavalitsus, AS Valga Haigla, maakonna haridusasutused (lasteaiad, koolid) ja maakonna sotsiaal- ja noorsootöötajad.

Olulisemad tervisedenduse alased tegevused aastal 2013

1.01–27.04	Üle-eestiline suitsuprii klasside 2012–2013 võistlus. Osalesid Valgamaa koolide õpilased. Võistluse läbis edukalt 609 õpilast, 44 klassi ja 13 kooli.
24.01	Infoseminar Valgamaa perearstidele ja -õdedele ning terviseameti spetsialistidele.
1.02–15.05	Projekti „Kaitse end ja aita teist“ (KEAT) koolitused 8 maakonna koolis.
3.02–07.03	Üle-eestiline plakatikonkurss „Vanem, ole eeskujuks“ suitsuprii klasside õpilastele. II koha sai Lüllemäe põhikooli 7. klassi õpilaste plakat „Issi, ära tossa, mängi minuga.“

1.02–15.12	Nõustatud kokku 52 väikelaste vanemat ohutuse ja turvalisuse tagamisel kodus, tänaval, autos. Valgamaal on läbi viidud 20 eaka inimese kodukülastuse raames turvariskide hindamine, nõustatud ohutuse ja turvalisuse valdkonnas.
16.03	Ümarlaud teemal „Ohutus ja turvalisus eaka inimese igapäevaelus“ Valga linna pensionäride liidu liikmetega.
20.03	Koolitus Valgamaa haridustöötajatele „Hoolin oma tervisest.“
5.04	Valgamaa koolinoorte terviseseminar Valga vene gümnaasiumis.
8.–26.04	Üle-eestiline soola liigtarbimise meediakampaania.
17.04	Ümarlaud „Kellaühete“ Töliste pensionäridega. Arutleti eakate ohutuse ja turvalisuse tagamise üle igapäevategemistes.
15.–21.04	Südamenädalal „Sinu sammud loevad 2013“ toimus Valgamaal 13 üritust. Osales 350 inimest, kokku läbiti 75 096 km ehk 14,56 km inimese kohta.
7.05	Pühajärvel Lõuna-Eesti viie maakonna 11. klasside õpilastele suunatud projekti „Iga 1 turvaliselt 12. klassi“ võistluspäev. Valgamaalt osalesid Otepää gümnaasiumi, Valga gümnaasiumi ja Tsirguliina õpilased.
18.05	Puka vallahva ohutuspäev.
28.05–16.06	Üle-eestiline seksuaaltervise kampaania „Julge rääkida“.
29.–30.05	Öppelaager „Kaitse end ja aita teist“ (KEAT) maakonna 6. klasside õpilastele Järvesilmal. Laagris osales 80 õpilast ja 38 täiskasvanut.
31.05	Ülemaailmne tubakavaba päev.
1.06	Lastekaitsepäev „Laste- ja noorte ohutu ja turvaline suvi“ Valgas.
7.06	Üle-eestiline tervisedenduse konverents Tallinnas.
16.06	Töliste vallahva ohutuspäev.
21.–30.06	Maakondlik alkoholi liigtarbimise vähendamise kampaania „Püsi kaine, tee seda tema pärast“.
15.–16.08	Tervist edendavate koolide võrgustiku suvekool Nelijärvel.
16.09–14.10	Üle-eestiline tervisliku toitumise kampaania „Sööme ära“.
5.09–16.10	Noorte tervise teemaline projektikonkurss „T.E.I.P.“, osalesid 12–19-aastased noored. II koha pälvis Lüllemäe põhikooli 9. klassi projekt „Noorte tervisesõnumid.“ Kokku esitati Valgamaa koolinoorte poolt 14 projekti.
10.09–18.10	Üle-eestiline kooliõpilaste loovtööde konkurss „Koolisöökla 2050.“ Võidutöö parima foto eest sai Palupera põhikooli 9. klassi õpilane Tanel Riivik.
23.09	Koolitus „Laste hammaste tervis- ja suuhügieen“ Palupera põhikoolis.
23.09	Teabeüritus „Otsused, otsused? Mina valin tervise“ Hummulis vallas.
1.10	Eakate inimeste ohutuse ja turvalisuse maakondlik terviseseminar „Siit saab“.
4.10	Koolitus „Tervis toidust ehk mida kasulikku saab õuntest, porganditest ja sibulatest?“
17.10	Tervisliku toitumise koolitus Valga vene gümnaasiumi 4.–6. klasside õpilastele.
23.10	Koolitus „Laste hammaste hooldus“ ja „Veeohutus basseinis“ Valga põhikoolis.
30.10	Liikumisüritus „Liigu terviseks“ Karula vallas, Lüllemäel.
12.11	KOVide sotsiaaltöötajate ja tervisenõukogu liikmete koolitus „Kuidas vältida negatiivset mõtteviisi?“ Otepääl.
14.11	Koolitus „Valgamaa mehed väärtustavad tervist“ Valgas. Koolitaja Ott Kiivikas.
26.11	Konverents „Märka tegusaid ühendusi“ Valga kultuuri- ja huvialakeskuses.
2.12	Ülemaailmse AIDS-i päeva üritused Valgamaal.
11.–31.12	Meediakampaania „Turvalised jõulud“ raadios Ruut FM.
12.–13.12	Valgamaa õpetajate ja õpilaste koolitus „Õpilaste kaasamine.“

8.4 Eesti Punase Risti Valgamaa Selts

Aadress J. Kuperjanovi 3A-34, 68207 Valga
Sekretär Aina Pääro

Seltsi põhiaated: inimlikkus, võrdsus, erapooletus, sõltumatus, vabatahtlikkus, ühtsus, ülemaailmsus.

Seltsil on 465 liiget, neist noorliikmeid 68.

Juhatus: Udo Reinsalu – esimees.

Juhatusel liikmed: Tarmo Rosenberg, Ardo Valgepea, Rudo Lilleleht, Alar Roop, Linda Oks, Aasa Pöder, Marianne Aunapu, Eneli Pääro.

Juhatuse koosseis valiti 26. veebruaril Eesti Risti Valgamaa Seltsi üldkogu koosoleku poolt neljaks aastaks.

Seltsi põhikirjalised tegevusvaldkonnad:

- vabatahtlike koolitamine;
- fundamentaalsete printsiipide, rahvusvahelise humanitaarõiguse ja inimõiguste edendamine;
- esmaabikoolitus elanikkonnale;
- tervisedenduslike projektide läbiviimine noortele, tervislike eluviiside propageerimine rahva hulgas;
- katastroofiks ettevalmistuse taseme tõstmine koolitatud vabatahtlike hulgas, katastroofiohvrite toetamine, eriolukorda sattunute abistamine;
- veredoonorluse propageerimine;
- koostöö arendamine rahvusvahelise Punase Risti ja Punase Poolkuu organisatsioonidega.

Osalemise programmides:

„Koolivaheaeg Punase Ristiga“

Lastelaagris „Varsti algab kool“ osales 22 õpilast vähekindlustatud peredest.

„150 aastat humanitaarset tegevust“

Sotsiaalprojekt eesti-saksa vabatahtlike noortega, osalejaid 44.

„Märka hädasolijat!“

„Igale lapsele oma ranits“ – korraldatud Punase Risti heategevusloterii ja RIMI Valga Supermarketi korjanduskampaaniaga kogutud raha eest said Valgamaa 26 vähekindlustatud perede last koolikoti ja koolitarbeid. Sekkumisvarude jagamise korraldamine Valga maakonnas:

PRIA toiduabi jagati kõikides linnades ja valdades puudustkannatavatele peredele kokku 192 147 kg (jahu, mitmeviljahelbed, makaronid, riis, manna, tatar, suhkur) ning 24 457 liitrit toiduõli.

Toidupakid koostöös RIMI Valga Supermarketiga 10-le riskirühma perele Valga linnas.

Valga RIMI Supermarketi poolt annetatud toidu- ja hügieenikaupu jagati abivajajatele aastaringsetl kõigi kohalike omavalitsuste sotsiaal- ja lastekaitse töötajate kaudu.

Tervisedendus „Noortelt-noortele“

„HIV/AIDS ja teised sugulisel teel levivad haigused“ teemal õpitoad/loengud Valga gümnaasiumis, Tsirguliina keskkoolis, Valga põhikoolis, Valga Jaanikese koolis, Valgamaa kutseõppekeskuses, kokku osalejaid 231.

„Mida vajan täna ja homme?“ Valga Vene gümnaasiumis, osalejaid 47.

„Õnnetuseks valmisolek“

Eesti Punase Risti Valga esmaabi /EA) rühmas on 24 aktiivset koolitatud vabatahtlikku.

Koostööõppused

Politsei- ja piirivalveameti Lõuna prefektuuri õppus „Lossitorn“ 28. novembril.

Valga EA rühm oli koostööpartneriks Valga militaarfestivali üritustel 16.–18. augustil.

Koolitused

EPR Valga esmaabirühma õppepäevad ohvriabi ja psühholoogilise esmaabi teemadel.

Koostööpartner Valgamaa ohvriabi.

Esmaabirühma liikmed said lihvida praktilisi oskusi 6-l suuremal rahvaüritusel esmaabi valvetes.

Euroopa esmaabipäeva üritus koostöös Otepää valla Kappermäe külaseltsiga.

Esmaabi koolituskursused

Koolituskursusi täiskasvanutele (asutuste töötajad, mootorsõiduki juhid) viidi läbi 22, kokku osales 269 kursuslast. Tasuta kursusi 2, osalejaid 22.

Tasuta koolitused ja laagritegevused õpilastele:

Projekt „Kaitse end ja aita teist“ – esmaabi-alased teadmised omandas 227 VI klasside õpilast.

Projekt „Iga üks turvaliselt XII klassi“ esmaabikursused läbisid 73 X klasside õpilast.

9. Kultuur ja sport

9.1 Raamatukogud

Valga maakonnas on 25 rahvaraamatukogu ja 4 laenutuspunkti. Kõik raamatukogud on ühtlasi ka teabekeskused, kus on olemas nii riiklikud kui ka kohaliku omavalitsuse õigusaktid ning äri- ja infokataloogid.

Komplekteerimiseks said maakonna raamatukogud 2013. aastal riigilt 52,4 ja kohalike omavalitsustelt 69,5 tuhat eurot. Internetiühendus ja raamatukoguprogramm RIKS on kasutusel kõikides raamatukogudes, elektrooniliselt laenutab neist 24.

Raamatukogud korraldasid 326 erinevat näitust ja väljapanekut ning 214 üritust, kus osales 4527 inimest ja 177 erinevat koolitust 847 inimesele.

2013. aastal kolisid uutesse ruumidesse Helme ja Laatre raamatukogu.

Tabel 9-1. Valgamaa raamatukogud

	2011	2012	2013
Kogud	400 258	406 474	412 905
Lugejad	11 228	10 926	10 544
Laenutusi	358 536	338 249	312 444
Laenutuste arv ühe lugeja kohta	31,93	30,96	29,63
Külastusi	190 616	184 044	176 051
Külastusi ühe elaniku kohta	5,65	5,52	5,37

Allikas: Valga keskraamatukogu.

Valga keskraamatukogu

Valga keskraamatukogu koostab maakondlikku teavikute, kodulooliste artiklite ja isikute andmebaasi. Andmebaasid on nähtavad internetis aadressil www.valgark.ee.

Raamatukogus on kasutusel järgmised e-teenused: kirjanduse reserveerimine, laenutähtaja pikendamine ja infopäringud.

Kogu täienes 4047 teaviku võrra, neist raamatuid 3866. Hangitud kirjandusest moodustas võõrkeelne kirjandus 26,5%. Telliti 110 nimetust ajakirju, neist 23 on võõrkeelsed.

Raamatukogus korraldati 28 näitust ja 68 raamatukoguüritust, neist 48 lastele. Üritustel osales 1333 inimest.

Tabel 9-2. Valga keskraamatukogu tegevusnäitajad

	Teavikuid	Lugejaid	Laenutusi	Külastusi
2011	116 053	3 851	111 123	71 983
2012	117 657	3 770	102 951	70 140
2013	119 122	3 531	94 286	62 409

Allikas: Valga keskraamatukogu.

9.2 Muuseumid

Tabel 9-3. Muuseumid

Muuseum	Asukoht
Valga muuseum	Valga, Vabaduse 8
Valga isamaalise kasvatuse püsiekspositsioon	Valga, Pikk 16
Barclay de Tolly mausoleum	Helme vald, Jõgeveste
Helme koduloomuuseum	Helme vald, Helme pastoraat
Eesti lipu muuseum	Otepää, Kirikumõis
Otepää talispordimuuseum (Eesti spordimuuseumi filiaal)	Otepää, Tehvandi staadionihoone
Otepää gümnaasiumi muuseum	Otepää, Koolitare 9
Gustav Wulff-Õie muuseum	Pühajärve vald, Nüpli küla
Hellenurme Vesiveski muuseum	Palupera vald, Hellenurme

Valga Muuseum

Aadress Vabaduse 8, Valga
 www.valgamuuseum.ee
 Direktor Marek Nõmmik

Valga muuseumis töötas 2013. aastal 7 inimest.

Valga muuseumi mission

Valga muuseum avab Eesti-Läti suhteid ning hoiab, kasvatab ja väärustab Valgamaa paljukultuurilise ja paljurahvuselise kogukonna kodukohatunnet.

2013. aastal uuendati muuseumi arengukava aastateks 2014–2017.

Valga muuseumi kogu täienes 88 museaali võrra. Teenindati 44 uurijat ja anti muuseumivaldkonda puudutavates küsimustes konsultatsioone 61 juhul.

Jätkus museaalide infosüsteemi MuS panek, võimalusel ka digiteerimine.

Mais külastasid muuseumi Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu Vanaraamatu toimikonna liikmed, tutvuti meie fondides olevate vanemate trükiste ja käsikirjadega. Ettekannetega esinesid lisaks muuseumi töötajale ka külalised. Pärast külastati Jaani kirikut, kus tutvustas hoonet ja orelit ning mängis organist Jüri Goltsov.

Meie fondi kuuluvad fotod olid eksponeeritud KUMU näitusel „Pildiplahvatus” ja tuubitehase tuubid Tartu ülikooli muuseumi näitusel „Eesti jälg kosmoses – kosmose jälg Eestis”.

Toimus muuseumiöö teemal „Öös on inimesi”.

Oktoobris-novembris eksponeeriti näitust „Meie, mustlased”, mille üheks kuraatoriks oli fotograaf Annika Haas, kelle professionaalne töö väljendus näituse kvaliteedis. Näitus valmis Valga muuseumi ja muuseumi sõprade seltsi esitatud projektide toel. Näitusega kaasnesid muuseumitunnid.

Sügisel tähistasime 50 aasta möödumist Valga õmblusvabriku loomisest näitusega, mis valmis koostöös vabriku endiste töötajatega, eriti suure panuse andis pr Ellen Muru.

Suurt külastajahuvi nautis ka segakoori Rõõm juubelinäitus kevadel, mis oli samuti muuseumi ja koori koostöö.

Toimus ka traditsiooniks kujunenud populaarne sügisene seenenäitus, sinna juurde toimusid spetsialistide juhitud muuseumitunnid.

Kokku toimus 57 muuseumitundi, milles osales 1030 last, 5 õpituba 48 osalejaga, 18 näitust ning 2 ettekannet.

2013. aastal tegi kultuuriministeerium Valga linnale ettepaneku muuseumi ülevõtmiseks.

Kahjuks lahkus aasta lõpus Marek Nõmmik muuseumi direktori kohalt, olles siin olnud vaid kaks aastat.

Valga muuseumi külastas 2013. aastal 3748 inimest.

Tabel 9-4. Valga muuseumi tegevusnäitajad 2011–2013

	2011	2012	2013
Museaale	69 328	69 431	69 519
Näitusi	17	16	18
Külastajaid	4943	3898	3748

Allikas: Valga muuseum.

Tabel 9-5. Kultuurile eraldatud riiklikud vahendid Valgamaal 2009–2013 (eurot)

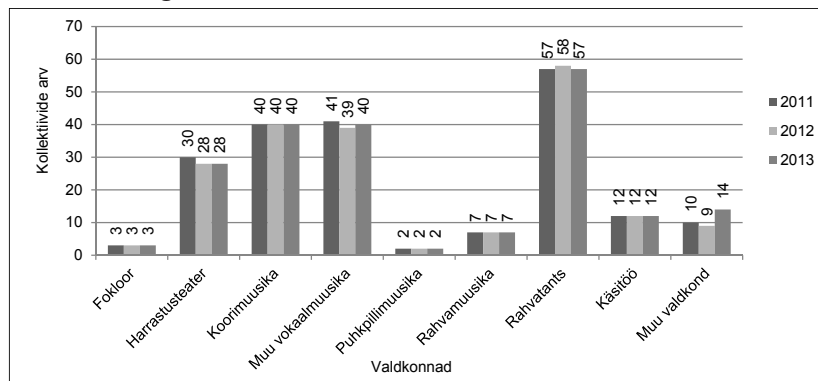
	2009	2010	2011	2012	2013
Toetus rahvakultuuriürituste läbiviimiseks	3771	3771	3771	3730	3730
Toetus uute raamatute ostmiseks	53 621	53 270	52 800	52 500	52 400

9.3 Kultuuri- ja rahvamajad

Tabel 9-6. Kultuuri- ja rahvamajad 2013. aasta lõpus

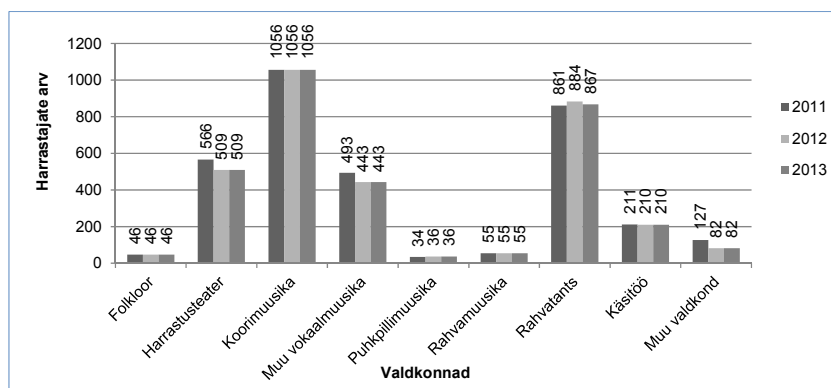
Linn/vald	Nimetus	Asukoht	Kultuuritöö eest vastutaja(d)
Helme vald	Ala rahvamaja	Taagepera	Liivi Arro
	Koorküla rahvamaja	Koorküla	Maire Mäll
Hummuli vald	Hummuli rahvamaja	Hummuli	Anne Pai
Karula vald	Lüllemäe kultuurimaja	Lüllemäe	Ene Kaas
Otepää vald	Otepää kultuurikeskus	Virulombi 2, Otepää	Sirje Ginter
Palupera vald	Nõuni kultuurimaja	Nõuni	Kalev Lõhmus Marika Viks
	Aakre rahvamaja	Aakre	Helgi Pung
Puka vald	Puka rahvamaja	Puka	Helgi Pung
	Riidaja kultuurimaja	Riidaja	Anne Jaakson
Sangaste vald	Sangaste seltsimaja	Sangaste	Kultuuritöötaja puudub; Diana Sarapuu-Sangaste vallavolikogu kultuurikomisjoni esimees
Taheva vald	Hargla maakultuurimaja	Hargla	Küllli Mannas
Tõlliste vald	Tsirguliina rahvamaja	Tsirguliina	Arne Nõmmik
	Sooru rahvamaja	Sooru	Piia Ardel
Tõrva linn	Tõrva kultuurimaja	Männiku 5, Tõrva	Pille Ilisson
	SA Tõrva Kirik-Kammersaal	Valga mnt 2a, Tõrva	Ilmar Köverik
Valga linn	Valga kultuuri- ja huvialakeskus	Kesk 1, Valga	Ülle Juht

Joonis 9-7. Valgamaa harrastuskollektiivid 2011–2013

Allikas: statistikaamet.

Joonis 9-8. Rahvakultuuri harrastajad Valgamaal 2011–2013

Allikas: statistikaamet.

9.4 Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupp

Valgamaa ekspertgrupi koosseis: Rein Leppik (esimees), Sirje Ginter (aseesimees), Arne Nõmmik, Pille Ilisson, Anne Pai

Valgamaa ekspertgrupile eraldati 2013. aastal vahendeid projektide toetamiseks 117 300 eurot, millele lisandusid 2012. aasta jääk ja tagastatud stipendiumid. 2013. aastal toetati 447 kultuuri- ja spordialast projekti (sh 12 aastapremiat) kokku summas 121 145 eurot.

Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi aastapremiad

Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi aastapremia kategoorias lootustandev noor

Andris Celminš	käsipalliklubi Käval noorsportlane
Augustiine Tamme	MTÜ Võimlemisklubi Rütmika võimlemiskooli õpilane
Karmen Matsalu	MTÜ Võimlemisklubi Rütmika võimlemiskooli õpilane
Priit Peterson	Eesti noorim regulaarselt kontserte andev kitarrisolist
Timo Laks	noor tuletõrjesportlane

Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi aastapremia kultuuri- ja spordi valdkonnas

Imbi Umbleja	60. tegevusaastat tähistanud Tõrva naiskoori Heli dirigent
Lauri Nämi	rammumees Sangaste vallast
Peeter Tõldsepp	maakondlike ja rahvusvaheliste võistluste korraldaja ja kohtunik
Tiina Kukk	Valgamaa tantsupeo „Tantsusammul läbi Valgamaa“ pealavastaja

Kultuurkapitali Valgamaa ekspertgrupi elutööpreemia

Lenel Rand	kultuuri- ja muusikaelu edendamise eest Valga linnas ja maakonnas
Mati Plaati	aastatepikkuse töö eest noorte igakülgse arendamise spordi valdkonnas

Kultuurkapitali maakondlik kultuuripremia Valgamaa Kultuuripärl 2013

Merle Tombak	Sangaste rahvapärilise levitaja ja tutvustaja; 2013. aasta folkloorifestivali „Baltica“ maapäeva peakorraldaja Sangastes
--------------	---

9.5 Sport

9.5.1 Valga maakonna 2013. aasta edukamateks valitud sportlased

TÜDRUKUD C	
Carmen Piho	mäesuusatamine, mäesuusaklubi Väike-Munamägi
Laura Trašanov	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Valga linn
Eliisa Lemmats	mäesuusatamine, mäesuusaklubi Väike-Munamägi, Otepää vald
POISID C	
Artti Aigro	suusahüpped ja kahevõistlus, Otepää spordiklubi, Otepää vald
Kert Riitsalu	mäesuusatamine, mäesuusaklubi, Väike-Munamägi, Põdrala vald
Vladislav Nesterenko	Kreeka-Rooma maadlus, Valga spordiklubi, Valga linn
TÜDRUKUD B	
Anna Sidorenko	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Valga linn
Marcella Liiv	kergejõustik, spordiklubi Viraaž, Tõrva linn
POISID B	
Ott Saar	Kreeka-Rooma maadlus, Valga spordiklubi, Valga linn
Steveer Liivamägi	suusahüpped ja kahevõistlus, Otepää spordiklubi, Palupera vald
Fjodor Orlov	laskmine, Valga laskurklubi, Valga linn
TÜDRUKUD A	
Margot Meri	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Valga linn
Johanna Ardel	kergejõustik, spordiklubi Beavers, Tõlliste vald
Anna Liisa Kärson	mäesuusatamine, mäesuusaklubi Väike-Munamägi, Puka vald
POISID A	
Andres Saal	orienteerumine, Otepää spordiklubi, Otepää vald
Mihkel Oja	suusahüpped ja kahevõistlus, Otepää spordiklubi, Otepää vald
Kaarel Juus	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Valga linn
NAISED U23	
Triin Ojaste	murdmaasuusatamine, spordiklubi Karupesa Team, Otepää vald
Grete Gaim	laskesuusatamine, Oti spordiklubi, Otepää vald
Kirke Kirt	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Tõrva linn
MEHED U23	
Roman Rajevski	poks, spordiklubi Nahkkinas, Hummuli vald
Nikita Molodkin	poks, spordiklubi Nahkkinas, Valga linn
Gunnar Kruus	murdmaasuusatamine, spordiklubi Karupesa Team, Otepää vald
NAISED	
Aili Popp	jahilaskmine, Jaanikese Jahiühing, Puka vald
Kristina Svirskaja	rannamaadlus, Valga spordiklubi, Tõlliste vald
Laura Rohtla	murdmaasuusatamine, spordiklubi Karupesa Team, Otepää vald
MEHED	
Eeri Vahtra	murdmaasuusatamine, spordiklubi Karupesa Team
Magnus Kirt	kergejõustik, TTÜ spordiklubi, Tõrva linn
Karl-August Tiirmaa	suusahüpped ja kahevõistlus, Otepää spordiklubi, Otepää vald

NAISED 35	
Piret Granovskaja	kergejõustik, Valgamaa Spordiveteranide Selts, Tõlliste vald
Ene Aigro	murdmaasuusatamine, Valgamaa Spordiveteranide Selts, Puka vald
Marje Vahtre	kergejõustik, Valgamaa Spordiveteranide Selts, Helme vald
MEHED 40	
Eduard Sokolovski	laskmine, Valga laskurklubi, Valga linn
Tiit Kattai	petank, Valga petanki klubi, Valga linn
Mati Raudsepp	sumo, Sangaste spordiklubi, Sangaste vald
TEHNIKASPORT	
Timo Laks	tuletõrjesport, spordiklubi Tuletallajad, Puka vald
Toomas Jalakas	motosport, Valga motoklubi, Valga linn
Kristjan Siilak	motosport, Carma motoklubi, Valga linn
NOORTE võistkond	
Käsipalliklubi Käval. A vanuseklassi meeskond (Veiko Luik, Sander Pikk, Hannes Koolmeister, Ingmar Kasuk, Andris Celminš, Silvester Aer, Andrei Kunavitsš, Mairo Mägi, Marten Mitt, Karl Martin Kiis, Mihkel Mutt)	
Valga Laskurklubi. A vanuseklassi meeskond (Anvar Karimov, Fjodor Orlov, Viktor Maltsev)	
Spordiklubi Karupesa Team. Murdmaasuusatamise M14 vanuseklassi meeskond (Anders Veerpalu, Mart Vsivtsev, Albert Unn)	
TÄISKASVANUTE võistkond	
Valga petanki klubi. Segatrio võistkond (Tiit Kattai, Varje Reede, Toomas Reede)	
Spordiklubi Karupesa Team. Murdmaasuusatamise sprindi naiskond (Triin Ojaste, Laura Alba)	
Otepää spordiklubi. Meeskondlikud suusahüpped (Artti Aigro, Mihkel Oja, Karl-August Tiirmaa)	
VETERANIDE võistkond	
Korvpalliklubi RIBI. M40+ vanuseklassi korvpallimeeskond – Puka vald (Elmo Kaart, Tarmo Areng, Allan Kuljus, Indrek Leppik, Toomas Liivak, Priit Lokutševski, Priit Punga, Raoul Suurorg, Kuuno Toming, Priit Saaron, Andrus Renter, Andreas Kaasik)	
NOORED ÜLLATAJAD	
Laura Melk	laskmine, Puka vald
Kadi Kaart	kergejõustik, spordiklubi Maret-Sport, Tõlliste vald
TREENERID	
Kalju Ojaste	murdmaasuusatamise treener, spordiklubi Karupesa Team, Otepää vald
Riho Meri	kergejõustikutreener, spordiklubi Maret-Sport, Valga linn
Tõnu Laine	maadlustreener, Valga Spordiklubi, Valga linn
Andris Uibo	käsipallitreener, käsipalliklubi Käval, Valga linn
PIKAAJALINE AKTIIVNE SPORTIJA	
Mihkel Lillemets	petank, Valga petanki klubi, Valga linn
SPORDIPEREKOND	
Piret Granovskaja ja Elmo Kaarti perekond	
SPORDIAKTIIVISTID	
Tanel Ojaste	Spordiklubi Karupesa Team, Otepää vald, suusavõistluste ja suusatuuride korraldaja
Voldemar Tasa	OÜ Lutsu Talu, Valgamaa orienteerumispäevakute korraldaja

9.5.2 2013. aasta rahvusvaheliste tiitli- ja karikavõistluste edukamad Valgamaa sportlased

Tabel 9-9. 2013. aasta rahvusvaheliste tiitli- ja karikavõistluste edukamad Valgamaa sportlased

Grete Gaim	47. juunioride ja 12. noorte maailmameistrivõistlused laskesuusatamises <i>Obertilliach (Austria)</i>	20. koht, jälitussõit 10 km
Triin Ojaste	46. juunioride ja 8. U23 maailmameistrivõistlused murdmaasuusatamises <i>Liberec (Tšehhi)</i>	16. koht, vabatehnika 10 km
Silvia Luup	12. Euroopa noorte meistrivõistlused suusaorienteerumises <i>Madona (Läti)</i>	11. koht, sprint
Margot Meri	Balti noorte maavõistlus sisekergejõustikus <i>Šiauliai (Leedu)</i>	1. koht, viievõistlus
Kaarel Juus	Balti noorte maavõistlus kergejõustikus <i>Jekabpils (Läti)</i>	4. koht, kaheksavõistlus
Ott Saar	Kadettide Euroopa meistrivõistlused Kreeka-Rooma maadluses <i>Bar (Montenegro)</i>	5. koht, 58 kg
Aili Popp	Euroopa meistrivõistlused jahipraktilises laskmises <i>Sarlóspuszta (Ungari)</i>	3. koht, VSS +JKV

Allikas: Valgamaa Spordiliit.

9.5.3 Valgamaa spordiklubide sportlaste poolt 2013. aasta Eesti meistrivõistlustelt võidetud medalid

Tabel 9-10. 2013. aasta Eesti meistrivõistluste kuldmedalite võitjad

Sportlane	Vanuseklass	Spordiala	Kuupäev
Triin Ojaste	N23	murdmaasuusatamine – 10 km vabatehnikas	30.12.2012
Kristiina Haikara	N20	murdmaasuusatamine – sprint klassikatehnikas	05.01.2013
Margot Meri	TA	sisekergejõustik – kõrgushüpe	19.01.2013
Anna Sidorenko	TB	sisekergejõustik – kolmikhüpe	19.01.2013
Laura Rohtla	N	murdmaasuusatamine – 10 km vabatehnikas	25.01.2013
Andres Saal	M18	suusaorienteerumine – sprint	26.01.2013
Silvia Luup	N18	suusaorienteerumine – sprint	26.01.2013
Silvia Luup	N18	suusaorienteerumine – tavarada	27.01.2013
Andres Aaliste	M16	lumelauasõit – lumelauakross	02.02.2013
Carmen Piho	TC	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Kert Riitsalu	PB	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Kert Riitsalu	PB	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Erik Sume	PC	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Artti Aigro	M14	suusahüpped – normaalmägi	22.02.2013
Steveer Liivamägi	M16	kahevõistlus – tavadistants	27.02.2013
Steveer Liivamägi	M16	suusahüpped – normaalmägi	27.02.2013
Mihkel Oja	M18	suusahüpped – normaalmägi	27.02.2013
Vladislav Nesterenko	M16	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 32 kg	10.03.2013
Anna-Liisa Kärson	TA	mäesuusatamine – ülisuurslaalom	19.03.2013
Anna-Liisa Kärson	TA	mäesuusatamine – Alpi kahevõistlus	19.03.2013
Anna-Liisa Kärson	TA	mäesuusatamine – suurslaalom	20.03.2013
Anna-Liisa Kärson	TA	mäesuusatamine – slaalom	21.03.2013

Triin Ojaste	N23	murdmaasuusatamine – 5 km klassikatehnikas + 5 km vabatehnikas	23.03.2013
Artti Aigro	M	suusahüpped – meeskonnavõistlus	23.03.2013
Mihkel Oja	M	suusahüpped – meeskonnavõistlus	23.03.2013
Karl-August Tiirmaa	M	suusahüpped – meeskonnavõistlus	23.03.2013
Grete Gaim	N21	laskesuusatamine – individuaalstants 12,5 km	30.03.2013
Triin Ojaste	N	murdmaasuusatamine – sprinditeade vabatehnikas	30.03.2013
Laura Rohtla	N	murdmaasuusatamine – sprinditeade vabatehnikas	30.03.2013
Grete Gaim	N21	laskesuusatamine – ühisstart 10 km	31.03.2013
Ott Saar	M18	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 63 kg	27.04.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – VSS 20 + 20	22.06.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – VSS + JKV	22.06.2013
Kristina Svirskaja	N	rannamaadlus – kuni 60 kg	13.07.2013
Johanna Ardel	TA	kergejõustik – 2000 m takistusjooks	26.07.2013
Johanna Ardel	TA	kergejõustik – 3000 m jooks	27.07.2013
Margot Meri	TA	kergejõustik – kõrgushüpe	27.07.2013
Varje Reede	N	petank – segatrio	03.08.2013
Tiit Kattai	M	petank – segatrio	03.08.2013
Toomas Reede	M	petank – segatrio	03.08.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – JP-4	17.08.2013
Marju Meema	N21	suvebiathlon – individuaalstants 6 km	24.08.2013
Marju Meema	N21	suvebiathlon – ühisstart 5 km	25.08.2013
Silvia Luup	N17	suvebiathlon – ühisstart 4 km	25.08.2013
Lauri Soots	M	autosport – kiirendussõit	01.09.2013
Kristiine Aluvee	N20	orienteerumine – öine tavarada	07.09.2013
Ivo Suur	M	jalgrattasport – teatekross	08.09.2013
Andres Saal	M18	orienteerumine – sprint	08.09.2013
Kristiine Aluvee	N20	orienteerumine – sprint	08.09.2013
Artti Aigro	M16	kahevõistlus – tavadistsants	21.09.2013
Kevin Klopets	M10	kahevõistlus – tavadistsants	21.09.2013
Markkus Alter	M12	kahevõistlus – tavadistsants	21.09.2013
Markkus Alter	M12	suusahüpped – normaalmägi	21.09.2013

Allikas: Valgamaa Spordiliit.

Tabel 9-11. 2013. aasta Eesti meistrivõistluste hõbemedalite võitjad

Sportlane	Vanuseklass	Spordiala	Kuupäev
Morten Priks	M23	murdmaasuusatamine – 15 km vabatehnikas	30.12.2012
Anette Veerpalu	N18	murdmaasuusatamine – sprint klassikatehnikas	05.01.2013
Laura Trašanov	TB	sisekergejõustik – kõrgushüpe	19.01.2013
Nikita Molodkin	M23	poks – 64 kg	20.01.2013
Karel Tilga	PB	sisekergejõustik – kõrgushüpe	20.01.2013
Johanna Ardel	TA	sisekergejõustik – 1500 m	20.01.2013
Margot Meri	TA	sisekergejõustik – 60 m tõkkejooks	20.01.2013
Anna Sidorenko	TB	sisekergejõustik – kaugushüpe	20.02.2013
Pille Illak	N45	suusaorienteerumine – sprint	26.01.2013
Kirke Kirt	NN	sisekergejõustik – kuulitõuge	26.01.2013
Rasmus Sotnik	M20	suusaorienteerumine – paarissprint	02.02.2013
Pille Illak	M50	suusaorienteerumine – lühirada	03.02.2013
Laur Mägi	PD	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Laur Mägi	PD	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Eliisa Lemmats	TD	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Carmen Pihho	TC	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013

Ants All	PC	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Markkus Alter	M12	suusahüpped – normaalmägi	22.02.2013
Anders Veerpalu	M14	murdmaasuusatamine – 3x3 km teatesõit	17.03.2013
Mart Vsiivtsev	M14	murdmaasuusatamine – 3x3 km teatesõit	17.03.2013
Albert Unn	M14	murdmaasuusatamine – 3x3 km teatesõit	17.03.2013
Artti Aigro	M14	kahevõistlus – tavadistants	22.03.2013
Liis Urman	TA	mäesuusatamine – ülisuurslaalom	19.03.2013
Liis Urman	TA	mäesuusatamine – Alpi kahevõistlus	19.03.2013
Liis Urman	TA	mäesuusatamine – suurslaalom	20.03.2013
Liis Urman	TA	mäesuusatamine – slaalom	21.03.2013
Triin Ojaste	N	murdmaasuusatamine – 5 km klassikatehnikas + 5 km vabatehnikas	23.03.2013
Eno Vahtra	M23	murdmaasuusatamine – 10 km klassikatehnikas + 10 km vabatehnikas	23.03.2013
Triin Ojaste	N	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	24.03.2013
Laura Rohkla	N	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	24.03.2013
Keidy Kütt	N	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	24.03.2013
Nikita Molodkin	M	poks – kuni 69 kg	24.03.2013
Marju Meema	N21	laskesuusatamine – individuaaldistants 12,5 km	30.03.2013
Keiju Rootsma	N17	laskesuusatamine – individuaaldistants 7,5 km	30.03.2013
Ott Sepp	M20	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 60 kg	06.04.2013
Ailen Raudsepp	NN	kergejõustik – 4 km murdmaajooks	05.05.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – JKV 50 +50	22.06.2013
Laura Trašanov	TB	kergejõustik – kõrgushüpe	04.07.2013
Kaatel Juus	PA	kergejõustik – kettaheide	26.07.2013
Kadi Kaart	TA	kergejõustik – kettaheide	26.07.2013
Geiri Sperling	NN	kergejõustik – kõrgushüpe	27.07.2013
Grete Udras	N	kergejõustik – kõrgushüpe	28.07.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – CSP-200	28.07.2013
Varje Reede	N	petank – segapaarismäng	10.08.2013
Toomas Reede	M	petank – segapaarismäng	10.08.2013
Andres Saal	M18	orienteerumine – tavarada	17.08.2013
Kristiine Aluvee	N20	orienteerumine – tavarada	17.08.2013
Silvia Luup	N17	suvebiathlon – individuaaldistants 5 km	24.08.2013
Maarja Maranik	N19	suvebiathlon – individuaaldistants 5 km	24.08.2013
Sandra Tarikas	N17	suvebiathlon – ühisstart 4 km	25.08.2013
Liivi Parik	N60	orienteerumine – pikk rada	17.09.2013
Kevin Klopets	M10	suusahüpped – normaalmägi	21.09.2013
Kerstin Ojavee	N13	suvebiathlon – jälitussõit 3 km	22.09.2013
Otto Jaasi-Tamm	M	mootorrattasõit – 50 cc	13.10.2013
Kaidor Kompus	M	mootorrattasõit – Q200	13.10.2013
Andres Aaliste	M18	kahevõistlus – tavadistants	20.10.2013
Kenno Ruukel	M18	suusahüpped – normaalmägi	20.10.2013
Vladislav Nesterenko	M16	vabamaadlus – kuni 35 kg	24.11.2013

Tabel 9-12. 2013. aasta Eesti meistrivõistluste pronksmedalite võitjad

Sportlane	Vanuseklass	Spordiala	Kuupäev
Grete Gaim	N21	laskesuusatamine – sprint 7,5 km	28.12.2012
Sandra Tarikas	N17	laskesuusatamine – sprint 6 km	28.12.2012
Grete Gaim	N21	laskesuusatamine – jälitussõit 10 km	29.12.2012
Gunnar Kruus	M20	murdmaasuusatamine – klassikatehnika sprint	05.01.2013
Keidy Kütt	N20	murdmaasuusatamine – klassikatehnika sprint	05.01.2013

Anette Veerpalu	N18	murdmaasuusatamine – 5 km vabatehnikas	12.01.2013
Johanna Ardel	TA	sisekergejõustik – 800 m	19.01.2013
Levo Kurg	M23	poks – kuni 91 kg	20.01.2013
Roman Rajevski	M23	poks – üle 91 kg	20.01.2013
Laura Rohtla	N	murdmaasuusatamine – 10 km vabatehnikas	25.01.2013
Kristiine Aluvee	N20	suusaorienteerumine – sprint	26.01.2013
Geiri Sperling	NN	sisekergejõustik – kõrgushüpe	27.01.2013
Ott Saar	M	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 60 kg	02.02.2013
Andres Saal	M18	suusaorienteerumine – lühirada	03.02.2013
Katrina Ojavee	N18	murdmaasuusatamine – 5 km vabatehnikas	03.02.2013
Hans-Markus Danilas	PD	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Gerda Järv	TD	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Eliisa Lemmats	TD	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Hans-Markus Danilas	PD	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Meriliis Kukk	TB	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Romet Lemmats	PB	mäesuusatamine – suurslaalom	17.02.2013
Hanna Mägi	TC	mäesuusatamine – slaalom	17.02.2013
Andres Aaliste	M16	kahevõistlus – tavadistants	27.02.2013
Kenno Ruukel	M16	suusahüpped – normaalmägi	27.02.2013
Margot Meri	TA	sisekergejõustik – viievõistlus	03.03.2013
Mark Anissimov	M16	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 32 kg	10.03.2013
Georg Sillamägi	M16	Kreeka-Rooma maadlus – kuni 53 kg	10.03.2013
Mariel Melii Pulles	N20	murdmaasuusatamine – 3x2,5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Katrina Ojavee	N20	murdmaasuusatamine – 3x2,5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Keidy Kütt	N20	murdmaasuusatamine – 3x2,5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Mattias Jõgi	M20	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Gunnar Kruus	M20	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Siim Lehimets	M20	murdmaasuusatamine – 3x5 km teatesuusatamine	17.03.2013
Meriliis Kukk	N12	kahevõistlus – tavadistants	22.03.2013
Markkus Alter	M12	kahevõistlus – tavadistants	22.03.2013
Meriliis Kukk	N12	suusahüpped – normaalmägi	22.02.2013
Eeri Vahtra	M	murdmaasuusatamine – 10 km klassikatehnikas + 10 km vabatehnikas	23.03.2013
Jaak Mae	M	murdmaasuusatamine – 3x10 km teatesuusatamine	24.03.2013
Eeri Vahtra	M	murdmaasuusatamine – 3x10 km teatesuusatamine	24.03.2013
Andres Kollo	M	murdmaasuusatamine – 3x10 km teatesuusatamine	24.03.2013
Andris Voronenko	M	poks – kuni 60 kg	24.03.2013
Allan Haukanõmm	M	poks – kuni 64 kg	24.03.2013
Roman Rajevski	M	poks – üle 91 kg	24.03.2013
Keidy Kütt	N20	murdmaasuusatamine – sprinditeade, vabatehnikas	30.03.2013
Teiloora Ojaste	N20	murdmaasuusatamine – sprinditeade vabatehnikas	30.03.2013
Eeri Vahtra	M	murdmaasuusatamine – sprinditeade vabatehnikas	30.03.2013
Andres Kollo	M	murdmaasuusatamine – sprinditeade vabatehnikas	30.03.2013
Marju Meema	N21	laskesuusatamine – ühisstart 10 km	31.03.2013
Johanna Ardel	TA	kergejõustik – 2 km murdmaajooks	05.05.2013
Aili Popp	N	jahipraktiline laskmine – VSS 20 + 20	22.06.2013
Ivo Suur	M	jalgrattasport – maanteeõidu grupisõit	22.06.2013
Martin Volt	MJ	kergejõustik – 1500 m jooks	04.07.2013
Marcella Liiv	TB	kergejõustik – odavise	04.07.2013
Alar Nääme	M	rannamaadlus – üle 80 kg	13.07.2013
Ivo Suur	M	jalgrattasport – maastikujalgratta kross	20.07.2013
Margot Meri	TA	kergejõustik – 60 m tõkkejooks	26.07.2013
Kirke Kirt	NN	kergejõustik – kettaheide	26.07.2013
Mirell Luik	TA	kergejõustik – vasaraheide	26.07.2013
Kadi Kaart	TA	kergejõustik – odavise	27.07.2013

Kirke Kirt	NN	kergejõustik – kuulitõuge	27.07.2013
Magnus Kirt	M	kergejõustik – odavise	27.07.2013
Keijo Kristo Pruus	MJ	triathlon – olümpiadistants	11.08.2013
Sandra Tarikas	N17	suvebiathlon – individuaaldistants 5 km	24.08.2013
Cliona Dalberg	N	golf – klubidevaheline võistlus	24.08.2013
Lea Schmidt	N	golf – klubidevaheline võistlus	24.08.2013
Aire Siim	N	golf – klubidevaheline võistlus	24.08.2013
Maarja Maranik	N19	suvebiathlon – ühisstart 4 km	25.08.2013
Mart Vsvitsev	M15	suvebiathlon – ühisstart 4 km	25.08.2013
Cliona Dalberg	N	golf – löögimäng	25.08.2013
Silvia Luup	N18	orienteerumine – öine tavarada	07.09.2013
Silvia Luup	N18	orienteerumine – sprint	08.09.2013
Karl-August Tiirmaa	M	kahevõistlus – tavadistants	14.09.2013
Andres Saal	M18	orienteerumine – pikk rada	17.09.2013
Kristiine Aluvee	N20	orienteerumine – pikk rada	17.09.2013
Kerstin Ojavee	N13	suvebiathlon – sprint 2 km	21.09.2013
Karl Kristjan Kajak	M	mootorrattasõit – Q100	13.10.2013
Steveer Liivamägi	M18	kahevõistlus – tavadistants	20.10.2013
Andres Aaliste	M18	suusahüpped – normaalmägi	20.10.2013
Mark Anissimov	M16	vabamaadlus – kuni 35 kg	24.11.2013

Allikas: Valgamaa Spordiliit.

9.5.4 Harrastusspordile eraldatud toetus

Tabel 9-13. Harrastusspordile eraldatud toetus Valgamaal

	2009	2010	2011	2012	2013
Taotlejaid	22	23	17	17	20
Projekte	31	23	21	18	25
Eraldatud toetus (eurot)	16 107	14 243	14 215	14 187	14 152

Raamatus kasutatud märkide seletus:

- ... andmeid ei ole saadud või need on avaldamiseks ebakindlad;
- nähtust ei esinenud.

1. septembri aktus Valga põhikooli rekonstrueeritud Kungla tn koolimajas
Foto: Valga põhikool

Valgamaa aasta teo 2013 nominent – Tõrva Loits.
Foto: Andres Putting

Valgamaa aasta teo 2013 nominent – Valgamaa I talveõõlaulupidu Otepääl.
Foto: Valju Aloel